Cat. inscrip. Collegij Romani Soc. Jesu

HIEREMIAE THRIVERI BRACHELII NOVI ET INTEGRI COMMENTARII

in omnes Galeni libros de Temperamentis.

*

REM MAXIMAM SIBI PRVDENTIA.

Lugduni, apud Gulielmum Rouilium, 1547.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

REVERENDO IN

CHRISTO PATRI AC D. D. Nicolao Spirano, Abbati Grunbergenſi religioſiſſimo, Hieremias Thriuerus Brachelius ſalutem.

EXACTI ſunt anni plus minus duodecim, reuerende in Chriſto Pater, cum Galenum de Temperamentis in gratiam ſtudioſorum rei medicæ publicè profiterer. Frequentes quidē, ac non indiligentes habebam auditores: qui diſcēdi auidiſſimi, quæcunq; à nobis affatim in enarrādo effundebantur, calamo, ne quid memoriā præteriret, raptim ſinguli excipiebant. Verum tamen inter hos fuerūt nonnulli plus nimio mei ſtudioſi: qui opere abſoluto, ex diuerſis ſchedis ſimul collatis Commentarios conſuerunt, meoq; nomine inſcriptos Typographo cuidam Antuerpienſi, me inſcio, excudendos tradiderunt. Hic ſanè plus priuati commodi, quàm publicæ utilitatis cupidus, perplexos illos, & imperfectos, ac incompoſitos, maleq; conſutos ſtatim prelo commiſit: excuſosq; diuerſis locis diſtraxit. Quod quidem quàm ægrè tulerim, uix uerbis conſequi poſſim. Quid facerem? ſilendam mußandamq; hanc iniuriam duxi, atq; nothæ illius editionis euen-

tum expectandum. Paucis autem præterlapſis menſibus, literis hinc inde ab eruditis uiris miſſis, cognoui quoſdam illorum Commentarios illos uerè quidem meos fuiſſe putaſſe, ſed Typographi neglıgentia uitiatos atque deprauatos: nonnullis autem (ut qui naſo erant ſagaciori) ſtatim ſuboluiſſe, omnino ſuppoſititios, minimeq́; domi noſtræ natos fuiſſe. Hi frequentioribus interea literis, ac precibus, ne dicam conuitijs, uſque efflagitare non ceſſauerũt, ut genuinos integrosq́; in lucem emitterem. Quibus ut tandem morem gererem, nõ inconſultum uiſum fuit, adulterinum illum fœtum domum recipere, ac quod urſi ſolent, ſæpius lambendo omnino reformare. Totos demũ hos Commẽtarios immutatos, multisq́; modis auctiores, ac mendis omnibus repurgatos, quàm caſtigatiſſimè in publicum euulgandos Beringorum fratrum fidei commiſimus. Tibi uerò, reuerendiſſime Pater, eos potiſſimum dicatos uoluimus, ut qui præter alia literarum genera, Philoſophiæ ac præſertim Medicinæ ſtudia non ſolum reuerenter colis, ſed etiam pleniſſimè exactiſſimeq́; tenes. Precor ergo ut in pulcherrima tua bibliotheca, quã in dies magis ac magis exornas, his ſaltem infimum locũ concedas, noſtrisq́; ſtudijs etiam atq; etiã patrocineris, ac lõgo tempore nobis ualeas. Lõuanij III. Nonas Ianuar. anno à Christo nato M. D. XLVII.

HIEREMIAE THRIVERI BRACHELII COMMENTARII IN LIBRVM PRIMVM GALENI DE TEMPERAMENTIS.

*

CONSTARE animalium corpora ex calidi, frigidi, ſicci, humidiq́; temperatura, nec eſſe horum omnium parem in temperatura portionem, demõſtratum antiquīs abunde eſt, tum philoſophorum, tum medicorum præcipuis. Diximus autem & nos de ijs, ea quæ probabilia ſunt uiſa, alio opere: in quo de ijs, quę Hippocrates conſtituit, elemẽtis egimus.

ELEMENTVM *minima uniuſcuiuſq; rei compoſitæ pars eſt. Et præſtiterit fortaßis non quidem minimam, ſed ſimpliciſsimam rei portionem elementum dicere. Etenim minimæ cuiuſuis corporis particula ex ijs componitur, atq; in hæc demum diſtinguitur. Non confunduntur autem duntaxat in miſtis, ſed & in uni*

uerſo ſingula ſcorſum conſpiciuntur, extremæ quidem aliqua ex natura, ſed diuerſa qualitate dotata: ignis caliditate, aër humiditate, aqua frigiditate, terra ſiccitate. Igitur quatuor quidem ea fieri oportuit. Nam unum ſua irrepræhenſibili qualitate omnia uertiſſet in perniciē. Id uerò cōiunctis uiribus magis potuiſſent duo, fortaſſis ignis & aër. Nec melius conueniſſent ignis & aqua: quippe horum maior eſt controuerſia, quàm quæ diu potuiſſent perdurare. Tertium ergo quaſi ſequeſtrum aërem natura interiecit, cuius humiditas aquæ, caliditas igni grata eſſet & affinis. At iam periclitabatur aquæ genuinæ frigiditas, duobus elemētis calidis comparata. Itaq; quarto loco terram adiecit, nō (quod rudis aliquis putet) ut hominibus tantùm ſedes eſſet: ſed præterea ut reliquorū duorum caliditatem cū aqua ſua frigiditate temperaret, atq; eorūdem uim in ijs inferioribus coërceret. Simili ratione ignis cœlo ſubijcitur, tametſi ſenſu nō deprehenditur, ut nunc è contrario ipſe cum aëre reliquorum duorum frigiditatem extenuaret. Prudenter ergo natura non unum, non duo, non tria, nō quinq;, ſed quatuor elementa diſſociata locis, diſcordi pace ligauit. Eadem prouidētia uſa eſt, dum terram deorſum, ignem ſurſum tulit, aquam & aërem in medio ſuſpendit: quippe aquæ maior cōtrarietas, quàm quæ igni coniungi poterat. Ob eandem cauſam neq;

terram

terram aëri commiſit, ſed aquam inter utrunq; diſcreuit. Etenim locorū interualla iuxta qualitatū diſcrimina diſtrahi oportuit. At de qualitatibus ipſorum alibi in quodam ſeorſim illis dicato opere diximus. Nunc enim eas tanquam demōſtratas recipere eſt neceſſum, quarum per miſtione temperamenta eueniunt. Quòd autem unumquodq; elementum ſingulorum miſtorum generatio requirat, iandudum Ariſtoteles dixit, & reliqui ab eo acceperunt. Tenues tamen illius rationes, & quas moroſus facilè contemnet. Tales etiam ſunt quas Phyſici adÿciunt. Nam ratio, quæ ex ſiti & fame ſumitur, duo potius quàm quatuor elementa in animali ſupputat. Vrget magis Galeni ratio, quæ unumquodq; ex elementis quatuor generat, quòd nullum cōcretorum ſimpliciter aut in ſummo qualitatem obtinet. Proinde nec ſyncerum, ſed calidum frigido, humidum ſicco in ipſis miſtum cōtemplari oportet: atq; hæc ratio generalis eſt. Specialis uero eſt, quæ ſumitur ex differētia partium. Nam pro diuerſitate munerum ſuorum aliæ calidæ, aliæ frigidæ, aliæ humidæ, aliæ ſiccæ: & rurſum propius aliæ frigidæ & ſiccæ, aliæ à dominio calidæ & ſiccæ. Sic inter humores alium ſimpliciter reperies calidum & humidū, alium humidum & frigidum. nec ad hæc minus quatuor elementis opus fuit. Nam ex permiſtione aquæ & ignis, nunquam aliquid reddes

calidum & humidum, aut rurſum frigidum & ſiccum: ſed illic opus eſt acceßione aëris, hic uerò terræ. Hoc exemplo *& alibi reliquorum elemẽtorum conditionem in corpore ſupputa.* Ergo *ſacræ literæ, quæ hominem ex limo terræ formãt, non omnia principia, ſed duntaxat duo ſuperabundantia elemẽta, aquam, & terram numerant. Simile fortaßis, ſed non omnino, & in hoc myſteriũ eſt, quòd* Biblium *uolatilia ex aquis, reptilia terræ ex terra formet.* Iam *neq; terra & aqua ſimpliciter in homine uincunt, ſed ſubſtantia tantùm: atq; id merito uidetur admirabile, quòd aliorum uincat ſubſtantia, aliorum qualitas, donec ex* Phyſicis *audiuerimus, quòd caliditatis inter reliqua ſit maxima energia: quo fit ut parua ignis portiuncula maximam terræ molem adæquet, ſubinde etiam uincat.* Eſt *autem & ſiccitatis quàm humiditatis energia potentior.* Sed *in corpore humano ferè ab humiditate uincitur, quia iniquis portionibus temperatur.* Et *licet plus terræ, quàm aquæ corpus noſtrum habeat, aër in eodem multo plus quàm ignis exuperat.* Iam *ſi ſimpliciter loquamur de humido, corpora noſtra concreta ſicca ſunt, licet principia prius humida.* Oportet *autem & hoc ex* Phyſicis *repetere, quòd grauitas potius ſubſtantiæ conditionem ſequatur quàm qualitatis diſcrimen.* Nam *& aqua feruens, & uapor, ambo calida ſunt: uapor tamẽ leuis, & aqua*

grauis

grauis eſt. Tanto minus de corpore noſtro admirandum eſt, quòd ſit graue ſimul etiam & calidum. Subſtantia enim grauium elementorum in eo ſuperat. Solus Galenus ab hoc diſſentire uidetur, qui in primo de Sanitate tuẽda ſic ait: Ergo ſtatim in generationis initio coniectum copioſius oportuit elemẽtum, id quod ſiccandi uim haberet. eſt uerò id natura quidem maximè ignis, ſed tamen & terra: eſt enim ea res quoq; ſicca. Verùm huius plus immiſceri principijs nõ erat, ſi modo hæc humida erant futura. Ignis certè quo minus plus admiſtum ſit, nec obſtat quicquam: & ſanè eſt admiſtum. Eſt enim in hoc loco difficultas non una. In primis nõ ex accidente, ſed ex natura maiorem uim ſiccãdi hic locus igni tribuit. At credo quod proprium ac perpetuum eſt, naturale uocari: certè ignis perpetuò plus quàm terra exiccat. Quocirca opinor ipſum hoc tantum dicere, terræ ſiccitatem ignauam eſſe, ac maiorem illius qualitatem requiri ad moderatam principiorum noſtrorum exiccationem, quàm corpus noſtrum ferat. prius enim (ut ſic dicam) plumbeum euaderet. Ignis uerò ſiccitas (ſic enim ego ipſum accipio) alacris eſt, & in parua quantitate, magnam exiccandi potentiam habet. Huc, non dubito, illius ſermo ſpectat: alioquin enim contra proprium inſtitutum procederet. Non ergo ſubſtantia ignis, ſed ſola caliditas emicat. Nec id ſine ratione factũ

 eſt:

eſt: ſed quoniam natura pluribus particulis eguit calidis, quàm frigidis. Nec iterum *hic frigus, aut illic calor ſimplex eſt, ſed aliorum natura infectus, aut quodammodo adulteratus.* Semina enim *reliquarum qualitatum continet, adeo ut ne ſeparare, neq; intelligere quidem ipſum abſq; alijs poßis.* Non enim *obiter elementorum qualitates, ſed totæ toti ſibi inuicem immiſcentur.* Neq; *iam hoc diuinamus, aut ſenſu agnoſcimus, ſed ratione experimur.* Etenim *quamlibet partis particulam eiuſdem ordinis ac naturæ eſſe conuenit. quocirca neceſſe eſt, ut quælibet uim frigoris patiatur, ac ſingulæ ſingulis reſpondeant: in differentibus tamen partibus differentes: adeo ut in calidis uincātur frigidæ, econtrario in frigidis calidæ. Quòd ſi admireris, cur non totum contrarium exploditur, poſtquam magna ex parte eſt euictum: non recte facis: quippe & id quod ſuperat, tandem retunditur, nec ſemper affatim in id quod reliquū eſt, uim habet.* Imò *ſi uerum fateri uelimus, utrunq; contrariorum eſt exutum, & ex duobus quoddam tertium comparatum, quod utriuſq; genium quodammodo retinet, aliquando æqualiter, aliquando plus huius, aliquando illius. uerum familiaritatem quandam inter ſe conceperūt: adeo ut iam nulla ſit manifeſta inter ipſæ iniuria aut contrarietas, tantùm occulta quædam controuerſia ex diuerſis relictis potentijs,*

quæ

quæ nullo modo contrariorum rationem merentur,non etiamſi remiſſorum (ut quidam cogitauerunt) dixeris. Atq; hinc fit, quod forte aliquando admiratus es, cur plantarum uita diuturna, imo homine temperato diuturnior. Non *enim quæ in eo relicta eſt caloris (ſi quidem ita dicere liceat) ſcintilla ſub frigido periclitatur, ſed in unum quodammodo cum reliquis qualitatibus coaluit, adeo ut pauca admodum inter eas actio ac pugna depræhendatur: hæc enim ſola laceſſit contraria.* At *de ijs ſatis in* Aphoriſ*mis:nam qui iſta non capit,neſcio quomodo accipere poterit, quòd in aqua incaleſacta genius quidam frigidus manet,qui paulatim ipſam ad naturam reducit.* Nemo *enim hic unquam inuentus eſt, qui ob hæc, contraria in eodem eſſe dixerit. Qualitates ergo elementorum totas totis ſibi inuicem immiſceri oportuit, alioquin una ex omnibus nunquam fieri potuiſſet.* Idem Stoici *dixerunt de ipſorum elementorum ſubſtantia.* V*erum hoc,tanquam medico ſuperuacuum,uidetur cōtempſiſſe* Hippocrates,*nec multum curauit* Galenus, *ut etiam ambigua de ea re ſcripſiſſe uideatur.* N*am in fine primi libri de* Elementis *neſcias an tutiorem ſectam eorum putet,qui ſolas qualitates,an qui præterea ſubſtātias ipſas totas totis miſceri aſſeruerunt. Quippe prior ſermonis pars* Ariſtotelicos, *poſterior magis commendare uidetur* Stoicos,*ubi quali-*

tates

mentorum raritas poſſet compenſare elementorum inferiorum multitudinem ac pondus. Sed hæc potius ad Philoſophum pertinet, quàm medicum: quippe & huic opinioni multa incommoda imminent: unum eſt, quòd neq; ſenſus neq; ratio hoc arguit: alterum eſt, quòd longè maior erit ipſorum ſuperiorum luxuria, ſi quidem tali proportione cum alijs fuerint temperata. Ac dictionem quidem Galeni, quæ eſt in fine primi de Elementis, facile eſt excuſare. Sed & locum illum in ſecundo de naturalibus facultatibus, ubi inquit, Quæ nutriuntur omnia, per ſe tota nutriuntur: & quæ miſcentur, per ſe tota miſcētur omnia: pari modo omnia quæ alterantur, per ſe tota alterantur. Ariſtotelica ſimul & Hippocratica ſunt, amicè autem oportet accipere, & ſimul cum ijs, quæ in primo Therapeutices: & rurſum primo de naturalibus facultatibus, & de elementis dicta ſunt, de qualitatibus intelligere. Hactenus & materia & qualitas elementorū in miſtis remanent: tanto magis admirabile, quòd forma ipſorū omnino intereat, quum in alijs fere econtrario qualitas prius, quàm forma decedit. Vetus enim prouerbiū eſt, quòd forma nō excipitur, niſi oportuno: nec iterū exuitur, niſi corpore inidoneo ac male affecto. Poſſem hic aquæ feruētis meminiſſe, à qua prius naturæ frigiditas tollitur, quàm ipſa in aërem ſoluitur. Quòd ſi corporum cōcretiones diligentius ſpectaremus,

ſtemus,idem & hic inueniemus:nō enim in miſtis elementorum qualitates retinentur,ſed media quædam ex omnibus comparatur, quæ utcunq; ſingularum indolem refert,ac ut uulgo dicitur, uirtutē potius quàm qualitatem. Sed neq; ipſa forma omnem quantitatem amat, definitā ſequitur,inhabitatq;. Itaq; nec elemētum hanc in minima diuiſionem tolerat. Iam ergo duobus nominibus elementorum forma in miſtis euaneſcit:quippe qualitate idonea deſtituitur, & iuſta quantitate priuatur. manet autem pro his omnibus quædam media qualitas, quā Cicero naturam,uulgus complexionem uocat. atq; hæc eſt,quam nūc inquirimus. Sed de prioribus paulò prolixius loquuti ſumus, ut quicquid apud ueteres de elementis difficultatis ſit, ex hoc ſolo loco iuuenes poſsint eruere.

HOC autem opere,quod illi proximè ſuccedit, omnium elementorum differentias,quot hæ,qualesq; ſint,ſiue generatim quis,ſiue membratim diuidat,inuenire docebo: ſumamq; ab ipſa nominum interpretatione principium. Cum enim ex calidi, frigidi, humidi, & ſicci temperatura conflari corpora dicūt, de iis quæ ſummo gradu ſic ſe habēt,ipſis ſcilicet elemētis,igni, aëre,aqua,terra intelligendum dicunt.

Vnumquodq; elementum alteram qualitatem in ſummo obtinet, ut in Paradoxis noſtris

mani

manifeſtè oſtendimus: & propterea admirandum eſt, quòd ſtatim poſtea aquæ ſummam humiditatem tribuit, quæ aëri debetur: non enim aër poteſt eſſe ſummè frigidus, calidus, aut ſiccus: puto ergo humidiſſimam aquam ab effectu appellauit. Fortè etiam humidiſſimã dixit, quia ſyncera illius humiditas exiſtit, quippe abſq; alicuius ſiccitatis permiſtione, quo modo aquã ſimul & aërẽ ambo abſolutè pronũciat humida.

CVM uerò animal ſtirpémue calidam, frigidam, humidam, uel ſiccam eſſe, non item. Neq; enim ullum animal aut calidũ in ſummo eſſe poſſe, ut eſt ignis: aut in ſummo humidum, ſicut eſt aqua: pari modo nec frigidum ſiccúmue in ſummo, ſed ab eo quod in mixtura prępollet, appellationem ſortiri: uocantibus nobis id humidum, in quo maior eſt humiditatis portio: ſiccum, in quo ſiccitatis. Ita uerò calidum, in quo calidum frigido plus ualet: frigidũ, in quo frigidũ calido pręſtat. Atq; hic quidem nominum uſus eſt. Nunc de temperamentis ipſis agendum.

Secundo modo iſta nomina de ijs dicuntur, quæ tales qualitates habent exuperantes: hoc modo animãtia pleraque: ſaltem homo calidus dicitur: calidus quidem abſolutè, humidus uerò non item. nam ſimpliciter ſiccus eſt, niſi principia ſpectes. hæc enim calida & humida. Itaq;

à prin

principio omo calid. & humidus.

à principio quidem homo calidus & humidus, & omnia alia animantia quæ inſtituuntur ſemine: poſtea uerò quædam ex ijs euadunt frigida & ſicca. Nouiſsimè monere oportet tum hic, *tum alibi, parum intereſſe an qualitates, an elementa ipſa audias: ſubinde tamē qualitates ipſæ alterātur, nulla portione alicuius elemēti immutata: quin & ipſa terra & aqua incalſieri poſſunt, manente ipſarum ſubſtantia.*

ILLORVM igitur, qui tum medicorum, tum philoſophorū maximè illuſtres fuere, plurimi ſanè opinati ſunt humidum aliquod calidumq; temperamentū ab humido & frigido diuerſum eſſe, ac tertium ab his ſiccum & frigidum diuerſum à ſicco & calido.

Phyſicæ fortaſsis ſatis erat hominis temperaturam calidam & humidam, ac in omnibus unam dicere. quoniam ut alibi demonſtrauit Galenus, *tale eſt utrunq; noſtrum principium. Ac medicus debet eas multifariam diſtinguere, nō quidem propter ſe, ſed morborum & remediorum comparationem. Parum enim æquè medicamentum accōmodat, qui temperaturam ignorat, ſiue temperamentum emendet, ſiue purgationem obeat: ſed periculum eſt, ne uno calipodio omnes calceet.* Ad horū igitur *differentiam temperatum hominem deſcribere opus eſt, ac demū ad hunc omnes alios exigere ac expēdere: atq;*

atq; ita non duas, ſed quatuor compoſitas intemperatūras inueniemus methodo diſcretas. Veruntamen quidam ex aduerſo duas exemerũt, calidam & humidam, frigidã & ſiccam. Quod qua ratione fecerunt, nunc ab ijs audiamus.

NONNVLLI tamẽ eorum humidum ſimul ac frigidum temperamẽtum quoddã eſse cõcedunt, atq; etiam ab hoc alterum calidum ſiccumq;. Non tamen aut humidum ſimul & calidum, aut frigidum pariter & ſiccum temperamentum eſſe. Neq; enim poſſe aut humiditatem cum abũdante calore conſiſtere, aut cum frigiditate ſiccitatem: quippe abſumi à calido, cùm ſuperat humiditatem. Itaq; fieri ut calidum ſimul & ſiccum corpus euadat. Eandem, ubi imbecillus in corpore eſt calor, incoctam imperfectamq; manere: quo fieri, ut calido uincente ſequatur ſiccitas, frigido ſuperante humiditas. Atq; ii quidem his rationibus innixi, duas tantùm eſſe temperamentorum differentias opinantur.

Excuſari utcunq; poteſt, quòd calidum exiccet humidum. Nam lucerna ſeipſam abſumit, & aqua feruens ultro exhalat. Non tamen tolerari poteſt, quòd frigidum humectat. Nã tametſi pluribus excrementis corpus repleat, ſolida non diluit. Potius abſtuliſſent frigidam & humidam. Nam ut calidum uidetur humidum di

corpus ſit, uelutiignis, ſtatim id tum calefacere, tum uerò ſiccare. Non tamen id calori referendum acceptum, ſed ſiccitati, quæ ſimul eſt adiuncta.

Hæc ratio non ſubuertit eos, qui per accidẽs humida calido exiccari credunt: ſed tãtum eos, qui id propria ratione fieri contendunt.

ADMONENT autẽ hoc loco nos de his qui ſub æſtiuo ſole diutius ſunt uerſati, atq; ita ut credibile eſt arefacti, ac totũ corpus ſiccum ſqualidumq; habent, intolerabiliterq; ſitiunt. Quippe remediũ his expeditum & facilimum dicunt, non modò ſi biberint ſolùm, ſed etiam ſi calidæ & dulcis aquæ balneo utantur, tanquam humiditate, ſiue ea cum frigore ſit, ſiue cũ calore, ſuum munus obire ualente, quippe humectare ea quæ contingit.

Diluta eſt hæc obiectio. Nã balnea potius tepida quàm calida: deinde licet inſigniter ſint humida, occaſione caloris ſubinde exiccant, & ſitim prouocant. fieri tamen poteſt, ut aliquando ſitim diluant, utpote eam quæ naſcitur potius ex totius habitus aciditate, quàm ſtomachi ſiccitate. Nã talis ſitis longè promptius tollitur balneo calido & humido, quàm potu frigido.

AD eũdem modum & ſiccitatem ſemper aiunt ſiccare. Boreã enim qui ſiccus eſt, & frigidus ſit uentus, omnia ſiccare & re-

frigerare:idq; eſſe dictum ab Homero:

Vt uerò humentem deſiccat protinus agrum
Autumni Boreas. –

Pari modo & papaueris lacrymam, & alia ſexcenta pharmaca ſiccare pariter & refrigerare. Itaq; non eſſe neceſſarium, ſi quid frigidum eſt, idem quoq; & humidum eſſe. Nec ſi quid calidum, idem protinus & ſiccum. Neq; igitur calidum temperamentum neceſſariò eſſe ſiccum: imò poſſe aliquando in animalis temperamento calidũ quidem plus ualere, quàm frigidum, & humidum quàm ſiccum.

Si tolerari poterant, qui omne calidum dixerunt exiccare: non tamen ferendi ſunt, qui cõtendunt omne frigidum humectare: fortè exemplo ſenum decepti, quia frigidi ſunt, & multis undicunq; excremẽtis obnoxij. Sed de ijs poſtea.

QVINETIAM tum generationem, tum alterationem, tum mutationem ex cõtrarijs in contraria fieri. Quis enim eſt, qui ſi dixerit album alteratũ, demutatumq; eſſe, propterea quòd factum ſit calidum, nõ ſit ridiculus? cũ poſtulet ea oratio nõ eam, quæ eſt in calido & frigido oppoſitionẽ, ſed quæ eſt in colore mutationem. Mutatur enim quod album eſt in nigrũ, & quod nigrum eſt in album. Rurſus quod calidũ

eſt

eſt in frigidum, & quod frigidum eſt in calidum. Ad eundem modum & quod humidum eſt in ſiccum, & quod ſiccũ eſt in humidum. Quippe ſi dicas alteratum corpus eſſe propterea, quòd cũ prius eſſet humidum, nunc ſit album, uel cum prius eſſet ſiccum, nunc ſit nigrum, parum compos mentis uidearis. ſin quod prius erat humidum, nunc factum eſſe ſiccum, aut quod prius erat nigrum, nunc effectum album, aut etiam ex calido frigidum, aut ex frigido calidum, utiq; ſapere & conuenientia dicere cẽſearis. Quod enim mutatur, quatenus mutatur, eatenus cedere in contrarium debet: ſiquidem, factus eſt hic aut ſit muſicus ex non muſico, dicimus, & grammaticus ex non grãmatico, & ex non rhetore rhetor: ex muſico uerò grãmaticum, aut ex grammatico muſicum, aut ex alio quod diuerſi ſit generis, fieri aliquid dicere, ſanè eſt abſurdũ. Poteſt enim qui prius erat grammaticus, nunc muſicus eſſe, utiq; ſi muſicen grammaticæ adiecit, nec grammaticen abiecit. Atqui ſi quid acquiſiuit priore etiam manente, cui non patet non eſſe alteratum in eo quod manet? Ita non ex grãmatico factus eſt muſicus. Quippe nunc etiam grammaticus eſt, ſed ex non muſico muſicus. Non enim poteſt poſt-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

quam muſicus eſt factus, etiam non muſicus manere.

Nemo lubenter dixerit uel audierit, Plato factus eſt calidus ex albo. Sed refelli nequit qui dixerit, ex grammatico eſt factus rhetor, ex rhetore medicus. non enim mutationis denotat uiciſsitudinem, ſed qui ſpectatur inter artes, ordinem. Nequaquam uerò is conuenit inter album & calidum, aut ijs ſimilia.

CVM igitur omnis mutatio & à cõtrarijs, & ex contrarijs fiat in contraria: manifeſtum eſt etiam humidum, ſi quatenus humidum eſt, mutetur, tum ipſum ſiccatum iri, tum quod id ſiccet, ſiccum dicendum eſſe. Deſinant igitur, inquiunt, dicere, nõ poſſe calidum & humidum temperamentum eſſe: quippe calidum ſimul, & frigidũ eſſe idem temperamentum, aut humidum & ſiccum non poteſt: cum fieri nequeat, ut in eodem corpore contrariæ qualitates unà conſiſtant. humidum uerò ſimul & calidum, præterea frigidum ſimul & ſiccum profectò in eodem conſiſtere poſſunt, ſicuti tum ratio ipſa monſtrauit, tum (quæ paulò ſuprà propoſita ſunt) exempla.

Non eſt hæc Galeni, ſed ueterum ratio: prolixa autem eſt, & nihilominus obſcura. Esto enim quòd omnis alteratio ſit inter contraria, & proinde exiccatio inter humida & ſicca,

nond

nondum conſtat, quòd calidum non exiccat: quippe interim ſemper manent ijdem termini. Nec magis urgebit ratiocinatio: ſiquidem contraria in ea audias, cauſam quæ mutat, & ſubiectum quod mutatur: quippe & calidũ exiccat aliquando, uerùm per accidens: id illi contingit, uel quia cũ ſicco coniunctum eſt, uel quia quod humidum eſt, diſijcit, aut abſumit. Quippe & calor noſter naturalis licet humidus ſit corpora noſtra more elichnij conſumit paulatim: ueruntamen per ſe contrarium non patitur, niſi à cõtrario, nec humidum ab alio quàm ſicco. Sic ergo oportet ſupputare: generatio, corruptio, imo & alteratio, & per conſequens omnis demutatio eſt inter contraria & à contrarijs. Fieri ergo non poteſt, quin & exiccatio ſit inter contraria: proinde humidum non exiccatur à calido, ſed à ſicco: idq; per ſe: nam per accidens ſecus fieri poteſt. Potuiſſent autem breuius colligere ſic, Agens ſemper contrarium patienti, proinde ſolum ſiccum eſt, quod exiccat humidum.

AC talis quidẽ eſt prioris propoſitarũ partium oratio. Altera pars negat alienum à ratione eſſe, etiamſi calidum efficaciſſimum è quatuor ſit, ita ut non in frigidum modò, ſed etiam in humidum agere poſſit: eſſe tamen temperamentum, quod calidum ſit & humidum. Vtiq; cùm in primo

ſtatim animantis ortu, humoris ſimul, caloriſq; copia in idem coëant. Ratio uerò horum nõ illud efficit, quod nequeat aliquando in eodem corpore humidi plus eſſe, quàm ſicci: & calidi, quàm frigidi: ſed quòd ſub eiuſmodi ſtatu perpetuò durare non poſsit. Quippe digeſto ſemper per calidum humore, ſpatio etiam ſiccum corpus effici: atq; ita pro calido & humido, calidum, ſiccumq; reddi. Itaq; hoc ipſum quod calidum, ſiccumq; eſt redditum, procedente tempore frigidum, ſiccumq; fore. Vbi enim omnem eiuſmodi corporis humorem calor abſumpſit, ipſe quoque, inquiunt, marceſcere inde incipit, deſtitutus ſcilicet alimento, quod ipſum accenderat. Neq; igitur mirum putant, tum inter initia, ſtatim ut gignitur animal, conuenire in idem, aut humidum plus ſicco, aut calidum plus frigido, tum temporis proceſſu quod prius erat calidum & humidum temperamentum, poſtea poſſe calidum eſſe & ſiccum: æquè ut poſtea quæ ſicca erat, calidaq; temperies, ubi calor ipſe extinctus eſt, frigidam, ſiccamq; euadere. Ergo eſſe quidem aliquod temperamẽtum, quod calidum ſit, & humidũ, & rurſus aliud, quod frigidum ſit & ſiccum, ex iſtis confirmant.

Ne hæc quidem ſecta omnem ueritatem attigit:

tigit:nam ut prior nimis pertinaciter negauit calidum uſquam humectare, ſic iſta in eo peccauit, quòd modum quo calidum humidũ exiccaret, omiſit. nam per accidẽs duntaxat euenit, idq; biſariam: aut quia temporis ſpatio ipſum digerit, aut alioquin in ſe abſumit. Iam neq; ſic ipſum humidum abſumit, ut ſimpliciter ſiccum euadat: Nam proportio manet, ſcilicet qui calidus & humidus à principio fuerit, etiam tempore iuuentutis atq; ſenectutis, proportionem humiditatis ſuæ obtinet, cũ eo qui ſiccus eſt natura comparatus: atq; utrobiq;, ut uulgo dicitur, ſenectus iuuentutem, pueritiam iuuentus imitatur.

NON poſſe autẽ temperamẽtorum differentias plures eſſe quàm quatuor, ex his docere conantur. Quum enim quatuor ſtatuuntur qualitates, quæ in ſeinuicem agere, patiq; poſsint (nempe calor, frigus, ſiccitas, humiditas) oppoſitiones exiſtere duas, alterã in qua calidũ aduerſatur frigido, alteram in qua humidum pugnat cum ſicco: eoq; quatuor non amplius effici cõiugationes. Quippe ſex fieri ex quatuor inter ſe copulatis coniugia: quorum duo ſubſiſtere nõ poſſe: quum neq; humidum pariter & ſiccum, nec calidũ ſimul & frigidum dari corpus poſsit. Reliquas igitur eſſe quatuor temperamentorum coniuga-

tiones, duas humidas, & duas ſiccas. Atq; has calore frigoreq; diuiſas. Hæc ſunt quæ elegantiſsimi eorum, qui ante nos fuere, tum medicorum, tum philoſophorum, de his dixere.

Cum corpus humidum appellamus, iuxta cõditionem ſolidorum intelligimus. Nam fieri non poteſt, ut corpora ſolida definitionem humidorum ſubeant.

QVAE uerò mihi prætermiſiſſe uidentur, nunc adijcienda reor. Vnum igitur & primũ id eſt, quod temperatam naturam, quæ tamen non uirtute modò, ſed etiam uiribus reliquis præſtat, non animaduerterunt: imò tanquam nulla ſit, prorſus omiſerunt.

Luxuria apparet potius in uerbis, quàm rebus, quum uires & uirtus parum differant.

QVANQVAM ne loqui quidem de reliquis aliquid ſine hac potuerũt. Quippe quòd uel in calida tẽperie calidum præualeat frigido, uel in frigida temperie frigidum pręſtet calido, id ne intellexiſſe quidẽ eſt, niſi prius ponatur eucratos, ſiue temperata: neq; enim aliò quàm ad hanc temperatam naturam ſunt intenti, cum ſanitatis tuendæ uictum inueſtigant, calidius iuſto corpus iubentes refrigerare, uel frigidius excalefacere, uel rurſus humidius ſiccare,

uel ſiccius humectare, ſcilicet quo temperatum quendam, mediocremq; ſtatum effi ciant: id quod minus eſt ei, quod exuperat ſemper æquantes.

Λεῖπον Galenus poſuit. Interpretes omnes expoſuerunt, id quod minus eſt aut deficit. Obſcura dictio, ſed ſententia eſt manifeſta. nihil enim aliud admonet, quàm ut intemperata corpora ad modũ corporis temperati reducamus.

ERGO quem aſsidue ſectãtur, & quò ſemper reſpiciẽtes intẽperatos ſtatus corrigunt: hũc ego quidem primum omniũ ſtatũ cenſuerim. Hi uerò, tãtum abeſt ut eius uel meminerint, ut etiã totum prætereant.

Simpliciter, ut antè diximus, & pòſt demonſtrabimus, omnium hominum temperatura eadem eſt, calida & humida, ad cutem ſcilicet collata. Nam uel in his ferè quos tactus frigidos indicat, utpote melãcholicos, calidorum & humidorum proportio exuperat. Frigidam ergo aut ſiccam appellantes ad medium ſuæ ſpeciei conferimus. atq; hanc prius oportet ſuis modis deſcribere, quàm de reliquis licet quicquam dicere. Eſt enim omnium aliarum amuſsis, canon, & quodammodo exemplum.

AT nõ præterimus, inquiunt ex his aliqui. In calido enim & humido compræhẽditur. Et quomodo non quinq; eſſe in totum temperamenta dixiſtis, ſed quatuor,

ſi modo optimum non omiſiſtis? Quippe duorum alterum, aut ex intemperatis ſtatibus neceſſe eſt unum eſſe omiſſum, aut ipſum temperatum. Atq; ego quidem ex his quæ ſtatuũt, temperatum ipſis prætermiſſum certò ſcio. Vbi enim calidũ & ſiccum, uel frigidum & humidum, uel aliud quoduis temperamentum nominant, non utiq; ſummas à nobis intelligi qualitates poſtulãt. Imò ex ijs quæ ſuperant, fieri appellationes uolunt. Quòd ſi temperatum ſtatum omitti nolũt, certè reliquorum aliquem omiſiſſe conuincẽtur. Si enim, ſicut ipſi uolunt, temperatus ſtatus is, qui calidus eſt & humidus: omiſsis igitur illis planè eſt is qui frigido intemperamento aduerſatur, & ſicco: nempe in quo humidum præpollet, & calidum. At idem, inquiunt, is eſt. At quî fieri poteſt, ut ſimul exuperet calidum, & non exuperet? & ſuperetur frigidum, & non ſuperetur? Si enim temperatus ſtatus eſt, neutrum alterum immodicè exuperat: ſin intemperatus, neceſſe eſt exuperet altera oppoſitionũ pars. At hoc ipſum inquiunt temperati ſtatus proprium eſt, ut in eo calidum præſtet frigido, & humidum ſicco. Quippe ſi frigidum modicè quidem uincat, non eſſe commodum temperamẽtum: ſin amplius exuperet, iam utiq;

tiq; morbum exiſtere, æquè ut ſi uehemen ter exuperet mortem. Ad eundem modum de ſicco iudicandum. In principio quidem exiſtere intemperiem: ſi amplius augeatur, ægritudinem: ſi plurimum exuperet, mortem: ceu uerò de calido & humido non idem ſit iudicium. Quis enim non dicat, ubi uel calidum frigido, uel humidum ſicco paulo quidem plus ualet, intemperiem ita fieri: ubi ampliter exuperat, morbum: ubi plurimũ, mortem? Siquidẽ eadem eſt utrobiq; ratio. Alioqui nec qui calidi humidiq; immodicè ſtatus ſunt, eos uitio demus: nec q calidi morbi cũ humore immodico conſiſtũt, eos eſſe morbos fateamur.

Non *uidetur mihi Galenus ſatis urgere. Nã rectè ipſi aſſerunt, quòd temperati ſtatus familiare ſit, ut exuperet calidum & humidum, reſpectu ſcilicet totius ſubſtantiæ: proinde falſum eſt, quòd ut medicus exceſſus frigidi, ita & calidi faciat intemperamentum: niſi medium in ipſa ſpecie reſpicias: ergo ij obtinent, quòd temperatum calido præpollet & humido.* Verùm *ſi hac ratione uelint temperatum contineri ſub calido & humido, eadem comparatione & omne aliud intemperatum huc generaliter referent: quia antè conſtituimus, quòd omnis, etiam melancholica intemperatura, ſit hactenus calida & humida.* Ergo *una ratione omnia ſub uno*

uno capite compræhendere debuerunt, aut certè temperatum quoq; ſeorſim ſtatuere, & deinceps ad hoc reliqua omnia expendere.

HVIC ſententiæ aduerſantes quidam Attalenſis Athenæi ſectatores negant aut calidum humidumq; ſtatũ uitio dandum, aut morbum ullum inueniri, qui calidus ſit & humidus: ſed omnino qui uel calidus ſit, & ſiccus, ut febris: uel frigidus & humidus, ut aqua intercus: uel frigidus & ſiccus, ut melancholiá. Faciunt hic & de anni temporibus mentionem. Quorum hyemem frigidam eſſe, atq; humidam dicunt: æſtatem calidam & ſiccam: autũnum frigidum & ſiccum: uer autem tũ temperatum, tum uerò calidum, humidumq; appellant. Ad eũdem modum & ex ætatibus, puerilẽ quidem eſſe temperatam, tum uerò calidã humidamq;. Porrò indicari autumant eorum temperiẽ ex naturalibus actionibus, quæ illa ætate maximè ſunt firmæ.

Tres erant rationes, quibus Athenæus omnẽ ſtatum calidum, humidumq; uitio aſſerere uoluit, atq; etiãdum reliquis præferre. Prima mendax eſt. Plures enim morbi calidi ſunt & humidi, utpote qui ex materia naſcuntur eiuſmodi. Secunda ſumitur ex comparatione temporum: & de hac poſtea. In ea uerò quam ex ætatibus aſſumpſit, diutius immorari oportet: præſertim

cum Galenus nihil ſuper ea reſponderit: nec mirum, quia manifeſtè falſum eſt, quòd puerilis ætas maxime temperata ſit. Nam *quamuis naturales operationes in ijs ſunt optimæ, animales tamen infirmæ. Atqui in tẽperata ætate utrunq; genus ualidum eſſe oportet. Talis autem ſola eſt extrema adoleſcentia, aut ipſa iuuentus, de quo poſtmodum. Eſt autem & ipſa adoleſcentia potius calida & humida, quàm frigida & ſicca. Proinde nihilo ſecius eãdem ferè accuſationem ſuppeditat aduerſus ea, quæ dicta ſunt de adoleſcentia: quam Athenæus ſpectabat ex pueritia. Sed nodus iſte antè explicatus eſt. Nã neq; nos omnem ſtatum calidum & humidum damnamus: ſed eum qui temperatũ excedit: atq; hoc Athenæus ignorat.*

SED & mortem aiunt animantiũ corpora ad frigidũ ſiccumq́; perducere. Quippe mortuos Græce *ἀλίβαντας* uocari, quaſi nil humecti in ſe habentes: utpote tum caloris abitione eo exhauſtos, tum frigore rigentes.

Legendum fortè in Græcis pro ἀποχώρησιν, ἀπόχρησιν, ac ſi dicas abuſum, hoc eſt, dum calor eo abutitur.

QVOD ſi, inquiunt, mors talis eſt naturæ, certè uita, cum ſit illi cõtraria, calida eſt & humida. At uerò ſi uita, inquiunt, calidũ quiddam atq; humidũ eſt, omnino quod

quod illi ſimilimum temperamentum eſt, id optimum neceſſario eſt. Quod ſi eſt, neminem latet idem quoq; temperatiſsimum eſſe. ſic in idem recidere calidum, humidumq́; ſtatum cum temperato: nec aliud eſſe temperatum ſiue eucraton ſtatum, quàm caliditatem ſimul & humiditatem pollentes. Atq; Athenæi quidem ſequacium hæ ſunt rationes. Videturq́; & Ariſtotelis philoſophi, & poſt eum Theophraſti, & Stoicorum eadem eſse quodammodo ſentẽtia. Ita teſtium quoq; numero nos territant.

Fruſtra Ariſtotelem aut Theophraſtum inuocant: quia Ariſtoteles & Theophraſtus uitam cum morte comparant: quæ ſubinde abſolutè frigida eſt, ut plantarum. Fateor hominis uita calida eſt: ſed non ſequitur, uita eſt in calido & humido, ergo optima uita eſt in calidiſsimo & humidiſsimo. Simile eſt, ac ſi dicas, Exercitium promouet calorem naturalem, ergo maximum exercitium, ipſum maximè auget. quippe contrà infirmat, igitur non omne calidum & humidum ad felicitatem uitæ momentum habet duntaxat modicum: quippe immodicum plurimis malis eſt obnoxium, fortè & præcociorem ſcenectutem, quàm temperatum hoc temperamẽtum incurrit. Nam medioeritas caloris ab utroq; exceſſu læditur, ab altero quodammodo

ſtran

ſtrangulatur, ab altero accenditur. Forteneq; naturæ operationes in his pulcherrimæ ſunt. Nam licet promptiſſimè in ijs ſubſtantia apponatur, facilè admodum diffluit ac dilabitur.

EGO uerò quemadmodum Ariſtoteles de calida, humidaq; temperie ſenſerit, in progreſſu, ſi res poſtulet, fortaſſe explicabo: uidentur enim eum non rectè accipere. Nunc id agam, ut eos qui ſic ſentiunt, in quo ſeipſos fallãt, doceam: mox rem totam in unum coactam caput, demõſtrem. Cum enim calidum & humidum atq; etiam eucraton exiſtimant uer eſſe, hîc ſe manifeſtè decipiunt. Nã neq; humidum eſt, ſicut hyems: neq; calidum, ſicut æſtas: quare neutrum immodicè: cum tamẽ ipſis autoribus exceſſum quẽdam indicet quoduis talium nominum.

Inconſtans hæc ſequela eſt. Nam multa calida ſunt, quæ non aſſequuntur caliditatem æſtatis: & rurſum humida, quæ longè abſunt ab humiditate hyemis. Igitur accipiendũ eſt, quòd uer neutrum ſit immodicè ad modum eorum temporum. Ferũtur etiam huiuſmodi apud autores infirmæ rationes, ſi cum alijs firmioribus committantur.

BIFARIAM autẽ sũt decepti: primũ quidem ex eo, quòd in quatuor anni temporibus quartam temperamentorum cõiugationem

gationem inuentã omnino eſſe uoluerũt. Deinde quòd id ea ratione concludunt, quòd ſit hyeme quidem calidius, æſtate uero humidius.

Magnum eſt erroneæ opinionis argumẽtum, ubi mendax eſt illius occaſio.

VERVM nec quartã in temporibus anni ſtatuere temperamenti coniugationem eſt neceſſe, niſi etiã talis appareret: & contuliſſe id cum temporibus utrinq; poſitis, non magis id humidum & calidum, quàm frigidum probat & ſiccũ. Si enim calidum humidũq; exceſſus cuiuſdã nomina ſunt, non poteſt nec ipſis quidem autoribus uerũ eſſe, quòd uer in omnibus mediocre ſit. Si autẽ eò quòd æſtate humidius eſt, hyeme uerò calidius: iccirco humidũ eſt & calidũ, quid cauſæ eſt, quo minus frigidum id, ſiccũq; putes? proptcrea quòd æſtãte frigidius, & hyeme ſiccius. uel quam ſibi facit ſortitionem, ut unam partem oppoſitionis ab hyeme, alteram ab æſtate accipiat? Quippe cum ab utroq; in utraq; oppoſitionum parte diſſideat, non ex dimidio collationẽ, ſed ex toto habere debebat. Atq; niſi ita fiat, contraria illi ineſſe dicemus. Nam calidum erit & ſiccum, ſi conferatur cum hyeme: frigidũ & humidum, ſi cum æſtate. Ex neutra igitur collatione, ſi modò integra

eſt

eſt, calidum & humidum erit. Sed ſi illis licet ex utraq; oppoſitione ſumpto dimidio calidũ id humidumq́; aſſerere: nobisquoq; ad alterum dimidium tranſire, atq, id frigidum & ſiccũ dicere quid ni licebit, ſcilicet ſiccum, ut ad hyemem: frigidum, ut ad æſtatẽ? Omnia igitur hac ratione uer erit humidum, ſiccum, calidum, frigidum. Atqui illorum ipſorum ſententia nõ poſſunt quatuor qualitates in una, eademq́; re præpollere. Ergo neq; æſtati, neq; hyemi uer comparare eſt æquum, ſed potius ipſum per ſe æſtimare. Neq; enim hyemem ipſam ea de cauſa humidam eſſe, & frigidam dicimus, quòd reliquis temporibus humidior, frigidiorq́; ſit: imò id illi alia quoq; ratione accidit: ſed quòd humiditas in ea ſuperet ſiccitatem, & frigiditas calorem, propterea frigida dicitur, atq; humida. Ad eũdem modum & æſtas, quum in ea humor uincitur à ſicco, et frigidum à calido, ipſa quoq; calida dicitur, & ſicca. Siquidem æquum cenſeo, quatuor anni temporum quodlibet ex ſuapte æſtimatum natura, non ex alterius cõparatione, calidum, frigidum, humidũ, ſiccúmue nominari debere. Qui etiam ſi ad hanc formulam æſtimes, apparebit tibi uer eſſe omnis exceſſus planè in medio: cum neq; ſicut in hyeme plus ualeat in eo

 frigidum

frigidum, quàm calidum: neq; ſicut in æſtate, minus. Ad cũdem modum, ſiccitatis, humiditatisq; æquabilitatem in eo ſpectes: neq; ſcilicet in eo ſicut in æſtate præualente ſicco, neq; ſicut in hyeme, exuperante humido.

Galenus merito horum rationes improbat: neq; enim ex his unquam colligere poterũt, quòd uer exceſſum aliquem habeat. Excuſari tamen poſſunt, ſi modicè, hoc eſt, potius calidum quàm frigidum, humidũ quàm ſiccum dixerunt. Quippe & Galeno idem in II. *Aphoriſmorum, & alibi excidit. Idem oſtendunt ea quæ in eo apparent. Non enim temere terra ſeſe aperit, germinat, aut in corpore humores funduntur. Deniq; ſi adoleſcentia ſimpliciter calida ſit, & humida, ſimile illi uer eſſe oportebit: alioquin exceſſum aliquem, dum per cutem ac per pectus aër intrò rapitur, in eo faceret: & male* Hippocrates, *cum ipſe adoleſcentiam in* III. *Aphoriſmorum conferret. Iam in temperato calidum & humidum ſimpliciter ſuperat, cui ueris iudicium permittitur, & æquale iudicatur. Simpliciter ergo ut & in uere calidum & humidum exuperet, neceſſum eſt. Fateor, eadem temperatura hominis & ueris eſſe non poteſt: at eiuſdem ordinis nihil eſſe prohibet. Temperatum ergo dicitur, quod temperati hominis ſtatum eundem ſeruat. Hyems uerò frigida, quia ad frigidum demutat*

galeni negligencia

mutat. ita de alijs temporibus dicendum.

PROINDE rectè ab Hippocrate eſt dictũ, uer eſse ſaluberrimũ, ac minimè morbis, qui mortem adferant, obnoxium.

Hæc eſt altera probatio. Nam ſi uer ſit ſaluberrimum, ergo erit temperatiſsimum. Fateor quòd intemperatis quibuſdam naturis hyems, æſtas, atq; adeo autumnus pluſquàm uer cõfert. dabo & hoc quòd temperatæ naturæ hyeme melius quàm uere degunt, ſaltem magis cõcoquũt, ſed id per accidens. Amplius quòd uer plurimos morbos adferat, non euenit ob ſuã conditionem, ſed corporum importunitatem. Etenim uer temperatum exiſtit: nullus autem morbus ex temperie eſſe poteſt: ſi quidem cum humoribus ipſis proportionẽ ſeruet. Hoc dico propter bilioſum, ſi fortè ſubitò temperiem recipiat. Nam hic inæqualitas quædam inter humores & temperiem oriretur.

EST & autumnus, ut quàm æſtas minus calidus, ſic utiq; quàm hyems minus frigidus. Quare hac ratione nec calidus abſoluto ſermone eſt, nec frigidus: quippe cum ambo ſit, ac neutrum ad ſummũ. Cæterum alterum eſt in eo incõmodum, quod etiam Hippocratis illa ſententia ſignificauit, dicentis in Aphoriſmis: Cum eodem die modò frigus nos afficit, modò calor urget, autumnales expectãdi morbi ſunt. Atq; ea

res eſt, quæ maxime autumnum morbiferum facit, inæqualis ipſa temperies. Itaq; nõ rectè frigid⁹, ſiccusq; dicitur. Nõ enim frigidus eſt, ſi ipſe per ſe ſpectetur, ut hyẽs eſt: ſed ubi cum æſtate confertur, utiq; illa frigidior. Sed nec æquabiliter temperatus, ſicut uer. Imò in hoc maximè ab illo tẽpore diſſidet, quòd mediã temperiem & æqualitatem perpetuò parem non ſeruat: quippe meridie multo eſt calidior, quàm mane aut ueſperi. Nec in humido & ſicco mediũ omnino ſtatum obtinet, quemadmodum & uer, ſed ad ſiccius deuergit. Ab æſtate uerò etiam in hoc uincitur, non tamen tanto interuallo, quanto in calore. Ergo patere arbitror, nec autumnum abſoluto ſermone, & citra exceptione, frigidũ & ſiccum, ſicut ipſis placet, dicendum eſſe: cum neutrum ad ſummum ſit, ſed uincat in eo ſiccitas humiditatem. Qua ratione merito ſiccus appelletur: in calore uerò & frigore, mixtum quiddã ex ambobus, & inæquale ſtatuatur. Proinde ſi quatuor temperamentorum coniugationes in quatuor anni tempora diſtribui uolunt, ſciant ſe non ſolum ueri calidum, humidumq; ſtatum malè aſſignaſſe: ſed etiam autumno frigidum & ſiccum. Quanquam ſi hunc quoq; concedamus frigidum & ſiccum eſſe, nõ erit ſtatim

neceſſe

neceſſe, uer humidum, calidumq́; eſſe. Non enim ſi quatuor intemperaturæ coniugationes in totum ſunt, iam omnes eas in quatuor anni tempora diſpenſari neceſſum eſt.

Siccum autumnum ponere potuerunt, frigidum autem nequaquam. Etenim inæqualis eſt, nunc calidus, nunc frigidus, non ſolùm diuerſis menſibus, ſed & iiſdem hebdomadibus: ſubinde etiam iiſdem diebus, in quibus meridies calet, ueſper friget. Fateor & in aliis diebus plerunq; meridies ueſpere calidior, ſed proportionẽ quandam partes diei ad ſeſe inuicem ſeruant. Ne nũc dicam in autumno ſubinde contrariam mutationem accidere, atq; mane ipſa meridie calidius ſentiri: tanta eſt in autumno inæqualitas, quæ an aſtrorum, an potius ipſarum nubium ſequatur inconſtantiam, alius inquirat. Mouet ſuper eadem re problema Alexander. Nobis ſatis eſt, quòd hæc inæqualitas præcipua peſtilentiæ, atq; omnis alterius corruptionis cauſa eſt, alioqui ſi unamquãq; in eo ſeorſim qualitatem ſpectes, minus quàm quoduis aliud tempus putredini uidebitur obnoxium. Tale enim calidum & humidum. Autumnus uerò ſimpliciter ſiccus eſt: caliditas uerò ipſius quàm æſtatis minor eſt. Iam nõ ſolum caliditas hic dominatur, ſed cum uiciſsitudine frigoris committitur, quòd caloris effectum contemperare poteſt. Quapropter ſola inæqualitas corruptionis, quæ in eo contingit,

cauſa eſt.Verùm qua ratione diſſentiunt neoterici,magna ipſorū pars debilitatem, quæ ipſam ſequitur,reſpicit.atq; hos æſtas redarguit, quæ multo amplius corpora debilitat: ſed & multa ſunt,quæ uires admodum infirmant,corruptionem tamen aut peſtilentiam nūquam afferunt. R*eliqui ergo ad humores confugiunt, qui nunc intrò frigore pelluntur,nunc rurſum foras calido adducuntur:ſed iterum fruſtra:niſi mihi hoc modo ſanguinem extra uaſa educi oſtenderint.* V*erum id nequaquam facient.* P*utaui ego aliquando in cauſa eſſe diuerſorum humorum generationem.*N*am uulgata dictio,* V*bi multitudo,ibi confuſio:atq; hic rurſum corruptio.* V*erùm nec hæc admodum bene ſe habet ratiocina tio.*E*tenim ſingulis diebus in corpore quatuor humores utiliter perficiuntur.*E*rgo potius dicā, quòd in autumno nulla magna ſit intemperies, tamen uiciſsim utraq; qualitas humores uitiat.* N*am nihilo ſecius ſanguinis ſubſtantia uiciſsitudine calidi & frigidi frāgitur, ac corrumpitur, quàm ferrum, dum uiciſsim nunc calido, nunc frigido tingitur.*C*orruptionē enim hanc in ſanguine,argumento carbonis & carbunculi intelligimus: reliqui enim humores nunquam eam corruptionem,de qua hic loquimur, patiuntur.* H*uc accedit,quòd neutiquam quæuis corpora citius putreſcunt autumno quàm æſtate, ſed tantum calida & humida,aut humida tantum.*E*r*

go

go in autumno duplicem energiam animaduertere oportet, alteram per accidens, alteram uerò per ſe: quippe iuxta frigiditatem & ſiccitatem putredini aduerſatur: ſed quia modicè talis eſt hæc eius primaria facultas, à ſecunda, hoc eſt, ab ipſa inæqualitate uincitur. Hæc *puto nemo ante nos annotauit, ſed ipſi harum rerum primi periculum fecimus. Oportet autem & hæc cum quodam reſpectu intelligere. Nam ut in patria Hippocratis atq; alijs temperatis regionibus autumnus minus, quàm apud alios inæqualis: ita & apud nos minor ueris quàm apud illos æqualitas: quippe quibuſdam ueris diebus apud nos ſubinde manifeſta ineſt inæqualitas: ſed hæc non poſſunt immutare rationem totius. de quibus copioſius in Aphoriſmis.*

SED ſi quis hoc in mundo eſt ordo, ac prout melius eſt, non prout peius omnia ſunt diſpoſita: probabilius ſit plura quidē ex anni temporibus temperata eſſe facta, unum uero, ſi modo aliquid, intēperatum. Qui uerò contrà oſtendere conantur, nullum eorum eſſe temperatum, ſed neceſſario in ipſis exuperare aliàs calidum, aliàs frigidum. & nunc, ſi ita fors tulit, ſiccum, nunc humidum.

Fallax hæc eſt argumētatio, niſi cautè ipſum locum accipias. Nam ueriſſimum eſt, quòd natura ſemper nititur ad meliora, etſi non paſſim

plerunq; aſsequitur. Veruntamen non eſt, quòd uel omnia uel plurima anni tempora ſint temperata, non etiam ſi regionem temperatam acceperis. Iam tametſi quàm maximè ita eſset, periculum eſt ne eodem argumēto plures regiones temperatas quàm intemperatas faciamus. Atqui id falſum eſt, nec etiam expediebat, quum rerum uarietatibus è contrario uaria intemperies ſubſeruire debuit. Quid ergo huic ſententiæ faciam, neſcio: niſi ſic Galenus intelligat, ſatius eſse ut plura ſint temperata, atq; unum intēperatum, quàm è contrario omnia intemperata. Verum neq; ſic accepta ſententia alacritatem obtinet. Eſt mihi ueriſimile, Galeno in hoc loco accidere quod alibi pleriſq; aliis: qui dum acrius ſtudent redarguere, ſeſe ipſis excidunt. Nam & duellio aliquando dum ſocium fortius atq; altius complecti cogitat, ſæpe ipſe reſpirat.

EGO uerò, tantum abeſt, ut aut uer, aut ſi quid tēperatum eſt, calidum atq; humidum dicam: ut quod plane contrarium eſt, id affirmem, omnium aëris ambientis temperamentorum peſſimum id eſſe quod humidum eſt & calidum. Quod ſanè temperamentum in quatuor anni temporibus inuenire prorſus nequeas: in morbido et peſtilenti aëris ſtatu, interdum incidit, ueluti quodam loco Hippocrates commemorat his uerbis: Pluebat per æſtum hymber largus

largus aſſiduè. Id nanq; eſt humidi & cali di ſtatus propriũ, ut in æſtu aſſiduè pluat. Quòd ſi uel tantum æſtus ſit, quemadmodum in naturaliter ſe habente æſtate: uel pluat, ſed in frigore, (ueluti hyeme ſolet) fieri nequit, ut is ſtatus calidus ſit, & humidus. an igitur ſine morbis erat æſtas illa, in qua pluiſſe dicit in caloribus aſſiduè largum hymbrem? Atqui carbunculos in ea fuiſſe narrat, putreſcentibus ſcilicet in corpore excrementis, ac ſaniem quãdam (quæ calida humidaq; immodicè fuerat) gignentibus. Intelliges id ex ipſa dictione, ſi totam tibi adſcripſero: ea ſic habet: Erant in Cranone carbunculi æſtiui, pluerat per æſtum largo hymbri, idq; aſſiduè. Acciderãt autem magis Auſtro: ac ſuberat quidẽ ſub cute ſanies: quę concluſa incaluit, ac pruritũ excitauit: mox puſtulæ ueluti ambuſtis ſunt obortæ, uriq; ſub cute ſunt uiſæ: uerũ hic minus, utpote uno tantũ è quatuor tẽporibus mutato, malũ fuit. Quòd ſi duo triáue ſint mutata, aut etiã totus annus calidus humidusq; fuerit, neceſſe eſt magna peſtilẽtia ſuccedat. Cuiuſmodi in tertio Epidemion (*id eſt, graſſantiũ publicè morborum*) narrat. Apponam autem primum, quæ de temporũ intempeſtiuo ſtatu ſcripſit: deinde de hominum, quæ ſubſecuta eſt, corruptela

ptela. Aduertas autem animũ in omnibus uelim, æſtimesque primum cuiuſmodi res ſit calida humidaq; temperies, quámque ueri(quod tẽperata res)eſt diſsimilis,dein de quàm neceſsariò in ea omnia putreſcãt. Incipit igitur Hippocratis narratio in hũc modũ: Annus auſtrinus pluuius à uẽtis in totũ ſilẽs.Deinde totius ſtatus particularẽ rationẽ his ſubiicit, Crebros hymbres in calido & auſtrino flatu fuiſſe ſcribẽs.Mox uniuerſum ſermonem in unam ſummam cõferens,Cum fuiſset, inquit,totus annus auſtrinus, humid⁹ & mollis,hæc & hæc in ciderũt quæ utique omnia in hoc libro ſcri pſiſſe ſit lõgũ: licet autẽ cui libuerit in ter tio Epidemion mẽbratim ea legere, ac in unũ caput omnia redacta uidere: nẽpe pu tredinẽ maximã. Cuius etiã ipſius Hippo crates non rarò nominatim meminit:aliàs ſic ſcribens, Erat autem & fluxio collecta haud ſimilis puri,ſed alia quædam putredo ac fluxio multa uariaq;. Aliàs ſic, Et in pu dendis carbunculi æſtiui, tum alia quæ pu tredines appellantur.Et quòd ex hac putre dine multis quidẽ brachiũ, & tot⁹ cubitus deciderit,multis femur uel ſura eſt nudata, totusq; pes. Quinetiam magni oſsium, carnium, neruorum, articulorumq; prolapſus inciderunt. Denique nullum ex affectibus

fectibus, quos ſcripſit, inuenias, qui merito ſoboles putredinis non ſit.

Peßimus atq; inſaluberrimus eſt ſtatus aëris calidus & humidus, ſiue talis fuerit occaſione regionis, ſiue temporis anni. Nam ut ex tertio Aphoriſmorum audiemus, corpora ſuperfluitatibus onerat, atq; eadem ſua caliditate inflammat: proinde ſi plura anni tēpora talia fuerint, aut unum tantum, ſed grauiter affectum, non ſimplices, ſed peſtilentes fient putredines, quæ ſola magnitudine ab aliis diſcernuntur. Etenim ſimplex ac mediocris putredo nō niſi proprium corpus afficit: magna uerò, qualis peſtilens eſt, etiam propinquum prehendit. Ita & inter intemperaturas hominis, quamuis calida & humida ſit, ex ſe uiuacior, ad morbos tamen eſt opportunior: quippe excremēta citius colligit, atque eadē ſua caliditate putrefacit, cum & flamma in humido promptius excipitur, & in calido facilius accenditur. Ergo tametſi reliquis intemperaturis per ſe ſit uiuacior, ſæpe tamen per accidens citius interit. Proinde Galenus, qui in quinto de ſanitate tuenda eam finit uiuaciſsimam, cum ſolis intemperatis comparat, nec exceſſu calidi humiditas redimitur, ſed contra magis tabeſcit atq; plus exoluitur. Quippe omnino uita noſtra grauius duplice, quam ſimplice intēperatura offenditur: ita ſola temperata natura, ut mihi nunc uidetur, eſt uiuaciſsima. Fateor quòd

mors

mors quodãmodo frigida eſt & ſicca, & quod calidum & humidũ ab externis cauſsis ægrius, ac ſerius refrigeratur atq; exiccatur: ſed aliud corpori calido & humido obeſt, quod citius diffluit quàm temperatum. Iam quod minimè putaſti, felicius iactura reponitur in temperato, quàm altero: nam operationes omnes hic meliores. Omitto quòd mediocritas caloris naturalis nonnihil exaſperatur exceſsu accidentalis. Eſt autem ipſe artifex eorum, quæ in corpore noſtro adminiſtrantur omnium. Huc accedit Cornelius Celſus, dum dicit, Corpora quæ more Athletarum repleta ſunt, celerrimè ægrotant & ſeneſcunt: implentur enim calida & humida promptiſsimè.

QVIPPE cum nec à ſicco putreſieri quicquam ſit aptũ, nec à frigido, intelligas id, ſi carnes & reliqua quæcũque aſſeruari ab hominibus ſolent, obſerues hæc ſale, hæc muria, hæc aceto, hæc alio quopiã ex ijs quæ ſiccant, commodè præparari. Deprehendas et Borea (qui ſiccus natura et frigidꝰ uẽtus eſt) omnia quàm diutiſsime im putria durare. Contrà putreſcere facilimè auſtrino flatu. Eſt enim is uentus calidus & humidus. Itaq; nos in totũ cõtrà, quàm ij qui calidum, & humidum uer autumãt, decernimus. Cum neque tale ſit, neq; ſi eſſet, ſalubre eſſet, aut ſanitati accõmodum: hi autem

hi autem & tale eſse uolunt, & propterea etiam ſalutiferum, ſcilicet utrobique peccãtes, tum in his quæ ſenſu percipere, tum in his quæ ratione eſt intelligere. Cum ſenſu id manifeſtè liceat planè temperatum aduertere, nec minus ratione illud inuehire, quod propterea eſt aptum ſanitati, quòd è quatuor nulla in eo qualitatum exuperet. Quòd ſi uel caliditas eius frigiditaté multo excederet, uel humiditas ſiccitatem, ut uarijs putredinibus obnoxiũ, ſic omnium anni tẽporũ morbis eſset maximè opportunum. Nunc quatuor qualitatum mixtionis æqualitas, & mediæ temperaturæ eius & ſalubritatis eſt cauſa. Quid igitur medicis ac philoſophis quibuſdam perſuaſit, ut calidum humidumque uer eſse iudicarẽt? nempe quòd quatuor temperamentorum cõiugia, quatuor anni temporibus adaptare uoluerunt. Porrò id inde accidit, quòd primum omnium temperamentorum, id eſt medium ipſum prætermiſerunt. Quin etiam uictuum, medicamẽtorum, omnium denique rerum differentias in has quatuor coniugationes reducunt. Ex quo manifeſtum eſt, quantopere parum rectæ, fallacesq; de hominis natura rationes, medicationibus obſint. Satiúsque erat duorum alterum, aut prorſus eiuſmodi rationes non attigiſſe

attigiſse, ſed totum experientiæ concedere, aut potius in logica ſpeculatione exercitatum fuiſse.

Quòd calida & humida temporis conditio corpora putredini idonea putrefaciat, non tantum ab exceſſu ipſius oportet diſcere, ſed & ex ipſius mediocritate. Quippe & in ueris fine (tametſi utcunq; temperatus ſit) carnes ſubinde aſſeruabis difficilius, quàm in æſtate. Maximè tamen putredini reſiſtunt frigida & ſicca: & ſecurius (ut audio) oua aſſeruantur in paleis, quàm cineribus: proinde humiditas quàm caliditas maior uidetur putredinis cauſa, argumento quòd ſalſamenta, quæ carnes à putredine uindicant, potius ſicca ſunt, quàm frigida. & hinc quoque eſt quòd quædam tutius ſeruentur per mediam æſtatem in ſuperioribus locis, quàm ſubterraneis cryptis. nam ſiccitate quodammodo incruſtantur, humiditate uerò emolliuntur. nec deeſt ratio: nam putredo potius humida, quàm calida. hinc & illud eſt, quòd pituita promptius putreſcat quàm cholera: ægrius tamen febrit pituitoſus, quàm cholericus. nam nunc è contrario febris magis calida, quàm ſicca: proinde febris in pituitoſo difficilius inchoatur, ſed ſemel inchoata promptius repetitur. forte ex quantitate materiæ hæc præcipitatio partim euenit. Eſt autem pituita in corpore ferè copioſior cholera. Vnum tantum ijs quæ dicta ſunt inſigniter pugnare

gnare apparet, quòd plura corrumpuntur tempore æſtatis calidæ, quàm hyemis humidæ: atq; huius duplex eſt cauſa, tamen à pleriſque ignorata. altera eſt, quia huiuſmodi corpora, tempore æſtatis ferè ex ſe ſatis ſuppeditant humiditatis, non tamen tempore hyemis ſufficientem exhibent caliditatem. eſt enim putredo non tantũ humida, ſed & calida: denique maior eſt æſtatis caliditas, quàm hyemis humiditas. problem

QVIPPE qui nec experientiæ eſt attẽtus, et naturalia theoremata aggreditur, priuſquàm rationem qua hæc inueniat, cõuenienter excutit, neceſſe eſt in huiuſmodi cauilla ſit perductus, ac de euidẽtibus, ceu is qui ſenſu careat, diſputet. Tum Ariſtotelem ſibi teſtem aduocet, male ſcilicet accipiẽdo ea quæ præcipit. Hic enim calidum, frigidum, humidum, & ſiccum multipliciter dici nouit. Illi non quaſi multipliciter, ſed quaſi ad eum perpetuò modum dici uelit, accipiunt. Quinetiam is quòd aliquid ſuo & naturali calore, aut alieno ac acquiſititio calidum ſit, non eſſe idem indicauit. Illi hoc quoq; perperam accipiunt. Adhæc Ariſtoteles, itémque Theophraſtus, quò reſpicientes temperatam, intemperatámue naturam eſſe, iudicare oporteat, diligenter prodiderunt. Illi ne id quidem intelligũt, ſed cum hos audiunt, animal calidum, hu-

midumq; dicere, aut puelli temperiem humidam calidamq; eſſe: nec quemadmodum ea dicta ſunt intelligunt, & ſtupidi ad quatuor anni tempora rationem transferunt.

Nihil hos iuuat Ariſtotelis aut Theophraſti autoritas: neq; enim illi ſimpliciter uitam in calido & humido conſtituunt, ſed uitam ad mortem conferunt.

CEV uero idem ſit, ac nō longo interuallo diſsidens propriam alicuius temperiem calidam humidamque eſse, aut circundati nobis aëris. Neque enim aut idem eſt, aut ſimiliter dicitur, animalis tēperies calida & humida, ſicut aëris temperamentum calidum dicitur & humidum.

Tametſi tēperaturæ ſimiles eſſe non poſſunt, ordine tamen æquales ſubinde exiſtunt: quocirca neſcio quātū hæc Galeni redargutio urgeat.

QVAE igitur ſit omnium horum occaſio, iam dicam, clareque oſtendam ijs, præſertim qui intenti eſſe uolunt, exiguum errorē in his quæ inter initia logicæ ſpeculationis traduntur, maximorum errorum occaſionē fieri, fortaſséque omnibus, quæ uel in cūctis artibus, uel in uita actionibus perperā geruntur, ſophiſmata ſuccedunt.

Non ſemel Galenus admonuit Logicæ ſpeculationis errorem, omnium ferè eorum quæ in re medica, atq; alibi malè committuntur occaſionem

nem eſſe; & propterea mirum non eſt, quòd prioribus ſeculis, in quibus uſq; ad ſophiſmata fuit uitiata dialectica, & reliquæ omnes artes conſpurcatæ fuerint.

ATQVE hæc quidē ſophiſmata illi uitio ſuccedunt, quòd utique non rectè definitum eſt de calidi ſignificationibus, ſed duobus id tantū modis dici putatum. Quorum altero ſignificetur, quod ſyncerū, immixtum, & ſimplex eſt: altero quod in mixtione cum ſuo contrario id ſuperat. Quod autem et alteram temperiem cū altera conferentes ſubinde alteram earum calidam (*pro eo quod eſt calidiorem*) pronunciamus, id non meminerunt. Atque ad eū modum animantia ueteribus calida & humida ſunt dicta, non propriæ temperaturæ gratia, & ſermone abſoluto, imò ad ſtirpes & demortua collata. Quippe demortuis & ſtirpibus animantia calidiora humidioráque ſunt. Quinetiam ex animantibus ipſis ſpeciatim inter ſe collatis canis ſiccior eſt, homo humidior. At ſi formicæ uel api canē cōferas, illas ſicciores, hūc humidiorē inuenies. Ita idē animāl præut homo ſiccū, præut apicula humidum fuerit. Rurſum ad hominem collatum calidum, ad leonem frigidum erit. nec mirū ſi ad aliud, atque aliud comparatum contraria ſimul dici de ſe patitur.

Neque id alienum eſt, ſi idem corpus ſimul calidum frigidumq; dixeris, niſi ad idem cõferens ſic dixeris. Quod enim incommodum, ſi eundem hominem dextrum ſiniſtrumq; dicas, niſi ad eundem cõferens ita dicas? Cum ad alterum dextrum eſse, ad alterum ſiniſtrum, nihil ſit abſoni. Sic igitur et canis humidus pariter & ſiccus, præterea calidus ſimul & frigidus eſt, non tamen ad idem collatus. Quippe ad hominem ſi conferas, ſiccus eſt: ad formicã, humidus. Rurſus hominis reſpectu calidus eſt, leonis frigidus. Quin etiã calidus eſt ut uiuens, cum mortuus non amplius ſit calidus: non calidus, ut ad alterum (ſi ita uis) canem comparatus. Atque hæc quidem omnia per collationem inter ſe dicuntur. Quæ uerò ut in animantium genere conferuntur, alia ratione, ſicuti etiam quæcunque in aliqua animalium ſpecie. Canis namq; ad formicam & apim eſt humidus, in animantium genere eſt ſiccus. Rurſus ipſorum ſpeciatim canũ hic ſiccus, ille humidus, alius (ut fas eſt cani) temperatus. At dictũ quidem eſt à nobis in ſecundo de pulſuum agnitione, de tali nominum uſu diffuſiſsime. Neceſſe tamẽ uidetur nunc quoque ſummatim aliquid de his quod ad rem propoſitam ſit utile, dicendum. Quod abſoluto ſermone, nec ad

aliud

aliud ullum collatum ſiccum uocatur, id in ſolis elementis eſt, igni, terraq́;. Sicut humidum in aqua & aëre. Ad eundẽ modum, & de calido frigidoq́; ſentiendũ. Nullũ enim cæterorum corporum prorſus calidum frigidúmue eſſe, ſed ſola elementa: quicquid præter hæc cœperis, ex his mixtis conſtat. Eoq́; ſecundo ſignificationum genere, calidum frigidúmue eſt, non abſoluta ratione ueluti ſyncerũ, & à mixtione alienum, imo ueluti uel calidum largius, frigidũ parcius: uel frigidũ largius, calidũ parcius ſit ſortitum: reliquorum quiduis calidum frigidúmue dicitur. Ac duo quidem ſignificata calidi, frigidi, humidi, & ſiccihęc ſunt: Alterum ex abſoluto ſermone loquẽtium, mixtura carens, & ſyncerum: alterum ex contrarijs quidẽ mixtis conſtans, cæterum ex pollentis in mixtura nomine appellatũ. Hoc genere ſanguis, pituita, adeps, uinum, oleum, mel, quicquid his ſimile eſt, humidũ dicitur. Os, cartilago, unguis, ungula, cornu, pilus, lapides, lignũ, arena, later, minorẽ portionẽ humidi ſunt ſortita, maiorẽ ſicci: eoq́; huiuſmodi omnia ſicca dicũtur.

Tribus modis dicitur calidum, frigidum, humidum, & ſiccum. Primo de corporibus, quæ tales qualitates licet ſummas non habẽt, ſynceras obtinent. Sic ignis ultra extremam caliditatem

 purè

purè ſiccitatem habet, terra tamen minorem. In quirere uerò cur ignis non ſit ſummè ſiccus, perinde eſt, ac ſiquis roget, cur ignis non ſit frigidus. Nam unumquodque prout illi melius erat, ſua qualitate dotatum eſt. Aliter hæc nomina de ijs dicuntur, ſcilicet quæ uincentes licet non ſynceras contineant: ſic homo dicitur calidus & humidus, apis frigida & ſicca. Nouiſsime comparatiue ſumuntur: atque in ijs comparationibus Galeni prolixitas plus ſatis moroſa eſt. Breuius enim dici poterat, quòd huiuſmodi quinq; ferè æſtimatur modis. Nonnunquam enim uiuens refertur ad demortuum. Subinde ad medium totius ſubſtantiæ, ut ſingulæ ſubſtantiæ ad hominum cutem, præſertim quæ in manu eſt. Tertio ad medium genus animantiū, hoc eſt hominem. Quarto genus generi comparatur. Quinto ſpecies ſpeciei, & ſubinde indiuiduum indiuiduo, nonnunquam eiuſdem ſpeciei, nonnunquam alterius.

FORMICA uerò ſicca eſt, & uermis humidus, ſcilicet ut ſunt animalia. Rurſus inter ipſos uermes alius ſiccus, alius humidus, idque abſolutè loquendo ut uermis, uel alteri cuipiam uermi comparatus.

In genere animantium, hoc eſt, reſpectu medij alicuius in genere animātium. Secus enim hæc omnia, adeo & ipſe homo ſimpliciter ſiccus eſt.

Cæterum

CAETERVM hoc ipſũ quod dicim⁹ (*ut uermis ſiccus, ut homo calidus, ut canis frigidus*) niſi quis rectè accipiat, & prius intelligat quid ſibi uelit, neceſſe eſt omnem ſermonem confundat. Eſt autem rectè accipere, id quod in ſecũdo de pulſibus agnoſcendis dicitur, unumquodque ſecundum genus, uel ſpeciem, non modò calidum, frigidum, humidum, ſiccúmue, ſed etiam magnum, paruum, celere, tardum, aliaq; id genus tunc nominari, cum ſupra mediocre, mediumque ſit. Verbi gratia, animal calidum, cum ſupra medium temperie ſit animal: equum calidum, cum ſupra medium temperie ſit equum. Porro in quoque genere ſpeciéue media ſunt ea, quæ Græcè ſymmetra dicuntur: quippe quæ à ſummis in eo genere & ſpecie finibus æqualiter diſtant. Ac genus quidem eſt animal, ſpecies equus, bos, canis.

Huiuſmodi orationes ſibÿpſi cõparationẽ finiũt: ut ſi dicas, Vermis eſt humidus ut animal, hoc eſt ad mediũ aliquod in animalis genere. Si uerò dixeris, ut uermis, iam comparationem audimus ad medium eiuſdem ſpeciei. Si rurſum canem calidum animal dixeris, ſupra medium aliquod in genere animantis intelligimus.

MEDIVM tẽperie in toto animalium genere homo eſt. Id enim in ſequentibus

demonſtrabitur. Medium uoco ut in hominum ſpecie eſt, quem Græce ὥσαρκον uocãt (*Latinè, puto, quadratum*). Is porrò eſt, quem nec gracilẽ dicere, nec craſſum poſſis: ſed nec calidum, nec frigidum, nec alio quouis nomine ex ijs quæ exceſſum defectúmue indicãt, appellare. Quiſquis ſuper hunc fuerit, is prorſus calidior, frigidior, humidior, ſicciórue eſt.

Ita quidem decuit. Siquidem homo inter omnia animantia prudentißimus & ſapientißimus eſſe debuit. Nam alibi oſtendimus, neque ſiccum, ut dixit Heraclites*: neq; melãcholicum, ut* Ariſtoteles*: ſed temperatum pollere ingenio & prudentia.* Hoc *enim ferè modo, quantum licet, omnium qualitatum expers eſt. quod quantum ad ſummam prudentiam confert, conſtat ex deo, qui ut ſimpliciter omnibus qualitatibus expers eſt, ita unica eſt prudentia. Poſtquàm ergo corpore omnino ad intelligendum eguit, ſicut alibi demonſtrauimus, quam temperatißimo & abſolutißimo opus habuit.*

NOMINATVR autem talis abſoluto partim ſermone, partim nõ abſulto. Abſolutè quidem loquẽti, quoniam calidus, frigidus, ſiccus, humidúſue eſſe, minime uni alicui priuatim collatus dicitur.

Ne hoc referas ad eum qui præceßit ſermonem, quaſi quiſquis infra tẽperatum hominem

frigidus

frigidus eſſet, ſimpliciter ſcilicet ad totam ſubſtantiam comparatus frigidus diceretur. Nam id falſum eſt: quando, ut antè diximus, & melancholicus, & pituitoſus calidus eſt. Generatim ergo intelligit, quod calidus ac frigidus de permiſtis dupliciter dicatur, à dominio, & comparatiuè. Fateor hunc locum aliquando aliter expoſuimus: at nunc hæc commentatio nobis uidetur æquior.

ITA enim canis abſoluto quidem ſermone, prout uidelicet cuipiam opinio eſt, animal ſiccũ dicitur: nõ utique alicui comparatum, uerbi gratia formicæ.

De ſiccitate à dominio hic ſermo eſt. Satis autem obſcure addidit animal ſiccum. nam ex hoc ſuſpicaretur aliquis, quòd canem ad medium totius animalis generis comparaſſet. Minus ſcio cur adijcit, Prout cuipiam opinio eſt. *nam & homo ſimpliciter ſiccus eſt.*

NON abſolutè uerò, una quidem ratione, quod ſcilicet ſymmetro, id eſt, coæquali & medio totius ſpeciei comparatur. Altera uerò, quod cum eo quod inter omnia animalia coæquale, & media temperie eſt, quicquid id ſtatuas, confertur. Ergo iam palàm fit, quòd unumquodque eorũ quæ ſic dicuntur, nos id uel unicuicunque comparantes calidum, frigidum, humidúmue, aut ſiccum, ut ad illud dicimus, uel in quo

cũque genere ſpeciéue ſit dictum, ad eius mediũ referẽtes. In ſpecie quidẽ, ut equo, cane, boue, platano, cupreſſo, ficu. Genere uerò, ut animali, uel planta. His accedit & tertium ſignificatum, eorum ſcilicet quæ abſoluto ſermone dicũtur, quæ impermixtas ſummasq́; habere qualitates diximus, ac elementa uocari. Quinetiam qualitates ipſas eſt quãdo corporibus ijs, quæ affecta qualitate ſunt, ſimiliter appellamus. Verũ de hoc mox agetur.

Dictio eſt manifeſta. Nunc enim canem, aut ſi uis, aliud ſiccum ad ſpeciem ſuam, ſecundo ad genus comparat. Sed quædã à quibuſdã hic deleta, utpote quæ eorum iudicio ſuperabundabant. Ferri tamen poteſt lectio: nam nihil refert, canem ad ſpeciei & ad generis medium comparari. nam & Græcum noſtrum exemplar ſic habet.

SED ad rem propoſitam, cum qualitate affecta corpora trifariam dicantur, conſiderandũ arbitror in quaq; dictione, quemadmodũ utamur appellationib9, utrúmne ut ſimplex aliquid & immixtum iudicantes, an ueluti ad ſymmetron eiuſdem generis uel ſpeciei cõferentes, an ueluti ad rem quamlibet. Sicut, cum os ſiccum dicimus, aut frigidum, abſoluto ita ſermone nominantes, non adiecto leonis, canis, aut hominis

minis. Palàm nanq; eſt, quod ad uniuerſam naturam omnium quæ ſunt in mundo cor porum reſpicientes, aliquid cõcipimus me dium, cum quo conferentes ipſum ſiccum dicimus. At ſi quis leonis uel canis, uel hominis os ſiccum eſſe dicit, liquet hunc rurſus ei quod in ipſis animalium oſſibus medium eſt, id cõparare. Eſtque quoniam uni uerſorum animalium alijs magis, alijs minus ſicca oſſa ſunt, hic quoque os aliquod in aliquo animaliũ genere intelligendum, quod media temperie ſit, uerbi cauſa homi nis: atq; huic reliqua collata, alia humida, alia ſicca appellanda. Iã in ipſis hominibus alius os ſiccum, alius humidum habere dicetur, utique ei qui medius eſt, ut in hominib⁹, collatus. Quod uerò in omnibus quæ ſunt, quod mediũ inter extrema eſt, id ſym metron, atque in illo genere uel ſpecie tem peratum ſit, in omni mihi ſermone ſubaudiendum perpetuò eſt: quãquã ſit in dictio ne nõnunquam omiſſum. Atque cum hæc quidem ſic ſe habeãt, ubi aliquis hanc, uel illam humidã, calidámue temperiem affirmat, rogãdus eſt quemadmodum dixerit, utrúmne hũc quempiam uni definito com parans Platoni, uerbi gratia, Theophraſtũ, an ſecundum genus quodlibet, ſpeciémue collationem faciens. Quippe uel ut homi-

nem

nem, uel ut animal, uel ut ſubſtantiam abſolutè. Tertium enim ſignificatum cuiuſuis talium nominũ, quod ſimplex eſſe impermixtúmque diximus, id in mixtis ſubſtãtijs nõ eſt: ſed in ipſis primis, quæ etiam uocamus elementa. Ita cum quodque affectorumqualitate corporum trifairiam dicatur, nobis ad propoſitam de temperamentis tractationem duobus tantum eſt opus, ut qui uel ad unumquodlibet, uel ad medium eiuſdem generis comparemus. Quoniam autem multa genera ſunt, quemadmodum utiq; et indiuidua, poterit multis modis idem corpus & calidũ, & frigidum, & humidũ, & ſiccum eſſe. Verum cum uni cuilibet comparatur, admodũ manifeſtum eſt, cõtraria de eodem dicere licere: ueluti Dionẽ Theone quidẽ & Memnone ſicciorẽ, Ariſtone & Glaucone humidiorẽ. At cũ ad mediũ eiuſdẽ generis, uel ſpeciei fit collatio, hîc iam confundi conturbariq;, qui parum exercitati ſunt, ſolent. Idem nanq; homo humid9 ſimul & calidus eſſe poteſt, ſed nõ minus ſiccus et frigidus. Verum ſiccus quidem & frigidus ad mediocris temperamẽti hominem comparatus: humidus autem & calidus, ad aliud quoduis animal ſtirpémue aut ſubſtantiam collatus: uerbi gratia, ad animal, ut apem, & formicam: ad

ſtirpem,

ſtirpem, ut oleam, uel ficum,uel laurũ. Ad aliam uerò quampiam ſubſtãtiam,quæ nec animal ſit,nec planta, ut lapidem, ferrum, uel æs. In his uerò collationem quæ ad hominem ſit,ad rem eiuſdem ſpeciei dixeris. Quę ad apem uel formicam eſt, ad aliquid eiuſdem generis. Simili modo quæ ad ſtirpem ſit quamlibet.

Variè,ut diximus, comparationes expenduntur: ueruntamen quædam orationes ſunt, quæ rectas ſibi comparationis ſpecies definiunt, ut ſi quis os ſiccum dixerit,palàm eſt,quòd ad uniuerſam ſubſtantiam referat:ſed ad os inter animalia medium expendit,qui os leonis ſiccum dixerit:tale autem hominis eſt. Duo poſteriora ſignificata horum terminorum paulò obſcurius deſcripſit. Nam per id quod ad quodlibet comparatur,intelligendum id quod à dominio dicitur.

EST ENIM ſuprà animal ſtirpis genus,quemadmodum ſanè ſuperioris quàm ſtirpium generis ſunt lapis, ferrum, & æs. Vocetur tamẽ pro docendi compendio ad homogenes (*id eſt, rem eiuſdem generis*) omnis eiuſmodi comparatio.

Stirps non eſt genus ſupra animal, ſed animal & ſtirps ſunt ſpecies ſub corpore animato: & hoc nunc intelligit per genus ſtirpis.

ILLVD modo in eà determinantibus nobis,quòd ubi ſimpliciter ſubſtantia quępiam

piam eucratos ſiue temperata dicitur, tum hac alia ſiccior, alia humidior, et alia frigidior, alia calidior, eo loco eam quæ ex contrarijs æqua prorſus inter ſe portione coëuntibus conſtet, eucratõ ſiue temperatam nominari: quæcunq; uerò ab hac deficiunt ſuperântque aliquo, ea ſuperantis nomine uocari. Vbi uerò ſtirpem animánsue ullum eucraton dicimus, nequaquam in ea dictione ſimpliciter contraria inter ſe comparamus, ſed ad naturam uel animalis uel ſtirpis referimus, ficũ, uerbi gratia, tẽperatũ dicẽtes, cùm talis ſit, qualis maxime ficus natura eſſe debeat. rurſus canem, ſuem, equũ, & hominem, cùm eorum quiſque pro ſua natura optimè ſe habeat: optimè uerò ſe habere aliquid pro ſua natura, ex ipſis functionibus intelligitur. Quippe animal ac ſtirpem quamlibet tum optimè ſe habere dicimus, cum optimè ſuam functionem obeunt. Ficus enim uirtus bonitasque eſt, optimas plurimásque ficus afferre. Ad eũdẽ modũ uitis, plurimas optimasq; uuas pendere. Equi uerò, quàm uelociſsimè currere. Canis, ad uenationes quidẽ & tutelã quàm animoſiſſimum, ad domeſticos quàm mitiſſimum eſse. Hæc igitur omnia, animalia dico & ſtirpes, optimam mediamq; habere in ſuo genere temperiem dicemus: non utiq;

abſoluto

abſoluto ſermone,cum paritas exacta con trariorum in ijs ſit,ſed cum ea mediocritas quæ ad poteſtatem refertur,ijs adſit.

Temperatum quoque bifariam dicitur: ſimpliciter,& uix talis in manu hominis temperatiſsimi cutis eſt:quippe uel hic qualitates elementorum potius quàm ipſæ ſubſtantiæ in eodem pondere reperiuntur. Imò quòd mihi uidetur, æqualiter in aliquo elementorum expenſis ſubſtantijs non poterit non excedere caliditas:quoniam maxime actiua eſt. Quippe & in homine minor ignis portio eſt,tamen illius qualitas emicat. Quid ergo illi eueniat ubi elementorum moles æqualiter coiuerit? Potius ergo eſt hæc de elementorum uirtute, quàm ipſorum pondere intelligere. Frequentius eſt,ubi temperatum ad officium,munus,facultatem,aut functionem cōparamus,quo modo in unaquaque ſpecie temperatum nuncupamus, quod ſcilicet ad ſuas functiones optimè,ut poteſt,comparatum eſt. Sic ficus temperatiſsima, quæ plurimas atque optimas ficus edit. Sic canis temperatiſsimus,qui fideliſsimus aut fortiſsimus: leo, qui ferociſsimus: ouis, quæ mitiſsima: equus,qui uelociſsimus ac fortiſsimus eſt.

EIVSMODI aliquid & iuſtitiam eſſe dicimus,non quæ pondere & menſura,ſed quæ eo quod pro dignitate cōuenit æqualitaté explorat. Eſt igitur tēperaturæ æqualitas

litas in omnibus tēperatis animalibus ſtirpibúſque, non ea quæ ex pari elementorum commixtorū ſpectatur mole, ſed quæ tum animalis, tum ſtirpis naturæ cōuenit.

Ex hoc loco neoterici temperaturam ad iuſtitiam appellare cœperunt. Iuſtitiam autem non tantum ad uirtutem referimus, ſed & iuſtam figuram appellamus, iuſtam magnitudinem, iuſtum uolumen, atque alia quædam, in quibus orationibus iuſtum nihil aliud quàm conueniens aut idoneum ſignificat. Quapropter temperatam naturam, iuſtam appellare temperaturam poſſumus, & pro temperato iuſtum ponere. Id enim clarius ac breuius quàm ad iuſtitiam.

CONVENIT autē aliàs, ut humidum ſicco, et frigidum calido præponderet. Neque enim ſimilem habere tēperaturam debent, homo, leo, apis, & canis.

Tēperaturæ aut cauſæ aut organa ipſarum functionum ſunt. Quantum ergo differunt animalium officia, tantum debebant uariare & ipſa temperamenta: ac nuſquam eadem ſunt, ſed diſtinguuntur quamplurimum, non tantum ſpecies inter ſe, ſed & ipſa indiuidua, adeo ut neque geminos unquam inuenies undiquaque ſimiles.

ERGO ad quærentem cuius ſit temperamenti homo, equus, bos, canis, aliúdue quod

quodlibet, non eſt abſoluto ſermone reſpondendum. Nō enim fieri poteſt, ut qui ad ea quæ multis modis ſunt dicta, & inter ſe diuerſa, uno modo reſpondet, nō coarguatur. Oportet igitur duorum alterū, aut omnes percenſere differentias, aut percontatum prius de qua rogauerit, illam ſolam dicere. Nam ſi ut in animalibus, cuius eſset temperamenti, rogabat, ad id quod medio eſt inter omnia animalia temperamēto reſpicientes, reſpōdere oportet. Si abſolutè, atque ut ad omnē ſubſtantiam, ſic iam contraria quæ ſunt in eo, comparare inter ſe oportet, atque æſtimare, haudquaquam ad actiones temperiem referentes, ſed ad elemētorū portiones. Sin huic cuipiam membratim cōparans rogabat, utique ad illud ſolum conferendo eſt reſpondendum. Iam minus etiam ſi indiuiduorum cuiuſlibet, Dionis, uerbi gratia, uel huius canis rogemur quænam ſit ſubſtātiæ temperatura, eſt ſimplex dāda reſpōſio. Dabitur enim hinc ſophiſtis ad calumniam occaſio nō parua. Nam ſi calidi eſſe tēperamenti & ſicci Dionē dicat, facilè licebit illis partim hominē quēlibet, qui calidioris quàm Dion ſit, & ſiccioris temperamenti proponentibus, ut ad illum, humidum frigidūque Dionem dicere: partim aliud quoduis animans ſtir-

pémue, uerbi gratia, leonem aut canem, atque his humidiorem ac frigidiorem aſſerere Dionem.

Totus ſemper ſophiſtarum ſcopus fuit, potius confundere, quàm erudire. Nuſquam uel etiam optima ingenia citius obruuntur, quàm in nominum ſimilium confuſione, aut uerborum uarietate. Hinc contradictiones illæ in dialecticis. Cuiuslibet hominis aſinus in quolibet campo omni tempore nunquam non currit. & multa alia magis prodigioſa, magis fatua. Contra hoſce tumultus unicum eſt remedium, ac promptum, talium uerborum ambages nõ admittere, ſententiam breuiſſimè reddere: & ubi plures ſenſus aut comparationes ſubſint, communiorem accipere. quòd ſi ambiguæ ſunt, priuſquam reſpondeas, definitionem illorum expetere: & quàm primum obmuteſcit Sophiſta, qui in ipſis rebus nullam eruditionem habet. Peccant autem & in eo Sophiſtæ, quòd quæ ſpecialiter dicuntur, generatim aſſumunt, aut in alium ſcopum referunt. Atque hic perſpicacem eſſe oportet, ut quò contendant, poſſis intelligere, atq; initia ipſa opprimere. Quòd ſi ex improuiſo lõgius ipſum protraxerit, ſaltem in fine, ſcopũ ad quem tu à principio tendebas, omiſſo eo quò ipſi tendunt, reſpicere, & ambages illorum clarè atq; intrepidè diſpeſcere.

aduerſus Sophiſtas.

QVISQVIS igitur nec ipſe ſeſe fallere, nec

nec ab alio falli uolet: huic opus eſt, ab his ſubſtãtijs, quæ ſimpliciter calidæ, frigidæ, humidæ, ſiccæ dicuntur, incipere, atque ita tranſire ad reliquas. Ac primum quidem illud ipſum in ijs exploratum habere, ne has quidem, tametſi maximè uidentur, abſoluto ſermone dici, quo minus ad mediocre eiuſdem generis comparentur, effugere. ueluti enim canem medio temperamento eſſe omnium canum dicimus, cum pari ſpatio diſtat ab extremis: ita ſubſtantiam medio eſſe temperamento dicemus, cum pari modo ab extremis abeſt, quæ ſcilicet & prima omnium ſunt & elementa. Porrò aberit pari modo ab extremis, cum ea cõtinet æqualiter inter ſe mixta. Ergo quę ſupra citráque hanc temperies erit, eam calidam, frigidam, humidam, uel ſiccam dicemus, ſimul ei quæ media eſt cõferentes, ſimul contrariorum elementorũ examen in ea facientes. Qua nimirum ratione ſimpliciter eam calidam, frigidam, humidam, ſiccámue pronunciabimus. Vbi uerò cum medio temperamento conferimus, non ſimpliciter, ſed quòd ad mediocre eiuſdem generis ſic ſe habet.

Sicuti canem medio temperamento eſſe dicimus, qui ex æquo diſtat ab intemperatis ſuæ ſpeciei indiuiduis: ita ſubſtantiæ temperatæ dicun-

tur, quæ in medio conſtant generum ſubſtantiæ: hoc eſt, ipſorum elemẽtorum. nam hæc extrema ſunt in generibus ſubſtantiæ, & quæ ſola ſimpliciter calida, frigida, humida, aut ſicca dicuntur. Non ſunt autem tales ſubſtantiæ multæ, ſed ipſa cutis.

PORRO genus earum ſubſtantia eſt. omnia enim ſub hac ut ſuperiori ſunt genere, tum animata, tum inanima. Eſtque hæc hominis, canis, platani, ficus, æris, ferri, aliorum deniq; omnium commune genus. Sub ea uerò ſunt alia genera permulta, animal quidẽ, auis, piſcis: ſtirps, arboris, & herbæ: auis, aquilæ, & corui: piſcis, lupi, & rhombi. Simili modo oleæ, & ficus genus eſt arbor: anagallidos & pęoniæ herba. Iam hæc ultima ſunt genera, eoque ſpecies appellantur, coruus, rhombus, ficus, anagallis, ſimiliter homo, & bos, & canis. Ac ſuperne quidem deſcendentibus, hæc ultima ſunt genera, proinde ſpecies dictæ. Infernè quidem aſcendentibus, ab indiuiduis ſcilicet ſubſtãtijs, prima ſunt. Indicatumque alio opere eſt, merito omnia quæ media ſunt inter prima genera, & indiuidua, ſimul genera, & ſpecies à ueteribus nominari.

Hic ordo generum, & ſpecierum, ex prædicamentis Ariſtotelis quærendus eſt.

ERGO cũ definita ſignificata iam ſint, ac clarè

ac clarè indicatum, quemadmodum tum ab ſoluto, tum non abſoluto ſermone, calidum, frigidum, humidũ, ſiccúmue corpus aliquod pronũciandum ſit, quærendæ nobis deinceps eorum ſunt notæ. Quãquàm hic quoque decernere prius de nominibus oportet, quæ in habẽdo nobis ſermone neceſſariò incident, ſimul explicare rem quandã, quę poteſtate prius iam mõſtrata eſt, nõ tamen ab omnibus qui hos commentarios euoluent, facile ſaltem intelligi poteſt. Itaque de nominibus prius locutus, mox ad rem reuertar. Quòd calidum, frigidum, humidum, ſiccúmue, non unum aliquid ſimpliciter ſignificent, ubi de corporibus dicuntur, prius eſt indicatum. Quòd autem & ſolæ ipſæ in corporibus qualitates, citra corpora quæ eas ſuſcipiunt, ſic interim nominentur, id quidem ut nondum eſt dictũ, ita nunc dici eſt tempeſtiuum. Quemadmodum nomen albi, tum de colore enũciant, cum ita loquuntur, contrarius eſt albus color nigro: tum de corpore quod colorem ſuſcipit, cum ſcilicet oloris corpus album dicunt: ita & calidi nomen, tum de qualitate affirmant ipſa, tãquam ſi caliditatem appellarẽt: tum uerò de corpore, quod caliditatem ſuſtinet. Quippe qualitatem à corpore, quod eam ſuſcipit, diuerſam habere na-

turam, & propriam exiſtimare oportet: ueluti in opere de elementis eſt indicatum. Et caliditas quidem qualitas eſt, eadem uerò & calidum dicitur, ueluti & albedo album. Ipſum uerò corpus calidum, unum hoc nomen tantummodo obtinet, calidum, ſicuti album. Nunquam tamen caliditas uel albedo corpus ipſum dicitur. Ad eundem modum ſiccum, frigidum, & humidum nominantur, tum ipſum corpus, tum qualitas. Non tamen ipſum corpus frigiditas, humiditas, uel ſiccitas appellatur, quēadmodum quæ in eo eſt qualitas. Hæc cum ſic ſe habeant, nõ alienum eſt, cum uel caliditatem, uel frigiditatem diſputans quis profert nullam exoriri captionem, quòd ſolæ qualitates his indicentur nominibus. at calidum frigidúmue cum dicitur, quando & qualitas ita, & quod eam ſuſcipit, corpus nominatur, facile fit ei qui redarguere ſtudet, ut quod à loquente non ſignificatur, id quo poſſit reprælendere, accipiat. Eiuſmodi enim rem faciunt, qui ſententiam illam, qua dicit Hippocrates augeſcētia corpora plurimum habere innatum calidum oppugnãt. Neque enim eſſe corpus aliquod (*calidũ*) ipſum innatũ animali calidũ ab Hippocrate dici intelligentes, neque id quid ſit, uſquam quęrẽtes: ſed de ſola qualitate, quam

ſcilicet

ſcilicet caliditatem appellamus, nomen id dici præſumentes, ſic dictum eius refellere parant. Et iam apparet, quod de homonymia diſtinguere, tametſi ſit res parua, tamẽ in rerum uſu non leuis experitur momenti. Verum cum hoc quoque abunde ſit definitum, rurſum id quod ſupereſt, repetamus. Cum humiditas & ſiccitas, caliditas & frigiditas, ſynceræ quædam & impermixtæ qualitates ſunt, quæcunque has ſuſcepere corpora, ea calida & frigida, humida & ſicca, prorſus exacteque dicuntur.

Quòd calidum tam de corpore dicitur, quàm qualitate, uix admonitione eget: æquè manifeſtum eſt, quòd caliditas, calor, ac ſimilia tantum de ipſis qualitatibus. dicantur: & propterea periculum eſt, ne nimis ſcrupuloſè hoc nomen calidum Galenus in Aphoriſmis accipiat. Nam nũc θερμῶν, nunc θερμὸν legimus. Et quemadmodum in Aphoriſmis oſtendimus, nihil refert. Nam ſi ſubſtantia ipſa copioſior ſit, & ipſe calor quoque in pueris quàm iuuenibus liberalior erit, non tamẽ in ordine maior. de his in Aphoriſmis latè diximus.

ATQVE hæc mihi genitorum & pereuntium elementa intellige. Reliqua corpora uel animalium, uel ſtirpium, uel inanimorũ omnium, ueluti æris, ferri, lapidum, lignorum, in medio primorũ illorum ſunt

collocata. Nullũ enim aliorum uel ad ſummum calidum , uel ad ſummum frigidum, uel ad ſummũ humidũ:uel ad ſummũ ſiccũ eſt,ſed uel mediũ prorſus cõtrariorũ,ita ut nihilo magis ſit calidũ quàm frigidũ, aut humidum quàm ſiccũ:uel ad alterũ contrariorum eſſe propenſum , ita ut magis calidum ſit quàm frigidum, uel magis ſit humidum quàm ſiccum. ac ſiquidẽ medium plane ſit in utroque contrariorum genere, ita ut nõ ſit magis calidũ quàm frigidũ,aut humidũ quàm ſiccũ, εὔκρατον id, ſiue tẽperatũ omnino dicitur. Sin alterum cõtrariorum ſuperet,ſiue in altera oppoſitione, ſiue in utraque id ſit,nõ etiam dicetur εὔκρατον. At ſi calidum eſt magis quàm frigidum, quod magis eſt,id appellabitur. Idem ſtatuẽdum de ſicco & humido. Ad eundem modum,ſi magis frigidum ſit,nominabitur frigidum. At ſi in utraque oppoſitione alterum ſuperet,ſiue calidum unà cum humido,ſiue calidum unà cum ſicco,ſiue frigidũ ſimul cum humido,ſiue frigidum unà cum ſicco, utique pro uincenti ſortietur id corpus appellationem.

Quòd nullum ex miſtis corporibus ſit extremè calidum aut frigidum, humidũ aut ſiccum, ex eo eſt,quia permiſtum.

ET has quidem quatuor intemperies, ut

ut ſuprà diximus, plurimi norunt tum medici, tũ philoſophi. Reliquas quatuor, quæ ex dimidio harum conſtitutæ ſunt, neſcio quomodo derelinquunt, ſicuti etiam eam quæ prima omniũ optimaq; eſt. Cæterũ ꝙ ſuperãte calido, liceat nihilo magis humidã eſſe q̃ ſiccã tẽperiẽ, quod utiq; ad hanc ſpectet cõiugationẽ, id uel ex ijs quæ iam dicta ſunt, manifeſtum arbitror, facileque eſt, etiam ſi nihil eſſet prædictum, id colligere. Concedentibus ſemel illud ſaltem, alterã eſſe tẽperiẽ humidã & calidã, alterã ſiccã & calidã. Si nãq; neceſſariũ omnino nõ eſt, ſiccã eſſe, quæ calida ſit, ſed licet eã & humidã eſſe, licebit utiq; & mediã eſſe: propior nanque ſiccæ temperaturæ media eſt, quàm humida. Ad eundem modũ eſt & frigida quædam temperies altera, in qua nimirum frigidum prępollet: hãc tamen nec humidam eſſe nec ſiccam eſt neceſſe. Sed poteſt inter has & media eſſe. Rurſus enim hic quoque eandem afferes rationem: nempe ſi neceſſe non eſt frigidam temperiem eſſe humidam, ſcilicet & ſiccam eam fieri manifeſtum eſt, mediã quoque eſse poſse: quippe quæ uicinior humidæ, quàm ſicca. Ergo ueluti duæ intemperies altera oppoſitione ſunt monſtratæ, altera calida tãtum, altera frigida: ſic in altera oppoſitione duæ aliæ

ſtatuantur, altera ſicca tantum, altera humida, mediocriter ſcilicet ſeſe habentibus calido & frigido. Iterum nanque dicemus hic quoque, ſicuti neceſſe non eſt, ſi qua temperies ſicca eſt, hanc protinus calidam quoque eſſe: ſed fieri poſſe, ut etiam frigida ſit: ita fieri poteſt, ut quæpiam nec calida ſit, nec frigida, ſed in hac quidem oppoſitione eucratos ſiue temperata, in altera ſicca. Simili modo nec humidã temperiem neceſſe eſt calidã frigidámue eſſe, ſed eam mediam eſſe inter huius oppoſitionis extrema licet. Si igitur neceſſe non eſt, ut uel intemperiem quæ in calido eſt & frigido, ſequatur ea quæ eſt in altera oppoſitione intẽperies, uel hanc quæ in illa, licebit aliquãdo & naturam quæ in caliditate & frigiditate temperata ſit, uel ſiccam eſſe, uel humidam: inuicemq́ue quæ in his temperata ſit, uel calidam eſſe, uel frigidam. quæ ſunt & hæ ab ijs, quas priores tum medici, tum philoſophi nobis tradiderunt, quatuor diuerſæ intẽperies, medioq́; loco poſitæ inter tẽperatos habitus, & eos qui in utraq; oppoſitione ſunt intemperati. Qui nanq; in ſummo eſt tẽperatus, is neutram oppoſitionem habet ſuperantem. Qui uero aduerſus hunc eſt intemperatus, utranque habet uitioſam. Medium ſortitur locum,

eum, qui in altera quidem eſt temperatus, in altera intemperatus: qui utique, & ex dimidio eucratos, ex dimidio intemperatus cum ſit, merito medius dici poteſt inter eum, qui ex toto eſt temperatus, & eum qui ex toto eſt intemperatus. Et ſi quidem hæc ſic ſe habent, ſicut certè ſe habēt, cur nouem dicere uniuerſas tēperamentorum differentias dubitemus? Temperatam quidem unam, non temperatas octo, quarum quatuor ſimplices ſunt, humida, ſicca, calida, & frigida: quatuor cōpoſitæ, humida ſimul & calida, ſicca pariter & calida, frigida ſimul & humida, frigida ſimul & ſicca.

Quòd calidum cum humido committi poteſt, antè demonſtrauimus: quòd autem cum ſicco, omnibus in confeſſo eſt. Non poteſt ergo ulla ſupereſſe dubitatio de temperamento medio. non enim temperamentum ulla qualitas indignatur, quæ utrunque extremum tolerat. Atque ex hac iam demonſtratione quatuor ſimplices temperaturas collegit. quibus ſi temperatum adieceris, nouem erunt.

IN quolibet uerò iam dictorum temperamentorum permagnus eſt exceſſus defectusq; modus, non in ijs modò quæ ſimplicia ſunt, ſed etiam in compoſitis, idque tum in tota ſubſtantia, tum uerò in unoquoque genere. Si cui igitur agnoſcendorum

rum temperamentorum cura eſt, incipiat exercitationem oportet ab ijs in quolibet genere naturis, quæ temperatæ, mediæq; ſunt. Quippe cum ſi his alias cõparet, facile quod in quauis ſuperet, deficiátue, inuenerit. Ergo primũ de ijs quæ ſimpliciter loquentibus temperata intemperataque dicuntur, agendũ, quæ ſcilicet in omni generata ſubſtantia, non in ſolis animalibus & ſtirpibus diſquirenda diximus.

Quanta eſt latitudo eorum, in Techna diximus: nam generaliter intemperaturæ in tres ſtatus diſtinguuntur, in neutrum, in ſalubrem, & ægrotantem. Quinimo & ipſa temperies ſimplex nõ eſt, ſed latitudinem ac ſpatium obtinet, cuius uel illud argumentum maximum eſt, quòd per totam adoleſcentiam durat. Sunt etiam qui per ſingulas ætates uelint ſeruare ac deducere. Ego uerò dicere auſim, calidum & ſiccum natura molliorẽ obtinere pueritiam, quàm temperatum: ſed de ijs in Techna. Quòd ſi intemperaturam ad totam rerum ſubſtantiam referas, iam maior erit latitudo: anguſta uerò, ſi hoc modo æſtimes, ipſa temperies.

PORRO hic quoq; tantillum de nominibus diſtinguere ſaltem conueniet, quòd calida temperies alia iam energia, ſiue (ut loquũtur) actu ſit, alia poteſtate: tũ quòd poteſtate ea eſſe dicamus, quæ quod dicuntur,

tur, id nondum ſint, ſed facile id fieri poſſint: quoniam naturalem, ut id fiant, facultatem ſint adepta. Igitur primũ de his quæ actu calida, frigida, humida, & ſicca ſunt, diſſeramus, auſpicati ab uniuerſa ſubſtantia, mox ad animalia & ſtirpes deſcenſuri. Ita enim conſummationem habebit, quod inſtitutum nobis eſt.

Quòd alia energia, alia potentia talia ſint, in tertio latè dicemus: ſunt tamen de quibus dubites. Non enim ſola oua & uinum poteſtate habentur calida, ſed & caro quarundam auium, quæ uiuæ actu erant calidæ. Atqui interim cadauer omnem priorem calorem exuit, ob id mihi calida poteſtate uidentur duplicia; alia quæ poßunt incalfacere, alia quæ in calidum poßunt conuerti, ac talia etiam ſunt quæ ante uel natura uel actu fuerint calida.

QVONIAM igitur quod in omni genere, maximeq; in uniuerſa ſubſtantia medium eſt, id ex mixtione extremorum conflatur, utique cõueniet, ut tũ notitia eius, tum agnitio ex illis ſumatur: ac notitia quidem facilima eſt, quippe quę à calidiſſimo omnium quæ ſub ſenſum ueniunt, ueluti igni aut quapiam aqua, quę ad ſummum ſit feruens, ad id quod omnium quę nobis apparent, eſt frigidiſſimum, ueluti glaciem & niuem ueniẽtes, æſtimato inter ea interual-

lo,

lo medio, ad unguem id didicimus: ſic e-nim ſymmetron, quod ſcilicet ab utroque extremorum pari abeſt ſpatio, intellectu compræhendemus.

Ex contactu, inquit, nunc ignis, nunc aquæ ferventis, nunc uerò niuis, aut glaciei, licet æſtimare, ac intelligere ipſum exquiſitè medium, atque temperatum. Obſcurius paulò hæc ſententia expreſſa eſt, ſed Græca lectio ſic iacet: ἀπὸ γὰρ τοῦ θερμοτάτου πάντων τῶν εἰς αἴσθησιν ἡκόντων, οἷον ἤτοι πυρὸς ἤ τινος ὕδατος ἄκρως ζέοντος, ἐπὶ τὸ ψυχρότατον κατελθόντες ἁπάντων ὧν ἴσμεν, οἷον κρύσταλλον ἢ χιόνα νοήσαντές τι διὰ συμμα μέσον ἀκριβῶς τοῦτο τέμνομεν. *Cuius, meo quidem iudicio, hæc eſt ſententia, A' calidiſſimo ad frigidiſſimum uenientes, ac inter hæc medium aliquod intelligentes, exquiſitè medium hoc ipſum ſortimur, aut diſtinguimus.* Promptior hæc eſt dictio, quàm ipſa res. *Nam facilius eſt ita dicere, quàm medium intelligere, aut ſtatuere.*

QVINETIAM id nobis præparare licet miſcentibus aquæ ferventi parem modum glaciei. Quod enim ex ambobus eſt mixtũ, pari interuallo ab utroq; extremorum aberit, & eo quod urit, & eo quod frigore ſtupefacit. Non eſt igitur difficile ei, qui ita mixtũ tetigerit, medium uniuerſæ ſubſtantiæ in calidi frigidique oppoſitione

ne habere, eiuſque meminiſse, atque alia omnia illi ueluti normę adaptata iudicare.

Non impugnat hæc miſtura quod prius diximus: quoniam longè aliud eſt miſcere aquam feruentem glaciei, aliud ipſum ignem. Nam, *ut diximus, in eodem pondere caliditas ignis frigiditatem aquæ exuperat.*

QVINETIAM ſi terram, quæ ſicca ſit, uel cinerem, uel tale aliquid, quod planè ſit aridum, pari aquæ modo imbueris, mediũ in ſicci humidiq́ue oppoſitione effeceris. Ergo ne hic quidẽ difficile eſt, ubi uiſu pariter tactuq́ue eiuſmodi corpus noueris, memoriæ id infigere, eoq́ue ad humidorum ac ſiccorum quæ deficiant, ſuperéntue agnitionem pro norma exemplaríque uti.

An ex ijs media quædam temperatura fiet, neque contendere, neque aſſerere uolo. nam à cineribus par aquæ quantitas ferè imbibitur, & abſorbetur: & alioquin pars terræ, ut grauior eſt, facile ab aqua confunditur. horum examen ocioſis relinquimus.

PORRO corpus, de quo iudicandum eſt, mediocriter calens eſto. Nam hoc ipſum humidi ſicciq; medium corpus, ſi ad ſummũ id calorẽ frigúsue ſit perductum: falſam interim imaginationem excitabit, uidebitúrque quàm ſit mediocre, aliquando

do humidius, aliquando ſiccius. Quippe ſi liberalius calefiat, liquatum iam ac fluxile, humidioris ſubſtantiæ phantaſiam de ſe præbebit: contrà refrigeratum plus iuſto conſiſtit, ac cogitur, immobileque redditur, & durũ tangenti apparet. Vndè etiam falſam ſiccitatis imaginationem exhibet. Quòd ſi ueluti humidi ſicciq; parem modũ habet, ſic caloris ac frigoris ſit medio, nec durum, nec molle tangenti apparebit id corpus.

Frequenter ſiccum apparet humidum, quia calore liquatum eſt. nam & humidum frequenter ſiccum apparet, quia concretum frigore. Hac *ergo ratione oportet utrunq; diſtinguere, priuſquàm ſicci aut humidi arbitrium ſenſui poſſis committere.* Non *enim ſenſus, ſed ſola ratio, quid per ſe, aut quid per accidens durum ſit aut molle, diſtinguit.*

ATQVE tota quidem eiuſmodi corpora, per tota ſe miſcendi, calidũ, inquam, frigidum, humidum, aut ſiccum, homini facultas non eſt. Terra enim aquæ confuſa miſcetur quidem (quatenus ſcilicet uideri cuipiam poſſit) atque ita tota toti cõtẽperatur. Cęterũ appoſitio exiguarũ partium ea eſt nequaquam totorũ per tota mixtio: ſed ambo ea per tota miſcere, Dei, uel Naturæ eſt opus: magisque etiam ſi calidum, ac

ac frigidum inter ſe tota per tota miſcenda ſint.

Ars naturam imitari poteſt, aſſequitur autem nunquam: ita & terram aquæ obiter miſcere poſſis, adeò ut ipſa ſenſus diſcernere nequeat. at ubi tota totis miſcentur, ne intellectus quidem ea ab inuicē diſtinguere poteſt: nullam enim partem tam paruam excipias, quæ alterius portionem non contineat.

ATTAMEN oppoſitionē huiuſmodi efficere, ut ſenſum effugiāt ſingula ſimplicium corporum, non ſolum naturæ opus, deinde eſt, ſed etiam noſtrum. Neque enim difficile eſt, tali mixtione lutū, quod medium ſicci humidíque ſit, mollire. Simili modo, & quod calidi ac frigidi ſit medium: uidebiturq; tibi eiuſmodi corpus in calore & frigore temperatum, imò etiam in duritie mollitieque medio ſtatu eſſe.

Videtur cōmiſcere lutum cum aqua calida: atq; hic poteſt fieri medium inter humidum & ſiccum. Sed nō uideo quo modo orietur medium inter calidum & frigidum: nam lutum minus habet frigiditatis, quàm feruens aqua caliditatis. Ergo tantillum in ipſa miſtione oportet minuere calidum, ut totum euadat tepidum. Eſt enim id exquiſitè medium, quamuis uulgus putaret uergere uerſus calidum.

ID autē genus eſt hominis cutis, utpo-

ſe omniū extremorum, calidi, frigidi, humidi, ſicci uerè media, maximeq; ea quæ eſt in manu.

An abſolutè ac ſimpliciter media ſit, ipſe uiderit: mihi plus uidetur accedere ad ſiccū quàm humidum, modò deſinitionē humidorum apud Ariſtotelem conſulas. ſic & ad frigidum potius quàm calidum, ſaltem propria ratione. Nam calore eorum quæ illi proxima ſunt, nonnihil attemperatur. Sed nolumus hunc locum tam moroſè accipere: nam nobis cum Galeno ſatis eſt, quòd ad tēperiem, prout licet, accedit proximè.

HAEC enim omnium ſenſibilium ueluti norma futura erat prudentiſſimo nimi rum animantium, tactus inſtrumentum ab ipſa natura comparata.

In Græco exemplari accreuit, Familiarium, ubi ſic legitur, Prudentiſſimo animantium familiarium, aut domeſticorum. ac parum refert. Illud potius inueſtigandum eſt, num bene dixerit, quòd cutis tactus inſtrumentum ſit. Nam ubi ad extremum uenit ſermo, non quidem cutis, ſed neruus ipſe primum tactus organum eſt. Quidam mediū dicūt. Sed neque hoc mihi placet, quoniam ſolus ferè uiſus propter ſubtilitatem, ac luminis neceſſitatem, medium requirit. certè neruus ſine medio ſentit, quanquàm commodè illi cutis temperata circumpoſita ſit, quæ ſi inſigniter aliqua qualitate eſſet affecta, non

rectè

rectè comprehenderet externa. Exemplum *habes in ſingulis propemodum ſenſibus. nam quibus oculus aliquo colore, forte flauo, infectus eſt, omnia flaua iudicant: & quibus uniuerſum corpus per febrem incaluit, nullum aliud rectè diſcernunt calidum, tantum delectantur frigido. Proinde medium quidem utile eſt, ſed non ut in uiſu neceſſarium.*

QVO magis eã ab omnibus extremis, calido inquam, frigido, ſicco & humido, pari abeſſe interuallo oportuit.

Sic & cryſtalloidem omnis coloris expertem eſſe decuit. Eſt tamen diſcrimen aliquod inter cryſtalloidem & cutem. Nam cryſtalloides præcipuum uiſus organum, ſpiritu impletur, qui ad illum per neruos funditur. Ac cutis per ſe inſenſibilis eſt, ac ſpiritu caret. Igitur non quidem cutis, ſed neruus præcipuum tactus organum eſt, qua de cauſa & ipſe medius eſt inter humidũ & ſiccum. Quòd ſi ad frigidum magis ſpectet quàm calidum, interim tamen ſufficienter calidum iudicat & frigidum, quia proximorũ calore ad quandam intemperiem ducitur.

IAM utique & cõſtat ex horũ omnium æquis portionibus non cõpoſitis modo, ſed etiam per totas ſe miſtis: quod noſtrũ nemo planè efficere poteſt, ſed eſt naturæ opus.

Oportet hoc intelligere de portionibus, non

f 2 *quidem*

quidem ipſarum ſubſtantiarum, ſed qualitatũ. Verum neque ſic abſolutus ſermo eſt. Nàm ubi æqua ſimpliciter eſt calidi cum frigido portio, ipſum calidũ exuperat: quippe & in homine ubi illius portio uincitur, tamen qualitas eiuſdem emicat: ergo æquas portiones ſecundum uirtutem tantum oportet intelligere. Nec ante nos, quod ſciam, nemo annotauit. Oportet autem & hoc hic intelligere, quòd de cute interna illi ſermo ſit: non autem externa, quam appellant epidermida.

QVAECVNQVE igitur partes cute ſunt duriores, ueluti oſsa, cartilagines, cornua, pili, ungues, ligamẽta, ungulæ, calcaria, in his ſiccum præualet: quæcũque uerò molliores ſunt, ſicuti ſanguis, pituita, ſæuum, adeps, cerebrum, medulla tum ſpinalis, tũ altera, in his humidi plus eſt quàm ſicci. Quinetiã quanto ſiccißima omnium quæ ſunt in homine, pars cutem ſiccitate ſuperat, tãto rurſus ſuperatur à cute quod eſt humidiſſimũ. Porrò uidetur nũc diſcep tatio noſtra ea quæ utiliſſima ſunt attinge re, ac docere ſimul, quòd tũ animalium, tũ uerò omnium corporum tẽperatiſſimus ſit homo. Simul quòd omniũ quæ in eo ſunt particularum cutis quæ intrà manũ habetur, omnis exceſſus planè ſit expers.

In ijs omnibus una eſt dictio, quòd cutis media

dia ſit inter ſicciſsima & humidiſsima. ſpeciatim uerò quis ſiccorum ac humidorum ordo ſit, audiemus poſtea.

INSISTENTES igitur huic loco æſtimemus quiſnam ſit optimè tẽperatus homo: quem ſcilicet totius ſubſtantiæ, uel potius tum hominum, tũ reliquorum animalium medium, ueluti regulam & normam ſtatuentes, reliquos omnes huic collatos, calidos, frigidos, humidos, ſiccósue dicere oportet.

Durus eſt ſermo, imò ſimpliciter falſus, quòd homo reſpectu totius ſubſtantiæ ſit temperatus, niſi ſecundum illius cutem intelligas: propterea ipſum correxit eo quod ſequitur.

CONCVRRANT ergo oportet in hoc homine notæ multæ: quippe & cum uniuerſa ſubſtantia collatus, medius in ea apparere debet, & magis etiam cum hominibus & beſtijs. Ac medij quidẽ in uniuerſa ſubſtãtia cõmunes notæ dictæ iam ſunt. Quæ uerò in animalium ſpeciebus notantur, actionis perfectione, quæ cuique ſit conueniens, iudicãtur.

Fateor in multis operationibus uincitur à cæteris animalibus. Nam curſu uincitur à lepore, robore à leone, uiſu à lynce, olfactu forſan à tigride: ſed quod ſimilem in omnibus perfectionem ac uirtutem obtinet, nullum aliud inuenies

animans. Sic & intemperatum fortè inuenies, qui pertinacius retineat, alium qui promptius diſcat: ſed qui utrunque egregiè obtineat, ſolus temperatus eſt. Quòd ſi ad extremum ſermo ue nerit, ne hic quidem ulla operatio quàm illic eſt imperfectior, uel ob eam cauſſam, quòd quæ in intemperatis feliciores uidentur, citò marceſcant: quippe ut ſunt præcociores, ita temporius contabeſcunt. De lyncis uerò uiſu nihil oportet dicere, quàndo nec talis conueniebat homini.

CONVENIT autem homini, ut ſit ſapientiſſimus.

Intelligit ſub ſapientia reliquas operationes, quòd hæc reliquis potior ſit, atque exquiſitiorem temperaturam requirit. Nam operationes uoluntariæ etiam in intemperatis quibuſdam robuſtæ perficiũtur: ſed ſolus ille ſapientiſſimus, qui temperatiſſimus: indicio eſt, quòd optima ſere quæq; ingenia peperit Græcia, aut alia regio tẽperata: unus enim Anacharſis in Scythia. tam rara ſunt in regione intemperata bona ingenia. Poſſumus nunc id paulò altius contemplari, atq; exemplo ipſorum ſenſuum fortè cryſtalloidis condiſcere. Nam ut hunc oportebat eſſe expertem omnis coloris, ita ſpiritum, qui futurus erat animæ incorporeæ internuntius, oporte bat eſſe ab omni, ut licebat, qualitate corporea uacuum, alioquin animæ incorporeæ incommodum fuiſſet inſtrumentum. Vbi uerò corpus

quàm

quàm temperatiſsimum,ibi quoq; ſpiritus animalis,ac præſertim qui intellectui ſubſeruit, ut licet omnis qualitatis expers eſt, ita neque calidum,neq; frigidum, neq; ſiccum poſsis dicere, neq; humidum:atq; hoc quidem modo, ad res altas, & cœleſtes, atq; adeò maximas, maximè comparatus eſt.Simile enim à ſimili facilè capitur.Idem & ipſa oſtendit experientia, quàm bene nati ſunt eiuſmodi homines ad res maximas:alij uerò præſertim qui frigidi ac ſicci, aut humidi,ſtipites ſunt,& nihil ex ijs bene contemplari poſsũt. Miraberis magis,quòd ut hi ad res magnas ſint inidonei, ita illi ad res paruas, uel quia illorum ingenijs diſsimiles,uel quia cõtemptæ.Itaque ij ſoli ſapientes.Reliqui externas res prudenter poſſunt gerere, uerum ex altioribus nullam poſſunt bene obire,aut diſſerere. ac tanta nunc nobis inter prudentiam & ſapientiam differentia.de qua re plura in noſtra Techna.

CANI ut mitiſſimus pariter ſit atque fortiſſimus:leoni ut tãtum ſit fortiſſimus: ſicuti oui,ut ſit tantum mitiſſima.

Tam cani, quàm oui mitiſsimum attribuit: ueruntamen illorum corda diuersè admodum temperata ſunt, à quibus hæc officia pendent. etenim canis ſiccus,ouis humida: propterea non dicam ſimpliciter mitiſsimũ, ſed fideliſsimum, ac fortiſsimum.Eſt enim quædam facultas,quæ unô nomine exprimi non poteſt.Mitem uerò di-

cinus, qui nulli promptè iraſcitur, ſed manſuetus eſt. At canis, ut erga familiares mitis eſt, ita erga exteros durus: ergo rectius fidelis & fortis dicitur. Hoc autem ob temperaturam cordis calidam & ſiccam euenit. nam contrà qui humidum cor habent, lubrica fide ſunt, ac inſtabiles. Quòd tamen humiditas ſit præcipua cauſſa manſuetudinis, ex eo cognoſcetis, quòd inſigniter ſiccæ ferè nunquàm cicurari poſſunt, ut leo, & quædã alia. Iam & omnia ſylueſtria, ut domeſticis ſicciora, ita magis fera. Iam neq; quouis tempore, ſed ſola ineunte ætate illa cicurari ac domari poſſunt, utpote humidiore.

IAM uero quòd corporis actiones conſentientes eſſe animi moribus oporteat, tum Ariſtoteli in his quæ de partibus animalium ſcripſit, tũ uerò nobis alibi nihilo minus eſt monſtratum. Ac methodus quidem hæc eſt, exercitari uerò ut non in ſingulis modò animaliũ generibus, ſed etiam in uniuerſis medium in promptu quis noſcat: id cuiuslibet hominis non eſt, ſed diligentis in primis, & qui per longam experientiam, & multã omnium particularium peritiam, inuenire medium queat. Quippe ad eum modum plaſtæ, pictores, ſtatuarij, alij deniq; fictores, quæ pulcherrima in omni ſpecie ſunt, tũ pingunt, tum fingũt, ueluti hominem, equum, bouem, leonem formo

formoſiſſimum, ad id quod medium eſt in illa ſpecie collimentes: laudántque homines quãdam Polycleti ſtatuam, Canonem appellatam. Inde adeò id nomẽ ſortitum, quòd partium inter ſe omnium competentiam ad unguem habeat.

Neſcio quas hic corporis actiones prædicat, aut cum animi moribus comparat. Non enim corporis robur ſemper reſpõdet ingenij uiribus, multo minus cũ ijs naturales operationes conueniunt: forſitan ergo animi mores, audaciam, timiditatem, ac ſimilima intelligit. His enim & corporis robur ferè reſpondet, ut qui audax fuerit, robuſtos neruos obtinet: è contrario puſillanimus, quia cordis temperaturam, ex qua animi mores, & reliqua ferè conditio corporis ſequitur. Idem, ſed clarius, dixit poſtea, quòd natura effingit corporis particulas iuxta animi mores. patet id ex diuerſis animantibus, in quibus natura, unicuique pro diuerſitate ſuæ indolis diuerſas inſtituit particulas: ſcilicet homo animal natura manſuetum, proinde nihil armatum illi ingenuit: contrà aquilæ & alijs auibus rapacibus ungulas dedit: paucis alia auiũ, alia piſcium, alia quadrupedum officia ac membra. In quam ſententiam nunc mihi uidetur dixiſſe Galenus, quòd animi moribus oportet conſentire actiones corporis. Exempla ſuper ijs rebus ſcripſit in libro de uſu partium. circa idem quoque

f 5 uerſan-

uerſantur libri Ariſtotelis de animalium par-tibus.

HABET autem, quem hunc quærimus, plus aliud quàm Canon ille: cum non ſolum humoris ac ſiccitatis in medio conſiſtat is, qui ita euſarcos ſiue quadratus eſt homo, ſed etiam optimam formationem ſit adeptus.

Nulla eſt in Polycleti ſtatua temperies, ſed tãtum in ea ſpectamus figuræ concinnitatem: quapropter non poſſum non admirari Galenum, qui in quadrato homine ultra id quod laudatur in Polycleti ſtatua, iuſtam formationẽ ſpectat. Melius ſic haberet ſermo, Quia nõ tantùm optimam formationem adeptus eſt quadratus homo, ſed etiam humoris ac ſiccitatis in medio conſiſtit. Aut ſic reſtituere oportet lectionem, Nam præterea in humoris ac ſiccitatis medio conſiſtit quadratus homo, præterquàm quòd optimam formationem ſit adeptus. Sanè ſimpliciter ſermo abſurdus eſt, tanto magis miror quòd à nemine hactenus animaduerſus. nam admodum negligens eſſe debet, quem hic locus aut ſimilis non moratur.

QVAE fortaſſe bonam quatuor elementorum temperiem eſt comitata, fortaſſe diuiniorẽ aliquam supernè originem habet. Cæterum prorſus ὑγιεινὸν ſaltem eſſe eiuſmodi hominẽ, id ferè eſt neceſſarium.

Quippe

Quippe mediocritas in carne, ex mediocritate temperamenti prouenit. protinus autem adſequitur tale corpus, ut optimè ad actiones ſit comparatum, tum in mollitie & duritia, præterea calore & frigore mediocriter ſe habeat: atque hæc omnia inſunt cuti, huiusq; maximè illi parti, quæ eſt intra manum, ſcilicet quæ callum huiuſmodi non contraxit, qualis in remigibus & foſſoribus cernitur. Cum enim gemini uſus cauſa manus ſunt factæ, tactu diſcernendi, & rem quampiam compræhendēdi, utique quæ molles ſunt ad exquiſitius tangēdum, duræ ad aliquid maiore ui capiendum magis ſuntidoneæ. Quinctiam cutis, quæ nō ſolum omnium hominis partium, ſed etiam uniuerſæ omnium generationi corruptioniq́ue ſubijciūtur, ſubſtātiæ media eſt, ea nec calloſa, nec dura lapideáue eſt, ſed ſecundum naturam ſe habens, quo ſcilicet cutis genere maximè perfectū eſſe tactum cenſemus.

An forma temperaturam ſequatur, ferè in controuerſiam uertitur. melior pars idipſum negat. neque enim temperatum cum bene conformato idem eſt, neque illius cauſa. Alioquin corpus ſimpliciter ſanum ſatis erat temperato finire, nec opus erat totius in principio Techne, dum finitur corpus ſanum ſecundum particulam,

quæ

quæ inſtrumentorum requirebat commoderationem adijcere: ſiquidem perpetuum fuerat, idem temperatum & formoſum eſſe. Verum & nominum ratio facile indicat, quantum res inter ſe diſsideant. Sed quia rarò optima temperies optimam formam deſiderat, hinc hæſit Galenus, & dubitauit Ariſtoteles. Phyſionomia tamen ex lineis mores ſumit, at mores temperamentum ſequuntur. Si figura igitur mores demonſtret, & temperamentum arguit: Quòd ſi tu Phyſionomiæ leuitatem contemnere audeas, Ariſtotelem puto, multo minus Galenum reſpues, qui poſtmodum naturam effigiaſſe particulas ſecundum animi mores dixit. Deinde non definimus temperamentum pondere, ſed actionis perfectione: igitur temperatiſsimum eſſe non poteſt, niſi idem fuerit ſaluberrimum, quòd nihilo ſecius operationes quædam per morbos inſtrumentales quàm ſimilares impediri poſsint: aut oportet dicere quòd hæc non eſt iuſta definitio, ſed tantum deſcriptio: quia temperatiſsimum corpus eſſe poteſt, licet non ſit cõcinnatiſsimum. Vlyſſes in exemplo eſt, qui Achille fuit multo prudentior, tametſi neq; illo, neque Nireo formoſior. Ex Aeſopo illo ſcies manifeſtius, qui & uniuerſo corpore omnium ſuæ ætatis hominum fuit deformiſsimus, uentroſus, ualgus, incuruus, monſtroſus, capite acuto, collo depreſſo, preſſis naribus, prominentibus labijs, uno uerbo, Therſitem turpi-

turpi-

turpitudine ſuperans, quod tamē eſt ueriſimile, cerebro temperatus, quia fuit ſolertiſsimus, & ad omne commentum feliciſsimus. Iam neque ipſe Therſites fuit omnium ignauiſsimus, ſed tantum deformiſsimus. Sed & econtrario fieri poteſt, ut forma ſit potior temperatura, talis Achilles, talis Aiax. Proinde omnino aliud principium forma, aliud temperies ſequitur. quippe hæc qualitatum proportionem, illa uerò diuini artificis ſequitur conditionem. unde rectè ſe habet, quod uulgò dicitur, Homo hominē generat & ſol. neque enim in generatione noſtra cauſæ ſuperiores uacant, aut rurſum inferiores cogunt, ſed ambæ ſimul agunt. Iure ergo negauit in ſequenti libro Galenus, ipſam formam ſequi temperaturam. ac fallax eſt Phyſionomiæ argumentatio, ſed probabilis: quia tametſi qualitates formarum cauſæ non ſunt, organa tamen ſunt: uixq; optima forma eſſe poterit, ſi quidem temperies admodum fuerit uitiata.

AC quòd in duritie, ac mollitie mediū omnium particularum locum ſit ſortita, abunde liquet. Quòd autem & in calore ac frigore ſimiliter ſe habeat, ex eius ſubſtantia maximè intelligas licet: eſt enim ueluti ſanguine præditus neruus, qui ſit inter neruum & carnem quiddam planè medium, ac ſi ex mixtis utriſq; conſtitueretur. Cętерum neruus omnis exanguis eſt, & frigidus,

dus. Caro multi ſanguinis, & calida. Media inter utrunq; eſt cutis, nec planè exãguis, ut neruus: nec ſanguine abundãs, ut caro.

Duritiem & mollitiem, atq; eius mediam temperiem hactenus tactui credit. Super calore autem & frigore, ac eius medio non ſine cauſa rationem conſulit: ac quia tu forſitan nunquam cogitaſti, nos rationem adijciemus. Nam *à circunſtantibus ac uicinis partibus hæc temperies ſubinde mutatur, atque nunc incaleſit, nunc refrigeratur. atque hæc eſt cauſa quare illius naturam ex comparatione nerui & carnis captat: aliud eſt, ubi diuerſa interim corpora quis comparat: tam paruas differentias ſenſus diſcernere nequit, ſed rationem ad hoc requirit. hinc eſt quòd ex comparatione carnis & nerui proportionem caloris & frigoris quærit, & ex promptitudine colliquationis modum humiditatis colligit.* Nam *ſecus alius hoc, alius illud contenderet mollius.*

SI igitur hanc omnium animalis partium ueluti normam indicemq́ue proponens reliqua illi conferas, atque ad eam examines, octo diuerſas intemperies in eis inuenies.

Si quidem hominis temperaturam ad hanc conferas, nõ niſi unam inuenies, quippe calidam & humidam: quoniam ſimpliciter, ut antè diximus, in hominis genitura exuperant. Si uerò

par

partes hominis ad cutem conferas, forſitan octo comperies: etenim cerebrum frigidum & humidum, neruus frigidus & ſiccus, cor calidum & humidum, ſic ſanguis, cholera autem calida & ſicca: quippe ſi ſolidas hominis partes diuidas, diu inquires, antequam calidam & ſiccam aliquam reperies. Sed & ſimplices temperaturæ tibi negotium facient. neſcio enim quæ pars tantum humida ſit, quamuis ſiccam reperies, ut uenas quæ conſuetudine ſanguinis ad medium temperamentum inter calidum & frigidũ ueniũt: ſic licet aliquã particulam inuenias frigidam, neſcio quam reperies ſolummodo calidam. Per *morbos tamen hæc incidere poſſunt.* De *quibus omnibus exquiſitius in ſecundo.*

IAMQVE membratim tibi de omnibus deinceps diſſeram. Humidiſſimum frigidiſſimumque in corpore pituita eſt, calidiſſimum ſanguis: non tamen eſt is perinde humidus ut pituita. Siccisſimum ac frigidiſſimum eſt pilus, minus eo & frigidum & ſiccũ eſt os, hoc uerò minus eſt ſiccum cartilago. Proximè hanc ſequitur ligamentum (*quem Græci ex cartilagine & ligamento compoſito nomine χονδροσύνδεσμον uocant.*) Poſt hunc tendo, deinceps membrana, & arteria, & uena ipſa, ſcilicet corpora uaſorum: ſuccedunt deinde nerui duri. molles autem nerui in humiditate & ſiccitate me

diam

diam naturam, ſicuti cutis, obtinent. nam in altera oppoſitione quæ eſt calidi & frigidi, neruus mollis in medio non eſt, ſed tantum ei deficit de calore, quantum de ſanguine.

Hæc exactius finiet ſecundus liber: quapropter in locum illum mittimus: tantum differentias, quæ cum aliis locis pugnare apparent, annotabimus, quale illud eſt, quòd ſanguis ſit calidiſsimus. Nam *& ipſe in libro de inæquali intemperie choleram calidiorem aſſeuerat: ergo ſanguinem calidiſsimum intelligere oportet inter ea quæ ſunt humida, aut choleram ab ipſo ſermone excipere. Quòd autem cholera uel ipſo corde, uel hepate calidior ſit, per accidens euenit: quia choleram ex calidiore parte ipſius cibi hepar generat.* N*am & multa alia ſunt, quæ ultra principium accenduntur, minimum momẽtum conſequuta, præſertim ſi ad hoc ſunt idonea. ſic ſulphur ſubinde à ſole accenditur, atq; in flammam mutatur.* E*ſt autem & alia difficultas, quòd ſanguini maiorem humiditatẽ tribuit, quàm pituitæ. hoc enim iis patrocinari uidetur, qui aquam aëre humidiorem contendunt. Verùm non eſt neceſſum, licet ſanguinem cum aëre comparemus, ſtatim ipſum pituita humidiorem facere. nam ſi uel minus ſit humidus, nullus tamen ex humoribus ad naturam aëris accedit propius. Inuenies quoſdam dicentes ſanguinem*

guinem humidiorem naturali, pituitam uerò humore accidentali. ſed mihi parum placet diſtinctio.

ITA uerò & reliqua omnia prius dicta, tanto ſunt cute frigidiora, quanto minus habent ſanguinis. Etiam tunicæ ipſæ maximæ ſanguineorũ uaſorum, arteriarum dico & uenarum, non ſolum exangues ſunt, ſed etiam frigidæ natura. Contactu tamen ſanguinis calefiunt, atq; ad medium temperamenti ſtatum ueniunt, ſanguis uerò ipſe à corde ſuum accipit calorem. Quippe id uiſcus natura tũ omnium animalis particularum maximè ſanguineum, tum uerò calidiſſimum eſt: proximum illi iecur eſt, uerum cor paulo quàm cutis minus eſt durum, iecur multo.

Generalis hæc methodus, quam in dignoſcẽdis calidis ac frigidis magis conſulere oportet, quàm ipſum ſenſum. etenim qualitas partium affinium atq; coniunctarum poßet nobis imponere. Dixit autem cor maximè ſanguineum, forſan quia exquiſitißimum ſanguinem continet: licet hepar ad phantaſiam ſanguinis accedit proximius: eſt enim, ut Galenus inquit, quaſi ſanguis craßus concretus.

ITAQVE etiam humidius quàm cutis cor eſt, quanto ſcilicet eſt mollius. Iam uerò caro humidior cute eſt, eadem tamen ca

lidior. Spinalis autem medulla cute eſt hu midior atque etiã frigidior. Sicuti hac rurſus humidius eſt cerebrum.

Manifeſtè hæc ſententia pugnat cum Auicenna, qui ipſum ſiccum definit. ſed de hoc poſtea.

CEREBRO autẽ ipſo adeps, cui concretio cõtingit, propterea quòd membranis adiacet. Craſſo nanq; oleo eſt ſimilis, eoq; congelatur, ubi cum frigidis & exanguibus particulis coniungitur. At neq; circa iecur coire adeps poteſt, neque circa arterias uenasq; aut cor: ſed nec circa aliam ullam præcalidam particulam.

Locus hic non parũ nos fatigauit, priuſquàm eum eruere potuimus. Prima difficultas ex nominum confuſione, & interpretum uarietate. Nam πιμελὴ, *Theodorus, & alij quidam, adipem appellant, alij pinguedinem aut pinguitudinem reddunt. & rurſum ubi Theodorus pro* στέατι, *ſebum uertit, Galeni interpres in libro de facultatibus alimentorum, & alij quidam adipem eius loco ponunt. atque hinc eſt, quòd adipem nunc humidiorem, nunc ſicciorem in diuerſis locis audiemus, cùm interim hic de ſolo nomine ſit controuerſia. Eſt autem & in ipſa re non parua difficultas. Nam Galenus in diſtinctione partium humanarum, tantùm adipem numerat. Idem & Ariſtoteles ſcripſit in ſecundo libro de partibus animalium, quinto capite,*

ubi

ubi in cornigeris atq; adeo ijs quorum ſanguis corpulentior eſt, ſebum notat: in ijs uero quæ utcunque dentata ſunt, imò ijs quorum ſanguis dilutior aut ſeroſior, adipem. Idem in tertio de natura animaliũ, ubi ita ſcribit, Quæ parte utraque dentata ſunt, adipe pingueſcunt: quæ uero altera, ſebo. Eodem in loco inquit, Omẽtum adipe pingueſcentibus adipeum eſt, ſebo ſebale. Ariſtoteles itaque non niſi adipem in homine cognouit: atque idem Galenus ſequutus eſt, qui præterea adipem humidiſsimam corporis noſtri particulam definit. Sed ab his nonnihil Auicenna digredi uidetur, qui præter adipem pinguedinẽ in homine numerat, atque adipe humidiorem aſſeuerat. Credo ex Galeni libro de facultatibus alimentorum deceptus eſt, ubi utranq; differentiam numerat. Sed hic error puerilis eſt, quippe in eo capite Galenus non diſtinguit humani corporis particulas, ſed diuerſas diuerſorũ alimentorum facultates. Proinde & pinguedinem generale nomen, in ſebum & adipem diſtraxit, quem locum interpres nonnihil obſcurauit, qui pro adipe pinguedinem, & pro ſebo adipem poſuit. Sed quid precor ïs rebus Auicenna faciet? in homine enim nõ niſi alteram ſpeciem, quam Galenus πιμελὴν, meliores interpretes adipem appellant, inueniet. Forſitan ex Ariſtotelis tertio libro de natura animalium perſuaſus eſt, ut utramque partem in homine ordinaret

 ret

ret. quoniam in eo loco Ariſtoteles *inquit, adeps inter cutem & carnem, ſebum in fine carnis ſemper eſt.* Atque *huic loco* Ariſtotelis *quid faciam neſcio. nam ſebum in ouibus, ac adeps in porcis eundem locum obtinet.* Facilius *eßet* Auicennam *componere, ſi quidem primo loco per pinguedinem apud illum intelligeremus adipem: per adipem uerò, quæ ſecundo loco ponitur, carnem illã pinguem ac frigidam, quæ inter cutem & carnem conſiſtit, uulgus laridum appellat.* Sed *hoc non patiuntur illius commentarij, qui pinguedinem primo loco laridum exponunt, adipem uerò uocant quæ circa omentum eſt. Quòd ſi talem contendunt* Auicennæ *ſermonem, tum ipſi, tum* Auicenna *toto cœlo ac terra aberrãt.* Nam *pingue illud, quod inter cutem & carnem eſt (uocant id in ſuibus laridum) multò ſiccius eſt quàm pingue illud alterum, quod circa omentum eſt: atque id ipſa experimur experientia: quippe quod circa omentum eſt, in omnibus calore liquari poteſt, reliquum uerò nũquàm totum ſoluitur.* Et *quomodo ergo* Auicenna *pinguedinem adipe humidiorem collocat, ob eandem cauſam neque* Ariſtotelis *adipem pro huiuſmodi lenta carne dicere potuit, ubi adipem inter cutem & carnem conſiſtere dixit.* Nam *& ipſe ibidem adipem humidiorem aßeruit.* Horum *ergo controuerſiam & perplexitatẽ mittamus, atque ad noſtrum* Galenum *redeamus: qui per*

adipem

adipem pingue illud quod omento allinitur, & liquari poteſt, intelligit. Quod in alijs quibuſdam animalibus corpulentius depræhenditur, atq; ſebum appellatur. Atque ita ipſe pinguedinem & adipem inter alimentorum facultates partitus eſt. Appellat autem & ipſe aliquando adipem, pinguem illam ac frigidam particulam, quæ inter cutem & carnem inſiſtit: atq; hæc penitus liquari non poteſt, quamuis aliquando decoctione conſumitur: nec de ea hic loquitur, quia carni proportionalis exiſtit, licet colore diſsimilis.

QVONIAM autẽ cogitur per id quod eſt ualde frigidum, idcirco calefacta liquatur cæterorum coagulatorum ritu. At cerebrum calefactum minime liquatur, eoq; adipẽ minus eſt humidũ. Porro minus humida quàm adeps eſt, & pulmonũ caro, ut quæ nec ipſa calefacta liqueſcat. Iam longè etiam quàm hæc adipe minus humida eſt, tum lienis, tum renum caro, omnia tamen cute ſunt humidiora. Harũ rerum demonſtrationes proximo libro tradam, ſicuti omnia quæ ad uniuerſam de temperamentis diſputationem pertinent, duobus deinceps commentarijs exponam.

Multum confert ad promptitudinem concretionis materiæ corpulentia: atq; hinc eſt quòd ouilla adeps ut eſt durior, ita promptius concre-

ſcit, ac difficilius ſoluitur bubula. nec refert quòd ouis boue ſit humidior: non enim ſanguinis ſubſtantia ſemper imitatur corporis humiditatem ac ſiccitatem, ſed ſæpe contrà euenit, ut in corpore natura humido ſanguis ſit craſſior, in ſicco uerò ſeroſior: cauſa enim eius potius caliditas, quàm humiditas exiſtit. Sic mulieres licet humidæ, ſanguinem tamen craſſiorem exhibẽt, quàm uiri. Eodem modo & oues quidem ſunt humidæ, tamen & ſanguinem & lac corpulentiora, ac magis terreſtria habent, quàm boues aut ſues: eſt enim his ſanguis magis biliosus. Ergo nequaquam uerum eſt, quòd unumquodq; eo craſſius, quo ſiccius. Quòd ſi aqua terra ſit tenuior, non decet te in hoc exemplo ſubſiſtere, ſed aërem & ignem ſuſpicere. nam hic contrà ignis aëre ſubtilior, adeo ut dicere liceat, quòd ea, quæ ſuam ſiccitatem habent ex natura ignis, ſint ſubtilia: quæ uerò ex terra recipiunt, craſſa. Dũ ergo ſanguis ouillus magis terreus eſt, quàm ſuillus, craſſior quoq; eſſe debet: quocirca & adeps, qui ſanguinis rationem imitatur, craſſior eſt quàm bubulus aut ſuillus. Hæc quoq; cauſa eſt cur concreſcit citius, licet ſit humidior. Proinde non ſtatim ſequitur, hoc eſt humidius, ergo ægrius concreſcit, aut hoc eſt ſiccius, ergo citius. Potius promptitudo concretionis craſſitiem, & difficultas tenuitatem arguit. Iam craſſitudo non ſemper ſiccitatẽ, neq; tenuitas humiditatẽ

ſequitur

ſequitur. eſt ubi tenuitas caliditatem, & craſſitudo frigiditatem comitatur. Proinde hanc Galeni deductionem ſupplere oportet, ac de ÿs duntaxat accipere, quæ ſimiliter calida ſunt aut frigida: in ÿs enim ſuccis ſi quid citius coagulatur, ſiccius: & rurſum ſi quid citius liquatur, humidius. Hæc differentia, quod ſciam, à nemine dicta eſt, ſed ut multa alia, à nobis primum annotata.

HIEREMIAE THRIVERI BRACHELII COMMENTARII IN LIBRVM SECVNDVM GALENI DE TEMPERAMENTIS.

AC quòd multifariam quidem dicatur humidum, ſiccum, calidum, & frigidũ corpus, in proximo definitum eſt libro. Demõſtratum prę terea eſt nouem eſſe temperamentorũ differẽtias: unam quidem, quæ mediocris ſit, & eucratos, quam etiam temperatam uocemus, reliquas omnes intẽperatas: quatuor

ſimplices, unica ſcilicet quaque præpollen te qualitate, calore, frigore, ſiccitate, uel hu miditate: quatuor ab his diuerſas, in quibus utriuſque oppoſitionis altera qualitas exuperat. Dico autem duas oppoſitiones, alteram quæ eſt calidi & frigidi, alteram quæ eſt humidi & ſicci. Ab his ad notas ea rum digreſſi de temperata natura diſcepta uimus: quoniam hæc omnium prima uirtu te, potentia, cognitioniſq; ordine ſit. At quum temperatum aliud abſolutè dictum inueniatur in uniuerſa rerum natura, aliud in ſingulis generibus, principio uiſum eſt de eo cõſiderandũ eſſe quod cõmuniter in uniuerſa natura ęſtimatur. Huius norma iudiciumq; erat elementorũ portionis æqua litas. Cuius rei gratia extremorũ omnium medium ad unguem redditum εὔκρατον & σύμμετρον, ſiue temperatum & mediocre ma uis, dicitur. Reliqua quæ in ſingulis generibus temperata dicuntur, proprijs corpo rum functionibus uſibuſque iudicantur. Eoq; fit ut idẽ animalis cuiuſpiam ſtirpíſue corpus omnium quæ in eodem ſunt ge nere, medium eſſe poſſit: id eſt in illo gene re eucratõ & mediocre. Alteri uero cuipiã comparatum uel ſtirpium, uel animalium, uel inanimatorum generi diſcraton ſiue intemperatum. Quippe uiuentis corpus cum

de

demortuo collatũ, humidius eo calidiusq́; eſt. Verbi gratia, leo uiuẽs leone mortuo, cum ipſe ſeipſo, tum alter altero calidior humidiorq́ue eſt.

Paulò altius, quàm Galenus, ea quæ prius diximus, repetere oportet. Non enim ab ipſis temperamentis, ſed ab ipſis elementis, atque adeo, ut uulgo dicitur, ab ouo ipſam rem auſpicati ſumus: naturam, numerum, ordinem elementorum demonſtrauimus: deinde illorum in corpore conditionem, proportionem definiuimus, ex qua inuitis antiquis aliquot, non duas, ſed quatuor temperaturas compoſitas oſtendimus. Non enim perpetuum erat calori ut exiccaret, ſed id duntaxat ex accidente obtinet. Poſtea temperatam naturã ab antiquis male omiſſam deduximus, atq; eius rei occaſione tempora anni ab illis malè finita, retractauimus, ſuisq́; modis finiuimus, ubi præter alia duo inſignia illorum peccata refellimus: alterum, quòd Autumnum frigidum dicerent, qui inæqualis eſt: alterum, quòd uer temperatum, calidum & humidum aſſererent: cum contrà calida & humida temperatura omnibus alijs ſit infelicior, ubi multis uerbis opus erat, antequam illos refellere potuimus. Nam & qualitatum nomina, calidum, frigidũ, humidum, ſiccum, breuius quàm decuerat, apud Theophraſtum, & Ariſtotelem illi acceperunt. atque ex tribus ſignificatis tertium omiſerunt.

Quin & temperatum bifariam dici oſtendiſmus: altero modo in uniuerſa ſubſtantia, qualis ſola cutis: altero in unaquaque natura. Ac iam ſermo noſter ad utiliſſimum ferè totius libri locũ peruenerat, qui ex operis perfectione tẽperiem, ex imperfectione intemperiem, ex oblæſione morbum, ex corruptione mortẽ captaret, non ſolum in hominis, ſed in uniuſcuiuſque alterius ſpecie, pro uniuſcuiuſque officio & ſtudio. Sed quia hæc methodus pluribus uerbis egebat, in hunc ſecundum librum eſt dilata: in quo nequaquam, quod in primo libro fecimus, generali quadam finitione contenti erimus, ſed uniuſcuiuſque temperaturæ notas enumerabimus: non tamen in omnibus ſpeciebus, ſed præcipuè hominis: ferè enim illius ſolius curam habet medicus.

ATQVE inde adeo dictum eſt ueteribus, animal calidum & humidum eſſe, non abſoluto ſermone, quòd humiditas in eo calórue exuperet (ſic enim inuenire eſt animalia ſicca frigidaque cõplura, ueluti culices, apes, muſcas, formicas) ſed ut ad mortua collata. uiua enim apes calidior humidiorq;, quàm mortua eſt: & formica uiua, q̃ mortua: cũ homine tamẽ, equo, bouéue collata, tum alijs ſanguine præditis animalibus, omnia id genus frigida ſiccaq; tẽperie ſunt. Quin ſi ad uniuerſam naturam

ſpectans

ſpectans ea expendas, ne ſic quidem quo minus frigida, ſiccáque ſint, elabantur: tan quã enim in unoquoque genere, ubi quid à mediocritate receſſit, ab eo quod uincit, nomen accepit. Itidem in uniuerſa ſubſtan tia, cum aliquid medium tranſierit, nõ amplius εὔκρατον, ſed uel calidum uel frigidum, uel humidum uel ſiccum nominabitur.

Si quidem principia animalium conſideres, omnia quæ ex ſemine fiunt, calida ſunt & humida: ſi uerò tactũ cõſulas, plurima ſicca reperies. Idem eueniet, ſi cum homine, aut media ſubſtan tia, quæ cutis eſt, conferas: talis apes eſt, & quæ hic numerantur reliqua: non enim ſicca tantum ſunt, ſed & frigida. De *ape tamen eſt controuer ſia, quia mel eſt calidum.* Atque *hic nominis ſimilitudo illos fallit: non enim mel actu, ſed potentia calidum.* Cur *uerò potius hominẽ, quàm apim incalfaciat, dicetur poſterius.*

MONSTRATVM enim ſuprà eſt hominem nõ ſolum animalium ſtirpiúmue, ſed etiam reliquorum omnium maximè eſse temperatum. Quoniam autem ex multis & diſſidentibus is conditus eſt par tibus, manifeſtum eſt quæ pars medio omnium ſit temperamẽto, eam eſſe maxime eucraton ſiue temperatam: quæ nanque animalis eius quod medij ſit temperamen

ti

ti media particula eſt, hæc omnium ſimpliciter eſt temperatiſsima. monſtratum uerò eſt id eſſe in homine cutem.

Quemadmodum prius diximus, temperies cauſa prudentiæ eſt. nec obeſt quòd cerebrum in quo intellectus habitat, ſit frigidum: hepar uerò ac cor, quod illi ſpiritum adminiſtrat, calidum. Nam hoc pacto ipſe ſpiritus præcipuum animæ inſtrumentum magis attemperatur.

ATQVE huius eam maximè partem, quæ in manu eſt interna, ſi tamen qualem eam natura eſt molita, talis perſtiterit. Iam uerò quòd nec cuiuſque hominis cutis medium abſolutè loquendo ſit uniuerſæ ſubſtantiæ, ſed eius qui maximè eſt temperatus, dictũ prius eſt. Plurimam enim eſſe ipſis quoque hominibus differẽtiã inter ſe.

Quòd temperata cutis in manu labore indurari, & nimia quiete emolleſcere poſsit, admonitione opus non habet: tamen ſub tali temperie cutis eſt ignauiſsima, & ad omnem ferè operationem inidonea, quia temperatura non eſt præcipuus aut ſolus artifex eorum, quæ in corpore noſtro geruntur, ſed more multorum aliorum inſtrumentum tantum.

VERVM maximè tẽperatus is eſt, qui corporis habitu medius horum extremorũ apparet, gracilitatis, craſsitudinis, duritiei, mollitiei, itemque caloris & frigoris.

Inuenias

Inuenias etiam cuiuſlibet hominis tangendo corpus, uel mitem & halituoſum calorem, uel igneum, & acrem, uel horum neutrum: imò frigiditatem quandam præpollentem.

Primum ac ruditer corporis temperamentū obuia cutis phantaſia capitur, tactu atque uiſu diſcernitur. Nam frequenter quæ hic deprehenduntur, interiorum ſunt indicia, non tamen ſemper: & propterea alibi dicitur, quòd neque uiſu, neque tactu ſimpliciter temperatura dignoſcitur: ſubinde enim exteriora ab interioribus diſsident: at in temperato omnia conueniunt, atque interiora cum exterioribus quandam proportionem inuicem obtinent.

FRIGIDITATEM autem prępollere ut in hominis corpore intelligere oportet, eoque tum ſanguineo, tū humido. Ac corpore quidem talis eſt temperatiſſimus homo.

Ex hoc loco palàm fit, non tantum in temperato aut ſanguineo, ſed & quouis alio ſimpliciter præpollere calidum frigido, humidum ſicco, etiamdum in ipſo melācholico. Sequitur autem hinc, quòd uiſcera quædam, quæ natura calida ſunt, & humida, in melancholico quàm temperato ſint qualitate elementorum æqualiora. Imò ſequitur amplius, quòd & melancholicus ſimpliciter ſit magis attemperatus, quàm qui re

uera

uera à Galeno temperatus ponitur. Succedit tertio & illud quod grauius eſt, melancholicum hominem temperato ſapientiorem. Sed huic loco reſpondere poſſem, quòd licet corpus melancholicum ſit ſimpliciter temperatius, nõ tamen ipſe ſpiritus, in quo mens habitat. Verum alteri loco quid faciam neſcio. mirum quòd ne hunc quidem nodum aliquis animaduerterit. Poſſemus dicere, quòd melancholicus ſimpliciter plus excedat ſicco, quàm temperatus, quãdo & ipſe temperatus ſimpliciter ſiccus dici debeat. Sed non poſſent idem dicere de calido. nam ſi tempe ratus atque etiam melancholicus calidus eſt, certum eſt quòd hic magis accedit ad ipſam tempe riem. non ergo temperatiſſimum hominem ſiniam ab æqualitate, ſed muneris felicitate.

IDEM animo quoque medius omnino eſt audaciæ & timoris, cũctationis & præci pitationis, miſericordiæ & inuidiæ. Fuerit uerò talis alacer, amicorũ amãs, humanus.

Poſt corporis externam phantaſiam ſtatim ſeſe exhibet animus, qui & ipſe ſua extrema habet & media. Quomodo autem ipſe ſuper corporis temperatura ſignificat, non prius agnoſcere poſſumus, quàm eius differentiam à mente & intelligentia cognouerimus. Lubrica enim eſt, & quæ paſſim confunditur, nec ullus eorum quos ego quidem uidi, recta methodo horũ diſcrimina inquiſiuit: quippe ex officijs captare

oportet. Atque intellectus nemine refragãte animæ præcipua potentia eſt, atque in cerebro reſidet. quantum uerò ex amentia, ac demẽtia conicctari licet, huic mens in eodem loco aſsidet, atque cum ipſo eadẽ, niſi quòd intellectus ad hæc refertur quæ ſpeculamur, mens uerò quæ operamur. nam demẽtes dicuntur qui abſurda obeũt, aut loquuntur. Officia quoque animi quàm plura ex communi loquentium conſuetudine cognita ſunt. Nam læto, timido, forti, præcipiti, bono atque malo animo hominem dicimus, ac corde: raro uel nunquàm autem anima, aut cerebro. Ex quo conſtat, quòd hæc potius ipſius animi, quàm animæ aut mentis ſint munera: ac iterum ipſius cordis potius, quàm cerebri. Sed quia anima omnibus his paſsionibus conſentit, ac in mutuos affectus tranſit, factum eſt ut aliquando nomina commutentur, & triſtitia nonnunquam ad animam, plerunque uerò ad animum comparetur. Spõtanea tamen lætitia à ſplene occaſionem ferè accipit: aliquando uerò ab affecto cerebro. hinc eſt quòd melancholici triſtes ſint: illinc uerò eſt, quod uulgo dicitur, Splen ridere facit: nunquàm tamen quẽquam læto ſplene, aut cerebro, ſed corde dicimus. Vnde licet aliter in prioribus commentarijs aſcriptum ſit, manifeſtè conſtat, quòd lætitiæ ſedes duntaxat in corde ſit. Sic & aliæ ferè pleræque operationes morales, uirtutes, & uitia in corde locum obtinent. nam &

motus

motus ſanguinis in quibuſdam horum manifeſtè cor pati declarat. Concupiſcentiam tamen ad hepar Galenus refert, nec temere longius ipſam à cerebro ſeparauit, ut illius impetus, ut uehementiores ac magis corporei, rationem minus opprimeret, aut urgerent. Malè ergo omnes hos affectus quidam in cerebro deſcribunt, quibus (ut inquit Galenus) poëtæ & pictores melius ſentiunt, qui Titio & Prometheo ob intemperantiæ uitium apud inferos hepar rodi fabulantur. Nota eſt enim de Titio fabula, quòd Iunonis concubia appetierit: & quòd Prometheus in diſtributione carnium Iouem fefellerit, ſcilicet ſibi optima ſeruarit, & Ioui oſſa ſola pinguedine tecta appoſuerit. Forſitan ergo hæc omnia cõtemnes, neque Galeno credes: uerũtamẽ Chriſtum aſpernari nephas eſt, qui homicidia, furta, adulteria, & multa alia uitia ex corde deducit, non autem cerebro. Scio quòd quædam ex ijs primum oriuntur ex hepate aut genitalibus uiſceribus: uerũtamen quia hepar magnum habet cum corde conſenſum, & quia hæc coniuncta ſunt quodam modo cum iuſtitia & iniuſtitia, forſitan ad cor retulit, forte uolũtatem reſpexit, quæ ijs omnibus moralibus præſidet, & multorum ſententia in corde reſidet. Certe fortitudo, iuſtitia cum ſuis extremis in corde ſedem habent, licet continentia & eius uitium partim hepar, partim renes inhabitent. Verum ſiue in

corde uno, ſiue in uarijs locis habitent, qui temperatus ad amuſsim eſt, medium in omnibus ijs affectibus obtinet, niſi ſtudio, aut conſuetudine uitiatus fuerit. nam hæc adijcere Chriſtianum philoſophum oportet. ergo neq; tumidus, neq; temerarius, ſed audax, & fortis: neque cunctator, neque præceps, ſed maturus: neque contemptor ſui, neq; inuidus, ſed in bonis æmulus: nec tetricus, nec ridiculus, ſed lætus, alacer: non ingratus, aut amicis plus ſatis indulgẽs, ſed illorum amãs. atque, ut paucis dicam, temperatus moribus ex ſe eſt optimus: intemperies uerò unaquæque ſua habet uitia. Calidi mobiles, uafri, uerſipelles. Frigidi uerò ſegnes, pigri. Humidi uerò mendaces, lubrica fide, inſtabiles. Sicci auari, inuidi. De ijs omnibus fuſius in Techna: nunc ſatis eſt aperuiſſe methodum, id tantum adijcientes ex hoc loco, nos facilè conuincere mathematicos, qui ex aſtris mores deducunt: quoniam hinc manifeſtum eſt, quòd rationem elementorum, hoc eſt, ipſam temperaturam ſequantur.

ET prudens.

De reliquis uirtutibus moralibus, quas quidam etiam Cardinales uocant, antè dictum eſt: uidetur nunc cũ his Galenus numerare prudentiam: & reuera una ex quatuor eſt, proinde & ipſa in corde ſedet: quod nunc uel ex eo patet, quia Galenus eam cum reliquis numerat: quantum autem à ſapientia diſtat, & nos alibi dixi

h mus

mus,& uel ex hoc loco nunc facilè conſtare poteſt: quia prudentia in corde, ſapientia oritur ex ipſo cerebro & intellectu: morales uerò uirtutes inter irrationabilis animæ partes Galenus *ſupputat, ſubinde tamen prudentia cum ſapientia confunditur: & fortè nunc per σύνετον ſapientem intellexit: nec refert: nam temperatiſsimus ut ſapientiſsimus, ita ex natura & prudentiſsimus eſſe debet: prudentiſsimus quidem, quia cordis tẽperati eſt, quo fit ut neq; præceps, neq; cunctator ſit, ſed omnia agat opportunè: quòd autem debet eſſe ſapientiſsimus, nuſquam à* Galeno *eſt demonſtratum, duntaxat à nobis paulo antè, ſed obiter dictum.* Ergo *altius rem auſpicari oportet à communi illo axiomate, quòd inter patiens & agens neceſſaria ſit quædam communio. nulla enim poteſt fieri actio, inter quæ deſideratur proportio: eſt autem anima incorporea, corpus uerò craſſum ac ſolidum: proinde interceſſore aliquo opus erat idoneo animæ aut intellectus (ut ſic dicã) internũcio. nec quicquam natura conformius excogitare potuit quàm ſpiritum: ſubſtãtia enim illius ambigua, quam nec corpoream, nec incorpoream poſsis definire: ſed qui de ea audent aliquid dicere, radijs aſsimilant ſolaribus.* Proinde *qualis eſt ſpiritus, talis eſt anima & intellectus: talis autem ſpiritus, qualis ſanguis: ſanguis uerò eiuſmodi, cuiuſmodi eſt corpus: corpus rurſum imitatur temperatu-*

ram

ram:quocirca ut & intellectus conditionẽ temperamenti ſequatur,eſt neceſſum.Si quidem igitur anima omnis externæ qualitatis exors ſit, & reuera eſt:ſpiritum quoque,qui futurus erat illius mediator, ac quodammodo ueredarius, omnis,ut licebat,exceſſus expertem eſſe decuit, uel ob eam cauſam, ut ſingulorum differentias melius acciperet. Nam *hac ratione cryſtalloides omni colore uacat,ne circa reliqua oberret: & ſi maxima paruis cõparare liceat,*Deus *opt. max. ut ſumma prudentia eſt, ita longè ab eo omnis qualitas ſemota eſt.ergo ut unuſquiſque meliorem temperiem obtinet,ita ex natura prudentior eſt.*Nec *refert quod antè diximus,cor intimum ſpiritus animalis eſſe calidum & humidum,cerebrum uerò ubi perficitur,frigidũ. nam ita totus magis attemperatur,quippe in cerebro obiter refrigeratur, nec tamen indenſatur: ſed quod magis eſt admirabile, dum in animalem uertitur,calore fortaſſis illic extenuatur,& nonnullas alias immutationes patitur:eſt enim paſſibilis admodum.*Nihil *ergo admirandum,ſi quidem in* Græcia *plures* Solones, *in* Scythia *uerò unus* Anacharſis:*rariſſima enim in regione intemperata felicia ſunt ingenia.*Proinde,*mirum eſt,cur* Ariſtoteles *ex natura melancholicos ſingulari atque eximio ingenio definierit,aut prudentia bearit:nam contrà ſtupidi uidentur, & ad arduas res contemperandas, aut intelligen-*

das parum idonei. Fateor tamen, quòd in externis quibuſdam rebus gerendis aut parandis, quæ multam phantaſiam requirunt, plus poßunt quàm philoſophi: non enim ad has res idonei ſunt, ſed bene habet quod uulgo dicitur, Vtilis foro, inutilis ſtudio. diuerſa enim ſunt officia, & quæ requirant uaria ingenia. Sed de ijs in noſtro quoq; Plutarcho, & alibi diximus liberalius, ſed & ſuper eadem quoque re publicas diſputationes edidimus.

ET temperatiſſimus quidem homo e his primum potiſſimumq; agnoſcitur.

Primum, ut prius diximus, ſeſe offert exterior corporis facies atque conditio: ſed neque affectus animi diu latere poßunt: rectè ergo dixit, quòd ex ijs duobus primum capitur corporis temperamentum: uerum an ex ijs potißimum temperatura ſumatur, inueſtigatione opus habet. Mihi quidem ſic uidetur, quoniam affectus animi præſertim ſuper corde ſignificant uiſcere principaliſsimo, cuius rationem magna ex parte habitus uniuerſi corporis ſequitur, niſi hepar obſtiterit, cuius affectus quoque ex animi affectibus dignoſcitur. Nam concupiſcentiam affectibus animi numerauimus, & tamen in hepate reſidet, aut certe primum initium obtinet.

ACCEDVNT nõ pauca eorum quæ ex neceſſitate hæc ſequuntur.

Non ſequuntur operationes naturales affe-

ctum animi,ſed ecõtrario affectus animi potius naturales : quòd ſi magna ex parte inter ſe conueniant,non tamen neceßario:nam ſæpe operationes naturales iuſtæ ſunt, morales uerò conſue tudine atque indulgentia uitiatæ. & propterea difficile poteſt conſtare hæc lectio, ſi quidem per hæc animi affectus ſubaudias. fortè morales ſequi intellexit naturales, non quòd ſibi inuicem cauſæ ſint, ſed quòd ſibi inuicem ſaltem magna ex parte conſentiant. Verum *Græca* Latinis o*mnino non reſpondent:ſic enim habent* προσέρχεται δ' αὐτοῖς οὐκ ὀλίγα τῶν ἐξ ἀνάγκης ἑπομένων. *cuius hæc ad uerbum eſt interpretatio,* His *acce dunt non pauca eorum quæ ex neceßitate ſequuntur. Cuius ſententia mihi apparet, quòd præter duo hæc prima ſigna, accedit tertium, quod ex his ſumitur, quæ neceßariò temperamentum ſequuntur:talia autem ſunt,quæ capiuntur ex operationibus naturalibus,& animalibus.nam morales non neceßario, ut diximus, ſequuntur.* V*idete ergo quantum difficultatis, atq; etiamdum erroris unica aliquando pariat particula, aut adiecta, aut omiſſa. certè mihi particula,*Hæc,*eſt ſuperflua.*

QVIPPE edit bibitque in modo, & nutrimenta nõ ſolum in uentre, ſed etiam in uenis, & tota corporis mole probè concoquit. Omnesq; , ut ſemel dicam, tũ naturales, tũ animales uirtutes inculpatas habet.

Naturales,uitales,animales,uno uerbo in corpore temperato omnia mediocria ſunt:an uerò ſimpliciter optima,in Technа dicemus.nam qui ſicco cerebro fuerit,pertinacioris memoriæ apparet,quàm qui temperato:ſed forſitã in illo promptius marceſcit. De appetitu etiam dubitatur, quomodo uniuerſo corpori appetit quod ſatis eſt:non enim intelligit quantum reliquis uſui futurum ſit,ſed ſuctioni aliarum partium reſpondet:qua ratione & in temperatis æqua appetit, niſi uoluptate uitietur,& cõſuetudine.hac enim ratione etiam eo cibo qui exuperat, capitur, ac tandem oblæditur.Eſt autem & hoc proprium temperato,ut nihil faſtidiat,ſed ad omnia mediocriter ſeſe habeat. Sed de ijs alibi liberalius.

QVVM & ſenſuum facultatibus, & mẽbrorum motibus optimis ſit prẹditus, tum uiuido colore ſemper ſit, tum ad perſpiratum excrementorum bene cõparatus.

Videtur difficultas in ſenſuum facultatibus. nam pauci ſunt ſenſus,in quibus homo non ſuperatur ab alijs animantibus, ſcilicet uiſu uincitur à lynce, olfactu à cane,fortaßis etiam à tigride, imò & uelocitate à lepore:uerum nihil iſtorum nobilitatem temperaturæ humanæ imminuit.nam hæc eadem animantia ab homine uincuntur multis alijs. Iam neque hominibus tam abſolutus ſenſus utilis erat: non enim bene conuenißet cum reliquis operibus, nec rurſum

optima ſtatim ſunt quæ extrema:præcocia enim eſſe ſolent,nec admodum diuturna. Sic in melancholicis forſitan ſenſus præcociores, memoria magis pertinax, ſed minus diuturna:ita & in humidis forſitan tandem conſtat diſcendi facilitas,ſed eſt admodum ſera. Solus ergo temperatus in omnibus natiuitatem & iuſtam perfectionem obtinet:neque amplius dubitare licet, an temperatus in omnibus ſit abſolutiſsimus. nam id ex hoc nunc loco clariſsimè conſtat.

IDEM medius inter ſomnolentum & peruigilem.

Somnus & uigilia ad ſenſum communem referuntur,de quibus in libro de ſymptomatibus.

INTER glabrum & hirtum, inter nigrum colorem & album,piloſque habeat cũ puer eſt,magis rufos quàm nigros,cum in flore eſt,contrà.

Partitus eſt ſigna, quibus temperamentum captamus,quadrifariã,in phantaſiam corporis, in affectus animi,in facultates animales & naturales,ſub quibus credo uitales quoque intelligit,& nunc quarto in accidentia,inter quæ circunſcriptio pilorum eſt:quamuis & primum ſignum,quod eſt in phantaſia corporis, nõnihil ſecum ex accidentibus quoque continet. Ac de ijs paulo diligentius in Techna, ubi ferè ſingulas ætates ſuis deſcribit coloribus:inquiẽs, Talibus, cum infantes,pili ſubrufi:cum uerò pueri,ſubfla

ui:cum iam adoleuerint,flaui. Hic uerò eos definit nigros:ergo diuerſas ætates accipere oportet:aut nigros hic nequaquam ſimpliciter, ſed nigro magis quàm rufo affines. Sed hæc omnia repetemus in Techna, ubi & hoc inquiremus, cur plerunque in mulieribus,quæ natura frigidæ ſunt, laudetur coma nigra, in puellis flaua: in iis minus eſt admirabile, quòd harum genæ potius quàm uirorùm roſeo ac rubicũdo ſuffundantur colore.

AT quoniam differentiarum,quæ ex ætate eius ſpectãtur,mentionem feci,non alienum ſit,aliquid iam de his quoque apponere.Porrò uolebã uniuſcuiuſque prædictarum notarum cauſas perſequi:uerum cum ad ea quæ nunc ſunt propoſita,magis urgeat ætatum conſideratio, quæ etiam maximam nobis ad cauſarum inuentionem facultatem ſuggerit,huic nunc inſiſtamus. Intelligamus igitur recens formatum animal in utero matris, quo ſciamus qua ratione humidiſſimũ calidiſſimũq; ſit.

Licet,ut prius diximus, in compoſitione noſtra elementa uincant grauiora, tamen ſupereminet calidũ frigido,uel ob eam cauſam, quòd caliditatis quàm frigiditatis energia maior ſit: fateor & ſiccitas magis actiua quàm humiditas:ſed in noſtra prima genitura multis modis ſubſtantia aquea ſuperat terream:quocirca ubi prius

prius diximus primas partes obtinere terram, hoc non oportet ſimpliciter de manifeſta illius quantitate intelligere, ſed potius ipſo pondere: quippe hoc atteſtatur experientia, æquale atq; adeo maius pondus terræ confundi à leuiore pondere ipſius aquæ, adeo ut totum euadat humidum propter ſubſtantiæ aqueæ conditionem: quæ tanto eſt terra leuior, quanto eſt rarior.

PRIMA enim eius conſtitutio ex ſemine & ſanguine eſt, quę humidę & calidę res ſunt.

Alibi Galenus membra ſolida generat ex ſemine, carnea ex ſanguine, conaturq; adducere uarias rationes: quibus illam ego adijciam, quòd ſemen ut ſiccius, ita ad generationem ſiccarum quàm humidarũ partium uidetur opportunius. ac multo tempore ſtetit Galeni opinio, adeo ut uel hodie ſolida ſpermatica appellẽtur, nobis tamen in quodam ſeorſum illi dicato uolumine aliter uiſum eſt. Nam rationabilius eſt ex meliori parte, quippe ſemine, præcipua ac prima omnia uiſcera gigni, ignaua autem ex ſanguine. Nunc autem nullam diſtinctionem adhibet, ſed promiſcuè omnia ex ſemine & ſanguine generat. & quidem recte: non enim ſeorſum in generatione noſtra hic ſtat ſanguis, & illic manet ſubſtantia ſeminis, ſed ſimul omnia permiſcentur, ac minima in unoquoque eſt portio ſeminis, maior autẽ ſanguinis, uis tamen ipſius maior eſt: quoniam,

 ut

ut alibi inquit, ſemen quodammodo ipſarum particularum opifex eſt, ſanguis autem ſequax materia. tandem ambo cōcreſcunt in unam partem, atque iam non tantum pondere, ſed & altera qualitate terra ſuperat reliqua elementa. atque hoc fortè ſpectauerunt Biblia, quæ formant hominem ex terra.

HIS autem magis ſemper ſicceſcentibus primum quidem formantur membranæ, tunicæ, item uiſcera, & ſanguinis uaſa: ultima uerò perficiũtur oſſa, & ungues, & cartilagines, cõcreta ſcilicet eorum ſubſtantia. Antè enim quàm uel tẽdi poſſit ſubiecta ſubſtantia, uel concreſcere, nihil fieri memoratorũ poteſt. Et tunicæ quidem & membranæ, arteriæque, & nerui, & uenæ, tenſa ea: oſſa, cartilagines, ungues, ungulæ, & uiſcera, coagulata ea perficiuntur.

Noli hæc conferre ad humidorum definitionem, ſed ipſorum animalium comparationem: non enim infans ſimpliciter humidus eſt, ſed ſiccus: hac puto de cauſa finitionem adiecit, Vt maris alga.

HIS uerò in utero perfectis ita deinde paritur infans. Eſt uerò adhuc in ſummo humidus ueluti maris alga, idque nõ in ſanguinis uaſis modo & uiſceribus, ac carne, ſed etiam ipſis oſſibus, quæ ſcilicet ſicciſſima ſunt omnium, quæ in nobis ſunt, partium.

tium. Verũ tum hæc, tum reliqua tota unà cum his mẽbra, quaſi cerea ſint, infantium nutrices fingunt formantque. Tanta eſt in toto puellorum corpore humiditas. Quin ſi recens editum porcellum uel eſse, uel diſ ſectum inſpicere uelis, carnem quidẽ eius mucoſam præhumidamque inuenies, oſſeum uerò genus uniuerſum caſeo, qui mo do ſit coagulatus, adſimile adeo, ut nuper nati animalis corpus propter redundãtem in eo humorem libens non comedas.

Vno uerbo omnia quæ ex ſemine ſunt, à principio calida ſunt & humida: quædam uerò ex ijs ſpatio temporis euadunt ſicca, quædam uerò diu manent humida, euadunt tamen ſeipſis ſicciora, atq; ferè frigidiora.

QVOD maximè tum ſuilli, tum ouilli fœtus corporibus accidit, propterea quòd ea maximè ſunt humida. Caprinum quod ſiccius ſit, & melius eſui eſt & iucundius. Contrà uerò quàm in nouellis porcellis, quæcunque iam ſenuerunt, hæc oſſa quidem omnia & ligamenta uniuerſa præſicca, ſine ſucco & inſipida poſſident: carnem uerò neruoſam & durã: arterias quoque, & uenas, & neruos ætatis culpa lori uice inſuaues & ſine ſucco.

Mirum ergo cur adeps ouillus citius concreſcat, quàm bubulus. ſed hoc prius deſiniuimus.

QVAE

QVAE medio ſtatu horum, ac nuper natorum ſunt, quæ utique iam ætate proceſſerunt, quantum à ſenio abſunt, tantum & ab extrema ſiccitate ſunt remota. Quæ minora ſunt, atque adhucdum augeſcunt, tantum ea quoque ab geſtati etiamnum fœtus humore abſunt, quantum proceſſerunt ætate.

Intelligit ætates eas, quæ ſunt inter extremā ſenectutem, & primam infantiam: atque hæ ſunt in triplici differentia: ponit duas illarum: priori loco eas exhibet, quæ incrementum magnum faciunt, ut pueritia prima ac ſecunda, pubertas ipſa. Dicò *autem magnum propter extremam adoleſcentiam, quæ incrementum, ſed parum ſuſcipit. Atque hæ omnes ætates humidæ ſunt, ſed multum infra infantiam. Aliæ inſigniter ſiccæ, ut iuuentus, conſiſtens ætas, atque adeo prima ſenectus. Hactenus ergo omnes intemperatæ: ſola extrema adoleſcentia temperata.*

FLORESCENS uerò ætas omnium animalium maxime in medio extremorum eſt: neque ſicut ſenium ad ſummam perducta ſiccitatem, neque ueluti infantium ætas in humore & multo uuido merſa.

Neſcio an hic pro, animalium, poßim ſupponere, ætatum, quoniam incongruè ætates comparantur cum animalibus. Eſt alia difficultas in nomine ἀκμῆς, aut florentis ætatis. nam per hanc

hanc & hic & alibi uidetur iuuentutem intelligere, atque hæc calida & ſicca, ſola extrema adoleſcentia temperata: patet ex tertio Aphoriſmorum, ubi componẽs Galenus temperatas naturas temporibus, ac intemperatas intemperatis, adoleſcentes cum uere comparat, ac temperatos ſolos putat: iuuentutem uerò intemperatam affirmat, ac nonnihil per hyemem emendatam iri ſperat. Idem ex profeſſo oſtendit in libro de ratione uictus idiotarum. Proinde in hoc propoſito nequaquam, ut in alijs locis, per ἀκμὴν iuuentutem, ſed ipſam extremam adoleſcentiam intelligam. nam in iuuentute incipit remitti munus nutricationis: in ſola adoleſcentia omnia munera obeuntur citra querimoniam. Parum autem, uel nihil querelæ ipſa iuuẽtus de ſe patitur: atq; omnino adoleſcentiæ finis cum ipſo iuuentutis initio ſimilis eſt. Ob hanc fortè cauſam nunc Galenus florentem ætatem optimam definiuit parum ab extrema adoleſcentia eam diſtinguẽs: tamen ubi exquiſitè loquimur, potius adoleſcentiam quàm iuuentutem temperatam dicimus: ita & Celſus ipſe non quidem iuuentutem, ſed adoleſcentiam mediam poſuit.

CVR igitur aliqui celebrium medicorũ humidum eſſe ſenium prodiderunt? An uidelicet quòd excrementorum abundantia ſint decepti? Quippe his tum oculi lacrymis ſuffunduntur, tum nares deſtillatione manant,

manant, tum in ore eorum ſaliuæ copia exuberat. Ad hæc tum tuſſiunt, tum excreant pituitam, ſcilicet pulmones quoque hac eſſe refertos indicantes, uenter quoq; illis pituita eſt plenus. Tum ſinguli articuli quodammodo mucoſi. Cæterum nihil horum obſtat quo minus ſenum corpora ſicca cenſeantur, ut quorum neruos & arterias, & uenas, & membranas, & omnium inſtrumentorũ tunicas, multo quàm prius erant, ſicciores inuenias, circumfundi autẽ illis extrinſecus intrinſecusq; aut pituitoſum quendam humorem, aut mucoſum.

Phantaſia excrementorum decepti quidam ex ueteribus, ſenium in ſuis particulis putauerũt eſſe humidum.

VERVM tantum abeſt, ut eiuſmodi ſigna uniuerſa ſenilem ætatem humidam confirment, ut etiam ſiccam eſſe propè teſtentur. Idcirco nanq; particula quæuis ſiccior quàm antè uidetur: quod per caloris imbecillitatem ſimiliter non nutritur: foris enim illi copia humidi excrementi ſuperfluitat.

Sermo iſte mancus eſt, lucem atque explanationem deſiderat. nam rarò credo etiam quòd nuſquam ſiccitas corpus onerat, ſed ſæpe liberat. Atque id eſt in promptu. Nam Galeno dicente, *qui ſicco ſunt cerebro, ſuperfluitatibus caret: qui*

qui humido, abundant: fereq́; atteſtatur experientia ſenem ſiccum minus excrementitium eſſe, quàm humidum. Nec ualet Galeni ratio, in qua conqueritur, quòd ſiccum corpus difficilè inſinuationem patitur: non enim malis, ſed bonis ſuccis corpus nutricatur. Omitto quòd in fine huius uictum potius quàm ſiccitatem horum excrementorum cauſam putat, adeo ſubinde plebeius aliquis de rebus felicius quàm Philoſophus diſſerit. Nam uulgò frigiditas phlegmaticorum mater appellatur, certe primas in generatione ipſorum obtinet: humiditas uerò ſecũdas: ſiccitas ergo impuritatis phlegmaticæ cauſa raro eſt, plenitudinis autem frequenter. etenim ſiccum corpus ægre in ſe nutricationem admittit, humidum autem corpus plurimum alimentum recipit, & ad nutricationẽ difflationemq́; promptiſsimè ſeſe habet. Puberes in exemplo ſunt, in quibus ferè ſiccitas ſola cauſa eſt, quòd ſemen ac ſanguinem ſuperfluum colligant. Proinde quo ſiccitas maior, eo pubertas præcocior. Diſtinctione tamen hîc una, aut altera opus eſt. non enim hic ſermo maſculos mulieribus comparat, ſed tantum uiros inter ſe. ſi tamen mulieres cõferre uelis, intelliges hic quoque ſiccas præcocius pubeſcere humidis: atque de ijs abunde in tertio Aphoriſmorum. tam multis exemplis conſtat, quòd ſiccitas plus ſanguinis, quàm humiditas in uenis colligit: at humiditas plus per ſe accumulat

mulat atq; generat. Non eſt enim dubium quin calidum & humidum plus pariat ſanguinis quàm ſiccum, uerùm eundem non diu ſeruat, ſed corpori quamprimum agglutinat. Quòd ſi in calido & humido temperamento plus relinquatur ſanguinis, quàm in ſicco (nam id quoque aliquãdo uerum eſt) non eſt in cauſa, quia humidum plus aſſeruat ſicco, ſed quia plus regignit. Non eſt etiam eadem humiditatis proportio calidæ & ſiccæ temperaturæ ad bilioſam, quæ eſt infantia ad pubertatem. Nam infantia longè humidior eſt reſpectu pubertatis, quàm temperatura ſanguinea reſpectu bilioſæ. Alijs uerbis poſſem dicere, quòd longè plus uincatur nutricatio à concoctione in ætate, quàm temperatura bilioſa. Hinc eſt quòd mulier humida pluribus abundet menſibus, quàm ſicca: etenim uirago ferè nullos habet, ſed ſterilis eſt. Quòd uerò mulier potius quàm uir mẽſibus abundet, aliud in cauſa eſt, quòd nutricatio concoctione longè ſit imperfectior. atq; huius quidem cauſam diu inquiſiui, nec tandem aliam reperi, quàm quòd nutricatio, ut quoduis aliud, ſit opus caloris naturalis, nec cuiuſuis, ſed fortis & copioſi: atqui in mulieribus illius robur facile collabitur, quo fit ut in his ſtatim nutricatio affatim uincatur à concoctione. ſed de his alibi copioſius. Conueniebat autem id, imò neceſſe erat, ad nutritionem fœtus, nec tamen natura id intellexit, naturaliter fecit.

fecit. Sed nunc ad noſtrum Galenum redeamus, qui non ſimpliciter multitudinem excrementorum ſiccitatem ſequi aſſeruit, ſed ſiccam ſenectu tem eſſe propè teſtari dixit, uel quia ſæpe aliter euenit, uel quia excrementorum multitudo non niſi intercedente frigiditate ſiccitatem comitatur. Non enim ſemper ſiccitatem ſequitur, duntaxat ubi ſiccitas frigiditati coniungitur.

CORPVS autem cuiuſque intrinſecus ſiccum eſt, ut quod nec trahere intrò nutrimẽtum ualeat, nec eo ſufficiẽter frui. Eſt ergo humidus ſenex non propriis ſuis particulis, ſed excrementis. Rurſum ſiccus non excremẽtis, ſed particulis ipſis. Ita nimirum alio genere ſiccus, alio humidus. Verum non eſt ad præſens de excrementis eius, ſed de propriis partibus diſceptatio, quarum ſecundum naturam propriæ actiones uitam eius complent. His igitur ſiccus ſenex eſt, quibus ſcilicet puer eſt humidus, ipſis nimirum ſolidis corporis particulis, oſſibus, membranis, ligamentis, arteriis, uenis, neruis, tunicis, carnibusque. Meritoq; Ariſtoteles ſenium marcenti ſtirpi adſimilat. Quippe ſtirpes nouellæ dum ſunt, molles, humidæq; cernuntur, ſeneſcentes aſſiduè magis ſiccescere uidentur. Ad poſtremum aridæ prorſus redduntur, idque ipſis mors eſt. Ac quod ſicciſſima æ-

tatum ſenilis ſit,ex iam dictis liquet. Quòd autem & frigidiſſima ſit, id uel magis eſt euidens,ita ut de eo nemo dubitauerit. Nã & tangenti ſenes frigidi apparent,& facile in frigidum ſtatum mutantur. Et nigri & liuidi fiunt, & frigidis morbis facilè capiũtur, apoplexia,neruorum reſolutione, ſtupore,tremore,conuulſionè, deſtillatione,raucedine. Porro perijt eorum paulo minus ſanguis, coque unà perijt & coloris rubor. Iam uerò cõcoctio his, & digeſtio,& ſanguificatio, & appoſitio & nutritio,& appetentia,& ſenſus,& motus oblęſa omnia ſunt, uitioſeq; adminiſtrata. Et quid quæſo aliud eſt ſenium,quàm uia ad interitum? Itaque ſi mors naturalis caloris eſt extinctio, utique ſenium ueluti tabes quædam eius fuerit.

Sententia eſt, quòd externa pars prædictarum particularum humiditate quidem externa imbuitur,ſed interna omnino exareſcit: adeo ut nec trahere, nec recipere nutrimentum poſſit. Veruntamen quòd non trahat, potius in cauſa eſt intemperies frigida,quàm ſicca. Videtur autem ipſe non hoc tantum ſimpliciter dicere, ſed cauſam quoque reddere, cur humiditate quantumcunque excrementitia partes non diluantur,aut imbuantur,ex eo quòd tãtum foris hæc humiditas allinatur. Non pugnat ergo hæc par*ticula*

ticula cum priore, ubi extrinſecus atque intrin ſecus circa hæc corpora, forſan uenas & arterias, humores fundi dixit: quoniam aliud eſt in internam eius ſubſtantiam humidum inſinuari, aliud obiter dilui.

VERUM non perinde de puerorũ & florentium ætate inter medicos cõuenit. Sed nec dirimere inter eos litẽ eſt prõptũ. probabiles enim ſunt utrorũq; rationes, tum eorũ qui pueros calidiores eſſe, quàm florentes ætate cenſent, tũ eorũ qui cõtrà florẽtes calidiores pueris eſſe cõtendunt.

Vnamquanque iſtarum rationum ſuo loco enodabimus. Nam Galenus quaſdã ex ijs relinquit, quaſdam uix obiter explicat.

ALTERI nanque ex eo, quòd ſanguinis humor omnium quæ in animalis habentur corpore, calidiſsimum natura ſit: tum quòd fœtus in utero propemodũ ſanguis tantum ſit: poſt enim fingendis utiq; iam particulis aliud os efficitur, aliud arteria, aliud uena, aliud diuerſum ab his aliquid, omnia tamen rubra: tum quod ſanguinem ſynceriſſimum, calidiſſimumq́; obtineat, colligunt calidiſſimum eſſe geſtatum in utero fœtum. Quod ſi eſt, etiam pueros quãto geſtatis in utero ꝓpiores ſunt, tanto eſſe florentibus ætate calidiores.

Sanguinem copioſiorem hoc argumẽtum col-

ligit:non tamen calorem intenſiorem unquam deducet:quia bilis quæ in florentibus exuperat, ſanguine calidior eſt. Forſitan nec illud bene obtinebunt, ſed duntaxat quòd uniuerſum corpus ſit magis humidum ac calidum.

ALTERI quòd etiam plurimus ſit in florentibus ſanguis, ac copioſior quàm in pueris, ita ut eius occaſione crebro his ſanguis profluat.

Certum eſt, quòd in iuuenibus, quàm pueris ſanguis ſit copioſior: quoniam pars eius quæ in pueris atque adoleſcentibus apponitur, in iuuenibus propter corporis ſiccitatem ignaua in uenis relinquitur: ueruntamen uiſcera ac ſolida in adoleſcentibus quàm florentibus magis accedunt ad naturam ſanguinis: hoc eſt, magis calida ſunt, & humida.

QVINETIAM quòd flauæ bilis ſuccus qui ſanguine multo eſt calidior, plurimus his ſit, propterea calidiores eſſe florentes, quàm pueros confirmant.

Hoc eſt prægnantiſſimum argumẽtum. nam quòd bilis ſit calidior ſanguine, omnibus in confeſſo eſt. Neque Galenus uſquam hoc argumentum enodat. Inuenitur autem ſolutio in eo, quòd ex uarijs partibus hominis complexio temperatur, non tantum ex ſanguine aut bile. Nunc ergo tametſi plus bilis ſit in florentibus quàm pueris, interim multæ aliæ partes euaſerunt frigidæ, quæ

quæ in pueris erant calidæ. Itaq; hæc bilis calidi tatem attemperare, atque uniuerſum hominis ipſius temperamentum ex multis partibus conditum æquale facere poſſunt, oſſa dico, mēbranas, uenas, arterias, ligamenta, neruos. Prout enim hæ particulæ ſicciores, ita quoque frigidiores quotidie euadunt. Nam caliditatis portio, quæ ipſis ex ſanguine calidiore accedit, quo nūc nutriuntur, modica eſt, & à ſiccitate uincitur. Eſt aliud hic maius dubium, unde bilis copia creſcat, quando calor naturalis continuè abbreuiatur. Ac mihi uidetur, quòd corporis ſiccitas calorem promoueat, ex accidenti quidem, dum humidum exiccat, quod calorem prius obtundebat.

RVRSVS illi ab ipſis functionibus, quòd tum augeantur, tum plura quàm pro corporis ſui portione alimenta tum appetant, tum conficiant, ualidum eſſe in pueris calorem aſſerunt.

Hæc omnia calorem in pueris liberaliorem, non tamen poſſunt oſtendere ordine maiorem aut intenſiorem. Iam nec illud ſimpliciter uerum eſt, quòd huius appetitus ſola cauſa ſit calor naturalis. Nam ipſa natura noſtra non tantùm pro iactura alimentum poſtulat, ſed & ad determinatam quantitatem & incrementum aſpirat. Hoc autem utcunque in ipſa adoleſcentia, magis in pueritia deſiderat.

HI cõtrà humiditatis occaſione potius quàm caloris ui illos augeri contendunt.

Mala eſt hæc aſsertio. Nam licet magnũ momentum obtineat ad corporis incrementum humiditas, principalis tamen artifex eſt naturalis caliditas: ſecus mulier magis promoueret, quàm uir.

IN concoctione non modo florentes non uincere, ſed etiam longè ab ijs pueros uinci. nam & uomitiones ijs ex incoctis cibis accidere.

Non eſt uomitio infelicis concoctionis in pueris ſignum, ſed inſolentioris duntaxat uitæ. Non *etiam uno uerbo dici poteſt, an in pueris, an in florentibus concoctio ſit potior: ſed in pueris eſt melior, in florentibus ualidior. Nam ij duriora, quàm illi concoquunt. Sanguis quoque abſolutè iuuenibus quàm pueris eſt copioſior. Veruntamen iuxta proportionem puſilli corporis, pueri plus ingerunt ac concoquunt florentibus.*

ET deiectiones humidas aſperasq;, & à ſucco alienas.

Duplex uidetur exiſtimaſſe genus excrementi, quòd concoctionem imperfectam arguit, humidum & ſiccum. Verùm ego neſcio quomodo iſta ſibi inuicem conſentiunt. Nam contraria ſunt, & in cruditatibus uentriculi potius humida deijciuntur, quàm aſpera. Credo ergo quòd per alienas à ſucco intellexerit eas, quæ nondum

tranſierunt in ſuccum, quem concoctio molitur: quamuis alioquin ſint dilutæ: tales deijciuntur in lienteria. inæquales enim ipſarum partes, altera humida, altera dura, omnes autem crudæ & malæ, quia ubique inæqualitatem damnat Hippocrates.

QVO'D ſi appetunt plura, nihil id facere ad caloris robur. Primum enim id nõ accidere caloris copia, ut animal appetat plura, imò contrà refrigeratis ſcilicet his partibus, quibus appetentia debetur.

Id falſum eſt, non enim naturalis appetitus pro frigiditate intenditur: ſed potius pro ratione difflationis extremarum partium augetur.

DEINDE quoniam non tantum ad nutritionem, ſed etiam incrementum alimenta moliuntur: idcirco etiam pluribus nutrimentis ijs opus eſt.

Id unum eſt ex mirabilibus, quòd in pueris ultra id quod difflatum eſt, etiam aliud appetitur, quod corpori incrementum promoueat. Pendent autem omnia ex eodem principio: quòd non tantùm qualitas à natura expetitur conueniens, ſed etiam quantitas: non tamen perpetuò pueri eſuriunt, donec omne incrementum acceperint. Nam & ij ſuo pondere obruuntur, atque tandem grauãtur. Itaque paulatim ſibi molem adijcere ſatagunt.

IAM uerò reliquis functionibus uni-

uerſis etiam nō obſcurè inferiores eſſe pueros his qui florente ſunt ætate, ut qui nec ingredi, nec currere, non portare, nec quicquam in ſumma agendorum operum ſimiliter obire queant. Cum florentibus tum ſenſum omnem, tum intelle&tum ad ſummam perfectionem bonitatemque perueniſſe dicunt.

Hæc quoque potius ſiccitatē, ac firmitatem organorum, quàm caloris ſequuntur copiam.

IN ſumma puerū adhuc imperfectum eſſe, florentem animal perfectum.

Hoc loco manifeſtè florētes iuuenes appellat, alibi autem adoleſcentes, tam lubrica eſt illius ſignificatio.

IN perfectis rationabile eſſe maximè actiuum, maximeque princeps elementorum præpollere.

Phantaſiam quidem ueritatis habet hoc aſſumptum: techna autem in eo eſt, quòd pluribus non autem uno tantùm obeuntur animalia munera: ſcilicet non in una, ſed in altera oppoſitione, quæ inter humidum & ſiccum eſt, mediocritatem requirit ipſorum pērfectio. ratione autem huius euenit, quòd in pueritia flaccida, in iuuentute ſolida ſint pleraq; officia. Ac reuera iuuentus pueritia perfectior, adeo ut à quibuſdā temperata æſtimetur: nā ex calore utrobiq; eadem eſt æqualitas, ſed in iuuenibus maior ſiccitas:

itaq;

itaq; temperata ſola adoleſcẽtia: quippe tametſi omnia alia munera in iuuenibus obeantur, tamen minus alacris ipſa nutricatio.

QVIN ſomno quoque plurimo deditos pueros uidere licet, contrà florentes minimo eſſe contentos. Quanquam hunc quoque aliter accidere, ne uel inſanũ quidem hominem cenſere aiunt, quàm calido uicto quodammodo grauatoque humoris copia, ueluti tum ex temulentis intelligere licet, tum ijs qui balneo liberalius ſint uſi.

Non tam ratione frigiditatis, quàm humiditatis ſomni multitudo his accidit, quæ ſomni prima cauſa eſt. Confert ad hunc etiam non parum uaporum ad caput relatorum copia, quæ alimenti ferè ſequitur proportionem.

ITA uerò & papauer ſomniferũ eſſe, & mandragoram, & lactucam, & omnia quæ humidiore frigidioreq; tẽperie ſunt.

Si exquiſitè loquamur, potius hæc ſoporem inducunt: diligenter etiam hunc locum diſcernere oportet, ne poſteriorem partẽ orationis ad priorem referas, quam ad lactucam tantum comparat. Hæc enim humida eſt, reliqua uerò ſicca, niſi intelligas de pomis mandragoræ, & folijs: ſed & ipſe ſuccus papaueris, atq; adeo ipſum ſemen ſiccum eſt, non autem humidum.

AC tales quidem de propoſitarum æta

tum temperie rationes utrinque afferuntur. omnes enim recenſere ſuperuacuum uidetur. Cum forma ipſa epicherematum uel ex ijs quæ retulimus, ſatis clarè perſpici poſsit. Eminus enim utrique fermeque à ſecundis priora colligunt. Ac tanquam iam ſciat auditor quemadmodum auctio, quẽadmodũ nutritio, quẽadmodum cõcoctio fiat, uerba faciunt. Simili modo de ſenſu, de motu, defunctionibus, tũ naturalibus, tũ quæagi ſunt idoneæ, diſputant. De ſomni quoque generatione, & ciborũ natura mẽtionem faciunt, quorum nullũ ſimplex prõptũq; cognitu eſt, ſed & multã diſquiſitionem requirit, nec poteſt fortaſſe ulli compertum eſſe, niſi qui prius humidam, ſiccam, calidam, frigidamq; temperiem ſciat agnoſcere. Quicquid enim eorum ueluti ſcientes dicũt, id ſi docere eos cogas, prorſus diſputationem de temperamentis, hanc ſcilicet cui nunc inſiſtimus, deſiderabunt. Quare per mutua & ex mutuis fiunt ijs demonſtrationes. Ex ijs quidem quæ nunc quærimus, ceu iam ſint cognita, cum de actionibus diſputant, & ciborum, ac medicamentorum facultates inueſtigãt, ac de ſomno & alijs id genus diſſerunt. Rurſus autem quæ nunc ſunt propoſita per illa, ueluti prius iam nota, demonſtrant.

monſtrant.Ego uerò eiuſmodi demonſtrationes non probo: quin ſi fateri uerum oportet, nec demonſtrationes eas cenſeo, ueluti diffuſius in alijs oſtendi, ſatiusque eſſe in omni docēdi genere exiſtimo ordinem conceptionum definire.Si igitur principium,omnis quę de temperamentis ſuſcipitur,diſputationis tractatio de elementis eſt,ſint'ne ea impatibilia, prorſusq; mutationis expertia, an alterari mutarique potentia,ab illorum uerò cognitione ſecunda deinceps eſt propoſita nunc diſputatio:non utique ſumenda eſt iſtorum fides ex ijs quæ nōdum ſciuntur, ſed ſicuti tum rectum eſt,tum uero iuſtum,quod ſumendum ad demonſtrationem eſt, uel euidens aliquid ſit oportet, uel quod prius fuit demonſtratū.Non eſt igitur neque de ſomni generatione mentio facienda, neque de concoctione,neque auctione,neque de alio id genus ullo,ſed ab ipſa ſola nudaque ſubiectarum rerum ſubſtantia diſquiſitio ineunda,ſicuti in primo libro fecimus.

Vtraque ſecta ſuos peculiares errores habet: peccant autem in eo communiter,quòd à poſterioribus priora colligunt, ab effectibus cauſas, ab operibus qualitates. id tamen Galenus in Techna, & alibi facit: quinimo & hominem temperatum ex mediocritate functionum definit,

nit, nec aliter interiorum uiſcerum naturam agnoſcere poſſumus: ſecus eſt, ubi exteriorũ aut etiamdum in uniuerſum duorum corporum, ubi exteriora cum interioribus (ut nũc ſupponitur) proportionem ſeruãt, comparationem facimus. Horum enim differentiæ optimè & ſecuriſſimè tactu accipiuntur: atq; in ijs ſic ſeipſum Galenus dicendo abſumit, ut neq; hic, neq; paulò pòſt noſtra illuſtratione egeat.

QVIPPE ſtatuentes aliud eſſe quod energia ſiue actu ſit, aliud quod poteſtate: de eo quod actu iam calidum, frigidum, humidum, ſiccúmue ſit, prius diſſerendum eſſe diximus; ſubinde ad ea quæ poteſtate ſint, ueniendum. Porrò eorum quæ actu calida, frigida, humida, ſiccáue ſint, obuia promptaq; omnibus cognitio eſt, utpote quæ tactu diſcerni queant, qui ſcilicet & ipſum ignem calidum eſſe docuit, & glaciem frigidam. Quòd ſi alia quapiam ratione notionem agnitiònemque calidi frigidíue habent, dicant hãc nobis. Inauditam enim ac nullius effectûs ſapientiam promittunt, imò ſi uerum fateri licebit, ſtuporem potius, ſi rerũ ſenſibilium alium quempiam habere ſe iudicem meliorem putant, quàm ipſe ſit ſenſus. Atqui ſi eorum quæ actu calida ſunt, alius eſſe iudex q̃ tactus nullus poteſt, taugant iam deinceps multos

tos uiros, tum ſenes, tum adoleſcentes, tum pueros, tum infantes. Ita enim inuenient qui magis minúsue calidi ſunt. Sin de rebus ſenſibilibus rationales demonſtrationes quærunt, iam de niue ipſa inquirendum eſt, cenſendáne ſit, ſicut omnibus hominibus apparet, candida, an ſicut Anaxagoras aſſeuerauit, non candida. Iam uerò & de pice ſimili modo coruoq́;, ac reliquis omnibus æſtimandum. Neque enim ſi non habenda eſt oculis fides de albo quod uidēt, de nigro ſine demonſtratione fides eſt habenda. Omnia igitur quæ ſenſui apparent, ſi iam fide carere dicunt, nec olorē eſſe albū dicant, niſi prius id uiderint ratione, imò nec calcē, nec diem, nec ſolem. Ad eundē modū & de uoce auribus fidē abrogent, & de odore naribus, & de omni tāgibili ipſi tactus ſenſui.

Sunt tamen quædam, de quibus dubites, an actu, an poteſtate calida definias. Nam (ut prius diximus) neſcias an aues calidas dicas, quia dum uiuerent erant calidæ, uel quia more mellis & uini in calidum uertuntur promptè.

ET nónne hæc ſunt Pyronis hæſitatio & nugæ immēſæ? Sane æquum fuerat, eos qui optimam ſectam in philoſophia elegiſſent, quæ ſcilicet calidum, frigidum, humidum, & ſiccum principia & elementa

ſtatuit,

ſtatuit, non intantum deſciuiſse à uiris qui hæc poſuerunt, ut quòd omnis demonſtrationis principia ſunt, quæq; ſenſui, quæq; intellectui ſũt manifeſta, nõ cognoſcerẽt: & profecto quiſquis de his addubitat, fruſtra de aliis inquirit, utpote ne quidem unde ſit incœpturus quicquã ſibi relinquens. Vnde igitur in tã diuerſam uiã diuerterũt, ac ſenſibilium rerum cognitionem ratione conſequi tentarunt? Ego ſanè ne cogitare quidem poſſum. Eoque quod actu calidum eſt, tactu iudico.

Hic annis ferè nonaginta pinxit, deinde Anaxarchi philoſophi diſcipulus de omnibus dubitauit, nihil certum aſtrinxit, neq; uidere, nec audire ſe quicquam credidit, omnem demonſtrationis uim abſtulit: nam demonſtrationis principia per ſenſum colliguntur: hoc eſt quod paulò obſcurius dixit, Quæq; ſenſui, quæq; intellectui ſunt manifeſta. ubi tantum hoc uoluit, principia demonſtrationis tam ſenſui, quàm intellectui eſſe cognita.

SI quid autem adhuc calidum non eſt, ſed ut tale fiat eſt idoneum, quod utique calidũ poteſtate appellamus, id ratione inueſtigare conor: ij uerò omnia neſcio quo pacto ſubuertũt, & in argumentis prolixè rhetoricãtur. Sed hos mittamus, illius tamẽ nunc minimè obliti, quòd unum prauorum

rum dogmatum principium ſit, nihil de demõſtratione prius meditatum ſimul res ipſas inquirere, ſimul ueluti ſcientẽ, quidnam demonſtratio ſit, demonſtrare tentare, Denuo igitur ad propoſitum reuerſi, calidum quod in ætatibus cognoſcere cupimus, primum & maximè tactu dijudicemus.

Medicamentorum facultates captantur experientia: ſed ad hanc experientiam multiplex prærequiritur ratio. hæc eſt cauſa, quare nunc eas potius ratione quærit, quàm ſenſu diſcernit.

ERIT autem optimum iudicium in uno eodemq; unius infantis corpore. Poteſt enim & qualis calor illi ante biennium fuerit, in memoria reponi, & qualis nunc ſit poſt duos fortè uel tres interpoſitos annos. Si nanque mutatio omnino ulla ad calidum frigidúmue infanti facta uidebitur, nullum præterea negotium erit, qui uſque ad florentem ætatem futurus exceſſus ſit, colligere. Quòd ſi plures puellos pluribus conferre florentibus ætate uelis, graciles gracilibus, quadratos quadratis, & craſſa craſſis conferes, æque uerò & qui colore, & reliquis omnibus (quoad fieri poteſt) ſimiliter ſe habeant. Quippe ſi differentiam in ætatibus inuenire ſtudeas, in ſimilibus quàm maximè licet naturis eam

inqui

inquiſitionem tutius facies. Porrò in contrarijs naturis hanc diſquirere non parui erroris eſt occaſio, cum interim non tam exploratorum corporum ætatis, quàm naturalis temperamenti gratia differentia exiſtat. Ad eundem modum, tum uictu uniuerſo, tum temporum quibus exploratur ſtatu, pari modo ſe habentia corpora eliges, non exercitatũ requieto comparans, non balneo uſum eo qui non ſit uſus, non ieiunum ſaturo, nõ ſitientem ebrio, non eum qui ſole incaluit ei qui ex frigore riget, non eum qui uigilauit ei qui dormiuit, nec denique eos quibus contraria eſt natura, uel uictus ratio, uel quælibet rerũ circunſtantia. Sed reliqua omnia ſint quàm fieri licet paria, una ætate excepta. Pari modo ſi unum eundemq́ue puellum cum ſeipſo conferes, omnes eius externas circunſtantias ſimiles ad unguem ſeruabis, quo ſcilicet ſi qua harũ alicuius cauſa in calore & frigore differentia contingit, ætatis mutationi non imputetur. Longã tibi experiendi rationẽ fortaſſe tradere uideor, ſed planè ueriſſimã, atq; ex ipſa rei quęſitæ eſſentia deſumptã, ſicut in his quæ de demõſtratione ſcripſimus, à nobis eſt proditũ. Tu uerò fortaſſe compendiariam uoles, minime curãs ſi falſa ſit. Scito

ro ergo non ſolum falſam te, ſed etiam lon gam ingreſſurum uiam, neque tribus quatuórue annis quod requiris inuenturum, ſed tota uita in ignorãtia uerſaudũ. Quan tum enim accipi ex memoratorum uirorum controuerſia licet, non eſt quod putemus clarè aliquid demonſtrari poſſe. Sed nec rationabile omnino eſt, ex ijs quę poſteriora ſint, ea probari quę ſunt priora. Er go calidum frigidumque corpus, quod ſaltem actu, nec adhuc poteſtate tale ſit, ſenſu iudicemus, miſſo nunc tum priorum iudicio, tum reliquis omnibus notis. Et te iam ceu rectè iudicaturum ad ipſam experientiam remitto. Meum autem iudicium ipſe interpretabor. Complura enim deinceps corpora nõ puerorum modo; uerum etiam infantium, adoleſcentium, & ætate florentium curioſè tãgens neutros uera loquutos inueni, nec eos qui abſoluto ſermone calidiorem, nec eos qui frigidiorem eſſe florentem ætatem quàm puerilem dixerunt. Si enim reliquis omnibus quæ extrinſecus adueniunt alterationibus circũciſis, eas quæ ex ſola ætate proueniunt differentias æſtimaueris, neuter abſolutè loquenti uidebitur tibi calidior.

Tanta fuit Galeni autoritas, ac fides, ut ferè omnes huic ſententiæ ſuæ ſubſcripſerint: atque

 calorem

calorem puerorum cum florentibus æqualem aſſeruerint.Oportet tamen ab hoc ſermone excipere immodicè frigidos, & humidos.Nam de ijs ipſe dixit in primo libro de ſanitate tuenda, quòd horum calor in iuuentute emicat: id quod ſciam nemo ante nos animaduertit, aut cauſam eius reddidit.Suſpicamur autem eam eſſe, quia in frigidis & humidis calor modicus eſt:in frigidis enim quodammodo extinguitur,at in humidis ſtrangulatur.Nec poteſt quæuis copia caloris in pueris qualitatem penſare,in iuuenibus duntaxat, quæ proportionem obtinet. Non eſt ergo mirum, ſi in calidis & temperatis copia qualitatem æquet, in alijs paulatim calor frigiditatem ſuperet : atque hac quidem ratione horum calor creſcit,aliorum manet æqualis. Nam ut quædam partes fiũt calidiores, ita uiciſſim quædam frigidiores,ac ſic rurſum fit quædam compenſatio.

QVIPPE diſſidẽt eorum calores qualitate,quæ ex imparitate flatus creatur.Cuius rei occaſione nonnulli uel eos qui ſecum uerſentur, uel ſeipſos fallentes, alij puerorum,alij iuuenum calorem ualentiorem eſſe autumãt. Eſt enim puerorum calor magis halituoſus & copioſus, & tangenti blandior. florentium calor ſubacre quiddam habet,ac non ſuaue. Hæc igitur tangenti occurſus differentia,plures inducit

cit,ut florentium corpus calidius eſſe pro nuncient. Res uerò aliter ſeſe habet. Quippe qui in uaria materia tactum ſuum ad calorem tum ualentiorem, tum imbecilliorem, tum parem diſcernendum exercuerit: huic non dubito puerorum calorem florentium calori uel parem, uel ampliorem uiſum iri. Eſt porrò exercendi ratio hæc: Incipiendũ enim ab eo quod euidens maximè eſt. Balinearum aër ita eſt aliquando calens, ut nemo eam ferat, ſed uri in eo uerſatus uideatur. Aliquando ita eſt frigidus, ut ſudare in eo non ſit. Iam tertium quoque & ab his diuerſum, quem utique maximè requirimus temperatum aëris ſtatum, quid refert dicere? ijdem tres caloris ſtatus in ſolij quoq; apparent aqua. Quippe quæ & calida adeo ut urat, & frigida adeo ut ne calefaciat quidem, & temperata adeo ut calefaciat modicè, ſæpe cernitur. Ergo ſi te, uter ſit calidior, percontet, aquáne temperata, an aër temperatus, neutrum dicere poſſis. Cum enim ambo ſimiliter corpori blanda ſint, & mediocri temperie, alterum eorum dicere calidius eſſe, alterum frigidius, nulla dici ratione uidetur. Iam ſi intelligas aquam labri ea eſſe caliditate, ut ferueat, aut aërem balnei prorſus inflammatum, ab utroque te pari modo deuren-

k 2 dum

dum conſtat. Rurſum ſi aquam ita intelligas frigidam, ut procul à glaciando non abſit, aut aërem prorſus refrigeratum, ſicuti cum ningit, conſpicitur, patet quòd utriuſuis occurſu pari modo refrigeraberis rigebisque. Ergo ſummum tum calorem, tum frigus ſimiliter in aqua, ſimiliterque in aëre finge: præterea medium amborum extremorũ ſtatũ ſimili modo in utroque conſtitue: hoc caſu, quod in medio interuallo extremorũ, & medij ſtatus tũ in aëre tum aqua eſt, eaſdem exceſſus diſtãtiæque rationes habebit. Tantoque dices alterum mediocri eſſe calidius, quanto alterum. Ad eundem modum & frigidius quàm mediocre, tãto eſſe aquam aliquando dices, quanto & aërem: tametſi ſuus utriuſque occurſus tangenti idem non ſit utrique. Neque enim ſimili modò aqua temperata ſicut aër temperatus tactũ afficit. Et quid opus eſt, in tam diſſimilibus exemplum proponam? cum ipſe aër, qui ſimili ſit calore, uarie tangenti occurrat, prout aliàs ueluti caliginoſus, & halituoſus, aliàs ueluti fuliginoſus, & fumoſus, interim purus omnino eſt. Igitur in pluribus ijſdemque differẽtibus æqualitas caloris conſiſtit. Quæ inconſideratis quaſi inæqualis ſit, imponit, propterea ſcilicet, quòd non undequaque ſimilis

apparet

apparet.

Vera aſſerit, ſed iuſtior eſſet cõparatio duorum poculorum, quorum alterum plus haberet aquæ calidæ, alterum minus, ſed magis feruentis. eſt autem ambobus exemplis opus. nam Galeni exempla oſtendunt, quare calor in iuuenibus ſit acrior. noſtrum uerò apertè docet, quòd ex ea comparatione partium utriuſq; calor ſit æqualis.

CAETERVM homo qui rationes quas propoſui, expenderit, & ſenſum in multa particularium experientia exercuerit, is nimirum æqualitatem caloris in pueris florentibusque inueniet: nec eo falletur, quòd alter in humida, alter in ſicca ſubſtantia repræſentetur. Quippe lapis aliquando pari cum aqua calore eſſe poteſt nullum eo faciente diſcrimen, quòd lapis ſiccus ſit, aqua humida. Ita igitur mihi cũ pueros, iuuenes, adoleſcentes millies conſideraſſem, præterea eũdem infantem, puerum, adoleſcentemque factum, nihilo calidior uiſus eſt, nec puer quàm ætate florẽs, nec ætate florẽs quàm puer. Sed tãtum (quemadmodũ dixi) in pueris magis halituoſus, & multus, & ſuauis, in florentibus exiguus, ſiccus, nec ſimiliter ſuauis eſt caloris occurſus. Siquidẽ puerorũ ſubſtãtię, utpote humidæ, multũ foris effluit, florẽ

tium ſubſtantiæ parum,ut pote ſiccæ.

Inæqualis caloris ſubſtantia diuerſi caloris ſuſpicionem ineruditis præbuit. Nunquàm enim calor in ſicca ſubſtantia,atque humida eundem ſenſum exhibebit, fortaßis in aqua, & labro ipſius aquæ,aut etiam iniecto ferro. Nam quod magis miraberis, neq; aëris & aquæ aut etiamdum paluſtris & ſynceræ,eadem phantaſia:tantum abeſt,ut aëris & aquæ idem ſenſus appareat,etiã ſi calor in ijs omnibus maximè æqualis eßet,ſed erit in altero ſuauior, in altero acrior. Ratio diuerſitatis in alijs prompta eſt,ſed in aëre & aqua latet. Sumitur autem ex eo, quòd aqua ſubſtantiæ denſioris ſit, aër uerò rarioris. Sic res ſeſe habet in iuuenibus & pueris. acrimonia ergo ſubſtantiæ inæqualitatem oſtendit,ſed ordinem caloris non intendit, præterquàm in medicamentis.hic enim ferè acria amaris ſunt calidiora. Quòd ſi forſitan alibi Galenus calorem puerorum maiorem dixit,liberaliorem intellexit:ſin autem,alibi contrà ipſorũ iuuenum, acriorem uoluit.ita enim aliquando appellatio uſu uenit. Sed cur ergo iuuenes hyeme quàm uere melius (dicente Galeno in tertio Aphoriſmorũ) habent? Credo ſanguinis caliditatẽ hic reformidauit,quæ hyberno aëre caſtigatur, licet totius corporis comparatione calor cum eo qui in puero eſt,compenſetur.

ITAQVE neuter eorum ſimpliciter

uidetur

uidetur altero calidior, ſed alter multitudi ne eius quod difflatur, alter acrimonia. Quippe inſiti caloris puer plus habet, eiúſque blandioris, ſi modo ex ſanguine & ſemine ortum habet. In ætate florentibus exiguus & ſiccus, nec ſimiliter ſuauis tangenti calor occurrit.

Galenus in hoc loco non ſolum calidum, ſed & calorem in puero maiorem dixit: quod in primo Aphoriſmorum, & primo hoc libro reformidauit: & reuera alterum ex altero ſequitur. Sunt ergo quædam partes in iuuene, quàm puero calidiores: ſed rurſum in puero frigidæ ſunt pauciores. Itaque qualitas copiam penſat. Idem exemplum foris ſtatuit, qui duo pocula cogitat, atq; in utriſque quidem æqualem frigidæ menſuram infundit, ſed huic plus aquæ calidæ miſcet, ibi uerò minus, ſed magis feruidæ. fieri enim poteſt, ut hoc modo utrunque poculũ ſimiliter ſit temperatum. Nam forſitan tantum uirium obtinent duæ unciæ aquæ feruentis, quantum tres ſimpliciter calidæ. Eodem modo ſanguinis in iuuene feruor penſat atque æquat calorem pueri, qui ſequitur copiam calidi, & ecòntrario. Quare cum dicitur, Quantitas non promouet gradum in impermiſtis: id intelligitur de rebus omnino eiuſdem qualitatis.

ERGO calidi frigidiq; corporis ſolus tactus eſt iudex. Humidi autem & ſicci unà

cum tactu ratio.

Siccum & humidum obſcuram energiam obtinet, idcirco non comprahendit tactus humidũ aut ſiccum immediatè aut per ſe, quemadmodũ calidum aut frigidum: ſed intercedente duro aut molli. aliquando autem durum, & molle per accidens: aliquando autem per ſe: atque id tactus non capit, ſed ſola ratio diſtinguit: quapropter interim tactus fallitur, dum id quod durũ eſt, ſiccum indicat. Eadem ratione de aëre dubitat: nam neque ſiccus durus, neq; humidus omnino mollis eſt: uerum ubique promptè diſcernit calidum à frigido.

Quippe quod ſiccum eſt, durum prorſus eſt: at hoc tactu omnino dignoſcitur. Non tamen ſi quid durum eſt, idem ſtatim & ſiccum eſt. Etenim inſeparabilis à ſicco duritia eſt. Non tamen eius unius propria. Nam & quod à frigore concretum eſt, durum cernitur, ſicut glacies. Quo utique minus ſicci humidiq́ue adeunda ſtatim diſcretio eſt, antè ſcilicet quàm æſtimatum ſit, quemadmodum in calore ſeſe habeant, & frigore. Neq; enim ſi quid cum ſummo frigore repræſentatur durũ, id etiam ſiccum eſt: nec ſi quid cum uehementi calore eſt molle, idem ſtatim eſt humidum.

Quod non ſequitur, Durum eſt, ergo ſiccum eſt. & rurſum, Molle, ergo humidum, ipſe dixit.

Vide

Videtur autem & oppoſita pars periclitari: nec enim ſtatim ſi quid humidum, molle eſt. nam multa humida frigore concreſcunt in duritiem: aut rurſum, ſi quid ſiccum, idem durum. Nam in cera calore eliquata, nequaquam reſpõdet humiditas mollitiei: quippe & ferrũ, & alia quædam ſicca funduntur, & humida congelantur. Rimoſa ergo eſt hæc dictio Galeni: aut audire oportet, ſi quid phantaſia ſiccum eſt, durum eſt. ita enim & hoc dicere poſſis, ſi quid actu humidum, ſtatim molle eſt. nã neque lutũ congelatũ, actu humidum: neq; cera liquida, actu ſicca.

VERVM cũ mediocriter eſt calidum, tum æſtimare durúmne an molle ſit, oportet. Si enim molle ſit, humidum eſt: ſi durum, ſiccum.

Hic eſt primus modus definiendi humidum. cognoſcitur autem ſecundo penes fluxilitatem. Nam quò aliquid fluxilius, eò ferè humidius: quò uerò conſtantius, & ſolidius, eò ſiccius. & iterum, quod promptè liquatur, humidum: quod promptè cogitur, ſiccum eſt. Hæc tamen non ubique perpetuitatem obtinent, quemadmodum in fine primi diſtinximus.

VERVM ſi hæc ita ſe habent, partium quæ in humano corpore ſunt duræ, nulla eſt humida. Neque enim tanta eſſe in eo frigiditas poteſt, ut aliquid in ipſo cõcreſcere in duritiẽ queat. Poteſt enim quod prius

fluxile, aliquando concreſcere, ueluti adeps.

Sicuti prius ſatis duriter incidit in diſtinctionem ætatum, ita nunc ſatis obliquè in diſcrimina ipſarum partium. Veruntamen ordo ſatis exigebat, ut quum definiret hominem temperatũ, oſtenderet illum non quidem in omni ætate, ſed præcipuè in ipſa adoleſcentia talem eſſe, ratione cuius & aliarum intemperamenta perſtringere potuit. Ita & nunc dum uult diſtinguere temperatum atque intemperatum hominem ex ſuis partibus, poſtulabat natura rei, ut primum illarum proportionem deſcriberet.

QVOD enim oleoſum in ſanguine, fluxileq́, & pingue eſt, ubi in frigidum uenit locum, cogitur: durum tamen ne ſic quidem efficitur.

Poteſt & reliqua pars ſanguinis concreſcere, præſertim quæ craſſior eſt, & magis birioſa, adeò ut fibris exemptis concretionem non patiatur, ſed in adipem ſola ea pars conuerti poteſt, quæ oleoſa eſt.

COMMODE igitur dictum ueteribus eſt, humidiſſimam eſſe adipem.

De adipe quæ in priore libro diximus, hic nolim repetere: tantum oportet hic admonere, eius adipis, quæ ſub cute eſt & ſub uentre, eandem à Galeno definiri materiam: tamen diſtinxerunt neoterici: & reuera magis humidą apparet, quæ

circa uetrem.nam facilius ſoluitur atque liquatur. Proinde recentiores demiror, qui adipem econtrario ſicciorem putant, non ob aliam cauſam, quàm quia magis eſt friabilis.hac enim conditione adeps etiã ipſa carne eſſet ſiccior. Quòd ergo adeps circa uentrem ſit maximè humidus, ſatis conſtat. Verùm ego neſcio quomodo hoc obtinebit Galeni deductio:fortaßis potius perpetuam orationem facere intendit, quàm concludere. Poßumus & ſic comparare, Inter particulas ſolidas ſola adeps ex concretione naſcitur, ergo eſt humidißima.

SECVNDO poſt eum loco carnoſum genus.

Diligenter & ſolicitè hic locus audiendus eſt,ut ſub carnoſo genere cerebrum comprahendamus:quin & ante cerebrum oßium medulla locari debet. Sed de hac poſtea:quippe & ſpinalem medullam multis carnis ſpeciebus Auicenna præpoſuit.

EIVS plures ſunt ſpecies: prima quidem quæ propriè caro appellatur, quam ſcilicet nuſquam in corpore inuenies per ſe,ſed eſt perpetuò muſculi pars. Ab hac cuiuſque uiſcerum propria ſubſtantia eſt.

Exquiſitius mihi uidetur diſtinguere Auicẽna tres carnis ſpecies:carnem muſculoſam,carnem ipſorum uiſcerum, & glanduloſam, atque hæc poſt cerebrum primum locum occupat.nam

perpetua

perpetua ferè madet humiditate: ſequitur caro ſimplex nomine: inter has humida eſt muſculoſa. nec refert quòd caro muſculoſa cocta uidetur humidior, quàm ipſa uiſcera. Nam & quædam dulcia euadũt, quædam amara: ſic & quædam interna uiſcera, dum elixantur plus minus, omnem ſuccum amittunt: at caro muſculoſa mollis efficitur, & quodammodo glutinoſa. Non licet ergo te ex conditione ea, quam per decoctionem obtinet, ipſorum naturas æſtimare. Eſt tamen & illud uerum, quòd hepar coctu facilius ſit, quàm cor, idq́; ob natiuam illius humiditatem: ſed & rurſum quædam ob ſiccitatem ſunt concoctu faciliora, & econtrario humida duriora. Sic caro quorundam animantium eò cõcoctioni paratior, quò paulò antè exercitium & famem tulerunt maiorem.

EAM Eraſiſtratus parenchyma uocat, quaſiq; pro re parua leuique habet, parum intelligens cuiuſq; uiſceris actionem huic carni acceptam referri. ſed horum non eſt nunc tempus.

Eraſiſtratus ſanguificationem potius uenis hepatis, quàm ipſius carni acceptam referebat: at cõtrà uenæ accipiunt ſuã uim ab ipſo hepate.

QVO'D autem ipſum cerebri pulmoniſque proprium corpus proximum adipi humiditatis ratione ſit, ex mollitie eius coniectare licet. non enim à frigido

congela

congelatur, cum nec calore fundatur.

Non omnium uiſcerum carnes æquè humidæ. Nam primum locum hic occupat cerebrum. de pulmone eſt controuerſia, quòd nutriatur ſanguine ſicco, utpote bilioſo: periculum uerò eſt, ne non ſolum hepate, ſed & cute, forte etiam oſsibus concludant pulmonem ſicciorem. nam horũ omnium nutrimentum minus bilioſum eſt, ſed hepatis, atque aliorum magis terreſtre. Iam non tantum bilioſus ſanguis ſiccus eſt, ſed & terreſtris: plus autem ſanguinis terreſtris retinet hepar, quàm pulmo bilioſus. fruſtra ergo Auicenna ob huiuſmodi argumentum, duplicem humiditatem confundit. Nam ſimpliciter Galenus poſt cerebrum & ſpinalem medullam pulmonem poſuit: nec hoc ſimpliciter dixit, ſed ratione definit, & ex mollitie colligit. Quòd tamen minus humidus ſit quàm adeps, ex eo oſtẽdit, quia ut adeps fundi non poteſt. ac tanta eget diſtinctione hæc dictio.

PROPINQVAM ijs naturam habet oſſium medulla, non eſt tamen eiuſdem generis cum cerebro & ſpinali medulla ea, quæ in quolibet habetur oſse: ſed cerebrũ & ſpinæ medulla eiuſdem ſunt generis. Reliquę omnes medullę alterius naturæ ſunt: eſt tamen humidius, ac calidius cerebrum, quàm ſpinalis medulla, atque etiam mollius.

Quod

Quòd oſsium medulla humidior ſit cerebro, pulmone, ex mollitie eius coniectari licet, quæ etiã liquari poteſt. Itaque quid Galeno in mentem uenerit, dum ſicciorem eam cerebro putaret, neſcio, præſertim cum in libro de facultatibus alimentorum omnibus audientibus cerebro humidiorem aſseuerat. An fortaſsis uarias medullæ concoctiones & quaſi ætates perpendit? Certe quo ad naturam oſsis propius accedit, eo maiorem ſiccitatem init, atque hactenus in diuerſis forſan ordinibus numerari poſsit.

PRAETEREA ipſius cerebri priores partes, tanto ſunt humidiores, quanto molliores: omnia tamen hæc cute non humidiora modò ſunt, ſed etiam frigidiora: unoq; uerbo omne exangue frigidius eſt ſanguine prædito.

Non eſt hoc temere factum, ſed quia ex priore parte egrediuntur ſenſus, ex poſteriore uerò motus: iam hic poſtulabat ſicciora, ille uerò humidiora organa. De primarijs operationibus nihil uſquam Galenus auſus eſt dicere: eſt enim uериſimile, quòd in medio ſedeant: quanquam ſint qui ſingulis ſuos locos ſcrupuloſè definiant.

PROXIMA cuti eſt mollium neruorum natura: duriores autem in humido & ſicco ſecundum cutis naturam ſeſe habẽt.

Hic locus inuerſus ſit oportet: nam in primo libro molles, non autem duros ſecundum cutis natu

naturam ſeſe habere dixit,atque temperatos eſ-ſe. Miror ego,quòd tam multis ſeculis hic locus lectus ſit, & à nemine Græcorum aut Latinorum caſtigatus. Nec minus miror,quòd & ipſe Auicenna neruos ſenſitiuos ſiccos poſuit: in hoc tamen laudãdus,quòd motiuos ſicciores habuit.

CALORE ab eius natura tantum abſunt,quantum cõſentiens eſt exangue corpus à ſanguine prædito abeſſe.Lienis autem, renum, & iecinoris caro tantò cute eſt humidior, quantò eſt mollior:calidior autem,quantò magis abundat ſanguine.

Calidorum & frigidorum ordinem difficilius eſt digerere. Nam in demortuo homine demortuæ partes ſimilem mollitiem ac duritiem exhibent,qualem in uiuo,non tamen calorem ſimilem retinent:ſed omnes ferè frigidæ deprahenduntur.Quare à phantaſia ipſarum, temperaturas captare oportet. Methodus autem talis eſt, quò unaquæque particula maiorem ſanguinis imaginem præbet,eò calidior eſt.

IAM cordis caro omnibus ijs tanto eſt ſiccior,quanto durior. Calidior uerò non modo his,ſed etiam omnibus planè corporis particulis. Quod etiã ſenſu clarè depræhendas licet in pectoris animalis diſſectione,ſi digitũ in ſiniſtrũ eius ſinũ immiſeris.

Hic forſitan locus Auicennam decepit, ut cor ſimpliciter ,non tantum comparatiuè ſiccum

cum diceret. at alterius in primo loci meminiſſe debuit, ubi ſimpliciter humidum Galenus aſſeruit.

INVENIES enim locũ hunc omniũ quæ in animali ſunt, non paulo calidiſſimum.

Manifeſtè ab eo diſsidet Ariſtoteles. *nam is contrà dextrum putabat calidiorem. ſed de eo poſtea. nunc ex eo loco ſatis conſtat, quòd ipſe ſpiritus ſit calidior ipſo corde. an autem uel ipſa cholera ſpiritu ſit calidior, uix ab aliquo definitum inuenio. Nec eſt quod tactum conſulas, quia in paruis differentijs laborat: omitto, quòd tenuitas ſubſtantiæ facile nos fallat, dum qualitatem illius magis obſcuram exhibet. Sed neque ratio quicquam certũ apparet conſtituere: imò hæc parum ferre uidetur, quod humidiſsimum, idem ſit & calidiſsimum: quia non in aëre, ſed in igne caliditas eſt maxima. in miſtis tamen aliter euenire poteſt. Ratio ergo incerta, & autoritas ambigua. quippe hanc comparationem nunc diſsimulat tam* Auicenna, *quàm* Galenus. *ueruntamen quòd ſpiritus & bilis ambo corde ſint calidiora, credo utriuſque eſt ſententia: nec pugnat cum eo, quòd cor huius ſit principium, quia ſubinde effectus minimo accepto initio ultra ſuam cauſam promouetur, quando ad hoc idoneus eſt: ſic ſanguis feruidior fortè hepate eſt. Non enim hic ſanguis, aut ibi ſpiritus tantum*

naturam ſui uiſceris imitatur, ſed & materiæ ſuæ ex qua oritur. Calidiſsima autē eſt alimenti portio, ex qua ſpiritus, cholera, ſanguis recreatur. Igitur calor ut omnis alia cauſa pro diuerſitate materiæ uariat, ac uarios effectus edit, atq; ex frigidioribus ſanguinis particulis frigidas, ex calidioribus molitur calidas, ſepoſitis ijs quæ cū ipſis committebantur frigidis. Eadē ergo eſt ratio in cōſtitutione ipſorum oſsium: ubi ſi quæ ſint particulæ in ipſis calidæ, ſpatio temporis ac beneficio ipſius artificis euadunt frigidæ. Atq; id mirari deſines, ſi tecū cogites, quòd artifex non tantum uni particulæ comparetur, ſed omnium uim habet, ac proinde ſingula effigiare potens, præſertim à diuino principio inſtructus.

AT iecinoris, lienis, renum, & pulmonis caro ſimplicis cuiuſdam naturæ eſt, circa cuiuſq; uiſceris uenas, arterias, & neruos creſcens. Cordis, ſimplex carnis natura non eſt, ſed ſunt in eo fibræ, quales in muſculis cernimus, quibus caro circumhæret. Cæterū nō eſt idem fibrarū genus, ſed quæ in muſculis habentur, neruorum & ligamentorum ſunt particulæ. Cordis propria quædam fibrarum eſt ſpecies, æquè ſcilicet ut uenarum tunicæ, atque arteriarum. Itemq; inteſtinorum, uentriculi, uteri, & ueſicæ utriuſq;: licet enim in his quoque inſtrumentis propriam quandam uide

re carnem ſuis ipſorum fibris circumnaſcentem.

Cauſam atque utilitatem horum potes ex libro de uſu partium, atque aliunde diſcere. nos enim quæ ibi poßũt inueniri, nolumus huc tranſcribere.

ATQVE hæ quidem carnes cute ſunt calidiores: fibræ uero quàm cutis partim paulò magis, partim paulò minus tum frigidæ, tum ſiccæ ſunt: partim ſimiles omnino cutis ſubſtantiæ.

Nullæ fibræ inſigniter calidæ ſunt, atq; humidæ: ſed quædam frigidæ, quædam ſiccæ, quædam plus, quædam minus, quædam etiamdum temperatæ: nec hoc diuinamus, ſed ex phantaſia quam habent cum ſanguine, colligimus. atque hæc generatim de calidis. Digeruntur autem ſpeciatim in hunc ordinem, cor, hepar, caro ſimplex, caro muſculoſa, ſplen, renes, arteriæ, uenæ per accidens tantum. nam per ſe more membranarum frigidæ ſunt. Nunc compara calida cum frigidis, humida cum ſiccis, & inuenies hæc ab illis exuperari. Omitto quòd magnum momentum ſanguis obtinet ad uniuerſam corporis temperaturam.

PORRO omnes membranæ cute ſunt ſicciores; ueluti cerebri, & ſpinalis medullæ inuolucra, quæ menynges dicũtur. Sũt enim hæ quoq; membranæ. Iam ligamenta

ta omnia quanto cute ſunt duriora, tanto ſunt & ſicciora. Tendones quoque tametſi ligamentis ſunt molliores, attamen cute luculenter ſunt duriores. Cartilago uerò poſt ligamẽtũm deinceps eſt: præterea medium inter ea corpus. Appellãt id anatomici quidã νευροχονδρώδη σύνδεσμον, quaſi cartilagineum ligamẽtũ dicas. Eſt autem id durum cartilaginoſumq; ligamentum.

Ordinem ſiccorum melius in fine primi libri digeſtum habes. Omitto quòd hic obſcurè admodum cartilaginem poſt ligamentum ponat. nam niſi diligenter attendas, cõtrouerſum Galenum facies, qui in primo libro cartilaginem præpoſuiſſe uidetur: quapropter hic oportet intelligere, quòd cartilago poſt ligamentum minus humida ſit: ligamẽtum enim humidius eſt, aut ſi aliud uelis dicere, minus ſiccum. Hunc ordinem & ipſe Auicenna obſeruat: ſed neſcio cur in fine ſiccorum neruos molles poſuit, quando Galenus eos cum cute æquales putat.

OS uero omnium quæ cutis operit, duriſſimum eſt. At eorum quæ ex cute extant, ſicciſſimus eſt pilus.

Præter ſenſum oſtẽdit id ipſa ratio: quoniam pilus ex terreſtri fuligine, os ex ſanguine. Nõ diſplicet & altera ratio, quæ multa animantia, utpote canes, oſſibus nutriri colligit, pauca uero pilis.

DEINDE cornu,mox ungues,& ungulæ.

Eſt & hic ratio, quòd hæ partes nutriuntur ignauo,pili uerò fuliginoſo excremento.

ET calcaria & roſtra,quæq; his in ſingulis animalium ratione carentium ſimiles ſunt partes.

Calcaria,roſtra, alterius uidentur naturæ quàm pili.Nā ſimilia illis quæ propriè nutriuntur.ac tantum de ſiccis.De frigidis non ita ordinatim Galenus ſcripſit:nec mirum,quia ferè eodem ordine digeruntur, quo ſicca. Itaq; *neq; nos quicquam aſcribere uolumus, tantum illud admonebimus,adipem & ſebum non per ſe,ſed per accidens ex contactu reliquarum partium frigida euadere,& tamen ipſa ſua frigiditate nonnullum calorem partibus ſubiectis comparant.*

SVCCORVM optimus, & maxime proprius, ac domeſticus, ſanguis eſt: huius ueluti ſedimentum ac fex atra bilis eſt: quæ idcirco tum frigidior, tum craſſior ipſo ſanguine eſt: ſicuti flaua bilis longè calidior, frigidiſſimum uerò ac humidiſſimum omnium quæ in animali habentur, pituita eſt. Inſtrumentum autem, quo id cognoſcitur, ipſe eſt tactus, ueluti Hippocrates in libello de hominis natura monſtrauit. Cæterum quòd frigida ſit,unus tactus diſcernit:quòd uerò

rò humida quoque, pariter tactus, uiſus, & ratio iudicant.

Melius eſt ſuccos ſeorſum, quàm cum ſolidis numerare. non enim eadem omnino uidetur ratio: ſed omnes humidi ſunt, quippe tam flaua bilis, quàm atra potius poteſtate, quàm actu ſicca ſunt. Sed & cum pituitam ac atram bilem frigida definimus, genuinam, non autem accidentalem naturam ipſorum ſpectamus. nam affinitate atq; aliorum communione ſubinde reperiuntur calida aut tepida. Caue etiam ne quatuor hos humores omnino inter ſe more elementorum conferas. nam tametſi cholera, quæ igni reſpondet, ſit calidiſſima & ſicciſſima, non tamen ſanguis qui aëri reſpondet, ſed pituita humidiſſima eſt. Id manifeſtè conſtat ex fine primi libri. Quare obſcurè Auicenna in ſuo canone, neſcio quam humectationis diſtinctionem excogitauit, forſitan ut hanc ſuſpicionem aut modum dirimeret. Eſt alia difficultas. Galenus dixit, quòd ſolo ſanguine nutriantur uniuerſæ particulæ: ſuperuenit Auicenna, qui ex omnibus humoribus continenter partes nutriri aſſeruit, alioquin (ſic ipſe Galenum redarguit) eadem eſſet omnium particularum phantaſia ac ſimilitudo. Sed non urget admodum illius ratiocinatio. non enim ſanguinis omnes portiones æquales ſunt, ſed hæ magis frigidæ, illæ magis calidæ. nō eſt ergo neceſſe, ut partes biliosæ bilem ſuſcipiant: nam ad nutri

mentum ipſarum magis commodius erit ſanguis bilioſus. Iam particulæ ipſæ ignauæ non ſunt, ſed calidiores & ſicciores ipſum ſanguinem ad ſe uenientem ſuo more, ac pro ſua libidine effigiăt, ac ſibi aſsimilant, adeo ut oſſa ipſum infrigident, priuſquàm ſibi apponant. Irrationabile etiam penitus apparet, quòd aut uiſcera, aut particulæ nutrirentur ijs humoribus. Nam ſubſtantia ſanguinis maiorem habet ſimilitudinem, cum ipſis particulis fortè bilioſis, quàm ipſa bilis. Proinde abſurdum eſt potius ex bile huiuſmodi particulas generare, reſtaurare, quàm ex ſanguine. Nunquid ergo ignaui huiuſmodi humores ſunt, aut in corpore uacant? nequaquam, ſed unuſquiſq; utilitatē in corpore obtinet, & alius ſanguini commeatum quendam, alius temperamentum præſtat. ac de horum utilitate alibi. Nolumus enim tranſcribere, quæ nullam difficultatem habent: potius eſt horum humorū differentias tam ſubſtantiales, quàm accidentales diſtinguere, quòd earum magnam confuſionem in canone Auicennæ uideo. Præſtat autem primo eas, quæ quodam modo ſubſtantiales ſunt, percurrere. ac tales quidem ipſius bilis tres ſunt, aut quatuor. Eſt pallida, eſt flaua, eſt uitellina, porracea. Tres mihi ſecundum magis & minus diſtingui uidentur. nam pallida, (uulgus puto Citrinam appellat, fortè Citinam aut Citriam dicere uult, quòd in his color flauus remiſsius exi-

ſtat

ſtat) ut calore, ita colore remißior. Flaua mediocriter ſeſe habet. Vitellina propter nimium calorem partes ſeroſiores amiſit. Auicenna tamen utranq; ex permiſtione pituitæ generat, ex tenuiore pallidam, ex craßiore uitellinam. Et nos quidem ſcimus, choleram cum omnibus humoribus miſceri poße. interim uerò quæ dictæ ſunt differentiæ, per ſe & abſque alterius miſtione fieri poßunt. Eſto quarta choleræ differẽtia, quam praßinam aut porraceam appellant: eadem omnino eſt cum æruginoſa. quapropter Auicennam miror, qui ipſas à ſe inuicem diſtinguit, ac male ex miſcella uitellinæ, non autem ex propria natura talem æſtimat. ac de hac poſtea. Neque illud caret redargutiõe, quòd porraceam ex uitellina generat. Idem male ꝁinariam quandam choleram albam appellat. Nam nulla talis reperitur, neq; unquam tanta aduſtio in corpore contingit, ut bilis alba euaderet: & ſi omnino talis euaderet, potius nomẽ melancholiæ ſubiret: quippe & dum nigreſcit, melãcholiæ nomẽ accipit. Sed & multa alia de ſcita, & famoſa, ac illegitima bili Auicẽna obſcurè tradit. Nam nobis ſatis eſt, quòd nunc cum melancholia, frequentius cum pituita bilis committi poßit. Verum in ea quæ ſecundum naturam, ac citra mixtionem exiſtimat, gradus reperiuntur quos diximus. Primum pallida bilis exiſtit, poſtea flaua: hæc quoque ſi maiorem calorem patitur, uitelli-

tellina efficitur:& dum hæc rurſum aduritur, in ueram melancholiam conuertitur. Eſt autem & altera ſpecies melancholiæ, multoq́; peior, quæ ex fece melancholica uſta quidem & ipſa, aut aliter corrupta naſcitur. Reliquas quas Auicenna generat ex pituita aut ſanguine, nos ignoramus, non enim poteſt ſanguis continenter tranſire in melācholiam, neque pituita in bilem, niſi prius ſanguis acceperit effigiem. Magis confusè pituitæ ſpecies tradidit. Nam qui legitimas illius ſpecies tradere uoluerit, primum ſaliuam, mucum, qui ex naribus ducitur, aut etiam eum qui inteſtina inuiſcat, ab ea ſeparare debet. uix enim nomen humoris merentur, quem Galenus (licet alibi diſsimulet) & Auicenna in hepate auſpicātur. Atq; hinc ſtatim oritur quadruplex differentia. Prima dicitur ſeroſa pituita. Eſt ab hac alia ac dulcis, quæ ſpatio temporis in ſanguinem tranſmutari poteſt. Eſt tertia, quæ uitrea appellatur, à ſimilitudine, quam cum uitro fuſo obtinet: alibi eam minimè reuera ſimilarem, ſed duntaxat ſenſu appellat, nec tamen bene conſtat ex quibus eam componit: alibi eam cum morboſo ſedimine, quod in urinis aliquando uiſitur, confert. quare cum & crudam in libro de facultatibus alimentorum pituitam cum ea expēdit, illius differentiam obſcurauit, quaſi eandem haberet, quod fieri nequit. nam uitrea lentorem habet, quo cruda per excellētiam uocata caret:

quianquàm

quanquàm maiorem craſsitudinẽ, quàm uitrea, habeat. Proinde Galenus *cum in quarto de ſanitate tuenda omnem pituitoſum ſuccum craſsum ac glutinoſum definit, aut diſiunctiuè, aut comparatiuè intelligendus eſt. atque hactenus cruda & uitrea differunt: quarum differentias* Auicenna *parum uidetur cognouiſſe.* Nam *in ſuo canone crudam omiſit, ac eius loco uitream bis poſuit: qui de innaturali phlegmate ſic loquitur:* Aliud *eſt diuerſæ ſubſtantiæ uſque ad ſenſum, & iſtud eſt muſcilaginoſum: aliud dicitur in ſubſtantia ſecundum ſenſum æquale, ſed in ueritate diuerſum, & eſt phlegma crudum.* Hanc *ipſe diſtinctionem accepit a* Galeni *de locis affectis libro tertio, capite quinto: ubi* Galenus *manifeſtè uitreum humorem definit:* A' Praxagora, *inquit, crudum appellatum.* Fruſtra *ergo* Auicenna *poſtea iterum uitream pituitam diſcreuit, quo factum eſt, ut crudam male omiſerit, aut certè in primo loco crudam pro uitrea malè finierit.* Nam *de uitrea, non autem cruda,* Galenus *ibidem dixit, quòd ſenſu quidem ſimilaris apparet, licet forſitan non ſit.* Adiecit & *aliam ſpeciem phlegmatis, quòd gipſeum ipſe appellat: atque ex craſsiore parte eius, quod crudum dicitur, credo generat: ſed nos non curamus eiuſmodi breues differentias diſtinguere, potius eſt ipſas eodem nomine comprehendere.* Iam *amplius* Auicenna *ordinem differẽtiarum*

pituitæ turbat, cum ſubſtantiales cum accidentalibus confundit. Nam ſatius eſt accidentales ſeorſum digerere, ac penes ſaporem diſtinguere: quippe pro uarietate miſturæ ferè euadunt ſaporum differentiæ, adeo ut Galenus omnes differẽtias pituitæ tres dixerit. Dulcem, atque hæc aliquando talis ex natura eſt, aliquando uero alterius, fortè ſanguinis permiſtione, aut incalfactionis leuioris ratione. Secunda ſalſa eſt, idq; rurſum uel ob putrefactionem, uel biliosæ humiditatis corruptionem. Tertia acida eſt, ac talis plerunque redditur per admiſtionem melancholiæ: talis etiã eſt uitrea: quanquàm Auicẽna acrem potius uoluerit dicere. Sed forſitan de ſolo nomine contentio, ac ipſe acrẽ appellat, quam nos acidam dicimus. Eſt autem quarta inſipida, quam in ſecundo de febribus Galenus forſitan omiſit, quia rarius ex ea febres fiunt, aut proximè dulci aſſidet. nam ex minimo caloris momento inſipida dulcis fieri poteſt. Atque hoc de humoribus.

ET tactus quidem ac uiſus, quòd talis ijs cernitur. Ratio uerò ubi non caloris copia, ſed naturali humore talem eſſe definiuit. Ac particulæ quidem, ac ſucci corporis ad hunc modum ſeſe habent.

Tactus, ut diximus, durum ac molle diſtinguit: ratio uerò an tale per accidens, an per ſe ſit, prius expendit.

DE ijs quæ temperamenta comitantur, deinceps agendum. Comitãtur enim ea, & quæ dicta iam ſunt: immo potius inſeparabilia omnino ſunt: à ſicco quidem corpore duritia, ab humido mollities, ſi tamen cum tepido calore eſt: ſed & craſſitudo habitus, & gracilitas temperamenta ſequuntur, non ea modo quæ naturalia ſunt, ſed etiam ſi quæ ex longa conſuetudine ſunt contracta.

Corporis temperatura generatim in duabus eſt partibus, in corporis habitu, & interioribus uiſceribus. & uiſcerum quidem temperatura ab operationibus, & ab excrementis colligitur: habitus uerò præcipuè ex colore, pilorũ circunſcriptione. ac de ijs poſtea liberaliter. Multa etiã à quantitate corporis, hoc eſt, ab obeſitate, macilentia, gracilentia, aut corpulentia, hoc eſt carnis copia, aut inopia. licet enim doctrinæ clarioris gratia, ijs quatuor accidentibus quatuor partiri nomina, ut gracilis opponatur corpulento, ac macilentus obeſo: qui uerò quadratus eſt, medium in ijs omnibus obtinet.

MVLTOS ſiquidem, qui natura graciles fuerant, pingues redditos uidi: contraq; qui pingues fuerãt, graciles. Illis quidem ex ocioſa & delicata uita toto temperamento ad humidius mutato: his uerò multa tolerãtia, & curis, & tenui uictu per

ſiccatis

ſiccatis.Dicemus uerò & horum diſcernen dorum notas.Satius enim eſt,talísne quiſpiam natura ſit, an ex conſuetudine redditus, noſmet prius per aliquot ſigna diſcernere poſſe, quàm ab alio id quærere. Sanè eiuſmodi ſignorum autor æque ut reliquorum omnium,mirus eſt Hippocrates.

Frequens dictum & antiquum eſt, Conſuetu*do eſt altera natura. Itaque hactenus parum refert,ſiue quis ex natura ſua, ſiue conſuetudine,carnoſus,gracilis,obeſus,aut macilentus factus ſit. Semper enim unumquodque iſtorum ſuam qualitatem arguit, gracilitas ſiccitatem, corpulentia humiditatem, obeſitas frigiditatē, macies caliditatem,quadratura temperiem.* Ve*runtamen ut ſciamus quantum unuſquiſque à priori natura deſciuerit,genuinam aſcititia diſtinguere decet: atque id iamiam iuxta* Gale*num &* Hippocratē *dicemus. nam neque æger ſemper hoc ipſum poteſt diſtinguere. Iam poſt quadrageſimum annum multi pingues & carnoſi euadunt,neſcias tamen an ex natura, an ex conſuetudine.Nam uel frigidi pauci ante iuuentutem pingueſcunt.Eſt autem omnino, ut diximus,pinguedinis cauſa, non quidem humiditas, ſed potius frigiditas:propterea ego neſcio an noſter interpres hîc rectè reddidit pingues,ego craſſos* (παχχω ὄντας *Græca habent) malo reddere,ac carnoſos intelligere.nam carnem,non autē*

pingue

pinguedinem promouet humiditas, humiditatem autem promouet ipſa uitæ ignauia, ac mens ſecura. & hoc eſt quod nūc Galenus dicit, Temperamento ad humidius (non dicit autem frigidius) demutato. Non tamen ſola humiditas creſcit, ſed & ipſa frigiditas: imò ſæpe hæc magis. Quinimo de humiditate poteſt eſſe contentio: quia corpora noſtra (ut ſæpe dictum eſt) continuè exiccantur. Nunquid ergo falſum hoc Galenus aſtruit? aut experientia erronea, quæ multorum conualeſcentium corpora dum reſumūtur, palàm humectari oſtendit: aut rurſum omnem morbum ſiccum oportebit eſſe incurabilem. Ita quidem decet, ſi quidem humiditas augeri nequit, aut reponi. Sed nos ſuper hac re multa in Aphoriſmis noſtris diximus: & quia ea quæ difficilia ſimul & utilia ſunt, ſæpe conducit repetere, hîc obiter licet perſtringere, quòd non quiſuis morbus ſiccus caſtigatur, tantum is qui ex inopia humiditatis in uenis paruis, aut in poris ipſius carnis. nam has humiditates licet reponere: quæ in ſolidis non item. Imò & in cōualeſcentibus, aut aliter macilentis, qui nunc fortaßis reponuntur, non creſcit ipſius humiditatis ordo, ſed carnis moles tātum. Nam caro quæ accedit, eiuſdem ordinis eſt cum ea quæ remanſit: ita & oßium partes cum prioribus oßibus: hactenus tamē totum corpus humidius fieri dicitur, quòd reliquæ humiditates, & moles carnis augentur:

atque

atque hæc quidem præſtãtur per quietem. Nam *motus econtrario tam animi quàm corporis (quia ſpiritu obitur) ſpiritum, imò uniuerſum corpus, exoluit, exiccat, & inflammat. Sed hæc liberalius exponemus in ſecundo de morbis, aut eorum cauſis.*

SI quidem quibuſcunq; latiores uenæ ſunt, hi calidiores natura ſunt: quibus anguſtiores, contrà magis frigidi. Caloris nãque opus eſt has dilatare, flatuq; extendere. Ita rationabiliter in idem ferè recidit uenarum anguſtia cum habitu pingui, & craſſiore: habitus gracilis cum uenarum laxitate. Quòd ſiquis ſimul pinguis craſſusq; eſt, ac uenas laxas habet, is conſuetudinis alicuius occaſione, nõ natura pinguis eſt redditus. Sicut ediuerſo, ſi quis anguſtas habet uenas, & gracilis eſt, ne hunc quidem talem eſſe natura neceſſe eſt.

Promptum eſt ex anguſtia atque latitudine uenarum, quis ex natura, quis ex uictu ſit calidus aut frigidus, diſcernere. ſolida enim quem olim modum conceperant, ferè per totum uitæ ſpatium ſeruant: non tamen genuina ſiccitas atque humiditas ab adſcititia diuerſum in ſolidis modum oſtendit: quapropter difficile eſt hæc diſtinguere, niſi ipſum ab ineunte ætate noueris, aut priorem uitam diligenter expenderis. ea enim ſola ſunt, quæ effectus genuinos ab aduenti

tijs

tijs poſſunt diſcriminare, aut interſtinguere. Potes tentare ex pilorum circũſcriptione. nam ſi quis ex natura frigidus & humidus, & ſub uirilem ætatem cœperit fieri calidus & ſiccus, non ob id ſtatim, ut qui à principio talis fuerit, hirſutus fiet, fiet tamen fortaſſis talis, ſi longo antea temporis ſpatio naturam mutauerit. Proinde melius eſt hæc ex corporis proceritate definire. Nam quibus humidum ex natura abundat, ſiccis (modo calor ſit æqualis) ſunt proceriores: at quibus ex uictu aut conſuetudine, nõ item: quippe proceritas ſolidorum ſequitur conditionem. aſt hæc poſtea non immutantur, ſed talia manent, qualem naturã ſortiti ſunt. Sic & uenæ, quæ ſemel amplè inflatæ fuerunt, nulla frigiditate poſtea contrahuntur, aut anguſtæ diſtenduntur, ſed proportionem ſuam ſeruant.

QVIN cum fames urget mediocritatem ex laxitate uenarum & anguſtia, non à cætero ipſius corporis habitu ſpectãdum eſſe ait. Quippe qui anguſtas habẽt uenas, exigui ſunt ſanguinis, nec lõgam inediam ferũt: quibus latæ, his copia ſanguinis eſt, & citra noxam cibo abſtinent.

Hic locus manifeſtè aduerſari uidetur ſermoni qui in primo Aphoriſmorum eſt, qui calidos & humidos præ cæteris omnibus difficilius inediam ferre dixit: etenim ij latiſſimas natura uenas obtinent. Si quidem cum calidis & ſiccis hos

hos comparaſſet excuſatio (quæ in primo Apho riſmorum dicta eſt) huc afferri poterat. uerum hæc etiam cum frigidis conferre audet. Nunquid ergo mendum ſuſpicaberis? Certè ſi ſimplex fuiſſet Galeni dictio, idipſum fortaſsis licuiſſet: nũc uero etiam rationẽ ſubijcit, ut magis credamus. Putauimus aliquando Hippocratem & Galenum non quoſuis æſtimare hic calidos, ſed qui præterea ſanguinis abundarent copia. ac de ijs quidem nulla eſt difficultas. tales enim non ſolũ inediam ferunt, ſed phlebotomiam (qua reliqui offenduntur) deſiderant. Sed hæc ratio nunc paulò generalior apparet. generale enim eſt, quòd calidis quàm frigidis ſanguis ſit liberalior. Nunquid ergo calidi melius ferunt famem quàm frigidi? dura certe compoſitio, neq; abſq; redargutiõe aliqua. Omitto quòd ſic accepta oratio non nihil extra propoſitum exorbitet. audax ergo facinus. & tamen ego ſuſpicor, quòd is locus ſit ab aliquo interiectus, aut certè à Galeno quaſi aliud cogitante aſcriptus. Idem indicat ſequens particula, quæ potius alterius præcedẽtis, quàm huius, reddit rationem.

CAVSAE horum euidentes iam ſunt ijs qui animum aduerterint, tametſi à me non referantur: ſed quoniam non omnes aduertunt, neceſſum fortaſſe erit, aliquid eorum cauſa dixiſſe. Quicquid in ſanguine pingue, leue, & tenue eſt, id in calidiori bus

bus corporibus alimentum quoddam calido fit:in frigidioribus ſeruatur. Cumq; id uenæ extra ſe tranſmiſerint, ubi in frigidas particulas incidit, quod genus membranæ ſunt, in ijs cõcreſcit. In partibus uerò natura calidioribus, cuiuſmodi carnoſæ ſunt, à calore ipſo abſumitur, ac digeritur: niſi ſicubi frigiditati temperamenti etiam uita indulgentior accedens ipſis carnoſis particulis adipis aliquid allinat. Qua ratione etiam quæ hyeme delitéſcũt animalia, nõ raró inueniũtur adipe obeſa: & fœminæ uiris ſunt pinguiores, quòd ſcilicet fœmina mari eſt frigidior, & plurimũ domi uerſatur. Ac quicunque corporum habitus, & temperati natura ſunt, & mediocri exercitatione utuntur, hos neceſſe eſt euſarcos eſſe: id uerò eſt mediocri omnino corporis habitu.

Non confirmat hæc ratio, quòd frigidos fames magis urgeat, ſed quòd plus adipis illis obtingat. Oritur autem ea demonſtratio ex adipis generatione: quæ non oritur ex terrea aut aquea ſanguinis portione, ſed ſubtili atque aërea. Eſt autem hæc humiditas pinguis, quemadmodum aquea ferè acida, nec tamen admodum ad reſtaurationem idonea eſt, ſed in uenis conſeruatur, & à calore digeritur: aliquando forte fortuna è uenis elabitur: quæ ubi in calidas incidit

m dit

dit, iterum abſumitur: ſi uerò in frigidas, in adipem conuertitur. Poteſt autem & reliquus ſanguis in magnum aliquod ſpatium effuſus concreſcere: ſed nũquàm in adipẽ trãſmutabitur. Tanta eſt ergo inter reliquas partes & adipem differentia, quòd reliquæ partes induſtria caloris apponuntur, atque adeo ab uniuerſo ſanguine proficiſcuntur, in adipem uerò non niſi humidiores partes coaleſcunt, idq́; frigoris fortuna ac ſtudio.

QVIBVS uerò humidum abũdat, & calor à mediocritate ſumma non longè abeſt, hi corpulenti ſiue carnoſi fiunt.

Humiditas per ſe non uidetur affundere carnem, ſed caloris adminiculo, adeò ut dubites an caloris, an potius humiditatis opus ſit. etenim carnis copia ſanguinis affluxum ſequitur, ſanguis uerò calorem. Humiditas enim ſi cum frigiditate coniuncta fuerit, carnem priorem uitiat, tantum abeſt, ut bonam recreet. Veruntamen hepar calidum ſimul & humidum multo maiorem uim habet ad generandum ſanguinem, quàm calidum & ſiccum. eſt enim ſanguini multo conformius. Ita nihil nunc eſt admirandum, quòd humidum hepar (conſtante calore) plus generet ſanguinis quàm ſiccum: quippe quòd grauius eſt ſiccitas: etiam priorem carnẽ extenuat: idipſum quoq; exceſſus calidus poteſt: & propterea maximè gracilis calida & ſicca eſt.

COR

CORPVLENTI rurſus fiunt qui natura ſunt temperati, cæterum deſides & ocioſi uiuunt. Quippe dictum à ueteribus commodiſſimè eſt, Conſuetudinem acquiſititiam eſſe naturam. nec fortaſſe oportebit eum id iam ſemel dixerímus, in quouis etiam capite definire, naturáne frigidior, an ex conſuetudine quiſpiam ſit redditus: ſed illud legentibus remittere: me autem compendij cauſa proprios cuique temperamento corporis habitus perſequi.

Oritur in hoc loco difficultas ex eo, quòd hic potius frigiditatis, quàm humiditatis meminerit. Nam quòd temperati, ſed deſidioſi, corpulenti fiant, potior cauſa eſt, quia deſides & ocioſi humidi euadant, quàm quia frigidi. Ad hoc accedit quòd poſtea dicitur, quòd quibus caro eſt plenior, his humoris plus iuſto eſt: non tamē etiā frigoris. Ergo obiter admodum id à Galeno dictum eſt, quòd deſidia ſimul humiditatem promoueat & frigiditatem: & quòd intendat frigiditatem eſt certum: quandò autem ad humiditatem uentum eſt, de inſtrumentali oportet intelligere: quippe humiditas inſtrumentalis augeri poteſt, ſimilaris uerò nunquam. nam caro iuuenis ſemper carne pueri eſt ſiccior: ſæpe tamen multos iuuenes inuenies multis pueris carnoſiores.

SVNT igitur nonnulli, qui & graciles

 ſunt,

ſunt,& uenas paruas habeant: ſed ſi ex ijs quempiam incidas, adeps excidet: quam cõſtat cuti ad internam eius membranam ſubnaſci. Et rarò id quidem in uiris conſpicitur, in fœminis ſæpiſſimè inuenitur. Eſt nãque tũ frigidioris naturæ, tum uitæ magis deſidioſæ eiuſmodi nota: ſi quidem adeps ex habitus frigiditate gignitur. Corpulentia ſiue carnis abundantia, ex ſanguinis copia naſcitur: mediocritas temperatæ naturæ nota eſt.

Graciles ergo uocat nunc, qui carne tenui ſunt, etiam ſi adipis copia laborent, poteſt tamẽ fieri ob duriorem uictum, ut idem parum adipis contineat.

ET corpulenti quidem omnino plus adipis habent, quàm temperati. Nec tamẽ pro carnis ſemper portione adeps ſimul augetur, ſed alios habere plus carnis, alios plus adipis uideas, alijs ambo pari modo ſunt adaucta. Et quibus quidem ambo pari modo ſunt aucta, his tantum ſupra temperatam naturam humoris eſt, quantum & frigoris. Quibus autem plus eſt adipis, in his plus frigidi eſt, quàm humidi.

Adeps ut paulò antè definitũ eſt, ex habitus frigiditate fit. At corpulenti appellantur quicunque plus carnis obtinent temperatis. Obtinent autem

autem & corpulẽti,licet calido mediocres, plus adipis quàm ipſi temperati. nam licet humoris copiam imitatur præcipuè multitudo carnis,tamen uel adipis proportio aliqua ſequitur, quòd utraq; ſit humida. & in temperatis adeps carnis proportionem ſeruat: quocirca & alibi in quibus caro abundat ſupra temperatũ, adipem quoq; exuperare eſt neceſſe. Nam humoris copia maiorem adipis materiam ſufficit, quapropter plus adipis ipſum ſequi neceſſe eſt.

AEQVE ut quibus caro eſt plenior, his humoris plus iuſto eſt, nõ tamen etiam frigoris. Cum enim calori intra debitos fines manenti boni ſanguinis accedit copia, neceſse eſt corpulentia ſequatur.

Humiditas carnem auget, quoniam aſsimilationem ſiue nutricationem promptiorem exhibet: maximè autem carnem promouet, ubi citra caloris conſiſtit inopiam. Nunc tantùm ſupereſt corpulentum ab adipoſo diſtinguere: atque id non eſt admodum difficile: etenim adipoſi ad cacheticos accedunt, parum colorati & molles ſunt, appetitu, concoctione, ac ferè uniuerſis operationibus flaccidi, in quibus omnibus corpulenti mediocriter ſeſe habent.

QVANTVM autem ſupra mediocritatem ſanguis eſſe debeat, id quidem menſura & pondere oſtendere non eſt, ratione tradere licet. Quippe ubi nullum adhuc

morboſum ſymptoma craſſato corpori in cidit humoris abundātia, intra ſanitatis in terim eſt fines. Monſtratum enim nobis & in alijs eſt, non paruam in eo ſtatu, quæ ſanitas dicitur, neceſſario ſtatuendam eſſe latitudinem: quin nunc quoque in omni ferè noſtro ſermone apparet, qui temperatā mediamq́; naturam reliquarum ueluti canonem ſemper ſtatuamus: quæ uerò ex huius utraque ſunt parte, intemperatas cenſeamus. Quod utique non faceremus, niſi in ſanitatis ſtatu maioris minorisq́; ratio inueniretur. Eſt enim alia ſanitatis, alia morbi intemperies. Morbi quidem ea, quæ à media temperie lōgiſſimè abeſt: ſanitatis, quæ paulum. Definire autem modum ne hic quidem menſura & pōdere licet. Cæterum intemperamenti quod intra ſanitatem habetur, ſufficiens nota eſt, quòd nulla functio animalis manifeſtè ſit adhuc læſa. Quātum igitur interuallum eſt inter id quod perfectiſſimè functionem obijt, & id quod manifeſtè actionem aliquam habet oblæſam, tanta eſt profectò & ſanitatis & diſtemperantiæ, quæ intra ſanitatem conſiſtit, latitudo. Ab hac proxima eſt intemperies morboſa: cum ſcilicet animal intemperamenti uitio ægrotat. Non enim huius tantum noxa laborat, ſed etiam alijs affectibus non

paucis

paucis : de quibus in ijs quæ de morborum differentijs ſcribemus, diffuſius agetur.

Sanorum triplex eſt latitudo aut differentia. Quædam enim edūt perfectas operationes, quædam ambiguas, quædam manifeſtè imperfectas: accedunt ijs, quæ manifeſtè læſas exhibent: nouiſſimi ſunt, quibus iam omnis operatio perit. Salubria ergo ſigna, ægra, neutra, inſalubria ab ijſdē ſumuntur generibus, ſecundum plus & minus differentibus. Sed & diſpoſitiones non alia ferè ratione quàm maioris & minoris differunt. Ita plenitudo nunc neutram, nunc inſalubrem diſpoſitionem oſtendit: ſed difficultas eſt, quiſnam hic affectus, neutrà, aut inſalubris diſpoſitio exiſtat. Et *mihi quidem humiditas uidetur. hæc enim eſt quæ primo uires nonnihil labefactat, poſtea infirmat: ſed huic nunc caliditas, nunc frigiditas ſuperuenit, caliditatem febris ſequitur, frigiditatem uerò aut ſuffocatio, aut lenta aliqua tabes. Quòd ſi nūc carnis, nunc ſanguinis copia magis urgere apparet, ne hoc quidem nos mouet. nā ſæpe ſymptoma ſymptoma ſequitur: nec eſt morbus continens cuiuſuis ſymptomatis cauſa, ſemper tamen prima. nam & morbus dolorem parit, dolor autem magnitudinem, magnitudo uigiliam. non eſt ergo in plenis morbus ipſa plenitudo, ſed ipſa temperatura, quæ quamdiu parua & breuis fuit, potius neutra diſpoſitio,*

quàm manifeſta intemperatura dici meruit.

NVNC redeundum ad diuerticulum eſt. Sicuti enim naturali calore optimã ſeruante temperiem, humidum quod intra ſanitatis terminos eſt auctum, non adipem modò in homine, ſed etiam corpulentiam gignit, & adipem quidem parcius adiicit: carnem uerò multo liberalius auget: ita rurſus, ſi humidum & ſiccum mediocritatem ad unguem inter ſe ſeruent, calor autem in homine ſit minor, neceſſe eſt huius corpus adipe quàm carnis copia magis abũdet. At uerò ſi calor augeatur, ſeruetq; mediocritatem altera contrarietas, minus erit ei animali adipis quàm carnis. Sicut è diuerſo ſi quando pollet ſiccum, altera contrarietate medium modũ ſeruante, & gracilius & durius corpus euadet. Hæc à me dicta ſunt, patetq; non ſolũ ratione mõſtratũ eſſe, quòd ſimplices in animalium corporibus intẽperies habeãtur, ſed etiam quòd ſingularum manifeſtæ ſint notæ. Nec eæ modò in calore, frigore, mollitie, & duritie, ſed etiam in reliquis omnibus habituum corporis differentijs. Quarum de ijs quę ex gracilitate & craſſitudine ſpectantur, mox diximus: de reliquis nunc dicamus.

Temperata euſarca eſt, frigida adipoſa, humida carnoſa, aut corpulenta, ſicca gracilis: calida & ſicca

& ſicca macilenta, ac gracilis: frigida & humida adipoſa, & carnoſa: calida & humida macilenta, ſed carnoſa: frigida & ſicca adipoſa, ſed gracilis.

CALIDA igitur & ſicca intemperies hirſuta eſt, uerum ea in ſummo. Mediocriter autem quæ calida quidem eſt, ſed in altera contrarietate mediocritatem habet. Similiter & quæ ſicca quidem eſt, ſed in calido & frigido media eſt temperie: eſt enim ea quoque modicè hirta. Nuda pilis ſunt frigida omnia temperamenta, ſiue ea mediocriter ſeſe habēt in humiditate, ſiue immodicè. Cæterum ad ſummum eſt glabra frigida tēperies & humida. Minus hac quæ frigida eſt, ſed in altera contrarietate temperata. Adhuc minus, quæ frigida eſt, & ſicca.

Liberaliſſima ſigna ſunt quæ à pilorum ſumuntur circunſcriptione. non enim in uno loco tantū apparent, ſed ubique ferè conſpicua ſunt: adde quòd non uno modo temperaturam deſignant, ſed raritate, denſitate, colore, figura, craſſitudine, tenuitate. Ac quædam ex ijs humoris, quædam cutis, quædam etiam uniuerſi corporis conditionem arguunt. Nec *mirum: nam & aliorum ferè animantium ex pilis, aut eo quod pilorum uice eſt, ratione* colliges. Ac *de ijs nunc Galenus dicere aggreditur, incondito ſatis, ut mihi*

m 5 apparet,

apparet, ordine. Nam argumentum expoſtulabat, ut primum materia pilorum ex multis excrementis definiretur: & quòd non quoduis excrementum duntaxat fuliginoſum, ſiue in ea parte genitum, ſiue ab uniuerſo corpore ſublatum ad pilorum generationē eſſet idoneum: & quia hæc fuligo ſanguinem imitabatur, ſanguis uerò diuerſus exiſtat, nunc temperatus, nunc bilioſus, aliquando pituitoſus aut melancholicus, iuxta hoc quoque & pilos uariare, multitudine, craſſitudine, colore, figura uidemus. Secundo loco conueniebat dicere, quòd non ubique talis fumus in pilos expiret, duntaxat in cute utcunque ſicca. Huic tertio adiacebat, quòd diuerſo modo enaſcerentur, & in quibuſdam partibus ſine ordine more graminum aberrarent, in quibuſdam uerò iuſtis circunſcriberentur limitibus: atque ij ferè ſequuntur à principio, illi non niſi longo tempore poſtea. Facile nunc erat ex ijs colligere, quòd maximè hirſuta erat calida & ſicca, minimè frigida & humida, medio modo mediocriter attēperata: tunc tempus erat idipſum ex comparatione ætatum & regionum oſtendere. Nam ſi nō penitus regiones cum temperaturis aut cum ætatibus conferre liceat, magna tamen ex parte datur. Sed Galenus hunc dicendi ordinem omnino peruertit, & primum temperaturas inter ſe contulit. Cogimur ergo & nos hunc ordinem inire, ac ſigillatim iuxta hunc de ſingulis dicere, ac primum

mum quidem comparationem ſingularum inuicem temperaturarum facere. Habet *autem ſe ſic, Summè glabra eſt frigida & humida, deinde calida & humida, poſtea frigida & ſicca: amplius eſt hirſuta calida, copioſius ſicca, præ omnibus alijs magis calida & ſicca, in omnibus mediocritatē obtinet temperata, ac uidetur magis hirſuta quàm calida & humida, minus quàm frigida & ſicca.*

QVANQVAM putet aliquis, ſicut fieri non poteſt, ut in terra ſicca herbæ naſcantur, nutriantur, & incremētū capiant: ſic nec pili in (*ſicca*) cute. Eſt autem ſecus. Quippe terra ut terra ſicca dicitur, cutis ut cutis. Itaque ſiccitas, quæ in terra eſt, maximè ſine humore eſt: quæ uero in hominis eſt corpore, & eius ſimiliū animalium, nec humoris eſt expers, & maxime omniū ad pilorum generationem eſt idonea.

Non eſt quiuis locus idoneus ad gramina, nec quæuis cutis ad pilos: ſed quæ in ſiccitate modū quendam obtinet. Nam multa humiditas meatus, ex quibus pili oriri debēt, oblinit: & multa ſiccitas adueniens alimentum conſumit, certè non admittit. ſed hæc paulò poſterius.

SI quidem nec ex ijs quæ ſilicia teſta intecta ſunt, nec cruſtatis, ueluti cancris, oſtreis, locuſtis: ſed nec ex ijs, quæ in cauernis deliteſcunt, quales ſunt ſerpentes, nec quæ

quæ ſquammata ſunt, cuiuſmodi ſunt piſces, oriri pili poſsunt: ſunt enim horum cutes uerè atque in totum ſiccæ ritu teſtæ, uel petræ.

Locuſta ad multos patet ſignificatus: aliquãdo herbam rapunculum ſic appellant: uulgo uolatile quoddam ita appellatur, quod apud quoſdam homines in uſu eſt, ac ſale conditum reponitur: certè & apud Iudæos, ſi rectè memini, cibus conceßus erat. Hîc pro piſce ponitur.

CAETERVM ex ijs quæ molli ſunt cute, ut homo, quanto utique ſiccior calidiorq; cutis fuerit, tanto magis poteſt pilos gignere. Nam ut ab exẽplo terræ, quod illi præponunt, non recedamus, herbæ nec in ſicca, & ſqualente admodum terra naſci poſſunt, nec in humida & lacuſtri: uerum cum abſumi cœperit redundãtia humoris, tunc enaſcuntur è terra. Augentur autem largius, ubi hæc quoq; ſicceſcit, modicè quidem in uere, celerrimè uerò & plurimũ incunte æſtate. Siccantur autem omnino areſacta terra æſtate iam media, licetq; tibi (ſi placet) nunc quoque ſicuti in priore libro demonſtratum eſt, uer ipſum propterea quòd ex temporibus anni maxime temperatum eſt, temperati corporis id aſſimilare cuti, potiſſimumq; eius temporis medium. tum enim terra quoque ipſa medio

quodã

quodã ſtatu humoris ſiccitatisq; eſt. Quod autem ueris æſtati eſt proximum, id iam ſicciorem iuſto reddidit terram, hoc etiam amplius æſtas inchoata. Quam igitur dico calidam & ſiccam cutem, hanc maximè terræ ſtatui adſimilem, quæ abeunte ſit uere, uel ineunte æſtate. Nã media æſtate in ſummo eſt ſicca, perinde ut teſta inteɛtorum animalium tegmen, non ut hominum, ſuum, aſinorum, equorum, aut alterius cuiuſquam eorum, quæ pilis ueſtiuntur. Quare ſi cutem terræ cõparare uolunt, haɛtenus quoque rem conſentire cum ijs quæ priùs diximus, inuenient. Ipſi uerò ſeſe ex homonymia non animaduerſa fallunt. In ſicca enim & calida cute multos magnosq; pilos naſci diximus: nimirũ ut de homine, uel animali pilis prædito, non de oſtreis aut cancris uerba facientes. Quippe per omnem cutẽ digeritur ſemper aliquid à calido, quod ſecum etiam interni humoris nonnihil aufert.

Cur neque humida admodum cutis, neque ſicca pilorum generationi idonea eſt, diɛtum eſt antea. Forte humidam cutem facilè excrementa penetrant, & priuſquam reliquæ partes ſuccedunt, exire anticipant. Sicca uerò paulò durior eſt, quàm ut penetrari poßit. non enim admodum apparet uériſimile, quòd ignaua cutis ſiccitas

hæreret, pilis materiam oportunam non ſufficit. Argumento eſt, quòd plurimis corpus ſordidum, parum tamen hirtum.

HVNC igitur alius rurſum è profundo ſubiens ferit, prorſumq; impellit: tum hũc rurſus alter, atque illum alius. Ac multos mihi huiuſmodi uapores fuliginoſos alium ſuper alium impactos tempore complicari coniungiq; intellige, ac unum huiuſmodi efficere corpus, qualis eſt ea quæ foris cernitur fuligo: niſi quòd hic quantum ſpiſſatum eſt, tantum etiam per tranſitus anguſtiam ſtipatum, in anguſtam prorſus redactum eſt formam. Vbi autem tale corpus totum obſtruxerit meatum, deinceps iam uiolenter ictum, à ſimilibus ſui, quibus exitus non eſt, excrementis, totum interim propellitur, adeo ut cute exire cogatur, iam lori formam adeptum.

Quòd pili more aliarum partium non nutriantur, longè promptius eſt dicere, quàm ratione oſtendere: nam licet ex ſanguine principium non obtineant, plantis certè uidentur nutriri ſimiliter: donec attendamus, quòd nequaquam per totum alimentum recipiant: ſed tantum coaceruatis atq; congeſtis inter ſe fuliginibus, tandem in longum proferuntur, atq; in modum tenuioris lori finguntur. Ac ſi uerum uelimus dicere, non augentur in longum, ſed potius protruduntur.

Quòd

*Quòd autem exhalatio quæ ſuccedit, tam potens ſit,ut conceptum iam pilum poßit extrudere,promptè potes ex unguibus diſcere,ubi partes primæ tandem omnibus uidentibus euadunt nouißimæ.*Potens enim *eſt uirtus excretiua,& nobis inſcijs promouet,ſed admodum paulatim:atque hinc eſt,quòd partes citra dolorem ſeſe inuicem protrudunt,tametſi uel parua unguium diſtractio ingẽtem dolorem moueat.*Tantum *ergo augmentum pilorum & unguium differt ab incremento aliarum partium, atq; adeo ipſarum ſtirpium: nam quod primum fuit in unguibus, & in pilis, tandem ſit nouißimum: at radices ſtirpium perpetuò fixæ manent,nec ſeſe exerunt: iam ſtirpes augentur in omnem partem, pili uerò & ungues præſertim in longum.* Certum *ergo eſt,quòd potius protruduntur, quàm ſecundum longum nutriuntur.* Atqui *econtrario reliqua membra ſolida prius deſinunt creſcere in longum, quàm in latum.* His *uidetur atteſtari quod nunc dicam: Si quis tribus quatuórue diebus barbam ultra, quàm ſolet,promittit, præ inſolẽtia manifeſtam moleſtiam ſentit.* Poteſt *hoc contingere ex grauitate maiore ſolito:poteſt etiam accidere,quia promotis ac promißis præter ſolitum pilis, non eſt æquè prompta ipſorum extruſio, nec excrementum promptè difflatur, ſed in poro magis magisq; excrementum coaceruatur.* Hæc *eſt in-*

ſolentia quæ naturam uellicat, donec in conſuetudinem uenerit, uel meatus plenitudine quadã obſtupuerit. Neſcio an ſimili de cauſa (certè iuſtum problema eſt) pili in palpebris & ſupercilijs ſecti priorem longitudinem repetunt, integri uerò non creſcunt: nam in ſolido loco fixi ſunt, ac parum fœcundo, tamen raſi aut etiamdum ſecti ad prius incrementum redeunt. Iam ergo de utilitate ipſorum dicendum eſt. non enim eos natura duntaxat ad decorum produxit, ſed ut meatus ijs infarciat, ne corpus rarefactum omnibus externis iniurijs peruium eſſet: quemadmodum in ijs euenit, qui caput raſum habent. Nam ſine ullo detrimento corporis, ne ipſa quidem barba radi poteſt. hac de cauſa fortè & Moyſes in Leuitico barbam radi uetuit. non deſiderant tamen eos mulieres: ut enim illarum corpus eſt frigidius, ita & denſius: ob eam cauſam neq; pueri pilos alibi quàm in capite edunt: nondum enim corporis raritas illud tegmen requirit.

ADSIMILES autẽ quod in meatu eſt impactũ herbę ſtirpíue ueluti radici: quod uerò ex cute extat, ipſi ueluti ſtirpi.

Differentia eſt, quia radices plantarum animatæ, radices uerò pilorum inanimes. atque in cute more ſtyli potius figuntur, quàm ad morem radicum cum plantis terram amplectantur.

FIT autem niger pilus, cum deuſto ui caloris uapore excrementum in exactam

fuliginem

fuliginem mutatur.flauus uerò, cum uapor minus torretur: quippe quod tum eſt impa ctum flauæ bilis, nō nigræ, feculentum ex crementum eſt. Albus uerò pilus ex pituita naſcitur.

Exhalatio omnis in corpore ſimplicis quodammodo generis eſt, quippe calida & ſicca. uerum prout ex pituitoſo, bilioſo, aut alio effertur ſanguine, ſpeciem mutat, ac in pilis colorem ſibi aſſimilat, niſi externum quiddā prohibeat: quippe color exhalationem, exhalatio humorem, humor uerò temperaturam imitatur. Imitatur, dixi, nam ſimpliciter aſſimilari nequit: alius enim color ipſius ſanguinis, alius ipſius excrementi, nec ſtatim ex ipſo ſanguine, ſed ipſius fuligine pilus enaſcitur, quæ nunc magis pituitoſa, nunc amplius bilioſa eſt. atque hoc modo ipſe Galenus audiendus, ubi nunc album ex pituita, flauum ex bile generat. Non enim ſimpliciter fuligo, aut bilis, aut pituita eſt: ſed ex bilioſo aut pituitoſo humore naſcitur.

RVFVS ſicuti albi flauiq; coloris eſt medius, ſic eius generatio ex pituitoſæ bilioſæq; fecis media quadam natura prouenit.

Quemadmodum dicere ſoleo, nihil ferè eorum quæ uulgò dicuntur, temeraria ſunt: ſed illorum ratio plerunque latet. ex ijs eſt quod uulgò dicitur, eos qui rufa barba, aut cæſarie ſunt, pluſquā

mediocriter bonos aut malos eſſe. Reſpõdent ijs hiſtoriæ ſacræ. Nam Dauid *rufus erat, quo nihil humanius, melius: rurſum Eſau rufus erat, tamen ferus. Poſſem ego ex hoc loco colligere horum cauſam.* Nam *rufus color, inquit Galenus, ex media quadam natura conſtat inter pituitoſum & bilioſum, idq; uidetur mihi accidere dupliciter, uel quia per ſe talis natura media eſt, uel per accidens occaſione alicuius miſturæ, quæ per ſe talis eſt, propè ad temperamentum accedit: & licet ad ſanguineũ inclinet, ſimplex exiſtit. Verum quos miſtura tales reddit, ferè maligni. Semper enim damnata eſt omnis inæqualis complexio: & quemadmodũ corpus perpetuò ualetudinarium ferè efficit morboſumq;, ita & animum ferè moroſum: certè animum nihiloſecius quàm corpus duplicem reddit, uulgo proditores arguuntur. Nunc dicamus cur ipſa coma aliquandò nigra, & barba rufa: puto pauci ſunt qui id non annotarint, ac tanto mirabilius eſt, quòd nemo cauſam reddiderit, ne quæ fierit quidem. nec in promptu apparet. Nam ſi temperaturæ diuerſitas in cauſa ſit, quaſi alia temperatura capitis, alia ipſius faciei, ita fere ſemper in omnibus eſſe oportebat. Forſitan commentaberis ignauius excrementum ad faciem ſeponi, & calidius nigriusq; ad caput ſegregari, atq; id omnino eſt commentitium. ergo ſola in temperamenti imparitas in cauſa eſt. nam longè aliud*

gè aliud temperamentum ipſius capitis, aliud ipſius faciei: ac quale eſt caput ab initio, uix tandem talis fit ipſa facies. humida enim facies eſt, & ad generationem pilorum inidonea, niſi demum quando cum uniuerſo corpore calore teſtium nonnihil exiccata fuerit. Eadem ferè cauſa eſt, cur barba poſterior & plerunque coma minus colorata eſt. Plerunque dico, nam facies carnoſior eſt, ac proinde ut humidior, ita & calidior: atq; hac ratione eiuſdē coloris pilos cum capite ſæpe oſtendit. Magis miraberis cur potius facies quàm caput in iuuentute pilis uariet: ſæpe enim barbam partim nigram, partim canam uidimus, cæſarie adhuc conſtante, nunquid partes hic uario temperamento præditæ ſunt? Ob eandem cauſam & temporibus citius caneſcimus, quàm alijs partibus. ſunt enim tempora humidiora, ſinciput uerò ſiccius. Sed hæc differentia minor eſt, quàm ut euidentem in iuuentute pilorum differentiam faciat, duntaxat in ſenectute. nam nutrimentum pilorum in iuuenibus fortè, in ſenibus imbecille: facilius autem mutatur infirmum, quàm robuſtum.

CRISPI pili fiunt uel propter ſiccitatem temperamenti, uel propter meatum in quo radicantur. Et propter ſiccitatem quidem ad eum modum, quo corrigiæ quæ igni plus iuſto ſiccantur. Et quid corrigiarum meminiſſe eſt opus, cũ ipſos pilos ubi

igni propius ſunt admoti, protinus intorqueri uideas. Atque ita quidem omnes Aethiopes ſunt criſpi, at propter meatuū in quibus radicātur naturam, ad hunc modū: Cum exhalatio ſæpe imbecillior eſt, quàm ut rectam uiam ſibi moliri poſsit, pro modo quo inflectitur, etiam meatum ſuum figurat. Interim uerò exhalatio ſatis ualens eſt, ſed duriore cutis natura recta ferri regione prohibita, in latus flectitur: ita ut extrinſecus uidere licet, non halitum modo, aut fumum, ſed etiam flammam ipſam cum ſurſum agi uetatur, diuiſam utroque uerſus in obliquum agi. Sic igitur corporis exhalatio, ubi prorſum agi prohibetur, obliquum ſibi tranſitum ſub cute molitur, donec longiore ſpatio collectam aliquid eam urgeat, & foras flatu agat. Eſt quando ambobus coëuntibus, & primæ exhalationis, quæ meatum finxit, imbecillitate, & cutis ſiccitate obliquitas pilorum radicibus con tingit.

Criſpitudinis item & ſimplicitatis pilorum duplex eſt cauſa: altera ſiccitas, altera meatus obliquitas. Siccitas autem aliquando oritur ex ipſa cute, aliquando ex ipſa fuligine. Sic meatuū aut pororum obliquitas, interim ſequitur ipſius cutis duritiem, interim ipſius exhalationis imbecillitatem. non enim hæc ſemper cutem perua dit,

dit,ſed in medio moratur, ac tandē in obliquum fertur, qualiter & fumus ſui debilitate aliquando circunſtante frigore propellitur, atq; reuertitur: aliquando exhalatio ſatis ualens eſt, ſed cutis duritia ut pertinax eſt, ipſam remoratur, & rurſus intercepta per obliquum digreditur. Ergo *natura ſicci criſpi ſunt: maxime tamen criſpi ſunt, qui calidi & ſicci, adeò ut non iam ſiccitas, ſed potius caliditas criſpitudinis cauſa cenſeatur.* Simile *huic problemati fuit, quod in primo dictum eſt, an calidum, an potius ſiccum exiccet. utrunq; enim ab eodem pendet principio.* Nam *immediata obliquitatis cauſa eſt contractio. contractionis uerò ipſa exiccatio.* Atqui *per accidens & calidum quoq; contrahit, & in obliquum corpora torquet.* Quando *ergo nunc ſiccitas, nunc exhalationis infirmitas criſpitudinis cauſa ſit, oportet diſtinguere. nec eſt difficile.* Nam *quando exhalationis aut cutis ſiccitas in cauſa eſt, ferè coma denſa eſt, ac ſatis craſſa. ubi uerò ipſius exhalationis infirmitas, ferè tenuis eſt, & rara.* Denique *quibus ex obliquitate pori pilus ſit criſpus, ferè per omnia criſpus. ſed quibus ex ſiccitate magis in fine, iam hæc coma ferè flaua aut rufa, illa uerò inſigniter nigra. hac de cauſa ſubinde puellis coma criſpa ſimiliter & flaua eſt: nec ſine decoro, aut laude: nam ut infame eſt uirum eſſe effœminatum, ita illiberale eſt uirginem eſſe uiraginem.* Credo *hac occa-*

quàm manifeſta intemperatura dici meruit.

NVNC redeundum ad diuerticulum eſt. Sicuti enim naturali calore optimã ſeruante temperiem, humidum quod intra ſanitatis terminos eſt auctum, non adipem modò in homine, ſed etiam corpulentiam gignit, & adipem quidem parcius adiicit: carnem uerò multo liberalius auget: ita rurſus, ſi humidum & ſiccum mediocritatem ad unguem inter ſe ſeruent, calor autem in homine ſit minor, neceſſe eſt huius corpus adipe quàm carnis copia magis abũdet. At uerò ſi calor augeatur, ſeruetq; mediocritatem altera contrarietas, minus erit ei animali adipis quàm carnis. Sicut ediuerſo ſi quando pollet ſiccum, altera contrarietate medium modũ ſeruante, & gracilius & durius corpus euadet. Hæc à me dicta ſunt, pa tetq; non ſolũ ratione mõſtratũ eſſe, quòd ſimplices in animalium corporibus intẽperies habeãtur, ſed etiam quòd ſingularum manifeſtæ ſint notæ. Nec eæ modò in calore, frigore, mollitie, & duritie, ſed etiam in reliquis omnibus habituum corporis differentijs. Quarum de ijs quę ex gracilitate & craſſitudine ſpectantur, mox diximus: de reliquis nunc dicamus.

Temperata euſarca eſt, frigida adipoſa, humida carnoſa, aut corpulenta, ſicca gracilis: calida & ſicca

& ſicca macilenta, ac gracilis: frigida & humida adipoſa, & carnoſa: calida & humida macilenta, ſed carnoſa: frigida & ſicca adipoſa, ſed gracilis.

CALIDA igitur & ſicca intemperies hirſuta eſt, uerum ea in ſummo. Mediocriter autem quæ calida quidem eſt, ſed in altera contrarietate mediocritatem habet. Similiter & quæ ſicca quidem eſt, ſed in calido & frigido media eſt temperie: eſt enim ea quoque modicè hirta. Nuda pilis ſunt frigida omnia temperamenta, ſiue ea mediocriter ſeſe habēt in humiditate, ſiue immodicè. Cæterum ad ſummum eſt glabra frigida tēperies & humida. Minus hac quæ frigida eſt, ſed in altera contrarietate temperata. Adhuc minus, quæ frigida eſt, & ſicca.

Liberaliſsima ſigna ſunt quæ à pilorum ſumuntur circunſcriptione. non enim in uno loco tantū apparent, ſed ubique ferè conſpicua ſunt: adde quòd non uno modo temperaturam deſignant, ſed raritate, denſitate, colore, figura, craſſitudine, tenuitate. Ac *quædam ex ijs humoris, quædam cutis, quædam etiam uniuerſi corporis conditionem arguunt.* Nec *mirum: nam & aliorum ferè animantium ex pilis, aut eo quod pilorum uice eſt, rationē colliges.* Ac *de ijs nunc Galenus dicere aggreditur, incondito ſatis, ut mihi*

m 5 apparet,

apparet,ordine. Nam argumentum expoſtulabat,ut primum materia pilorum ex multis excrementis definiretur: & quòd non quoduis excrementum duntaxat fuliginoſum,ſiue in ea parte genitum,ſiue ab uniuerſo corpore ſublatum ad pilorum generationē eſſet idoneum: & quia hæc fuligo ſanguinem imitabatur, ſanguis uerò diuerſus exiſtat,nunc temperatus,nunc bilioſus, aliquando pituitoſus aut melancholicus, iuxta hoc quoque & pilos uariare,multitudine,craſſitudine,colore,figura uidemus.Secundo loco conueniebat dicere,quòd non ubique talis fumus in pilos expiret, duntaxat in cute utcunque ſicca. Huic *tertio adiacebat,quòd diuerſo modo enaſcerentur,& in quibuſdam partibus ſine ordine more graminum aberrarent,in quibuſdam uerò iuſtis circunſcriberentur limitibus: atque iJ ferè ſequuntur à principio,illi non niſi longo tempore poſtea.*Facile *nunc erat ex iJs colligere, quòd maximè hirſuta erat calida & ſicca,minimè frigida & humida,medio modo mediocriter attēperata:tunc tempus erat idipſum ex comparatione ætatum & regionum oſtendere.*Nam *ſi nō penitus regiones cum temperaturis aut cum ætatibus conferre liceat,magna tamen ex parte datur.*Sed Galenus *hunc dicendi ordinem omnino peruertit,& primum temperaturas inter ſe contulit.*Cogimur *ergo & nos hunc ordinem inire, ac ſigillatim iuxta hunc de ſingulis dicere,ac primum*

rnum quidem comparationem ſingularum inuicem temperaturarum facere. Habet autem ſe ſic, Summè glabra eſt frigida & humida, deinde calida & humida, poſtea frigida & ſicca: amplius eſt hirſuta calida, copioſius ſicca, præ omnibus alijs magis calida & ſicca, in omnibus mediocritatē obtinet temperata, ac uidetur magis hirſuta quàm calida & humida, minus quàm frigida & ſicca.

QVANQVAM putet aliquis, ſicut fieri non poteſt, ut in terra ſicca herbæ naſcantur, nutriantur, & incremētū capiant: ſic nec pili in (*ſicca*) cute. Eſt autem ſecus. Quippe terra ut terra ſicca dicitur, cutis ut cutis. Itaque ſiccitas, quæ in terra eſt, maximè ſine humore eſt: quæ uero in hominis eſt corpore, & eius ſimiliū animalium, nec humoris eſt expers, & maxime omniū ad pilorum generationem eſt idonea.

Non eſt quiuis locus idoneus ad gramina, nec quæuis cutis ad pilos: ſed quæ in ſiccitate modū quendam obtinet. Nam multa humiditas meatus, ex quibus pili oriri debēt, oblinit: & multa ſiccitas aduenìens alimentum conſumit, certè non admittit. ſed hæc paulo poſterius.

SI quidem nec ex ijs quæ ſilicia teſta in tecta ſunt, nec cruſtatis, ueluti cancris, oſtreis, locuſtis: ſed nec ex ijs, quæ in cauernis deliteſcunt, quales ſunt ſerpentes, nec quæ

quæ ſquammata ſunt, cuiuſmodi ſunt piſces, oriri pili poſsunt: ſunt enim horum cutes uerè atque in totum ſiccæ ritu teſtæ, uel petræ.

Locuſta ad multos patet ſignificatus: aliquādo herbam rapunculum ſic appellant: uulgo uolatile quoddam ita appellatur, quod apud quoſdam homines in uſu eſt, ac ſale conditum reponitur: certè & apud Iudæos, ſi rectè memini, cibus conceſsus erat. Hîc pro piſce ponitur.

CAETERVM ex iis quæ molli ſunt cute, ut homo, quanto utique ſiccior calidiorq; cutis fuerit, tanto magis poteſt pilos gignere. Nam ut ab exēplo terræ, quod illi præponunt, non recedamus, herbæ nec in ſicca, & ſqualente admodum terra naſci poſſunt, nec in humida & lacuſtri: uerum cum abſumi cœperit redundātia humoris, tunc enaſcuntur è terra. Augentur autem largius, ubi hæc quoq; ſicceſcit, modicè quidem in uere, celerrimè uerò & plurimū ineunte æſtate. Siccātur autem omnino arefacta terra æſtate iam media, licetq; tibi (ſi placet) nunc quoque ſicuti in priore libro demonſtratum eſt, uer ipſum propterea quòd ex temporibus anni maxime temperatum eſt, temperati corporis id aſſimilare cuti, potiſſimumq; eius temporis medium. tum enim terra quoque ipſa medio quodā

quodã ſtatu humoris ſiccitatisq; eſt. Quod autem ueris æſtati eſt proximum, id iam ſicciorem iuſto reddidit terram, hoc etiam amplius æſtas inchoata. Quam igitur dico calidam & ſiccam cutem, hanc maximè terræ ſtatui adſimilem, quæ abeunte ſit uere, uel ineunte æſtate. Nã media æſtate in ſummo eſt ſicca, perinde ut teſta inte&ctorum animalium tegmen, non ut hominum, ſuum, aſinorum, equorum, aut alterius cuiuſquam eorum, quæ pilis ueſtiuntur. Quare ſi cutem terræ cõparare uolunt, hactenus quoque rem conſentire cum ijs quæ priùs diximus, inuenient. Ipſi uerò ſeſe ex homonymia non animaduerſa fallunt. In ſicca enim & calida cute multos magnosq; pilos naſci diximus: nimirũ ut de homine, uel animali pilis prædito, non de oſtreis aut cancris uerba facientes. Quippe per omnem cutẽ digeritur ſemper aliquid à calido, quod ſecum etiam interni humoris nonnihil aufert.

Cur neque humida admodum cutis, neque ſicca pilorum generationi idonea eſt, dictum eſt antea. Fortè humidam cutem facilè excrementa penetrant, & priuſquam reliquæ partes ſuccedunt, exire anticipant. Sicca uerò paulò durior eſt, quàm ut penetrari poſsit. non enim admodum apparet ueriſimile, quòd ignaua cutis ſicci-

tas

tas,totum ad ſe ueniens alimentum poßit abſumere.neutro modo in humana cute ſiccitas pilorum generationi obeſt: quoniam ipſa nunquam humoris ſaltem à principio eſt expers. Proinde ſi quæras ubi ob ſiccitatem animantia pilis careant,debes abire ad animantia teſtacea, cruſtacea, aut ſquammoſa:nam ut terra arenoſa & lapidoſa nullam patitur ſegetem,ita hæc nullos edunt pilos. Verum in hominibus nunquam cutis humoris ferè expers eſt,niſi forſitan ad extremum perductis ſenium. Nam hic cutem capitis aliquando eſt uidere teſtaceam, ac inſigniter caluam. Potes autem & in alijs ætatibus ſimpliciter ſuapte natura reperire ſiccam, ſed interno ferè ſemper humore imbutam: quapropter,ut dixi,eo ferè piloſior, quò ſiccior, præſertim in reliquis corporis partibus.

VERVM in quibus humida cutis eſt, & planè mollis, qualis modo concreſcens caſeus, in his eorum,quæ exciderunt,uiæ per cutem non manent: partibus ſcilicet eius quæ prius diſſidebãt,rurſus inter ſe unitis. At in quibus dura eſt non abſimilis caſeo iam coacto,perforatur quidem eorum quæ exeũt impetu. Cum autem rurſus uniri nequeat per ſiccitatem,meatus ipſos immutatos ſeruat, qui etiam perpetuo tranſfluentium ictu aſſiduè magis fiſtulantur.

Idem & in terra humida euenit:ſed alia forſitan

ſitan ratione. nam hic fortè ſuffocantur, in homine uerò meatus collabũtur. Nec obſtat, quòd alia animalia humidiſsima, ut ouis, & ſimilia, pilos multos, aut pro pilis aliam rerum phantaſiam produnt. non enim ſemper ipſa cutis interioribus reſpondet, duntaxat aliquãdo. firma enim in his cutis eſt, ſolida ac quodammodo coriacea, quo fit ut pili hic potius quàm in homine cutis cõditionem imitentur. Iam illorum alimẽtum plus parit alimenti ad pilos idonei, atq; hac ferè de cauſa homo præ cæteris animantibus minimè piloſus eſt.

SI igitur quod trãsfluit, uel halitus, uel humor purus ſit, halitui certè celer, miniméque impeditus trãſitus eſt, humor in exilioribus ſpiramentis nonnunquam hæret, aliquid etiam intrò recurrere ad profundũ cogitur. Sin ueluti fuliginoſus, craſsusq;, & terreus uapor ſit, ſubinde contingit, ut in anguſtis ſpiramentis impactus, nec facilè rurſum intrò redeat, nec uacuari poſsit.

Excrementum uniuerſi corporis quadruplex eſt. Aliud enim tenue eſt admodum, quod inſenſibiliter perſpirat: aliud ſeorſum, quod in ſudorẽ uertitur: tertium craßum quidem eſt, ſed ignauum, atque hoc quidẽ in ſordes, ac pediculos noſtri corporis uertitur: nouiſsimum magis fuliginoſum eſt, atque id ſolum ad pilos idoneum eſt. nam tertiũ etiam ſi quàm maximè in meatibus hæreret,

hæreret, pilis materiam oportunam non ſufficit. Argumento eſt, quòd plurimis corpus ſordidum, parum tamen hirtum.

HVNC igitur alius rurſum è profundo ſubiens ferit, prorſumq; impellit: tum hūc rurſus alter, atque illum alius. Ac multos mihi huiuſmodi uapores fuliginoſos alium ſuper alium impactos tempore complicari coniungiq; intellige, ac unum huiuſmodi efficere corpus, qualis eſt ea quæ foris cernitur fuligo: niſi quòd hic quantum ſpiſſatum eſt, tantum etiam per tranſitus anguſtiam ſtipatum, in anguſtam prorſus redactum eſt formam. Vbi autem tale corpus totum obſtruxerit meatum, deinceps iam uiolenter ictum, à ſimilibus ſui, quibus exitus non eſt, excrementis, totum interim propellitur, adeo ut cute exire cogatur, iam lori formam adeptum.

Quòd pili more aliarum partium non nutriantur, longè promptius eſt dicere, quàm ratione oſtendere: nam licet ex ſanguine principium non obtineant, plantis certè uidentur nutriri ſimiliter: donec attendamus, quòd nequaquam per totum alimentum recipiant: ſed tantum coaceruatis atq; congeſtis inter ſe fuliginibus, tandem in longum proferuntur, atq; in modum tenuioris lori finguntur. Ac ſi uerum uelimus dicere, non augentur in longum, ſed potius protruduntur.

Quòd

Quòd autem exhalatio quæ ſuccedit, tam potens ſit, ut conceptum iam pilum poſsit extrudere, promptè potes ex unguibus diſcere, ubi partes primæ tandem omnibus uidentibus euadunt nouiſsimæ. Potens enim eſt uirtus excretiua, & nobis inſcijs promouet, ſed admodum paulatim: atque hinc eſt, quòd partes citra dolorem ſeſe inuicem protrudunt, tametſi uel parua unguium diſtractio ingētem dolorem moueat. Tantum ergo augmentum pilorum & unguium differt ab incremento aliarum partium, atq; adeo ipſarum ſtirpium: nam quod primum fuit in unguibus, & in pilis, tandem fit nouiſsimum: at radices ſtirpium perpetuò fixæ manent, nec ſeſe exerunt: iam ſtirpes augentur in omnem partem, pili uerò & ungues præſertim in longum. Certum ergo eſt, quòd potius protruduntur, quàm ſecundum longum nutriuntur. Atqui econtrario reliqua membra ſolida prius deſinunt creſcere in longum, quàm in latum. His uidetur atteſtari quod nunc dicam: Si quis tribus quatuórue diebus barbam ultrà, quàm ſolet, promittit, præ inſolentia manifeſtam moleſtiam ſentit. Poteſt hoc contingere ex grauitate maiore ſolito: poteſt etiam accidere, quia promotis ac promiſsis præter ſolitum pilis, non eſt æquè prompta ipſorum extruſio, nec excrementum promptè difflatur, ſed in poro magis magisq; excrementum coaceruatur. Hæc eſt in-

n ſolentia

ſolentia quæ naturam uellicat, donec in conſuetudinem uenerit, uel meatus plenitudine quadã obſtupuerit. N*eſcio an ſimili de cauſa (certè iuſtum problema eſt) pili in palpebris & ſupercilÿs ſecti priorem longitudinem repetunt, integri uerò non creſcunt: nam in ſolido loco fixi ſunt, ac parum fœcundo, tamen raſi aut etiamdum ſecti ad prius incrementum redeunt.* I*am ergo de utilitate ipſorum dicendum eſt. non enim eos natura duntaxat ad decorum produxit, ſed ut meatus ÿs infarciat, ne corpus rarefactum omnibus externis iniurÿs peruium eſſet: quemadmodum in ÿs euenit, qui caput raſum habent.* N*am ſine ullo detrimento corporis, ne ipſa quidem barba radi poteſt. hac de cauſa forte &* M*oyſes in* L*euitico barbam radi uetuit. non deſiderant tamen eos mulieres: ut enim illarum corpus eſt frigidius, ita & denſius: ob eam cauſam neq; pueri pilos alibi quàm in capite edunt: nondum enim corporis raritas illud tegmen requirit.*

ADSIMILES autẽ quod in meatu eſt impactũ herbę ſtirpíſue ueluti radici: quod uerò ex cute extat, ipſi ueluti ſtirpi.

D*ifferentia eſt, quia radices plantarum animatæ, radices uerò pilorum inanimes. atque in cute more ſtyli potius ſiguntur, quàm ad morem radicum cum plantis terram amplectantur.*

FIT autem niger pilus, cum deuſto ui caloris uapore excrementum in exactam

fuliginem

fuliginem mutatur.flauus uerò, cum uapor minus torretur:quippe quod tum eſt impa ctum flauæ bilis, nõ nigræ, feculentum ex crementum eſt.Albus uerò pilus ex pituita naſcitur.

Exhalatio omnis in corpore ſimplicis quodammodo generis eſt,quippe calida & ſicca.uerum prout ex pituitoſo,bilioſo, aut alio effertur ſanguine,ſpeciem mutat,ac in pilis colorem ſibi aſsimilat,niſi externum quiddã prohibeat:quippe color exhalationem,exhalatio humorem,humor uerò temperaturam imitatur. Imitatur,dixi,nam ſimpliciter aſsimilari nequit:alius enim color ipſius ſanguinis, alius ipſius excrementi, nec ſtatim ex ipſo ſanguine,ſed ipſius fuligine pilus enaſcitur, quæ nunc magis pituitoſa, nunc amplius bilioſa eſt. atque hoc modo ipſe Galenus audiendus,ubi nunc album ex pituita,flauum ex bile generat.Non enim ſimpliciter fuligo,aut bilis,aut pituita eſt:ſed ex bilioſo aut pituitoſo humore naſcitur.

RVFVS ſicuti albi flauiq; coloris eſt medius,ſic eius generatio ex pituitoſæ bilioſæq; fecis media quadam natura prouenit.

Quemadmodum dicere ſoleo,nihil ferè eorum quæ uulgò dicuntur,temeraria ſunt:ſed illorum ratio plerunque latet.ex ijs eſt quod uulgò dicitur,eos qui rufa barba,aut cæſarie ſunt,pluſquã

mediocriter bonos aut malos eſſe. Reſpōdent ĳs hiſtoriæ ſacræ. Nam Dauid rufus erat, quo nihil humanius, melius: rurſum Eſau rufus erat, tamen ferus. Poſſem ego ex hoc loco colligere horum cauſam. Nam rufus color, inquit Galenus, ex media quadam natura conſtat inter pituitoſum & bilioſum, idq́; uidetur mihi accidere dupliciter, uel quia per ſe talis natura media eſt, uel per accidens occaſione alicuius miſturæ, quæ per ſe talis eſt, propè ad temperamentum accedit: & licet ad ſanguineū inclinet, ſimplex exiſtit. Verum quos miſtura tales reddit, ferè maligni. Semper enim damnata eſt omnis inæqualis complexio: & quemadmodū corpus perpetuò ualetudinarium ferè efficit morboſumq́;, ita & animum ferè moroſum: certè animum nihiloſecius quàm corpus duplicem reddit, uulgo proditores arguuntur. Nunc dicamus cur ipſa coma aliquandò nigra, & barba rufa: puto pauci ſunt qui id non annotarint, ac tanto mirabilius eſt, quòd nemo cauſam reddiderit, ne quæ ſierit quidem. nec in promptu apparet. Nam ſi temperaturæ diuerſitas in cauſa ſit, quaſi alia temperatura capitis, alia ipſius faciei, ita fere ſemper in omnibus eſſe oportebat. Forſitan commentaberis ignauius excrementum ad faciem ſeponi, & calidius nigriusq́; ad caput ſegregari. atq; id omnino eſt commentitium. ergo ſola in temperamenti imparitas in cauſa eſt. nam longè aliud

gè aliud

gè aliud temperamentum ipſius capitis, aliud ipſius faciei: ac quale eſt caput ab initio, uix tandem talis fit ipſa facies. humida enim facies eſt, & ad generationem pilorum inidonea, niſi demum quando cum uniuerſo corpore calore teſtium nonnihil exiccata fuerit. Eadem ferè cauſa eſt, cur barba poſterior & plerunque coma minus colorata eſt. Plerunque dico, nam facies carnoſior eſt, ac proinde ut humidior, ita & calidior: atq; hac ratione eiuſdẽ coloris pilos cum capite ſæpe oſtendit. Magis miraberis cur potius facies quàm caput in iuuentute pilis uariet: ſæpe enim barbam partim nigram, partim canam uidimus, cæſarie adhuc conſtante, nunquid partes hic uario temperamento præditæ ſunt? Ob eandem cauſam & temporibus citius caneſcimus, quàm alijs partibus. ſunt enim tempora humidiora, ſinciput uerò ſiccius. Sed hæc differentia minor eſt, quàm ut euidentem in iuuentute pilorum differentiam faciat, duntaxat in ſenectute. nam nutrimentum pilorum in iuuenibus fortè, in ſenibus imbecille: facilius autem mutatur infirmum, quàm robuſtum.

CRISPI pili fiunt uel propter ſiccitatem temperamenti, uel propter meatum in quo radicantur. Et propter ſiccitatem quidem ad eum modum, quo corrigiæ quæ igni plus iuſto ſiccantur. Et quid corrigiarum meminiſſe eſt opus, cũ ipſos pilos ubi

igni propius ſunt admoti, protinus intorqueri uideas. Atque ita quidem omnes Aethiopes ſunt criſpi, at propter meatuū in quibus radicātur naturam, ad hunc modū: Cum exhalatio ſæpe imbecillior eſt, quàm ut rectam uiam ſibi moliri poſsit, pro modo quo inflectitur, etiam meatum ſuum figurat. Interim uerò exhalatio ſatis ualens eſt, ſed duriore cutis natura recta ferri regione prohibita, in latus flectitur: ita ut extrinſecus uidere licet, non halitum modo, aut fumum, ſed etiam flammam ipſam cum ſurſum agi uetatur, diuiſam utroque uerſus in obliquum agi. Sic igitur corporis exhalatio, ubi prorſum agi prohibetur, obliquum ſibi tranſitum ſub cute molitur, donec longiore ſpatio collectam aliquid eam urgeat, & foras flatu agát. Eſt quando ambobus coëuntibus, & primæ exhalationis, quæ meatum finxit, imbecillitate, & cutis ſiccitate obliquitas pilorum radicibus contingit.

Criſpitudinis item & ſimplicitatis pilorum duplex eſt cauſa: altera ſiccitas, altera meatus obliquitas. Siccitas autem aliquando oritur ex ipſa cute, aliquando ex ipſa fuligine. Sic meatuū aut pororum obliquitas, interim ſequitur ipſius cutis duritiem, interim ipſius exhalationis imbecillitatem. non enim hæc ſemper cutem perua dit,

dit,ſed in medio moratur, ac tandẽ in obliquum fertur,qualiter & fumus ſui debilitate aliquando circunſtante frigore propellitur,atq; reuertitur:aliquando exhalatio ſatis ualens eſt, ſed cutis duritia ut pertinax eſt,ipſam remoratur,& rurſus intercepta per obliquum digreditur. Ergo natura ſicci criſpi ſunt: maxime tamen criſpi ſunt,qui calidi & ſicci,adeò ut non iam ſiccitas,ſed potius caliditas criſpitudinis cauſa cenſeatur. Simile huic problemati fuit,quod in primo dictum eſt,an calidum,an potius ſiccum exiccet. utrunq; enim ab eodem pendet principio. Nam immediata obliquitatis cauſa eſt contractio. contractionis uerò ipſa exiccatio. Atqui per accidens & calidum quoq; contrahit, & in obliquum corpora torquet. Quando ergo nunc ſiccitas,nunc exhalationis infirmitas criſpitudinis cauſa ſit,oportet diſtinguere.nec eſt difficile. Nam quando exhalationis aut cutis ſiccitas in cauſa eſt, ferè coma denſa eſt,ac ſatis craſſa. ubi uerò ipſius exhalationis infirmitas, ferè tenuis eſt,& rara. Denique quibus ex obliquitate pori pilus fit criſpus,ferè per omnia criſpus. ſed quibus ex ſiccitate magis in fine, iam hæc coma ferè flaua aut rufa, illa uerò inſigniter nigra. hac de cauſa ſubinde puellis coma criſpa ſimiliter & flaua eſt: nec ſine decoro,aut laude:nam ut infame eſt uirum eſſe effœminatum,ita illiberale eſt uirginem eſſe uiraginem. Credo hac occa-

ſione factum eſſe, ut ſtudio comam flauam & criſpam puellæ ſibi comparent, quibus natura negarit. Nā in bene natis aut ſimplicē eſſe oportet, aut criſpam, ſed flauam. eadem ratione promiſſam in puellis laudant: non enim ipſam decet natura ſiccam eſſe.

QVALES autem in radice finguntur, tales rationabile eſt perpetuò fore. Neque enim durorū & ſiccorū corporū quippiā, niſi prius molliatur, fingi in rectū poteſt.

Non tamen herbæ aut plantæ ad modum radicum ſuarum incuruantur, quibus antè pilos aßimilant. Atque hæc eſt pilorum & plantarū differentia. harum enim radices nunquam locū mutant: ſed pilorum radices tādem ſeſe exerūt, & quod in ijs primum fuit, demum in extremū deſinit. non enim more ſtirpium nutriuntur, ſed tantum ruditer augentur. hoc eſt quod Galenus dixit, Totum interim propellitur, adeo ut cute exire cogatur iam lori formā adeptum. Vnum tantùm Galeno noſtro addam, quòd ferè coma ſimplex ſit circa principium: criſpa autem magis in fine: & hoc mihi magnum eſt argumentū, quòd & ipſi capilli tandem magis ac magis exiccentur.

ATQVE hæc quidem eſt pilorum generatio. Sequēs eſt, ut cauſas omnium quæ temperamētis in pilorum pro ætate, regione, & corporis natura differentijs contingunt

gunt, dicamns. Ergo Aegyptij, Arabes, & Indi, omnes denique qui calidã & ſiccam regionem incolunt, nigros, exiguiq; incrementi, ſiccos, criſpos, & fragiles pilos habent.

Quatuor ſunt annotanda in pilis, color, figura, multitudo & paucitas, craßitudo & tenuitas. Iam craßitudo eſt duplex: quædam ſequitur alimenti copiam, quædam alimenti atq; adeo fuliginis craßitudinẽ. Verum ut hæc facile eſt uerbo tenus diuidere, ita quando craßitudo hoc, quando illud ſequitur, difficile eſt reuera diſtinguere: niſi quòd craßi ex copia alimenti, ijdem ſunt & multi: craßi uerò ex ſola fuliginis craßitudine poßunt eſſe pauci: ſic econtrario ſubtiles, ex inopia alimenti pauci, ex tenuitate humorũ poßunt eſſe multi, atq; ij cum quadam mollitie comati ſunt, ac ſubtile ingenium arguunt. Securior eſt diſtinctio, quòd qui ex craßitudine alimenti craßi ſint, ferè ijdem & duri, reliqui magis molles, non tamen ſubtiles: ex inopia alimenti ſemper duri, ſed ſubtiles: ex ſubtilitate alimenti ferè molles, aut potius mediocres. Reliquorum cauſæ ex prioribus ſatis notæ: proinde ad propoſitam dictionem redeamus, ubi eos qui calidam regionem inhabitant, ſuis pilis deſcribit. quòd autem ijs omnibus pilos nigros, ſiccos, criſpos tribuit, difficultate caret, & cum naturis cholericis conuenit: ſed dißidet quòd illi pilos te-

 nues

nues & exigui incrementi habent:nam contrà bilioſi ex natura multos & craßos habent. Vellem quòd horum differentiam Galenus nobis reddidißet. Videtur mihi ex imparitate caloris euenire. Nam calida hominum complexio, multum relinquitur ab aëris æſtu: atq; hic quidem alimentum pilorum digerit, illa uerò alimentũ ſuggerit. Ferri poteſt, quòd fragiles habent. Nam ijdem uidentur tenues, ex inopia alimenti, fragiles atque imbecilles. atq; hactenus pili iſtorum differunt ab illis qui ex natura ſunt bilioſi: nam horum pili multi, craßi, & robuſti.

CONTRA' qui humidam frigidamq; regionem habitant, Illyrij, Germani, Sarmatæ, & omnis Schytica plaga, modicè auctiles, & graciles, & rectos, & rufos obtinent.

Differunt, quia horum pili ſimplices, albi, rufi, ſubflaui, uix tandem flaui conueniunt: quia & hi pilos habent modici incremẽti, & per conſequens graciles & imbecilles aut fragiles. Sunt autem modici incrementi, non quòd alimentum in illis abſumatur, ſed quòd in ijs alimentum deſideretur.

QVI uerò inter hos tẽperatum colunt tractum, hi pilos plurimi incrementi, & robuſtiſſimos, & modicè nigros, & mediocriter craſſos, tum nec prorſus criſpos, nec omnino rectos edunt.

Pilos

Pilos habent plurimi increm̃eti reſpectu eorum qui prius dicti ſunt, & regionem calidam inhabitant, aut frigidam. nam neq; ut hic deſideratur, neq; ut illic abſumitur. Eadẽ ratione & robuſtos habent. nam qui affatim nutriuntur, craßi euadunt, & per conſequens robuſti: propterea mirum eſt, quòd ijs dedit robuſtißimos, ſed duntaxat mediocriter craßos. certè utrunq; eodem modo afferendum apparet: nam nulla eſt regio quæ profert craßiores.

ET in ætatibus ad eundem modum, infantium quidem pili Germanis, florentium ætate Aethiopibus, epheborum & puerorum ijs qui temperatum locum incolunt, in robore, magnitudine, craſſitudine, & colore ad portionem ſeſe habent.

Bene facit, quando infantes conditione pilorum cõparat Germanis. Nam utrobique tenues, albi, ruſi, & ſimplices, pauci. Sed ubi florẽtes cũ Aethiopibus cõfert, duplex difficultas eſt. Prior, quòd florentes ætate nunc iuuenes appellare uidetur, quo nomine prius extremè adoleſcentes indicauit. Secunda eſt in ipſa re. nam licet ambo, hoc eſt Aethiopes & florentes, pilos habeant nigros, criſpos, non tamen ſimiliter craßos, aut robuſtos. nam Aethiopes tenues, fragiles, iuuenes uerò craßos & robuſtos. Magis mirum eſt, quòd & ephebos & pueros comparet cum ijs qui temperatum

peratum locum incolunt:nam tametſi per ephebos potuit intelligere extremè adoleſcentes, tamen pueri longè à temperatura abſunt. Iam ipſo dicente,pueri,imò etiam qui pubeſcere incipiunt,adhucdum paruos & imbecilles exigunt: & quomodo ergo cum ijs qui temperatum locum incolunt,confert? nam ijs pili robuſti,craſſi. Iam nec ipſos extremos adoleſcentes tanquam temperatos omnino,cum ijs,qui temperatum locum incolunt,comparare poſsis. Nam temperati ſimpliciter neq; craßos,neq; robuſtos,ſed mediocres,imò ſubtiles ſubſtantia pilos exigunt:temperata uerò regiò reſpectu intemperatarum craſſos oſtendit. Neſcio ergo quam hic excuſationem iterum Galeno inueniam. uidetur mihi unus eſſe ex ijs locis,qui interiectus eſt,uel à Galeno obiter ſcriptus:nam in quibuſdam,nō autem omnibus,hæc comparatio ſeruari poteſt. Et quomodo ergo dixit,quòd in robore,craſsitudine,magnitudine, & colore ad proportionem ſeſe habent? nunquid ita dixit, quia aliter comparari inuicem non poßunt? Erit quibus hæc qualiſcunque excuſatio,magis placebit,quàm prior noſtra audacia. ego autem miror,quòd nemo hos nodos deprehenderit,aut ſi quis deprehenderit, quòd diſſimularit.

IN corporum quoque naturis ad ætatum & regionum portionem pili ſe habēt. Pueri enim admodum parui nudi ſunt pilis,

lis, quòd utique nec meatus adhuc ullus eis in cute eſt, nec fuliginòſum excremẽtum: incipientes autem pubeſcere, paruos & imbecilles exigunt.

Quòd pueri, & incipientes pubeſcere, paruos, tenues, & imbecilles pilos edunt, eſt uerum: uerum quòd in omnibus ætates & temperaturas ad regiones conferre poßis, falſum eſt: nam temperaturas & ætates inuicem potes comparare, neutras autem ad regiones in omnibus poteris aßimilare.

AT qui iam florẽt ualentiores, & multos, & magnos, & nigros habent, quòd & frequentes iam meatus ijs ſint facti, & fuliginoſis excrementis præ ſiccitate & calore abundent.

E*t quomodo ergo primum florentes comparauit* Aethiopibus? *certum autem eſt quòd nunc florentes iuuenes appellat: & proinde extremè adoleſcentes omiſit, niſi ſub ephebis continuerit: atque id eſt uerißimile. nihiloſecius difficile ætates cum regionibus comparabit: nam infantes cum frigidis hactenus poteſt, quòd infantes nũc amicè ſupponãtur frigidi. ubi uerò adoleſcentes cum temperatis, aut iuuenes cum* Indis *aut* Aethiopibus *conferet, laborabit: quippe calida & ſicca regio nutrimẽtum pilis exiguum relinquit: ætas uerò calida & ſicca liberaliter ſufficit: non ergo in calida & ſicca regione homines uehemẽter-*

ter piloſi ſunt,ſed potius in temperata. Nam de Indis hic dicitur,quòd nigros habent,& exigui nutrimẽti:de ijs uerò qui temperatum tractum incolunt,quòd plurimi incrementi, robuſtos ac mediocriter craſſos adoleſcentes uero ac iam pubeſcentes,ut poſtea dicitur, paruos edunt & imbecilles. Sed neq; iuuenes cum temperatis regionibus omnino conferre potes:tametſi enim utraque conditio pilos pariat multos , non tamen ſimiliter criſpos aut coloratos.Iam econtrario licet iuuenes comparentur cum Aethiopibus,pilorum criſpitudine,colore,non tamen multitudine:ita & pueros in colore pilorum potes cum regionibus comparare,in robore tamen,craſſitudine,& magnitudine, nequaquam : credo igitur confuſam tãtùm comparationem facere uoluit, aut qualem licuit.nam ſi ætates regionibus conferre uolueris,melius comparare non poteris,neque uſquam exquiſita in omnibus comparatio continget.

CAETERVM pìli qui in capite, ſupercilijs, & cilijs habentur , etiam pueris nobis innaſcuntur. Siquidem generatio ijs eſt non qualis herbis , ſed qualis ſtirpibus prima ratione à natura conditis, non temperamentum ex neceſſitate ſequentibus, ſicuti in libris de uſu particularum eſt mõſtratũ. Verum hi quoque quod quidẽ ſint, id naturæ arti acceptum ferunt.

Pili

Pili in uniuerſo corpore non tam ſequuntur naturæ induſtriam, quàm temperamenti fortunam. argumēto eſt, quòd mulieres pueri aliquot etiamdum uiri ijs carent: hac ratione & in uiris nullum ſeruāt limitem, ſed quemadmodum gramina, quæ ſponte proueniunt, abſque ordine errant, & quodam modo exorbitant, atque ſeminantur, aut ſeruntur: diſcrimina habent, & manifeſtum agnoſcas in illis ordinem: tales ſunt in capite, cilijs, ſupercilijs pili. nam & ij naturæ beneficio quodam modo conſiti ſunt, quadamq; ſeminaria facultate diſcreti. Circunſcribuntur enim ſuis limitibus. Nihiloſecius & ijs quoque natura ſeorſum ab alio corpore idoneam temperaturam accommodauit. Nam qualis eſt in adoleſcentia cutis uniuerſi corporis, talis ferme eſt in infantia cutis aliorum ſuperiorum, & præſertim capitis. & propterea mirum eſt, quòd Galenus illos duntaxat naturæ aſcribit, ac temperamenti rationem contemnit. Melius in x i. *libro de uſu partium, in ſupercilijs ex ſubiecti natura id demonſtrauit: uerum quia in omnibus prima natura has partes præter reliquas inſigniter exiccauit, ut pilis ſtatim à natalibus idoneæ eſſent, in hoc loco potius naturæ ſtudio, quàm alicuius peculiaris temperaturæ (ita enim hunc locum accipio) beneficio acceptum tulit. Quod uerò non parum temperaturæ diſcrimina huc conferant, ex diuerſitate infantium agnoſces,*

quorum

quorum alij alijs præcociores atq; ſerius comati euadunt: quemadmodum neq; calui eodem tempore fiunt, quippe & uiris quàm mulieribus coma eſt liberalior, licet his prolixior: ſed neq; omnes uiri æqualem cæſariem producunt.

QVO'D nigri, rufi'ue, uel alio quouis ſint colore, id ætatis temperamento omnino debent. Subrufi enim ferè ſunt: quoniam quod in meatibus eſt impactũ, nondum totum eſt nigrum: quippe cum humiditas multa ſit, & trãſitus facilis, & deuſtio imbecilla.

Prius diximus, quòd nulli peculiari temperaturæ coma debetur: nam cuiuſcunque temperaturæ fuerit corpus, in capite pilos edit: ſed quòd præcociter aut copioſè exeant, quodq; hunc aut illum colorem obtineant, diſcrimini corporis debetur: oportet tamen & id primo in regionibus temperatis accipere. nam in intemperatis ferè unaquæque regio ſuo more pilos alterat: & Germanorum ferè in iuuentute rufi, Aethiopum nigri: proportionem tamẽ quandam accipere licet: non enim hic omnes bilioſi, uel illic pituitoſi. Minus id ad cætera animantia accommodare oportet, quòd hic pili potius cutis, quàm totius corporis conditionem comitantur: hominis enim cutis tenuis eſt, reliquorum uerò præſertim armentorum & iumentorum bene ſolida, quo fit ut nec caluitiem patiantur more hominum.

BON.

BONI uerò incrementi & modicè craſſi ſunt, propter excrementorum, quibus aluntur, copiam: quippe ipſa pars corporis in qua fiunt, ſicca eſt: tota nanq; calua oſſea eſt. Cutis uerò quæ illi eſt circundata, tanto reliqua totius corporis cute eſt ſiccior, quanto etiam eſt durior. Aſcendit tamen tum ab ijs quæ circa cerebrum ſunt, tum uerò ex toto corpore fuliginoſi excrementi non parua uis.

Fortè boni incrementi longos appellat: fortè etiam, ut ſequens particula exponit, mediocriter craſſos: fiunt autem tales ob alimenti liberalitatem, aut craſſitudinem. Neq; eſt hoc alimẽtum, ipſius cutis tantum excrementum (quia expers ferè omnis proprij humoris eſt) ſed abunde ad ipſum fertur ex cerebro, atque etiam ex profundo corpore: atque id magis biliosum eſt. aliquid tamen & ipſa cutis ſiccitas præſtat, quo fit ut duobus modis ad generationem pilorum conferat, & loci opportunitate, & materiæ ubertate. prius enim in ſicca quàm humida cute excrementum fuliginoſum colligitur.

QVO fit ut quale ætate florentibus totum eſt corpus, eiuſmodi iam infantibus ſit capitis cutis.

Hoc & nos antè diximus: atq; unica cauſa eſt, quare ferè pueris pili in capite ac ſupercilijs comnaſcuntur, qui in reliquo corpore non niſi in

ipſa iuuentute ſequuntur genitalibus uiſceribus uires conquirentibus, per uniuerſum corpus trāſfundentibus, & quodam modo exiccantibus.

EO'QVE rationabilius nonnulli procedente tempore calui redduntur, quibus ſcilicet à primo durior cutis erat. Quippe monſtratum prius eſt, ſeneſcentium partes omnes ſicceſcere. Fit autem cutis non paucis ueluti teſtacea, ubi ſupra iuſtum fuerit ſiccata. In ea uerò, ſicuti ex prioribus conſtat, nihil naſci poteſt.

Quibus à principio cutis admodum fuit dura, ijs circa ſenectutem fit teſtacea: quapropter ut ij præcocius comati, ita etiam citius fiunt calui. Putat uulgus id ea ratione fieri, quia ſiccitas adueniens alimentum abſumit. nam ut radices dum alimento fruuntur, pulchrè ſeſe habent, & terram pertinaciter complectuntur: ita ubi alimento deſtituuntur, exanimes ſunt, & à terra ultro diſcedunt. Hoc quomodo accipiam neſcio. nam in ſenibus ſiccitas ignauior apparet, quàm quæ adueniens alimentum poßit abſumere: denique radices pilorum non complectuntur terram, ut radices plantarum, ſed potius figuntur in cute, tāquam ſtylus in corpore ſolido: atq; hic primum ſtylus labefactatur, dum corpus ſolidū attenuatur: ita & ego in ſenibus tum primùm pilos cadere puto, quando cutis, quæ antè fuit carnoſa, nunc efficitur rara, abeunte carne,

quæ

quæ fuit illi prius ſubtexta. Poſſet forſitan aliquis dicere, quòd licet pili propriè non nutriantur, quòd tamen ueteres illorum in meatu radices attenuentur, atq; ita neceſſe eſſe, ut decidant, niſi pro ueteribus attritis recentes ac ſolidiores ſuccedant. Sed prior commentatio eſt ueriſimilior. atque hæc de altera caluiciei cauſa. Eſt & altera apud Hippocratem *in* Epidemijs, *ipſius cutis raritas, atque humorum ſubtilitas. atque hæc caluicies admodum præcox eſt.* D*iſtinguitur autem ab altera, quæ ſiccitatem ſequitur, mollicie. nam ea admodum teſtacea eſt, hæc uerò nondum omnino dura eſt, imò ſubinde multis alijs humidior.* Hoc modo multi *ex præcipuis philoſophis præmaturè calui fuere. Sic* Hippocrates *præcociter caluus legitur:* Heliſeus*, & aliquot alij ex prophetis.* Omitto *nunc caluiciem, quæ immodicam* V*enerem ſequitur. nam & ipſa cutem rarefacit: neſcio tamen bene intelligere, quomodo humorum per ætatem uitium caluiciem faciat, niſi & hoc ipſum ſubiectam cutem ac porum corrumpat.*

ITAQVE etiam interna manuum, & inferna pedum ſemper glabra & pilorũ expertia ſunt, quòd ſicciſſimus denſiſſimusq; ſit tendo is, qui ſub cute habetur.

Tendonem, nõ autem cutem dicit. nam prius dictum eſt, quòd pars cutis, quæ intra manũ eſt, ſit temperatiſſima.

QVIBVS autem ad ſummam ſiccitatem cutis capitis non peruenit, imbecilli his omnino, albiq; pili fiunt, quos uulgo canos appellant: imbecilli quidem conuenientis alimenti penuria: albi uerò propterea, quòd alimẽtum, quo alũtur, ueluti ſitus eſt pituitæ, quæ ſpatio computruit.

Non oportet cogitare, quòd pili foris corrumpantur deſiderio alimenti, quemadmodum in hyeme ſtirpes: quinimo id magis in ipſo meatu, quàm ipſa radice euenit. Iam neq; hoc alimentũ primum corrumpitur ſub ipſa cute, ſed ueriſimiliter corruptum erat priuſquàm huc ueniebat: corruptio uerò hæc ipſam humiditatem ſequitur. Nec *refert, quòd humiditas in iuuentute quàm ſenectute fuerit maior. nam prius huic dominabatur naturalis caliditas. hac uerò abeunte, neceſſum eſt, ut corruptionem ac ſitum quendam contrahat, ac quodam modo pituitoſum euadat.*

VBI enim meatus etiamnum manet, excrementum uerò exiguum eſt, & lẽtum ac languidè à calore propellitur, non diſſimiliter putredine afficitur.

Duplicem hic apparet caniciei cauſam dicere, alimenti inopiam, & malitiam. Sed id quidẽ ſatis indiſtinctè ab eo dictum eſt.

IAM calui fiunt homines, cum ſeneſcunt, à ſincipite magis: caneſcunt magis à tempo-

temporibus: quoniam illud omnium capitis partium eſt ſicciſſimū. hæret enim cutis illic oſſi nudo. Tempora uerò humidiora ſunt, quòd in ijs muſculi magni ſub cute habeantur: omnis autem muſculus carnoſus ſit. Caro tum oſse, tum cute humidior.

Hæc maximè atteſtantur ijs quæ diximus, caluiciem ſiccitatem ſequi, caniciem uerò magis uitiū: proinde ſiccæ partes, citius caluiciem, humidæ uerò præcocius patiantur caniciem. Quòd igitur humida quædam animantia more humano non caneſcunt, in cauſa eſt excrementi craſſitudo, & robur. Non calueſcūt autem, quia illorum pili in denſiori tergore, more eorum qui in palpebris fixi ſunt, firmam ſedem habent: ſinciput autem licet quidam ægrè ferant, nūc priorem capitis partem nominat, atque hæc quidem ſiccior eſt. interius tamen cerebrum hac parte, quàm poſteriori humidius, propter ſenſus promptitudinem, qui ibi habitant, factum eſt: ob eam cauſam maximè ex carne eſt: nam carnis copia ſenſus atq; intellectum facilè obſcurat.

EST autem ei quod dicimus, diligenter attēdendum, ne imprudentes noſmetipſos fallamus: ſicuti ſe fallunt multi ex ijs qui optimi uiſi ſunt medici. Qui ſi quē caluum uiderint, ſtatim huic ſiccum eſſe totius corporis temperamentū putant. Neq; enim ſimpliciter ita coniectari oportebat,

ſed prius illud definire præſtiterat, humanum corpus in alijs æquabili per totũ temperamento eſſe, in alijs nec ijs paucis inæquabiliter eſſe affectum. Cum eorum aliæ particulæ mediocri & iuſto ſint humidiores, aliæ frigidiores, aliæ ſicciores, aliæ calidiores, aliæ prorſus temperatæ, ac mediocres. Porrò huic maximè attentos eſſe conuenit, ubi corporis temperiem æſtimamus.

Quòd totum corpus unam ſimpliciter intemperiem obtineat, impoßibile eſt: quòd uerò eiuſdem qualitatis exceßum pro ſua ratione unaquæque particula patiatur, fieri poteſt: & manifeſtum eſt in febribus, ubi tam frigidæ, quàm calidæ partes calore aliquo efferbuerunt. Idem & in ſanis euenire poteſt: non enim tantum hepar, ſed & cerebrum, & uenter, licet frigida ſint, aliquando plus caloris, quàm debent, continent. Idem ſimul facilè eueniet & in corde, & in teſtibus, quorum naturam uniuerſum corpus ſequitur. Eſt tamen ubi alia intemperies alteram particulam occupat: ſic hepar promptè excedit calido, uenter frigido, quamuis nimis ridicuum ſit, quòd uulgares quidam medici in ægris ſemper criminentur hepatis caliditatẽ, & uentris frigiditatem, qui naturalem temperaturam referunt, dum alij morboſam inquirunt.

QVIPPE ſi totum corpus æquabiliter conditum ſit, omnemq; partium inter

ſe com

ſe competentiam in latitudine,longitudine,& altitudine ſeruet,poteſt utique ęquabiliter attemperatum eſſe id corpus.

Si totū corpus æquabiliter ſit conditum, hoc eſt,ſingulæ partes iuſtam ad ſe inuicem in figura & magnitudine competentiam ſeruant,magnum eſt æquabilis quoq; temperaturæ totius corporis argumentū.nam(quod prius diximus) ægre corpus recte afformari poteſt per omnia, niſi temperies fuerit opportuna.quoniam temperies ſi non eſt figuræ principalis artifex, inſtrumentum tamen quodammodo eſt. Iam *longitudo,latitudo,& profunditas,longè maiorem conſenſum habent cum temperatura,quàm reliquæ figuræ.* Nam *cerebrum bene temperatum & liberale,plerunque liberalem capitis magnitudinem facit.* Certè *cor calidum pectus expandit, frigiditas cōtrahit.* Et *hepar bene temperatum iuſtos lumbos efformat,ſiccum extenuat.& rurſum humiditas in longum, caliditas uerò in latum & profundū corpus promouere idonea eſt.*

AT ſi cui corpori thorax,collum,& humeri maximi ſunt, lumbi parui anguſtiq;, & crura gracilia atque ſicca,quomodo id dixeris omnibus particulis ſimiliter affectum? quin ſi crura ei craſſa ſint, & lumbi lati, thorax uerò anguſtus, ne id quidem omnibus partibus æquabiliter eſt temperatum. Sūt alia corpora quibus maximum

eſt caput,alia quib⁹ paruũ,quale paſſerib⁹. Iã crura alijs blæſa, alijs uara.Artuũ quoq; extrema alijs gracilia,alijs craſſa.Et thorax alijs,ut dictũ eſt,latus,alijs tabulæ ritu anguſtus,quos Græci σανιώδεις uocãt.Vbi uerò opertæ ſcoptulę illis ſine carne nudæq; planè ſunt, & alarum more pronæ, nominantur à medicis eiuſmodi naturæ Græcè πτερυγώδεις. Quantopere hæ ſint uitiatæ de perdito his paulo minus omni interno thoracis ſpatio,quo pulmo & cor ſunt ſita, neminẽ latet.Innumeræ uerò aliæ particularum corporis planè affectiones ſunt, ubi id à naturali analogia protinus in utero matris ad inæqualem intemperiem eſt mutatum.Minimè igitur in corporibus id genus ex unica particula coniectandum de toto eſt.

Non ſtatim iniqua forma arguit iniquam intemperiem:ueruntamen gracilitas ſiccitatem ſignificat, non quidem uniuerſi corporis,ſed eiuſdem partis:ſic & capitis magnitudo aliquando cerebri copiam oſtendere poteſt,ac iuſtam eius temperiem,non tamen ſtatim uniuerſi corporis, aut etiam cordis:& rurſum paruo exiſtente capite,latus eſſe thorax poteſt:quippe ex cordis caliditate forſan accidit: non tamen ſtatim & ipſum cerebrum calido excellit. Atque iterum anguſtia thoracis & eius gracilitas ſiccitatem

& frigidi

& frigiditatem cordis ſubinde indicat, non tamen ob id cerebri aut etiamdum uniuerſi corporis: & ſi gracilitas nuper contracta fuerit, morboſam, ſi uero ab ortu, natiuam ſiccitatem demonſtrat. Ita *quibuſdam aut hectica febre aut alio modo contabeſcentibus, non ſoli humeri, ſed uniuerſus thorax anguſtus redditur, abſumente ſcilicet plus minus omnem carnẽ ſiccitate.* Nam *& ex natura tales quidam ſunt maxime ij, qui ad ptiſim procliues ſunt.* Non *ergo ex capite, non ex cute, non ex corde, multo minus ex unguibus uniuerſum hominem potes coniectare. quòd partes ſæpe inæquabiliter ſunt diſtemperatæ.*

NEQVE enim hi, qui mores ex ingenio corporis docere profitentur, ſimpliciter de omnibus pronunciant: uerùm ipſi quoque experientia docti, ſi quis impenſe hirto eſt pectore, hunc audacem iudicant: ſin cruribus eſt hirtis, ſalacem: non tamẽ cauſam etiam adiiciunt. Neq; enim cũ pectus habere leoni ſimile dicunt, crura uero hirco, iam primam cauſam inuenerunt. Siquidem cur leo quidem audax, hircus uerò ſalax ſit, ratio etiam inueſtigandum exigit. Hactenus enim quod in re quidem fieri cernitur, dixere: cauſam tamen eius omiſere. Cæterum is qui naturali ſpeculatione eſt exercitatus, ſicuti aliorum omnium, ita horum quoque cauſas inuenire tentat. Pro

eſt caput, alia quibꝰ paruũ, quale paſſeribꝰ. Iã crura alijs blæſa, alijs uara. Artuũ quoq; extrema alijs gracilia, alijs craſſa. Et thorax alijs, ut dictũ eſt, latus, alijs tabulæ ritu anguſtus, quos Græci σανιώδεις uocãt. Vbi uerò opertæ ſcoptulę illis ſine carne nudæq́; planè ſunt, & alarum more pronæ, nominantur à medicis eiuſmodi naturæ Græcè πτερυγώδεις. Quantopere hæ ſint uitiatæ de perdito his paulo minus omni interno thoracis ſpatio, quo pulmo & cor ſunt ſita, neminē latet. Innumeræ uerò aliæ particularum corporis planè affectiones ſunt, ubi id à naturali analogia protinus in utero matris ad inæqualem intemperiem eſt mutatum. Minimè igitur in corporibus id genus ex unica particula coniectandum de toto eſt.

Non ſtatim iniqua forma arguit iniquam intemperiem: ueruntamen gracilitas ſiccitatem ſignificat, non quidem uniuerſi corporis, ſed eiuſdem partis: ſic & capitis magnitudo aliquando cerebri copiam oſtendere poteſt, ac iuſtam eius temperiem, non tamen ſtatim uniuerſi corporis, aut etiam cordis: & rurſum paruo exiſtente capite, latus eſſe thorax poteſt: quippe ex cordis caliditate forſan accidit: non tamen ſtatim & ipſum cerebrum calido excellit. Atque iterum anguſtia thoracis & eius gracilitas ſiccitatem

& frigidi

& frigiditatem cordis ſubinde indicat, non tamen ob id cerebri aut etiamdum uniuerſi corporis: & ſi gracilitas nuper contracta fuerit, morboſam, ſi uero ab ortu, natiuam ſiccitatem demonſtrat. Ita quibuſdam aut hectica febre aut alio modo contabeſcentibus, non ſoli humeri, ſed uniuerſus thorax anguſtus redditur, abſumente ſcilicet plus minus omnem carnē ſiccitate. Nam & ex natura tales quidam ſunt maxime ij, qui ad ptiſim procliues ſunt. Non ergo ex capite, non ex cute, non ex corde, multo minus ex unguibus uniuerſum hominem potes coniectare. quòd partes ſæpe inæquabiliter ſunt diſtemperatæ.

NEQVE enim hi, qui mores ex ingenio corporis docere profitentur, ſimpliciter de omnibus pronunciant: uerùm ipſi quoque experientia docti, ſi quis impenſè hirto eſt pectore, hunc audacem iudicant: ſin cruribus eſt hirtis, ſalacem: non tamē cauſam etiam adiiciunt. Neq; enim cū pectus habere leoni ſimile dicunt, crura uero hirco, iam primam cauſam inuenerunt. Siquidem cur leo quidem audax, hircus uerò ſalax ſit, ratio etiam inueſtigandum exigit. Hactenus enim quod in re quidem fieri cernitur, dixere: cauſam tamen eius omiſere. Cæterum is qui naturali ſpeculatione eſt exercitatus, ſicuti aliorum omnium, ita horum quoque cauſas inuenire tentat. Pro-

pterea enim quòd inæquali partium tempe ramento ſunt non leo modò, & hircus, ſed etiam cæterorum pleraque animalium, idcirco ad alias actiones aliud eſt pronum. Ac de his quidem Ariſtoteles cõmodè tractauit. Sed quod ad rẽ propoſitam eſt utile, id iam apparet, hominum ſcilicet tempe ramenta cõſiderantibus, ſingulas partium per ſe examinandas eſſe. Nec ſi cui thorax hirſutus eſt, huic totũ corpus calidius ſicciusq; ex neceſſitate putandum, ſed plurimum in corde caloris eſſe, eoq; audacem. Poſſe uerò aliquando etiam huius ipſius rei occaſione accidere, quo minus totum his corpus ſimiliter calidum ſiccumq; ſit, quod ſcilicet plurimum caloris ſurſum huc ſpirauerit, atque in partem cõtinẽtem euacuatum ſit.

Audaciæ cauſa eſt cor, ſalacitatis uerò ipſarum partium genitalium caliditas: hanc quidem arguit ipſorum crurum, illam uerò ipſius pectoris hiſpiditas. Qui ergo hirto pectore eſt, audax eſt, non ſtatim ſalax: quemadmodum qui hiſpidis cruribus fuerit, ſalax eſt, non autem neceſſariò audax.

NAM ſi tota corporis temperies eſt æqualis, erit his ſtatim thorax ipſe uniuerſus latiſſimus, uenę amplæ, arteriæ magnæ, eædem maximè uehementiſſimeq; pulſantes, tum

tum plurimi per totum corpus pili, atque hi quidem in capite plurimi incrementi, nigri & criſpi utique in prima ætate, procedente uerò tẽpore caluicies excipiet.

Maximum, inquit Galenus alibi, calidi cordis indicium eſt thorax latus, capite exiſtente paruo: etenim magnitudo ipſius utrunque ſequitur principium. ergo uel ob cerebri copiam aliquando thorax augeri poterit, non tamen ſimul hirſutus erit. Sed ſi thorax ſimul latus & hirſutus fuerit, indubitatum ferè calidi cordis indicium. E` cõtrario de frigido ratiocinari oportet. ſed & multa alia huc referre poßumus, quæ in Technam reſeruamus: ubi ex propoſito hæc demonſtrantur.

QVINETIAM eiuſmôdi hominibus cum æqualiter ſint attemperati, & robuſtum, & exactè deliniatum, & muſculoſum totum erit corpus. Tum cutis nigrior, durior, atque hirſutior. Ad eundem modum ſi contraria omnia in thorace ſint, ac æqualis in toto corpore temperies uigeat: id eſt, ſi humidiores & frigidiores uniuerſæ corporis partes ſint, thorax quidem anguſtus, & glaber erit. Sicuti etiam totum corpus pilis nudum. Cutis uerò mollis, & alba. Capilli ſubrufi potiſſimum in iuuentute, hi in ſenectute non caluecunt, timidiq; ſtatim & ignaui & ſegnes, adde etiam paruis uenis

nis ac minime conſpicuis,& adipoſi fiunt, ijdem neruis muſculisq; imbecillis,& artubus parum exactè delinatis & blæſis.

Calidos nunc cum frigidis comparat: etenim ex intemperie calidus ſimpliciter robuſtus non eſt: quoniam is, dicente Galeno in ſexto de ſanitate, neque athleta, neq; miles bonus, non foßor, meßor fortis aut arator: ſed ualentium iſta ſunt munera, ac eorum qui mediocri ſunt tẽperatura: at contrà temperati putãtur tenerrimi. Atq; hic uulgo parces: ſed quid facies celebribus medicis, qui ita ſentiunt? Veruntamen calidus robuſtior ac perfectior frigido: nam tametſi calor artifex non ſit, eſt tamen inſtrumentum. Hinc eſt quòd in frigido omnia obſcuriora: quippe & lineæ ipſæ blæſæ dicuntur, hoc eſt, imperfectæ uel curuæ: nam & calor ipſe eo rectius lineas dirigit, quo eſt fortior.

AT ubi uaria partiũ tẽperies eſt, ex una earum pronunciare de toto corpore non licet: ſed adeundæ ſingulæ ſunt, æſtimandumq; quo temperamẽto uentriculus, quo pulmo, quo cerebrum ac reliquarum per ſe unaquæque ſeorſum ſit.

Peruerſa ergo admodũ uulgata eſt opinio eorum, qui unumquenq;. ad unam ex nouem temperaturis exigunt. nam ſubinde uno uerbo dicere nõ licet: ſed cerebrum calidum, cor frigidum: atq; hepar rurſum calidum, uenter nõnunquàm

frigidus

frigidus:atque interim è contrario hic calidus, hepar uerò frigidum. Verùm ubi hepar & cor in una qualitate conueniunt,ferè reliquæ partes conſentiunt:tam magna eſt amborum in uniuerſum corpus potentia.

ATQVE hæc quidẽ ex functionibus noſcenda, cum nec manuum cõtractione, nec oculorum inſpectione inueniſſe temperiem eorum ſit. Simul autem pẽſitandus & cõtinẽtium ea partium affectus eſt:quarum omnium extrema eſt cutis.

Hoc eſt,ſi rectè memini,quòd alibi aliter dicit,quòd neque uiſu,neque tactu hominis temperatura deprehendi poteſt.nam præcipua uiſcera quorum conditiones reliqua imitãtur, neutrum ſenſum ſubeunt. Hæc ergo ex operationum differentia,excrementis, & accidẽtibus reliquum eſt diſcernere.Exempli cauſa,alius ſomnus calidum,alius ſiccũ cerebrum ſequitur. Sed & primariæ facultates in hoc multum diſsident. Sic in alijs alia.

HAEC in noſtra regione,quæ utique temperata eſt, ſubiectarum partium naturam prodit.Quanquam nec in ea ſimpliciter loquẽti omnium, ſed duntaxat earum quæ ſimilem habent cuti temperiem.

Putaret quiſpiam cutem ultra ſe nihil ſignificare:propriam enim temperiem obtinet, quæ cum interioribus nihil habet commune. nam neque

que hepar cordis, neq; cor hepatis aut uentris temperaturam prodere poteſt. atqui res aliter ſe habet, idq; ob duplicem cauſam. Altera eſt, quia cutis, ut reliqua omnia, ferè cor & hepar imitatur. Secunda ex accidente quodam pēdet. facile enim interiorum uiſcera ſuo halitu tempe riem cutis in calore & frigore mutant.

AT in his quæ ſub Vrſa & ſub Meridie ſunt locis, quoniam corporum quæ in altero ſunt, calor in altum à circundāte extrinſecus & uincente frigore eſt fugatus, alterorum in cutem ab extremo calore attractus prodijt: non poteſt ex eo affectu, qui in cute cernitur, internarum particularum temperies clarè diſcerni. Quippe corporis temperies, in regionibus ijs quæ à temperie receſſerunt, inæqualis uiſitur, externis ſcilicet internísque partibus ad eundem ſe modum non habentibus. Gallis enim, & Germanis, & omni Thracio ac Scythico generi frigida humidaq; cutis eſt, ideoq; etiam mollis, alba, & pilis nuda.

Quòd in regionibus frigidis interiora caleāt, exteriora frigeant: in calidis econtrario exteriora caleant, interna contrà ſe habeant, ſimpliciter uerum nō eſt. Nam uel hic interiora uiſcera noſtris ſimpliciter ſunt calidiora, quādo de temperaturis loquimur, aut illarum diſcrimina deſinimus. Et ut diuerſitatem regionum omittamus,

mus, non quidem in hyeme, ſed æſtate uiſcera interiora efferuent, ac magis calida ſunt: adeo ego miror quòd Galenus hanc exceptionem fecerit. Veruntamen ſanguis nobis magis, quàm illis, abundat: & propterea Germanos calore interno, Aethiopes aſcititio exuperare dicit. Fortè hoc annotauit Galenus, neque in calida regione, neque frigida exteriorum proportionem eſſe cum interioribus. Nam licet apud nos hactenus utraque pars tam interna, quàm externa frigida, interna tamen minus: per accidens enim concurſu caloris caleſit. Iam aëris frigiditas magis obtundit calorem externarum partium, quàm interiorum uiſcerum. E' contrario oportet dicere de calore eorum qui habitant ſub Meridie.

OMNIS uerò naturalis his calor in uiſcera unà cum ſanguine confugit, ubi dum agitatur, & premitur, & feruet, iracundi, audaces & præcipitis conſilij redduntur. Aethiopibus uerò & Arabibus, omnibus denique ijs qui ad Meridiem incolunt, natura cutis, ex ambientis æſtu & naturali calore foras acto, uſta, dura, ſicca, & nigra redditur, toto corpore naturalis quidem caloris exiguam obtinente portionem, ſed alieno atque aſcititio incaleſcēte. Quippe id quoq; ab Ariſtotele in multis eſt traditum: eſtq; illi, ſi alteri ulli, attendendum: ac in ſingulis corporibus æſtimandum, ſuóne

ne & proprio, an aſcititio calore incalcant. Quæ enim putreſcunt omnia aſcititio calore ſunt calida, proprio frigent. Qui meridianam plagam incolunt, aſcititio calore ſunt calidi, proprio frigidi.

Quòd qui Septentrionem, atq; adeo ipſam Europam incolũt, audaciores ſint quàm Aethiopes, ipſe Galenus nũc dicit. dixit Hippocrates *in libro de aëre & aqua, quòd etiã ſint magis bellicoſi. Cum ipſo Galeno uidentur pugnare ea quæ in* Techna *definiuntur, ubi audacia auditur inter ſigna calidi cordis: quale in calidis regionibus potius, quàm frigidis cor eſſe diximus. Miror quòd ne hunc quidem locum aliquis ante nos annotarit. Mihi profectò durior apparet: atq; ego contrà auſim dicere, quòd Aethiopes, & Arabes eſſẽt audaciores, Europæi uerò magis bellicoſi atque animoſi: quippe caliditas cauſa audaciæ, ſed ſanguinis collecti copia ipſius animi. Itaq; in frigidis licet ſanguis tardius accenditur, ſemel accenſus difficilius extinguitur. qua de cauſa non ſolùm temperatis, ſed & bilioſis ferociores reperiuntur. Fateor in temperatis ſanguinis copia fortè æqualis eſt, non tamen eodem modo circa cor congeſta eſt. Accedit & altera ab* Hippocrate *cauſa dicta: quia qui in Septentrione, atq; adeo in Europa degũt, ijs qui in Aſia morantur, grauiores temporũ mutationes ſubeunt: unde corpora magis indurata, atque ad*

omnem

omnẽ laborem magis opportuna atque pertinacia exhibẽt. Hoc modo & *Celſus membrum debile obſirmari, atque indurari dicit, ſi quidem nunc obiiciatur calori, nunc frigori: id tamẽ paulatim & cum quodam diſcrimine facere oportet: nam ſi ab altero extremo ſtatim ad alterum ipſum traducatur, ut ferrum quod frigida ſtringitur, nunc flamma uritur, corpus quoque emollitur. Neſcio tamen qua ratione Titus Liuius Alpina corpora ſuis comparauit niuibus, atque earum exemplo ſtatim ubi pugna incaluere, in ſudorem abire, & leui motu quaſi ſole laxari dixit. Nam id præſertim calidis ex natura uſu uenit, niſi ſtudio aliter aſſueuerint. Videtur huc tã dem & ipſe Galenus accedere, qui dum cauſam inquirit, cur Germani natura frigidi, audaces ſint: reddit, quia omnis naturalis calor his in uiſcera fugit. Igitur ſi apertè loqui uelimus, inueniemus Aſianos magis in primo congreſſu audaces, ſed Europæos magis animoſos.*

IAM apud nos quoque naturalis calor hyeme eſt uberior, adſcititius minor. Aeſtate contrà adſcititius maior, naturalis minor. Omnia nãq; hæc definiat oportet, qui rectè temperamentum eſt cogniturus.

Tempore hyemis pro concoctione liberaliore ſanguis colligitur uberior, in æſtate collectus diſſoluitur: non tamen ob id temperatura æſtate frigidior, ſed calidior, adeo parum id ad differen

tiam genuinæ temperaturæ pertinet.

NEQVE enim omnino ſi cutis nigrior apparet, iam totus homo calidior eſt: ſed ſi ita eſt cæteris omnibus ſimili modo ſe habentibus: ſiquidē ſi alter in ſole uerſatus diutius eſt, alter in umbra, illi nigrior huic albior cutis erit. Verū hoc ad totius temperamenti alterationē nihil facit. ipſa nāq; cutis ſub ſole diutius habita ſiccior, in umbra humidior euadet. Non tamen naturalis tēperies uel iecinoris, uel cordis, uel alterius cuiuſquā uiſceris ſtatim mutabitur.

Promptè hic externa cutis uitiatur, non tamen interna uiſcera ad eundem modū alterantur. Nam horum alteratio multo tempore indiget: refringitur enim nonnihil aëris uis priuſquā ad interiora traducitur, ſaltem integer eò non peruenit.

OPTIMVM igitur fuerit, ſicuti prius dictum eſt, cuiuſq; ſeorſum particulæ temperamenti notas comparaſſe. Verbi gratia uentriculi, ſi is bene concoquit, quòd temperatus ſit, ſin non bene concoquit, intemperatus: ſi nidoroſos quoſdam uel fumoſos edit ructus, quòd igneus in eo calor & immoderatus ſit: ſin acidos, imbecillus & infirmus. Simili modo ſi qui bubulam, & omnia quæ concoctu difficilia ſunt, concoquūt, quòd eorum calor immodicus ſit.

ſi qui

ſi qui hæc concoquere non ualent, ſed piſces ſaxatiles, & talia concoquunt, infirmus.

Certißima eſt interiorum uiſcerum ex quotidianis operationibus notitia. nam extemporanea non ſemper genuinum temperamentum ſequitur: ſubinde accidens tantum. exempli cauſa, ſi quidem uenter ad omnia mediocriter ſeſe habet, temperatus eſt: ſi uerò quibuſdam offenditur, intēperatus. uerbi cauſa, humidi delectantur omnibus humidis, offenduntur ſiccis: ecōtrario alius delectatur ſiccis, & offenditur humidis. ſic pueri lacte fruuntur, & pane ſiligineo, iuuenes uero nuces & huiuſmodi fructus relinquimus, & ad ſolidiorem cibum ferimur. Sic omnino melius dura coquit calidus quàm frigidus, præſertim in eadem regiōe. Nec id temere dico. Nam Aethiopes carnem bubulam grauatius ferunt quàm Germani: atq; id per accidens euenit: quia illis cōpia ſanguinis multo minor eſt, in quo præcipuum concoctionis inſtrumentū habitat, temperaturæ uerò ſecundum, argumento quòd uenter meliorem concoctionem obit nocturnu, quàm interdiu: attamen temperatura eadē manet.

VIDENDVM autē his rurſum, nū ſucci alicui⁹, qui aliūde cōfluat, culpa eiuſmodi ſymptoma uētriculo accidat. Alijs enim ex capite pituita, alijs flaua ex iecinore

bilis in uentriculum cõfluit, rarum tamen hoc cernitur, & pauciſſimis contingere.

Secundo agnoſcitur temperamentum ab excrementis. huc referuntur ructus: uerum illi primarium temperamentum non ſemper ſequuntur: ſubinde ſuccorum in uentre malitiam: inſipidi, acidi, atq; magis ij qui ipſum cibum reddũt, humores frigidos, fumoſi uerò calidos ſignificãt. imò quod magis admiraberis, & fumoſi aliquãdo frigidos quoq; comitantur, ſed rarius, ubi ſcilicet pituita ſimplex non eſt, ſed temporis ſpatio corrupta, qua ratione & linguam aridam efficit, eadem ſitim in hydropicis parit, & urinam non ſecus quàm bilis tingit. Nam *pars putreſcentis in choleram uertitur, quemadmodum ſub ſtatu quotidianæ uidere eſt. Diſtinguit autem hæc temporis interuallum. nõ enim ructus fumoſi in principio humores frigidos ſequuntur, ſed temporis ſpatio.*

A T compluribus è capite defluit pituita.

Fere id cum nauſea fit, nec ſine deglutione quidem: deglutionem uero aluus motus uoluntarius præcedit. Itaq; ſubinde delapſa pituita à nobis expuitur, priuſquam illabitur: aliquando nobis inſcijs deſcendit.

A T Q V E id maximè Romæ, ac locis perinde humidis. Cęterũ & quod rarò accidit, cõſiderandũ: nihilq; pro ſuperfluo habendum

bendum aut negligendum.

Siccus aër, ſæpe diximus, corpus ab excrementis liberat, humidus onerat: ſub hoc ergo caput ad diſtillationes admodum idoneum, quippe & alibi primum ferè grauatur ante alias corporis particulas.

SIQVIDEM ipſe uidi quibuſdã perquàm pituitoſis hominibus, multam tamẽ in uentriculo colligi flauam bilem: quam cum ante cibum aqua uinóue epoto euomere debuiſſent, ſi quid ciborum priuſquam uomerent guſtaſſent, & hos corrumperent, & capite dolerent, cũ hos quidam natura bilioſos eſſe crederent. Quanquàm eſſent toto corpore molles, & candidi, & glabri, & adipoſi, & uenis, ac muſculis parum conſpicuis, præterea exangues, nec tangentibus admodum calidi. Vidi & qui bilem nunquam uomuerunt, qui tamen & graciles, & hirſuti, & muſculoſi, & nigri, & uenoſi fuerunt, affatimq; calidi, ſi quis tangeret, uidebantur. Cuiuſmodi habitu Eudemus philoſophus erat. Sed incidit hoc loco ſpeculatio quędam anatomica, id eſt, quæ ad corporum diſſectionem pertinet, quam aliqui medicorum ignorãtes ex ſymptomatum diſſonãtia magnopere anguntur, dum parum intelligunt meatum illum, per quem iecur bilem in uentriculum euomit

mit, alijs geminũ eſſe, alijs unicũ. Id quod in quadrupedum diſſectionibus uidere licet. Ac plurimũ quidem unicus is eſt in id inteſtinum, quod pylori, id eſt exitus fundi uentris, & ieiuni medium eſt inſertus. Græci mediũ id γαςρὸς ἔκφυσιν, quaſi quiddam è uentre enatum uocant: uel ſi geminus meatus ſit, in ἔκφυσιν illam maior inſeritur, minor in fundum uentriculi paulo ſupra pylorum inuenitur: ſed tamen in pauciſſimis ſuperior pars maior, inferior minor. Cæterum quibus eſt maior, his in uentrem quotidie non exiguum bilis effunditur, quam & euomant ante cibos oportet, & niſi id faciant, læduntur. Quibus autem unicus eſt omnino meatus, his tota bilis confluit in ieiunum. Quanam igitur ratione dignoſcere hos licebit? Neque enim diſſecandos uiuos eſſe cenſeo.

Non poteſt uenter uehementer eſſe frigidus, cuius tota natura eſt calida: nec rurſum admodum calidus, cuius uniuerſum propemodum corpus eſt frigidum. Si quando ergo in his bilis per uentrem exuperet, non eſt hoc efferuentis caliditatis, ſed iniquæ aſcendentis bilis ſignum: cuius cauſa eſt, quòd porus qui ad pylorum ire debebat, ad uentrem deducitur, aut ſaltem maior eſt. at de ijs clarius Galenus, quàm ut illuſtratione egeat. Similis eſt hodie multorum error,

qui

qui ex frequente pituitæ pitiſsatione totum cerebrum pituitoſum definiunt.

PRIMVM certè totius corporis temperamento, ueluti paulo ſuprà eſt propoſitum.

Non poteſt, diximus, uniuerſum corpus pituitoſum eſſe, ac uenter inſigniter calidus. promptius enim uenter quàm habitus uniuerſi corporis, hepatis, ac cordis temperaturam ſequitur.

DEINDE ijs quæ infrà excernuntur. Eudemus enim billoſa mera perpetuo per ſedem excernebat, utpote qui multam collegit bilem, cuius nihil in ſuperiorem uentrem peruenit. Reliquis, qui ſcilicet & pituitoſo erant corporis habitu, & bilem uomebant, his haudquaquam aluus erat biliofa. Quippe cum & minimũ flauæ bilis gignerent, & eius plurima portio in ſuperiorem uentrem perueniret.

Bilis ab uniuerſo corpore promptius deorſum quàm ſurſum effertur: quapropter illa, quæ per ſuperna expurgatur, tantùm fortuitam ipſius meatus, non autem caloris magnitudinẽ arguit.

TERTIVM notæ genus eſt in ipſis uacuatis: nam quibus in uẽtre biliofum excrementum gignitur, id porri uirorem præfert.

Quòd uiridis magnum aliquem coloris exceſſum ſequitur, manifeſtum eſt: ſi quidem ad ni-

grum uia quædam ac medium eſt:propterea mirum eſt quòd hæc ſæpius in uentre fiat, quàm in hepate:nam quoduis hepar etiamdum frigidum quouis calidiſsimo uentre calidius eſt. ergo longè alterius ſubſtantiæ ſit oportet is,qui in hepate eſt,ab eo qui in uentre. Facile Auicenna reſcindit hunc nodum.nam porraceam choleram non quidem ex natura,ſed permiſtione uiridem putat. at hic laborabit, cur potius in uentre, quàm hepate hæc miſcella fiat. Vt intelligamus ergo idipſum,meminiſſe oportet eorum, quæ in Problematibus Ariſtotelis diximus,aut propius accipere ea,quæ in principio huius libri ſunt relata:ubi hoc demonſtratum eſt,quòd longè aliter nos afficit idē calor, in aqua,& in ferro.ita nunc calorem hepatis aëri, uentris uerò ferro compararim aut lapidi: nam & ipſius uentris intemperati calor mordax, hepatis uerò ſuauis eſt:& proinde bilem potius flauam, quàm porraceam parit,niſi fortè aliunde illius calor exaſperetur.nam & hic efficere uiridem poteſt,non tamen ex quouis ſucco,ſed ex ea quæ prius flaua fuerat:& in hoc quoque à calore ſtomachi differt:nam is ſuccum uentris ſubinde immediatè in uiridē bilem mutat priuſquam flaua euadat.

AT quibus ex iecinore deſcendit, his uel plane flauum eſt, uel omnino ſaltem pallidum.

Definitione ſermo hic opus habet:nam in præ

ſagijs

ſagijs uiridem quoq; aliquando in uenis Galenus generat, atque in uētrem deriuat. ergo oportet id tanquam rarius accipere, aut effectus hepatis atq; uenarum ipſius diſtinguere. atq; hoc uidetur mihi potius. Nam uenæ ad morem uentris frigidæ & ſiccæ: hepar uero calidum & humidum.

PRAETEREA quibus in uētriculo bilis illa gignitur, quæ porri colorē imitatur, debet omnino is cibus fuiſſe nō panis, nō ſuilla caro, ſimiléue aliquid, ſed neceſſario aliquid quod his calidius fuit, neque id boni ſucci. Quibus autē ex iecinore in uētrē defluxit, his flaua ea pallidáue euomitur, etiam ſi boni in primis ſucci fuit quod ſumpſerūt, etiā ſi ad ſummū fuit cōcoctū. imò magis ipſis qui ad unguem concoxerunt, flaua uomuntur. Atque etiam magis his, qui diutius cibo abſtinuerunt.

Hoc eſt quartum cæteris efficacius, quòd diſtinguit choleram, quæ in uentre gignitur, ab ea quæ ex uenis deducitur, quòd non ex quouis, ſed leuiore tantum alimento ipſa generatur, ac, ut ipſe appellat, mali ſucci. Sic Galenus in præſagijs & ex holeribus, & reliquis uiridibus eam maximè fieri autumat: ergo mali ſucci ea intelligit, quæ facilè corrumpuntur, aut aliquem ſuccum acrem continent. Non enim credo, quòd Galenus hanc bilem ex omnibus uiridibus gene

rat, ſed tantum acrioribus, & quæ malum ſuccum continent.

QVAE uerò bilis porrum refert, ijs ſolis gignitur in uentre, qui utique concoxerunt male.

Duo ſunt qui malè concoquunt, qui imperfectè, & qui uitiatè: quo modo nunc eos male coquere audimus, qui ipſum alimentum corrumpunt, & in extraneam qualitatem uertunt.

QVINETIAM ſolicitudo, ira, dolor, labor, exercitatio, uigilia, abſtinentia, & inedia ſucci flauæ bilis plus aceruāt, propterea quòd plus eius ſucci in iecinore gignunt.

Quòd hæc incalfaciant, & exiccant, certum eſt: uerum cur potius hepar, quàm uentrem alterent, nondum dictum eſt: reuera neutrum uiſcus ſtatim incalfaciunt, ſed ſanguinem acriorem reddunt: atque hac ratione potius flauam bilem, quàm uiridem augent: atq; etiamdum hepar magis quàm uentrem incalfaciunt.

SVNT igitur tū hæc certa indicia, tum ad hæc, quòd ubi ſiccum & igneum uentriculi calorem conuerſio ad bilioſum ſequitur, panis & ſuilla & bubula caro commodius quàm ſaxatiles piſces concoquentur. Cum ſi ex iecinore bilis affluat, ex comeſtorum mutatione nulla ſequuta ſit concoctionis diuerſitas. Atque his quidem diſcernitur

cernitur, quòd non temperamenti, ſed alterius cuiuſquam gratia prouenit.

Mirum eſt, quòd paulò antè Galenus, non quemuis cibum, ſed calidiorem in porraceam bilem uerti dixit. nam piſces ſaxatiles frigidi. ergo de ijs quæ facilè concoquuntur, intelligi oportet, qualia plerunque calida exiſtunt: interim tamen & frigida, ac quædam ex ijs boni ſucci ſunt. Quocirca intelligere oportet, quòd non omne alimentum boni ſucci hîc toleratur, tantũ illud quod ſoliditatem & firmitatem quandã habet: nam & lac & oua hîc facile corrumpuntur, & tamen inter ea quæ boni ſunt ſucci, æſtimantur. nam talia appellamus omnia, quæ ex ſe ſuccum bonum præbent, eumq; multum.

AD eundem modum ſi defluens à capite in uentrẽ pituita acidi ructus cauſa eſt. Cõueniet ſimili ratione hic quoque à uentris proprio affectu hanc diſcernere.

An temperies ſola, an humoribus coniuncta cibi concoctionem infirmat, atque acidos ructus edat: ex ijs quæ Galenus in primo de locis affectis ſcripſit, colliges: quippe in ſola tẽperie uentris excrementa prodeunt admodum ſicca, alibi uerò uidentur diluta ac humore ſubmerſa. Sed nũc difficile eſt cognoſcere, an hic humor in uentre generetur, an à capite deriuetur. Non enim tot inuenies, quot prius ſignorum differentias. Neque enim diuerſa eſt pituita, quæ illinc deſcendit,

dit,ab ea quæ illic naſcitur:ergo ſeorſum capitis rationem æſtimare oportet,ſi nũc idoneè ad hoc ſeſe habet,nec omnino occulta ſint illius indicia: nam cum nauſea atque raucedine ferè deſcẽdit, & quod magis eſt,ipſe defluxus ferè à nobis percipitur.

AEQVE uerò & capitis dolores ex propriáne eius intemperie, an propter uentris aliqua excrementa incidant,diſcernendi.Iam cerebrum ipſum cuius ſis temperamenti,per ſe ęſtimare eſt ſatius,quàm ex totius corporis affectu.

Si quidem uenter ſuo fungitur munere, fruſtra redarguitur ab affectibus capitis: neque iterum ſi illius aliquod munus læſum deprehenditur,ſtatim offenſi capitis cauſa eſt. Nam *contrà forſitan caput uentrem uitiauit.Diſtinguere ergo oportet,utrum prius ſuſpectum fuerit, quamuis longè alia ſint ſymptomata uaporum ex ſtomacho aſcendentium,alia ex capite ad uentrem defluentium. Atque diſtillationis quidem ſigna antè dicta ſunt:doloris uerò capitis à uentre incipientis hoc peculiare eſt, quòd per alimentum multum,qui uerò primariè ex capite oritur,parum emendatur. Hoc ergo ſignum potiſſimum conſiderare oportet, ubi ſimul eueniunt. commune hoc ſignum eſt,& ad alios uentris affectus. nam qui primaria ratione uentris fiunt,minuit uictus ratio:qui uero à capite imminent,parum*

uictui

uictui cedunt.

IPSIVS autẽ per ſe conſideratio ex canicie, catarrhis, tuſſi, diſtillatione, & ſaliuę copia initur. Quippe quæ omnia id frigidius humidiusq; eſſe doceãt. Atque his amplius ſi ex leui qualibet occaſione, in hos deuenit affectus. At caluicies ex ſiccitate prouenit.

Non ſunt humidi ſimilariter, hoc eſt, proprijs particulis, ſed inſtrumentaliter. eſt tamen & illud uerum, quòd duorum ſenum is ferè, qui frequentius capitur deſtillatione, ſit uel ſimilariter humidior. De frigiditate nulla eſt difficultas. Adeò ergo non poſſumus mirari eos, qui caliditatem cerebri nonnunquam cauſam deſtillationis exiſtimant. Satis autem eos redarguit ea, quæ in aëre fiunt, grando, nix, pluuia. hæc enim omnia frigiditate aëris eueniunt, neq; quicquam præter frigidum uapores condenſare poteſt. Fateor tamen aliquando & uapor ex ſola natura in loco tepido poteſt concreſcere, & fumus in cerebro eius qui febricitat condenſari. Sed de his in libro de ſymptomatum cauſis liberalius.

NIGRORVM autem & frequẽtium pilorum prouentus ęqualis in cerebro temperamenti nota eſt.

Alibi dicit flauorum, ac reuera in temperatæ natura temperatæ ætatis potius flaui, quàm nigri ſunt: poſtmodum tamen modicè nigreſcunt,

quod

quod nunc illum dicere puto: nam neque in iuuentute, ſed ſenectute calui & cani ſimus.

ERGO ad hunc modũ de temperamentis ineunda nobis conſideratio eſt, quamq; ſcilicet particulam ſeorſum perpendentibus, nec auſis ex una pronunciare de omnibus. Quod utique nonnulli fecerũt, qui reſimos humidos, aduncos ſiccos eſſe dixerunt: ut quibus parui ſunt oculi, ſiccos: quibus magni, humidos. Atque de hoc quidẽ parum inter eos conuenit. Alij nanq; eorum, qui ſcilicet humidis particulis oculos annumerant, ubi eos maiores uident, in ijs humiditatem temperamenti pollere exiſtimant. Alij caloris uehementia, qui in prima formatione ſurſum cõfertim magis copioſiorq; ferebatur, non oculos modò, uerũ etiam os ipſum, & reliquos omnes meatus ampliores factos aiunt: ita non humiditatis id, ſed caloris indicium eſſe. Verũ ambo à ueritate aberrant, uno modo eóque communi, quòd unius particulæ occaſione de toto corpore pronunciare ſunt auſi.

Non audet Galenus aſſerere magnos oculos humidos aut calidos, neque rurſum paruos ſiccos aut frigidos: nec immerito: quoniam tam magni quàm parui bene ac male temperati eſſe poſſunt. eſt enim formator alius quàm ipſa tempeſries: uerũtamen humiditas materia quædam eſt,

eſt,calor autem ipſius formatoris inſtrumẽtum quoddam:adeo ut plerunque magni oculi humidos arguunt, parui ſiccos : & rurſum naſus reſimus humiditatem,aduncus uerò ipſius ſiccitatem denotat,ſed illius ſolius. neque enim totũ hominem ex una parte,neque (ut in prouerbio eſt) leonẽ ſecurè ex unguibus æſtimes : imò etiã fieri poteſt,ut ipſe naſus ſimus ſiccus ſit : ſiquidẽ illius materia multa,ſed ſicca: & econtrario ſi humida & pauca fuerit,contingere poteſt,ut naſus ſit aquilinus uel aduncus.

ALTERO, quòd formatricis in natura uirtutis,quæ artifex facultas eſt,& particulas ſecundum animi mores effingit, parum meminerunt. De hac nanque Ariſtoteles dubitauit,nunquid diuinioris originis ſit,atque à calido,frigido,humido & ſicco res diuerſa.quo mihi minus rectè facere uidentur, qui tam temere de rebus maximis pronunciant,& ſolis qualitatibus formandarum partium cauſam adſignant.

Poteſt id trifariam accipi. Primum in diuerſis ſpeciebus,quarum diuerſa eſt natura:ſcilicet aliud eſt ſtudium ipſorũ piſcium, aliud quadrupedum,& iuxta hæc unumquodq; habet determinata organa, ac inſtrumenta. Idem etiam in eadem ſpecie uiſitur, ſcilicet alius audax,alius timidus : & diuerſis ambo conſtant muſculis: nam hi enerues,illi uerò ſunt robuſti. Potes tertio

tio id ad figuram ac formam trahere. nam ferè lineæ, frons, uultus mores arguunt, & rurſum iuxta ipſos forma uariat. Non ſortita eſt tamen hæc uirtus formatiua intellectum, tantum abeſt ut mores præſentes agnoſceret, aut futuros præſciret, uel iuxtà hoc corporis particulas quaſi ex propoſito compararet: ſed id euenit, quia magna ex parte, ut diximus, ipſa uirtus formatiua materiam ad quod maximè opportuna, atque idonea eſt, effigiat. eſt autem ſicca materia magis idonea ad aduncum, quàm reſimum.

RATIONABILE enim eſt hæc organa eſſe formatorem alium.

Si quidem idem cum qualitatibus artifex eſſet, ſemper cum optima temperie, optima figura eſſet, & econtrario: atque iterum cum peßima figura, peßima tēperies perpetua eſſet, atq; econuerſo: quorum omniū nos antè contrarium oſtendimus. nam ſubinde ſeparātur: quapropter alius ac magis diuinus formæ artifex. non enim temere ab antiquis dictum eſt, Homo *hominem generat, & ſol. Quòd autem aliud ſit ipſius formæ quàm qualitas principium, ex eo conſtat, quòd ſæpe partus (circuncißis etiam omnibus accidentibus, quæ ex phantaſia pendent) neque patri aſſimilatur, neq; matri. proinde aliud quàm in ipſo ſemine principium inquirendum eſt.* Imo *ſi alteri parentum, nunc huic, nunc illi conceptus comparatur, non eſt hoc, quia ipſa qualitas ſit*

primum

primum eius principium, ſed quia ipſius ſeminis motus ſit iuxta ipſius ſeminis ac ſanguinis naturam. etenim ſemen & ſpiritus quandam imaginem patris ac matris retinet. quàm facilè autem hic ſpiritus mouetur uel alteratur, ex eius natura intelliges, quam cum radijs aſsimulamus ſolaribus. Magis id agnoſces, quòd uel matris phantaſia facilimè ad fœtum tranſeat. Magis eſt admirabile, quòd & color ipſius fœtus ſubinde mutetur pro phantaſia ipſius matris. non enim is uidetur ſequi motum ſeminis aut ſpiritus, ſed complexionem tantum. An ſicuti facies ſubito redditur in ſpeculo, ita phantaſia matris in ſpiritu? Differentia eſt, quòd hic ſpeciem retinet, illud uerò ſtatim amittit. Nam quomodo alioquin Aethiops frigidus ex ſemine frigido, Germano eſſet nigrior, ex ſemine ſubinde multum feruido?

SED & citra tam arduas quæſtiones inuenire licet, ſicut oſtēdimus, humidam, ſiccam, frigidam calidamq; temperiem. Errant igitur qui propriis indiciis neglectis ad ea quæ lōgè poſita ſunt, & magnæ quæſtioni fuerunt, atque ad hunc uſque diem optimis philoſophorū dubitata ſunt, conuertuntur.

Quatuor ſignis, ubi ſermo ad extremum uenit, temperaturas diiudicamus, ab eſſentia, idq; tactu, ab operationibus, ab excrementis, nouiſsimè ab accidentibus, non quidem omnibus, ſed ne-

ceſſariò concomitantibus: quapropter ab his figuram ſeparamus, ut quæ temperaturam non ſemper comitatur.

NEQVE enim propterea quòd pueri naſis ſunt magis reſimis, florẽtes ætate magis adũcis, idcirco rationabile eſt reſimos omnes humidos cenſere, aduncos ſiccos. Sed fieri poteſt, ut formatricis uirtutis eiuſmodi opus ſit potius, quàm temperamẽti. Quòd ſi tẽperamenti eſt nota, at certè eius quod in naſo tantũ habetur, nõ eius quod in toto corpore, nota fuerit.

Sed et ſequela, Vniuerſum corpus humidum eſt, aut ſiccum, ergo & naſus: ſed non econuerſo: ergo quæ hic ducitur comparatio, æqua non eſt.

QVARE illud fruſtra prædicant in ſiccis natura temperamentis, naſum acutum, oculos cauos, tempora collapſa, quòd ſcilicet in affectibus iis quę corpora liquant, atque ſuprà quàm par eſt, inaniunt, hæc contingant. Sæpe nanque ſic accidit, ſæpe non ita. Sed uidere licet totius corporis habitũ, & mollem, & pinguem, & album, & carnoſum, cum tamen oculi ſunt parui, & naſus acutus. Rurſum ſiccum, macilentum, nigrum, & hirſutum, ubi magni ſunt oculi, & naſus reſimus. Præſtat igitur, ſi quidem de ſolo agitur naſo, ut ex reſimo humiditatẽ, ex eo adunco ſiccitatem conieẽtes. Nec de

totius animantis temperie ex his particulis pronuncies. Pari modo oculorum, & alterius cuiuſlibet partis propriũ tẽperamentum ex propriis indiciis ęſtimare eſt ſatius. Ergo de totius corporis temperie non rectè ab una quapiam particula iudicium ſumitur.

Neque hæc conuenit ſequela: nam febris in qua huiuſmodi facies uiſitur, ferè uniuerſum corpus colliquat: non tamen in ſanis ſiccitas, quæ unam aliquam partem obtinet, æqualiter uniuerſum corpus occupat.

CVM ſiue humoris uincentis, ſiue caloris, ſiue etiam amborum cæſios oculos iudicium ſtatuere oportet, utique proprii ipſorũ, ſic nõ omnium totius corporis partium temperamenti documentum erunt. Neque enim ſi dura & macra crura ſunt, omnino ſiccum eſt totius corporis temperamentum.

Pilorum colore ferè nullum animal tam uariat, quàm homo. nam multæ ſpècies eundem colorem exhibent. certè aues in ſua ſpecie perpetuò ſunt concolores: ita & oculis pluſquam reliqua animantia homo uariat. cætera enim animantia præter equum, ferè eundem oculorum colorem habent: at homo multam in iis uarietatẽ patitur, quia uariè admodum præ reliquis animantibus temperatus eſt: ſcilicet oculis nunc eſt

cæruleis,nunc nigris,fuluis,aut caprinis:ac cæruleus quidem (nunc cæſius,alibi glaucus dicitur) tenuis humoris puritatem, niger multitudinem ac impuritatem arguit. Sed quia multa ſuperſunt de oculorum coloribus,nos in Technam reſeruamus.

ALII nanque affatim carnoſi, & pingues,& craſſi,& prominēte uentre,& molles,& candidi, etiam cum eiuſmodi cruribus cernuntur. Verum ſi totius corporis tēperies pari ratione ſe habeat, ſicci omnino ſunt quibus macra crura, humidi quibus craſſa.Præterea quibus acutus eſt naſus aut aduncus, hi ſicci: quibus reſimus, humidi.Ad eūdem modum de oculis, temporibus,cæteris deniq; omnibus particulis iudicandum. Quibus uerò impar temperamentum eſt, nec omnium particularū idē, alienū à ratione eſt ex unicæ particulæ natura de omnibus ſententiam ferre.

Id tamen ferè,non niſi in ijs,qui ſuſpectæ ſanitatis ſunt,euenit. Nam *alioqui cauſa, quæ reliquum corpus carnoſum reddit, uſque ad crura facilè promouet.*

PORRO tale quippiam plurimis eorum impoſuit, cum non de hominum modo,ſed etiam aliorū animalium totius corporis temperamento ex indiciis quæ in cute tantum ſpectantur, iudicium ferre ſunt

auſi

auſi. Neque enim ſi dura cutis eſt, neceſſariò ſiccum eſt animans: ſed fieri poteſt, ut tantum cutis ſic ſit affecta. Sed nec ſi nigra hæc, hirtáue eſt, ſimili modo. Nec ſi mollis hæc, depiliſue eſt, humidum ex neceſſitate totum eſt animal. uerum ſi per totum ęquabiliter eſt attemperatum, ratio eſt, ut qualis ſit cutis, talis ſit & reliquarũ partiũ unaquæque: ſin inæqualiter, non item. Quippe oſtrearum totum corpus humidiſſimum eſt, cutis ipſa ſicciſſima. Eſt enim ijs qua teguntur teſta, cuiuſmodi eſt nobis cutis. Atque hinc illis Græcè nomen: ὀστρακόδερμα enim nominantur omnia eiuſmodi animantia, propterea quòd cutis ijs oſtraco, id eſt teſtæ adſimilis. Iam malocoſtraca, id eſt, quæ molli teſta integuntur, ueluti marinæ locuſtæ, & gammari, & cancri, cutem quidem habent ſiccam, reliquam uniuerſam temperiem humidam. Imò uerò illud ipſum humiditatis in carne nonnunquam animalibus cauſa eſt, quòd ſiccam terrenamq; portionem natura his uniuerſam circa cutem reponit. Non eſt igitur putãdum, nec quòd cutis oſtreis ſicca eſt, ilico carnẽ quoque eſſe ſiccam: nec quòd hæc præhumida mucoſaq; eſt, iam cutem quoq; eiuſmodi eſſe. Quippe æquum eſt quanque particulam ex ſe ipſa dignoſci.

Piſces ſunt quadruplices, molles, ſquammoſi, cruſtati (quos nunc malocoſtracos appellat) teſtacei: molles duriſsima ferme carne præditi ſunt: econtrario teſtacei molliſsima: nam in his quicquid durum eſt, tanquam alienum ab internis partibus repudiatur, atq; foras mittitur. Habent tamen & cruſtati carnem potentia ſiccam: quare cum hic eam Galenus humidam aſſerit, iuxta phantaſiam intelligit: nam ſimpliciter humida illorum caro apparet, certè alijs piſcibus multo mollior: quanquam in hoc cum teſtaceis conueniunt, quòd ambo, ut Galenus inquit, ſuccum modicum, ſalſum, concoctu difficilem continent. Proinde ego recentiores medicos cum aliquot ueteribus miror, qui conſumptos & tabidos horum ſucco tentant recreare. Nam & Paulus Aegineta ſeptimo libro, piſces teſtaceos craſſum ſuccum gignere dicit. atque omnino inter piſces primum locum ſeruant ſaxatiles, marinos ſequuntur fluuiales, nouiſsimo loco ſtatuuntur paluſtres. In unaquaq; tamen ſpecie præ cæteris commendantur ſquammoſi, ac natura parui. Periclitatur ergo uulgaris opinio, quæ piſciculum, quem uulgus halecem appellat, damnat, modo recens fuerit. nam quod facilè corrumpitur, ipſum facile concoqui arguit, tantum abeſt ut illum damnet. Recens ergo facilis, ſed ſale maceratus omnem ſuccum amittit. Sed hæc præter propoſitum. nam ad libros ſalubres

bres attinent.

ERGO tum in his peccant ij, qui commentarios de temperamẽtis nobis reliquerunt, tum quòd id amittunt, quod Hippocrates rectiſſimè admonuit, Spectãdũ eſſe, ex quibus, in quæ, mutationes ſunt factę. Fit enim non raro ut pręſens nota prioris temperamenti ſit, non eius quod in corpore nunc habeatur: ueluti ſi quis annos natus ſexaginta denſo pilo ſit, non quòd calidus & ſiccus nunc ſit, ſed quòd antea talis fuerit. Conſiſtunt autem ei prius geniti pili.

Signa ſæpe iuxta uarietatem ætatum ſuam ſignificationem uariant: peccant ergo qui ex uno paßim ſigno eandem temperaturam arguunt. Neq; *enim multitudo ac criſpitudo capillorum quamuis ætatem ſupputat calidam, ſed iuuentutem tantum: quæ uerò hanc ſequitur, melancholica eſt: ultima eſt pituitoſa: cani tamen præcociter, non tantum præſentem, ſed & priores ferè ætates omnes rememorant frigidas.*

AD eundem modum, quo herbæ quæ uere ſunt enatæ, nonnunquam perſeuerant æſtate. Alijs enim ſpatio & paulatim contigit à plurima illa hirtitate mutari, labẽtibus ſcilicet præ nimia ſiccitate pilis. Alijs diutiſſimè pili permanent, utiq; qui nec in

 proceſſu

proceſſu temporis admodum ſiccantur, & à primo ualentem habuerunt originem arborum ritu, quarum radices in terra ualenter compræhenderunt.

Non eſt omnino æqua comparatio. nam radices plantarum tantiſper dum uiuunt, naturali quodam complexu pertinaciter terram complectuntur, emortuæ uerò ultro diſcedunt. at pili non nutriuntur ſimpliciter, ſed more pali alicuius, nunc in ſolido, nunc in molli figuntur.

CAVE igitur, ſi quemadmodum piloſum uideas, hunc ſtatim melãcholicum putes: ſed ſi quidem floret adhuc ætas, nondum eſſe talem: ſin iam declinat, melancholicũ exiſtima: at ſi ſenex eſt, nõ item. fiunt nanq; melancholica temperamẽta ex ſanguinis aduſtione.

Non ſolo frigido & ſicco conſiſtit melancholica temperatura, ſed & ſanguinis aut potius choleræ aduſtione, quæ in atram choleram uertitur: ſed non ſufficit in ſenibus calor ipſum exurere: itaque ſenes manent frigidi & ſicci, nõ tamẽ melancholici.

CAETERVM cũ id pati incipit, non ſtatim eſt percoctus: uerum hirtus abunde qui calidus & ſiccus eſt, celeriter erit, ſi modo eorũ quę propoſita ſunt, meminimus. Non ilico melãcholicus: quippe cutis denſitas craſſiorum excrementorum trãſitum

remorans

remorans in temperamentis, quæ calida in ſummo ſunt, comburi ea cogit. Ita fit ut ta leijs nunc ſit excrementum, quod pilos creat, quale olim procedēte tempore in uaſis ſanguinis eſt futurum.

Bilioſus in iuuentute euadit hirtus, non tamē melancholicus: citius enim comburitur nutrimētum pilorum quàm reliquum ſanguinis excrementum: quia illud fuliginoſum eſt, atque comburi idoneum. Iam bilis per uniuerſum corpus cum mitiori ſanguine diffluit, fuligo uerò in extremis immota moratur. Difficilior eſt quæſtio, cur hæc fuligo unde pili oriuntur, potius comburitur tempore conſiſtentis ætatis, quàm iuuentutis. nūquid ob eam cauſam, quia ſanguis hic paulo manet mitior & dilutior, an quia habitus euaſit denſior? Sed de his alibi plura.

TUM hęc igitur omiſſa prioribus ſunt, tum pręter hæc quòd ex natura excrementorum indefinitè de temperamentis pronunciant. Putant enim particularum temperiem, ſimilem eſſe cum excrementorum natura. Id uerò uſquequaque uerum non eſt, ſed fieri interim poteſt, ut pituitoſa excrementa colligantur, nec tamen humida ſit particula, imò frigida omnino, humida uero non omnino: quippe cū ſiccam quoque eſſe liceat. Quod autem eis impoſuit, facilè animaduertitur. Non enim no-

runt quòd ex cibis, nequaquam ex corpore noſtro pituita fit. Quare nihil miri eſt, ſi ubi ingeſtos cibos (qui fortaſſe humidi natura ſint) corpus nõ uincit, ſimile ijs ipſum quoque excrementum creet. Non eſt igitur quod opinentur, tanquã corpus ſiccum eſt, itidem excrementum quoque eſſe ſiccum. Etenim ſi quis ab initio ſicciore frigidioreq; temperamento ſtatim fuit, is non melancholicus eſt, ſed utique ab excrementis pituitoſus.

N. *Cur ſenes aridi, excrementis abundent humidis, Galenus uidetur dubitaſſe, ac tandem ad ſolam fortunatam ciborum humiditatem cauſam retuliſſe. Verum tametſi ſenes perpetuò uterentur ſicco ac calido uictu, abundarent tamen excremento humido. Nam magna frigiditas aquæ cognata eſt, dum calorem infirmat, qui cõcoctionem molitur: plures ſuperfluitates etiam humidas generat, quàm humiditas. atq; hæc præcipuè cauſa eſt, cur ſenes atq; aliter frigidi, tamẽ ſicci, pituita laborent.*

QVO'D ſi ex habitus mutatione frigidus ſiccusq; eſt redditus, neceſſariò hic talis iam etiam melancholicus eſt: uerbi gratia, ſi quis antè calidus & ſiccus ex ſanguine urendo plurimam generauit atram bilem: etenim is præterquam quòd ſiccus eſt & frigidus, protinus etiam melancholicus.

Non

Nõ is qui à principio frigidus & ſiccus naſcitur, melancholicus eſt, ſed qui per ætatem talis euadit. Diſcriminis cauſa eſt, quia in hoc cholera aduritur, illic uerò calor ſuauior quàm qui cholerã multã gignat, aut genitam adurat. Grauior ergo cauſa eſt, cur potius in declinãtibus quàm iuuenibus cholera aduratur, quum hic calor fortior. atque huius quidem cauſam nunquam ab alio accepi, ſed ipſe aliàs aliud ſuſpicatus ſum. Nec mirum, nam & Galenus ſuper ea re dubitaſſe uidetur, in quibuſdam etiam locis ſuſpectam rationẽ reddidit: quippe ubi hãc melancholiam cum ea, quæ in autumno gignitur, cõparat, illius principium in iuuentute, ſicut alterius in æſtate apparet ſtatuere. Cõparatio utraque ex parte eſt mihi ſuſpecta. non enim uerum eſt, quòd melãcholia quæ in autumno urget, proficiſcatur ex bile, quæ in æſtate initium cepit: multo minus melancholia, quæ in declinãte ætate apparet ex bile, quæ in iuuentute cepit, inchoatur. Interim tamen ſemper eadem quæſtio imminet, cur potius hic quàm in iuuentute, ubi feruor maior, ipſa uratur. Ac mihi quidẽ diuerſitate choleræ fieri apparet. non enim quæuis bilis ad atram idonea eſt, ſed craſſa tantum, utpote uitellina: ac talis quidem gignitur in declinante ætate, tenuior autem in iuuentute. Hæc mihi quidem precipua eius rei cauſa æſtimatur: neminem enim ante nos hæc diſtinxiſſe animaduer

Nota

maduertimus.quapropter ſi quis error commiſſus ſit,facilius condonari debet.maluimus enim etiam cum periculo noſtro earum ratiocinationum aliquod rudimentum facere, quàm more aliorum ſimpliciter diſsimulare.

SIN à principio frigidus & ſiccus fuit, habitus quidem corporis eius,albus, mollis,depilis,uenis articulisq; parum expreſſis, gracilis & tangenti frigidus,animus uerò minimè audax & timens,& triſtis , non tamen huic excremēta melancholica ſunt. In his igitur omnibus peccāt pleriquе medicorum ex eo quòd proprias notas reſpuunt,atque ad ea quæ non perpetuò,ſed frequenter accidunt,conuertuntur.

Non eſt hic à principio melancholicus, ſed frigidus & ſiccus tantum, talis tamen ſuccedente ætate euadet.Nam ut alibi dictum eſt,horum calor creſcit.certè ut iuuentus bilioſa efficitur, ita declinās ætas quodammodo melancholica, in ſeneclute uerò ſecunda talis eſſe deſinit. non enim melancholicus,ſed pituitoſus ſanguis hic conſpicitur: quia deferueſcente in ſenio ætate, iterum frigidus euadit,unde & ſenes ad omnem obſtructionem opportuni ſunt.habēt uerò & ſeroſum ſuccum plurimum, qui fortaſſe dilutioris in eis ſanguinis phantaſiam exhibet.

EIVSDEM erroris occaſione , & quod excalfacit, id etiam ſiccare omnino putant

putant. (hoc enim ueluti coronide, ſummaq; uniuerſi ſermonis, addito ſecundum iam librũ finire ſtatui.) Quippe phlegmone obſeſſas partes calida perfundẽtes aqua, atque ita uacuari ab ijs humorem cernentes, clarè indicatum arbitrantur, ſiccitatem omnino calori ſuccedere. Neque id modo ubi cum ſiccitate is, uerum etiam ubi cum humore eſt coniunctus. Cæterum non eſt idem uel uacuaſſe ab aliquo humorem qui locis quibuſdã ſit diſperſus, uel propriam particulæ alicuius temperiem ſicciorẽ reddidiſſe. Siquidem inæqualis quædam in his quæ phlegmone laborant partibus, intemperies eſt, ſimilaribus ſcilicet corporibus à proprio temperamento nondum amotis, ſed aſſiduè adhuc in mutatione atq; alteratione uerſatis, omnibus nimirum interpoſitis inter eas ſpatiolis fluxione refertis. Quæcunq; igitur calida humidaq; natura ſunt, cum ſic affectis admouentur, ipſa quidem ſuperuacanea, quæ media ſimilarium ſpatia occuparunt, euocant. Corpora tamen ipſa tantum abeſt ut ſiccent, ut etiam illis humorem adiiciant.

Quòd calidum coniunctum humido humectet, præterquàm quòd incalfaciat, antè demonſtratum eſt. hoc etiam fomentum ex aqua dulci in partibus phlegmone uexatis manifeſtè oſtendit

dit.unde quaſdam acres ſuperfluitates (nam naturales pertinacius hærent) euocat, quanquàm nonnihil ſui humoris inſinuat, non eſt tamen hæc humiditas naturalis, ſed externa.

AC ipſa quidem ueritas ita ſe habet. Demonſtratio tamen dictis (*euidens*) requiritur. uerum eam cum & longiorem exiſtimem, quàm ut huic libro inſeratur, & auditorem deſideret, qui medicamentorum facultatis ſit non ignarus, in pręſens differo. Cæterum ubi in tertio libro de omni temperamentorum genere tractauero, ac deijs quę poteſtate calida, frigida, humida, ſiccaq; ſunt, omnē methodō indicauero, mox integrum libellum ſcribere de inæquali intemperie decreui. Quippe ſic abſoluetur à nobis uniuerſa de temperamentis diſceptatio (*tū ad libros de medicamentis, tū*) ad medendi methodum non parum adferet commodi.

Hanc demonſtrationem eſſe molitur in primo de Simplicibus ex diuerſis aquæ potabilis & marinæ effectibus. Aliter enim afficiuntur hydropici ab hac, aliter ab illa: & rurſum aliter afficiuntur in mari ulcera piſcatorum, aliter balneo dilutorum. Iam aqua potabilis ſitim ſedat, marina prouocat. Conſtat ergo, quòd hæc exiccat, illa uerò humectat.

HIERE

HIEREMIAE THRIVERI BRACHELII COMMENTARII IN

LIBRVM TERTIVM GALENI DE TEMPERAMENTIS.

AC QVO'D energia ſiue actu calidorum, frigidorum, humidorum, & ſiccorũ, unumquodque tale eſſe dicatur, uel quod ſummam habet eiuſmodi qualitatem, uel quod uincit in eo id genus qualitatum aliqua, uel quod ad cognati generis mediocre aliquid, uel ad unũ quodlibet à nobis ſit collatum, prius eſt traditum. Monſtratum præterea eſt quemadmodum ea quis agnoſcere poſſit exactè. Reliquum eſt ut de iis, quæ talia poteſtate ſunt, diſſeramus: ſi tamẽ prius explicuerimus, quid ipſo poteſtatis nomine ſignificetur. Eſt autẽ breuis eius & facilima & clara explicatio: quippe qđ quale dicitur, tale nõ dũ eſt, ſed poteſt tale eſſe, id hoc eſſe poteſtate dicimus: hominẽ, uerbigratia, qui mo

do natus fuit, rationalem, & auem uolatilem, & canem uenaticum, & equum celerem, ſcilicet quòd eorum unumquodque futurum omnino eſt, ſi nihil id extrinſecus impediat, hoc ceu iam id ſit appellantes. Vnde (arbitror) hæc eſſe poteſtate, non actu dicimus. perfectum nanque eſt ac iam præſens ipſa energia (*ſiue quod actu eſt*). Quod uerò poteſtate eſt, imperfectum, & adhuc futurũ, atque ut fiat quidem id quod dicitur, ueluti habile, nõ tamen adhuc ſubſiſtens. Siquidem nec infans rationalis iam eſt, ſed talis futurus: nec qui modò editus eſt canis uenator, qui ſcilicet adhuc non uideat, ſed quod uenari queat, ſi ad iuſtũ peruenìat incrementum, ſic nominatur.

Quòd actu, phantaſia, aut energia dicitur calidum, frigidum, humidum, aut ſiccum, manifeſtas habet notas. Horum enim qualitates nuſquam non agunt, etiam citra ullã alterius elaborationem. Obſcurior eſt eorum, quæ talia poteſtate aut uirtute dicuntur, definitio. Galenus ea talia dici putat, quòd ex leuiſsima occaſione talia fieri poſsint. Neque nos de nomine contendere poſsumus, ſed ipſa ratio parum reſpondere apparet. Non enim medicamenta calida ſemper eam qualitatem manifeſtam habent, iuxta poteſtatem, quam exercent. Magnum eius rei argumentum, quòd frigida ſub tepore ipſo, Galeno dicente,

dicente, infrigident, & rurſum medicamenta calida ſub eodem tepore inſigniter incalfaciant, priuſquam ipſa talia actu euadant. Non enim *credo* Galenus *dicet, quòd piper, eruca, aut thlapſi in acres & uitioſos humores uertuntur, priuſquam corpus immutent.* Nam *ipſo dicente, quæ purè medicamenta ſunt, nuſquam talem elaborationem à corpore patiuntur.* Iam *eadem medicamenta foris appoſita, atq; intrò aßumpta eodem modo corpus incalfaciunt, & tamen foris nullam ſubſtantiæ mutationem ſubeunt: forte ergo integra manent: ſed neſcio quid amplius caloris conquirunt, quomodo & multa alia calida minimo accepto initio, in ignem conuertuntur: atque hoc quidem argumentum eſt, in quo* Galenus *fidit quàm maximè.* Atqui *ipſe, ſi uelit, à nobis uicißim audiat, quòd id tantum illis contingit qui formam mutant: nunc medicamenta appoſita, etiam ſi ulcerent, tamen priorem faciem retinent.* Amplius *quæ hic mutata ſunt, omnibus apparent talia.* Verum *ſiue zinziber, ſiue piper, ſiue aliud quiddam calidum quiſpiam manderit, ipſe quidem eius calorem ſentit: ſed ſiue in ſuam ſiue alterius manum expuerit, nullũ penitus calorem exhibet.* Quòd *ſi emplaſtra quædam detracta feruida apparent, non diu ipſum feruorem retinent, ſed auulſa ſtatim deponunt, manifeſto argumẽto, quòd ipſa nequaquã pro ſua natura accenſa ſunt, ſed ex fotu corporis*

illum calorem obiter ſint ſortita, alioquin ad naturam ſemel relata, illam diutius, imò perpetuò retinerent: quippe & aqua ſemel refrigerata, non ultro, ſed duntaxat alterius feruore accenditur: at medicamentorum calor iterum facilimè, & breuiſſimè, idq; per ſe, extinguitur. Quocirca certum eſt, quòd is nequaquam naturalis, ſed accidentalis exiſtit. nam ipſo dicente, facilè perit acquiſititius affectus. Nō ergo hæc medicamenta aliam naturam induerunt, ſed per accidens talia euaſerunt. Fortè calcem mihi obijcietis (nihil enim diſsimulare uolo) quæ licet incalefacta, tamen & ipſa tandem extinguitur, atque ultro refrigeratur. Verùm id nequaquam ſubitò euenit, ſed longo pòſt tempore: fortè difflata quæ erat in ea portione calida. Sed neque in hoc multum debent confidere noſtri aduerſarij: nam ſi pergant contendere, fortè & in ipſa calce, nedum alijs medicamentis, calorem accidentalem faciunt: denique medicamenta ſemel refrigerata, iterum tamen appoſita, rurſum efferuent, atqui calx ſemel extincta non amplius accenditur, & tamen ſemper calx etiam extincta quandam caliditatem retinet, qua corpus poteſt incalfacere. Iam & calx & alia medicamenta urētia, etiam demortuum cadauer incalfaciūt, exiccant & ulcerant. non eſt ergo ueriſimile, quòd ſui caloris aliunde atque à nobis initium ſumant. Minus eſt credibile, quòd in medicamen

tis frigidis calor latentem frigiditatem exuſcitet. Fortè ut calx aqua accenditur, ita frigida contendes prouocari à calidis. Sed alibi, credo, diximus, quòd hoc potius debetur humiditati aquæ, quàm frigiditati, quomodo forſitan & in hecticis calore ac cibo effloreſcit. Præſens eſt argumentum, quòd non ſolum hoc facit aqua frigida, ſed & tepida & calida. Quòd ſi quiſpiam tam pertinax ſit, ut hæc omnia impudenter aſſerere auſit, non tamen puto, & de medicamentis ſiccis, fortè in ſecundo aut tertio dicet, quòd hæc omnia in puluerem & ſcrobem attenuari debent, priuſquam quicquam exercent: quoniam multi ſucci manifeſtè exiccant. Hæc ergo omnia proficiſcuntur ab indicibili quadã proprietate, quæ rurſus cœleſtem ſequitur facultatem. Eòdẽ & illud pertinet, quòd quædam in corporis noſtri ſubſtantiam abeunt, quædam lõgiſſimè diſcedunt: neq; aliam rationem reddere poſſis cur quædam in calidiorem, quædam in frigidiorem humorem abeunt. Non enim ob eam cauſam aues quædam calidum ſanguinem gignunt, quia uiuæ erant admodum calidæ: ſed quia talem facultatem à cœleſtibus ſint ſortitæ. Nam in mortuis manifeſtè calor deceſſit. Sed & unum alterum altero calidiorem ſanguinem facit, & tamẽ utrunque exiſtit frigidum. Igitur & eorum quæ ſyncerè medicamenta exiſtunt, potentiæ ab aſtris, non autem elementis proficiſcuntur: ac ſi

*uerum uelimus dicere,& clarè loqui,nequaquã temperamentum, ſed facultates appellabimus: nec mirũ, ſi ſint occultæ:talis enim eſt & ipſorũ qualitas unde oritur.*Nam *neque ſol caliditatẽ, neq; luna humiditatem manifeſtam in ſe habet: quamuis luna humectandi, & ſol calefaciendi uim quotidie oſtendat.*Neque *has tantum potentias,ſed & multas alias,quas uulgus indicibiles proprietates appellat,ab his procedere certum eſt,formam uerò fortaßis ab utriſque, & ab elementorum complexione,& cœleſtium conditione.* Q*uare uerum non erit, quod multi hactenus putauerunt,proprietatẽm nihil aliud eſſe quàm indicibilem temperaturã,aut id ſolum, quod temperaturam continenter ſequitur.*Nam *cœleſtium rationem etiam comitatur, atq; hoc eſt quod à phyſicis dictum,*Homo *hominem generat & ſol.*Elementa *fortè inuitis aſtrologis temperaturam ſibi uendicant, aſtra uerò reliquas potentias,ac magna ex parte ipſas proprietates: qua de cauſa euenit,quòd ſenſum ſubterfugiãt.* Nam*,ut diximus,nulla in aſtris caliditas manifeſta,aut frigiditas reperitur,ſed potentia tantùm.* Eodem *modo medicamentorum potentiæ, neque euidentes neq; elementares,ſed diuinitus, hoc eſt,ab aſtris apparent ingenitæ, quæ tamen à primarijs ſuis cauſis differunt, quòd hæ quæ cœleſtes ſunt, ubique ſuæ facultatis ſpecimen edunt:ſed quæ in medicamentis habitant, non*

niſi

niſi tandem ſuam potentiam inſinuant. Nec mi-*rum id eſt, quoniam potentiæ medicaminum in cœleſtibus nec eædem nec æquales omnino ſunt.* Omitto *nunc, quòd neque ſol ſemper ipſe nos in-calfaciat: poteſt enim nubibus impediri.* Situs *etiam eius quo nos reſpicit, plurimum momenti habet, tantum abeſt ut medicamentorum ſecundæ potentiæ ſemper ſuam facultatem prodere debeāt.* Sed *fiunt hæc omnia pro diuerſitate potentiarum, quæ in aſtris aliam atque aliam comparationem habent.* Iu*ſtum tamen eſt proble-ma, ecquid hæ mirabiles uirtutes potius plantis & lapidibus quàm ipſis animalibus inſint, nunquid ob eam cauſam id euenit, quia animantia ſenſibus, inanimata uerò obnoxia cœleſtibus?* Ita *& irrationabilia animantia magis præſentiunt tempeſtates, quàm rationabilia.* Iam *ne id quidem uerum eſt, quòd ÿs uirtutibus omnia carent. nam & ex animantibus multa medicamina accipies, ex homine tamen pauciſſima.* Ne-*que nunc quicquam (puto) reliquum eſt, quod hanc noſtram opinionem redarguat, quod ſaltē ex ÿs quæ nunc diximus, non poſſis clarè diſpe-ſcere.* Galeni *uerò opinionem ſatis ſuſpectam faciunt tot impedimēta, in quæ ipſe impingit, ac à quibus per multos labores & diuerticula ſeſe tandem aſſerere nequit: nimirum uerum nō niſi uero conſentit, ſed falſò omnia uera diſſident ac diſſentiunt, ex quibus erroris phantaſiam faci-*

 le colli-

le colliges:atque hæc nunc nobis ſufficerent, ſed propter tenuiores atque imbecilliores præſtat ut & ſingulatim ſingulas orationis Galeni *proſequamur particulas.*

AC maximè quidem propriè ſola ea poteſtate eſſe dicimus, in quibus natura ipſa ſuopte impetu ad abſolutionē uenit, utique ſi nihil ei extrinſecus impedimento ſit.

Ergo iuxta ipſum medicamenta propriè non dicentur hoc modo calida aut frigida:non enim ultro ipſo dicente has qualitates aſſequuntur, ſed aliunde aliquod momentum nacta demum accenduntur. & fortè calida à calore ſuum in corpore initum accipiunt.ſed unde precor frigida aut ſicca?nunquid & ijs calor noſter principium ſiccitatis aut frigiditatis donabit?

PRAETEREA quæcunque fientium (ut ſic dicam) continētes materię ſunt:nec refert cōtinentes,an conuenientes,an proprias dicas:quippe quū ex omnibus indicetur quod propinquū eſt,quodq; nec alia intercedēte mutatione ſic dicitur:uerbi gratia, cū ſanguinē poteſtate carnē appellas, quoniam minimā mutationē ad carnis generationem requirat. At non qui in uentriculo habetur concoctus cibus continens carnis materia eſt, ſed prius ſit ſanguis oportet.Longius etiam abſunt maza & panis

nis, quippe quę ut caro fiant, certas ſui mutationes requirant. Cæterum hæc quoque omnia poteſtate caro dicuntur. Etiam ante hæc ignis, aër, aqua, & terra. Etiam horum ipſorum communis materia. Atque hęc quidem omnia magis minúsue loquentibus abuſiue nobis dicuntur.

Ne hic quidem modus medicamentis conuenit, ſed uictui, qui nunc in calidiorem, nunc in frigidiorem ſanguinem uertitur.

PRIMVS autem modus eorum, quæ poteſtate eſſe aliquid dicuntur, maximè eſt proprius. Proximus huic eſt eorũ quæ ſunt propinqua materia, ueluti ſi fumidam exhalationẽ flammam eſſe, aut halitum aërẽ poteſtate dixeris. Dicitur autem aliquando poteſtate eſſe, et quod ei quod ex accidenti dicitur, eſt ex aduerſo poſitum: ut ſi carnoſi quis iuuenis in frigida lauationem corpus eius ex accidenti, nõ ex propria poteſtate, calfacere dicat. Ergo tot modis etiã poteſtate calida, frigida, humida, & ſicca dicantur.

Hic ſolus tertius modus purè medicamentis conuenit: propterea mirum eſt, quòd Galenus medicamenta potius ad ſecundum modũ, quàm hunc refere uoluerit.

DVBITABITVR quoque non abſurdè, cur caſtoreum, uel euphorbium, uel

pyrethrum, uel ſtruthion , uel nitrum, uel myſi calida eſſe dicamus. Rurſus lactucam uel cicutam,uel mandragoram, uel ſalamã drã,uel papauer frigida : utrúmne ſub præ dictis iam modis compræhendantur,an alia quapiam ratione dicãtur,quę dicta nõdum ſit.Bitumen nanque,reſina,& ſeuũ,& oleũ,& pix calida poteſtate ſũt,quòd utiq; energia calida celerrimè fiant. Etenim celerrimè inflammantur. Præterea cum corporibus noſtris admouentur, ea manifeſtè calfaciunt.

Non eſt unum genus medicamentorum calidorum,ſed quoddam eſt quod promptè in flammam uertitur ac ignem,atq; id eſt quod ſine controuerſia poteſtate calidum autumat.

AT chalcitis,myſi,ſinapi,nitrum, acoron,meon,coſtus,& pyrethrum, cum nobis ſunt admota,calida uidentur, alia magis,alia minus:non tamẽ ſunt idonea quæ in flammam uertantur. An igitur ſeipſos fallunt qui id ſolum æſtimant? Nunquid aliqua nõ facile in flammam tranſmutẽtur? quos utique nõ ſic, ſed an non uertantur in prunam,æſtimare oportebat:cũ ſit pruna ignis non minus quàm flamma. Hoc tamen diſcrimine, quòd aëre uel aëreo quopiam in ignem mutato,flãma:terra,uel terrea re aliqua accenſa,fit pruna.Atque hactenus

nus quidem conſentire ſecum ſermo omnino uidetur. Siquidem uidentur medicamēta ea quę ubi ignem attigerint, facile accenduntur, nos quoq; excalfacere, niſi ſi quod propter craſſitiem intra corpus non facile aſſumitur. Diſſeretur enim de ijs latius in libris de medicamentorum uiribus.

Hoc eſt ſecundum genus, quod licet prædictis ſit calidius, multo ægrius tamen in flammã uertitur, propter quæ in definitione poteſtate calidorum, non tantum addidit ea quæ promptè uertuntur in flammam, ſed & ea quæ in prunam. Verùm hæc reſponſio nullo modo tolerari poterit. nam frigida medicamenta quædam nihilo ſegnius in prunam uertuntur, quàm hæc calida, ſcilicet calamus cicutæ nihilo difficilius quàm urticæ in ignem uertitur. Sed neq; apud ſe Galenus fuit, cum hæc reſponderet. nam iuxta ſuam hypotheſim nõ eſt neceſſariũ, ut ſtatim in ignem uertantur, ſatis eſt ut quouis alio modo euadant calida.

QVAECVNQVE tamẽ medicamenta noſtrum corpus excalfacere uidentur, ea promptè uertuntur in ignem.

Id manifeſtè falſum eſt. nam calx multo difficilius accenditur, quàm calamus auenæ: aut ordei, quàm uinum, aut etiamdum ipſum mel.

AT quomodo igitur inquiunt tangentibus nõ ſentiuntur calida? Hoc haud ſcio

cur

cur dicant. Nam ſi energia ac iamnunc calidum eſſe prædictorum quodque diceremus, profectò mirari liceret, quomodo tangentibus non appareāt calida. Nunc quòd poſſint facile calida eſſe, idcirco ea poteſtate talia uocamus. Itaq; nihil miri, ſi eos qui ſe tangunt, nōdum calfaciant. Veluti enim nec ignis ipſe augetur, priuſquam uicta ab eo ligna ſint mutata: quod aliquo temporis ſpatio omnino fit: ita nec animantium calor à medicamentis, niſi illa prius ab ipſo ſint mutata.

Iſta poſſet eſſe ratio, cur non ſentiuntur calida ab initio, uerum ubi cœperunt ſemel incalfacere. Si quidem, ut ipſe dicit, in illis calidum elementum exuperet, debebant & quoduis aliud corpus incalfacere. Atqui ecōtrario euenit. nam piper, zinziber licet commanſum, ſed exputum, tamen ſentitur frigidum.

QVIPPE alio genere calefit is, qui ab igne uel ſole intepeſcit. alio is qui à prædictorum quouis medicamētorum. Illa nanque actu ſunt calida, medicamenta nequaquam.

Id manifeſtum eſt mendacium, & contra omnium phyſicorum ſententiam, qui diſſerunt, (& eſt uerißimum) quòd corpora cœleſtia ſint omnis qualitatis expertia: & quomodo ergo ſol actu calidus eſt? Igitur ſi quidem ex elementis

hanc

hanc facultatem medicamenta obtineret, talia omnino ſentiri deberet: ſed nunc cōtrà ex aſtris acceperunt, quapropter more ſuarum cauſarum ſenſum latent.

ITAQVE nec calefacere nos ualent prius quàm actu talia fiant. Ac quòd actu talia ſint, id à nobis accipiunt, ueluti ſicci calami ab igne: ita uerò & ligna ex ſua quidem natura frigida ſunt uniuerſa, ſed quæ ſicciora ſunt, & gracilia, ea facile mutantur in ignem. Quæ humidiora ſunt & craſſa, ſpatio egent maiore. Nihil igitur miri eſt, ſi medicamenta quoque primum quidem in parua & tenuia frangi poſtulant: ſecundo loco ut tempore aliquo, tametſi minimo, corpori noſtro quo calida fiant, ſint adiuncta. Tu uerò ſi ea nec cōminuta, nec prius calfacta, calida tamē iam fieri cenſes, quid ſignificet quod poteſtate calidum dicimus, parum mihi meminiſſe uideris. Sic enim ea exploras, tāquam energia ſint calida. Sed nec illud mirum, ſi quo recalfaciāt, calefieri ipſa prius poſtulent, cum idem fieri cernatur & in lignorum exemplo. Quippe hæc uaneſcentem aliàs morientemque flammam tum ſeruant, tum uerò augent, dum ab hac ipſa prius calefiunt. Nō eſt igitur alienum calorem qui in animātibus habetur, eiuſmodi medicamentis quaſi ali-

mento

mento quodam uti, quemadmodum ignis ligno. Quippe id ita quoque fieri cernimus.

Prius conqueſti ſumus, quòd Galenus omiſit dicere, quidnam ſyncerè medicamenta patiantur, quando actum ſimilem potentiæ beneficio corporis noſtri accipiunt. id nunc tentat dicere. frãgi enim & digeri ea primum dicit: paulopòſt enim corrumpi, ſi fuerint calida. ſed neq; ibi in quid corrumpantur dixit. eſt tamẽ uerum, quòd medicamẽta non ſtatim corpus noſtrum demutant, ſed poſtquam nonnihil à calore noſtro fuerint elaborata, atque in corpus noſtrum digeſta. non enim ultro in ipſum rapiuntur, ſed à uirtute noſtra attrahuntur, niſi natura noſtra abhorreat: quapropter medicamenta præſertim uenena ægrè eò tranſeunt, niſi illorum facultas alijs deliniatur, atque adeo ijs quæ ſubtilẽ eſſentiam habẽt. Ex eodem *eſt quod à quibuſdam dicitur, uinum lymphatum aliquãdo intimius infrigidare, quàm ipſam aquam. Quòd autẽ ea quæ ſunt ſua natura tenuia, citius in corpus agant, quàm craſſa, per ſe notum eſt. & forſitan quia calidum conformius naturæ eſt, quàm frigidum, atque tractu facilius, factum eſt ut medici medicamenta omnia exhibeantur egelida, ac ſub lactis tepore: ueruntamen iuxta* Galeni *opinionem hæc prouiſio in frigidis utilitate caret, & generatim melior eſt* Galeni, *ac ante illum* Hip-

pocratis

pocratis conſuetudo,qui oximel,& reliqua tem pore æſtatis propinant frigida,hyeme uerò calida,ut penſetur temporis iniuria. Sed ut ad propoſitum reuertamur, licet medicamenta intrò ſumpta ſubinde has mutationes patiantur, non tamen ubique eſt neceſſarium.nam uel in uentre integra ſuam uirtutem exercent,atque eo magis quo manent integriora. Quare non eſt tam uerum,quàm uulgo dictum, medicamenta priuſquam actum ſuum prodant, ipſa à corpore noſtro quodammodo laceſſi, aut à corpore noſtro in actum traduci. At ut hoc in calidis medicamentis eueniat,in frigidis non eſt neceſſum. Sed neque in calidis perpetuum,quum quædam medicamenta in cadauer agãt:& calx nihil minus in mortuũ corpus ferè poſſit,quàm in integrum.

SI uero perfrigerato corpori eorũ quod uis quantumuis diligenter comminutum inſpergas,prorſus nõ calefit. Proinde quæ refrigeratæ partes ſunt,eas eiuſmodi medicamentis plurimum perfricamus,unà calorem perfricãdo excitantes, unà rarũ, quod prius frigore fuit denſum, reddentes: quo ſcilicet tum introrſus pharmacũ penetret, tum naturali animantis calori coniunctum mutetur ac calefiat. Quippe cuius ſi particula quædam uel minima calorem energia concipiat,hunc deinde in totum per continuitatem porrigat,perinde ac ſi ex parua ſcintil

ſcintilla tedam ſummo tenus accendat. Siquidem hanc uniuerſam facile depaſcitur ignis, nihilo amplius ſcintillam requirens.

Vulgo dicitur, quòd actus medicamentorum quodammodo ſint ſopiti, nec antea corpus noſtrum exerceant, quàm à natura ipſa prouocentur atque tententur. Sed paulò antè dictum eſt, quòd idipſum perpetuum non eſt. Sed neque illud uerum eſt, quòd medicamenta nihil agunt in corpus refrigeratum. nam & in cadauer multa ſuam uim exercent, & herba quædam ex proximo hepate ſanguinem duxit.

A C quicquid poteſtae calidum eſt, huic nõdum in natura ſua calidum frigido præpollet, ſed in propinquo eſt ut præpolleat, adeo ut breuem opem quo uincat, extrinſecus requirat.

Idipſum quoque ratione caret, quòd in omnibus medicamentis natura calidis dicamus exuperare, aut propè eſſe ut exuperet elementum calidum: nemo enim in bitumine, ſulphure negabit multis partibus frigidum exuperare calidum. Nota.

HANC illi modò frictio abunde præſtare poteſt, modò uel ignis, uel corporis alicuius calidi contactus.

Nequaquam id facimus, quaſi calor huius medicaminis uim prouocet, & accedat: ſed quia frigiditas illius inſinuationem prohibet. facilius enim facultas medicamentorum inſinuatur per rarum

rarum quàm denſum, calidum quàm frigidum.

NON eſt igitur tam arduum rationem reddere quid cauſæ ſit, cur alia protinus ut corpus noſtrum contigere, recalfacere id poſſint, alia poſt longius id efficere ſpatiũ. Quippe ex ijs quæ igni appropinquãt, alia ſtatim accenduntur, ueluti elychnium, & tenuis teda, & pix, & ſiccus calamus: alia niſi diutius ſunt admota, non uincuntur, ſicut uiride lignum.

Neſcio ad quod iſta propoſitum. certum tamẽ eſt, quòd unumquodque eo citius incalfacit, quo eſt natura calidius, aut etiam tenuius.

ILLVD potius definiamus, cuius utiq; demonſtratio, cum de naturalibus potentijs agemus, tradetur. Ex hypotheſi nunc quoque propoſitorum cauſa, eo utemur, quatuor nimirum dicentes totius corporis proprias facultates eſſe, unã idoneorũ tractricem, alterã eorum omnium retentricẽ, & tertiam alteratricẽ, & quartam quę alieni ſit ſegregatrix, eaſdemq; facultates effectus eſſe totius in quouis corpore ſubſtantiæ, quã etiam conſtare ex calido, frigido, humido & ſicco inter ſe mixtis dicimus.

Appetitus ad alterationem refertur, digeſtio quoq; ſiue manis diſtributio, ex alteratione quoque & expulſione componitur: quapropter primariæ facultates non niſi quatuor remanent. Vi detur

detur præter rem id dixiſſe,ſed occaſio prius dicta eſt,ut oſtendat ſcilicet,quid medicamentum, & rurſum quid patiatur in corpore noſtro nutrimentum.

VBI igitur corpus unaqualibet earum, quas in ſe habet,qualitatum,corpus quod ſibi admouetur demutat, nec ipſum hoc caſu tota ſubſtantia exiſtimandum eſt agere,nec quod ab ipſo mutatur,poſſe ei aſsimilari. Quare nec unquam nutriet, quod ita mutatum eſt id quod ſe mutauit. At ſi illud mutet,id eſt, ſi tota ſubſtantia operetur,utique tũ ſibi aſsimilabit id quod mutatur,tum ab eo nutrietur.Neque enim aliud nutritio eſt,quàm aſſimilatio perfecta.

Rectè admonet Galenus alterationem atque adeo ipſam corporis mutationem fieri biſariam. Altero modo, dum ipſa qualitas rei adhibitæ mutatur,ſcilicet quando refrigeratur, incaleſit, aut etiamdum humectatur. Altero uerò,quãdo ipſa ſubſtantia quoque mutatur.Atq; id rurſum dupliciter accidit:uel enim corrumpitur, aut in ſubſtantiam eius,quod ipſum mutat, uertitur. atque qualitas ipſa ſola forſitã caliditas utranque priorem mutationẽ facere potens eſt.poteſt enim quod frigidum eſt incalfacere, ac etiamdũ omnino corrumpere,non tamen poteſt totam ſubſtantiam ſibi ſimilem transferre.quidnam tamẽ hoc præſtet, Galenus apertè non dixit: tantùm in hoc

in hoc loco corpus ſua tota ſubſtantia obiter agere enunciauit, ubi reliquam ſubſtantiam in ſe transformat: nec in promptu admodum eſt, quippe ipſa ſubſtantia, ſiue materiam, ſiue formam intelligas, nulla actione prædita eſt, ſed tota afformatio, aſſimilatio, nutricatio penes calorem naturalem eſt: non tamen id ex ſe habet, ſed proprietatibus quibuſdam naturalibus in corpore noſtro inſtitutus, ac (ut ita dicam) eruditus. ſecus enim ut calor proximum corpus incalfaciat, non tamen in ſe demutabit: atque id ſubinde accidit propter magnam contrarietatem eius corporis in quibuſdam conditionibus, quam non poteſt euincere.

QVONIAM autem hoc definitũ eſt, inde rurſus incipiẽdum. Omne animal conueniente ſibi nutritur alimento. Conueniens autem cuique alimentum eſt, quod aſſimilari corpori, quod nutritur, poteſt. Oportet ergo toti nutrientis ſubſtantiæ cum tota nutriti natura communio aliqua ſimilitudoq́; ſit, prorſus hic quoque non paruo exceſſus defectusq́; ſubſiſtente in ipſis diſcrimine, cum alia magis conſentientia ſimiliaq́; ſint, alia minus.

Dictum eſt ab antiquis Philoſophis iandudum, Forma non recipitur, niſi ab idoneo. Agentis etiam atq; patientis neceſſaria eſt ſimilitudo, aut potius communio: atque ipſa prima ſub-

ſtantia ſiue materia omnibus eadem eſt, ſed uariè inſtruitur, atq; informatur: idq; primum quibuſdam qualitatibus primis pro diuerſa temperatura elementorum. ob has cauſas neq; ignis in aquam, neq; aër in terram continenter tranſire poteſt, dum duabus qualitatibus diſsidet: ſed ignis primum in aërem, aër in aquam abit: quòd ſiquidem frigida & ſicca continenter corporis noſtri ſubſtantiam ſubeant, utpote cichoreum, ac ſimilia, priorem rationem nondũ redargũũt. non enim hæc ſyncerè talia ſunt, ſiue potentiam, ſiue actum ſpectes, ſed humiditate aliqua permixta. Hinc *eſt quòd recentia ac uiridia magis nutriunt, quàm uetera aut exiccata.* Non *tamen ea contrarietas, quæ in duabus qualitatibus ſpectatur actu aut potentia, ſola continentem mutationem impedit. nam ſunt quædam calida & ſicca (ſi quidem potentiam æſtimes, quam nunc ſub reliquis qualitatibus intelligo) quæ multo difficilius quàm frigida & ſicca in ſubſtantiam corporis noſtri tranſeunt. ergo præter contrarietatem, quæ in qualitatibus aut etiamdum potentijs eſt, tertio eam æſtimare oportet, quæ in alijs ſpectatur proprietatibus. nam & hæ aſſimilationem ſuæ ſubſtantiæ fruſtrari poſſunt. non eſt enim aſſimilatio penes incalfactionem aut infrigidationem (ut diximus) ſed penes totius ſubſtantiæ, hoc eſt, qualitatis ac temperaturæ in omnibus conditionibus tranſmuta*

obſcura interpretatio

mutationem. atque huius quoque diximus non eſt artifex ſimplex qualitas, ſed calor naturalis, nequaquam ſyncerus, ſed multorum naturam referens, fortè etiam aſtrorum, conditione determinatus: ac ſic quicquid illi ſimile eſt, transformare, atque in ſuam ſubſtantiam effigiare didicit. Non proditur ergo hæc ſimilitudo ſemper externis qualitatibus aut internis potentijs, ſed experientia & longa conſuetudo oportet diſcere.

PROINDE etiam alia conficiendi opere ualentiore ac diuturniore, alia minore ac breuiore egent: auium caro minore, ſuilla maiore: bubula etiam hac maiore. Vinum uerò ut aſſimiletur, mutationem deſiderat minimam. Quo fit, ut tum nutriat, tũ roboret celerrimè.

Per accidens id euenit. Nam caro ſuilla cum corpore noſtro maiorem habet affinitatem atque ſimilitudinem, quàm uinum: ſed uinum rarius: ſuilla uerò ſolidior eſt. Itáque & difficilius in ſanguinem euadit, atque tardius nutrit. Eadem ratio eſt de ouilla & ſimilibus.

PORRO id quoque in concoquendi inſtrumentis, uentriculo, iecinore, & uenis prorſus aliquandiu traxerit oportet, in quibus ſcilicet præparatũ nutrire corpus iam queat: antè uerò quàm in his ſit demuta-

tum,fieri non poteſt, ut animalis corpori ſit nutrimentum, ne ſi per totum diem ac noctem extrinſecus ſuper corpus ſit impoſitum. Multoq; minus panis,uel beta, uel maza foris impoſita nutriat.

Hoc non eſt ſimpliciter audiendum, ſed de nutrimento extremarum partium: alioquin uentriculus hepatis nutrimento non eget, ſed utrunque uiſcus ſuo more confecto contentum eſt. arguit hoc hepatis atque uentriculi ſubſtãtia. Iam niſi ſaturaretur utrunque uentriculus ſuo ſucco, ſed expectaret aliunde ſanguinem, perpetua ferè fames urgeret. Omitto hinc ſequi, quòd ipſum hepar per intellectum attraheret, atque uenter mitteret: ſiquidem uenter antequàm ſaturatus eſſet, remitteret, uel hepar alijs potius quàm ſibi attraheret. tamen aliquando, ſed raro in inedia longiore aliter euenit.

AC quę quidem aſſimilantur, omnia nutrimenta uocantur.

Non ſimpliciter, ſed quæ nulla inſigni aut euidente qualitate corpus mutant: alioqui non tantum nutrimenti, ſed & medicamenti rationem participarent, etiamſi quàm maximè nutrirent.

RELIQVA omnia medicamenta.

Quæ aut nullum, aut certè effatu indignum alimentum exhibemt, ſed corpus noſtrum manifeſtè altera, tantum medicamenta dicuntur.

tur, quorum ſubſtantia, proprietas, aut conditio à corpore noſtro amplius diſsidet, quàm quæ in ſubſtantiam noſtram commutari poſsit.

EST porrò & horum natura duplex. Quippe uel eiuſmodi ſunt aſſumpta, eiuſmodi etiã permanentia uincunt, corpusq; mutant ad eum modum quo id cibos. atq; hæc prorſus tum uenenoſa, tum naturæ animalis corruptricia medicamenta ſunt.

Partitur medicamenta in frigida, & calida: ac primum definit frigida, non quidem omnia, ſed quæ in quarto ordine talia ſunt, ac etiamdũ uenenata. Hæc putat frigida aſſumpta nulla ex parte, uel uſque ad teporem poſſe incalfieri. Imò quòd uel calida aſſumpta ſtatim omnem teporẽ exuant. Atqui ego utrunque falſum arbitror: nam parua illorum quantitas aliquando à nobis contemnitur, ſed & magna tandem ſtudio ac conſuetudine in alimẽtum uertitur. Imò quo calidiora quoque exhibentur, eo celerius intereunt, quamuis neceſſariò hæc ſerius ad genuinã naturam redeunt. Sed & hoc contingit aliquãdo, quòd reliqua medicamenta frigida in ſecundo aut tertio ordine corpus noſtrum euidenter refrigerent, tametſi ipſa egelida permaneant: quippe aqua multos dies calida ebibita, & calida excreta, tamen hominem refrigerat. Sed neque cogitari poteſt, cur in calido corpore potius

 quàm

quàm frigido egelidum medicamentum euadat frigidum.

VEL mutationis initium ab animalis corpore conſecuta deinceps iam putreſcunt ac corrumpuntur, deinde corpus quoque unà corrumpunt ac putrefaciunt. Sunt autem hæc quoque noxia uenena.

Hæc calida ſunt uenena. Videtur autem Galenus uelle diluere argumentum illud, quod non patitur medicamentum alteri impartiri calorem ultra ſe, & propterea medicamentum, quod antè erat parum calidum in corpore corrumpi cogitat, atq; deinceps magnum aliquem calorem concipere, quo totum corpus noſtrum ſimiliter afficit. Verum hic bis peccat. non enim medicamentum ipſum, ſed corpus noſtrum primo corrumpitur. Secundo falſum eſt, quòd nullum medicamentum aliter corpora noſtra afficere poteſt quàm ipſum eſt affectum. etenim corpora cœleſtia incalfaciunt inferiora, quædam etiam refrigerant, nihil tamen illorum ſimpliciter, atque actu calidum eſt, uel frigidum.

EST his etiam amplius tertia medicamentorum ſpecies, eorum nimirum quæ corpus recalfaciunt quidem, mali tamen nihil adferunt.

Hæc ſunt medicamenta, in primo, ſecundo

do, & tertio ordine calida, quæ & ipſa corpus importunè accepta uitiare poſſunt: uerum ubi ſuo tempore accipiuntur (id enim in dictione Galeni ſubaudire oportet) nihil mali afferunt, ſed quod antè in corpore uitium fuit, caſtigant. Fateor *& uenena quędã aliquãdo conferre, uerum omnem ſuam malitiam nunquam deponunt, ſed quæ ipſorum uim infringunt, admiſtionem ſemper requirunt.* Miror *autem cur Galenus potius calidorum, quàm frigidorum medicamentorum in hoc ordine meminit, quũ par ipſorum ſit ratio.*

EST & quarta ipſorum ſpecies, quæ & agunt & patiuntur aliquid, ſed tandem uincuntur, planeq́; aſſimilantur.

Forſitan hic intelligit medicamentum in primo, ſecundo, & tertio ordine frigidum, quemadmodum prius dixit de calido. nam iuxta eum, proprium ferè medicamentis frigidis eſt, ut primum agant, ac ſecundo patiantur, hoc eſt, aſſimilentur: reuera tamen commune eſt & hoc medicamentis multis calidis. etenim & horum multa medicamenta ſunt, & nutrimenta, atque omnino ea quæ in hos ordines digeruntur, tam calida, quàm frigida inuenies. pauca merè medicamenta ſunt, plura utriuſque rationem obtinent.

ACCIDIT porro his, ut tã nutrimen

ta ſint, quàm medicamenta.

Poſſumus hoc referre ad utranque ſpeciem prius dictam, prout locos diſtinguere uolumus, poſſumus ad poſteriorem tantum: ſed prius melius eſt atq; conformius: quoniam, ut diximus, tã calidis quàm frigidis cõtingit medicamentũ & nutrimentum eſſe, & potiſſima & iucundiſſima hæc eſt, ubi ſufficit medicatio. quomodo autẽ id fieri poſſit, perſcrutandum. nonnihil enim cũ primis pugnare uidetur: etenim nutrimenta cũ ſubſtantia noſtra conueniunt, medicamenta uerò diſſentiunt. non poteſt autem fieri ut proprietates eædem atque diuerſæ ſint. In quo duplex eſt reſponſio. Poteſt enim pars medicamentoſa integra ſeruari, at reliqua mutari. Melior autẽ eſt altera diſtinctio, quæ hoc de ſolis medicamentis uenenatis intelligit: aut quæ ſyncerè medicamenta numerantur. reliquorum enim cum noſtra ſubſtantia communio eſt: tametſi ſanguis, qui ex ipſis proficiſcitur, aut calidior, aut frigidior, aut humidior, aut ſiccior euadit. atque hactenus medicamenti rationem ſubit. Galenus etiam tempora diſtinguit, ac frigida quædã primum medicaminis, ſecundo autem cibi rationẽ obtinere putat, dum in ſanguinem cõuerſa ſunt, quo tempore illic medicamenta eſſe deſinunt. An de calidis idem dixiſſet neſcio: ego uerò non uerebor huiuſmodi medicamenta etiam in ſanguinem conuerſa, medicamenta dicere, dum corpus

pus infrigidant uel incalfaciunt, prout ex ÿs ſanguis euadit calidior aut frigidior. Non eſt enim dubium, ſanguinem pituitoſum calidiorem euadere, ſi quis diu melle uictitauerit: ac frigidiorē, ſi lactucis. non enim tantum calorem noſtrum imitatur ſanguis, ſed & ipſam materiā ex qua recreatur, id quod ex quotidiano hepatis munere licet intelligere. Nam ex eadem hepatis temperie alius humor hepate multo frigidior, alius multo ſit calidior: & ſol corpora aliter atq; aliter afficit, aliud indurat, aliud liquat, aliud dealbat, aliud denigrat, atq; uno uerbo, agēs ipſum pro diuerſitate materiæ ſemper ferè ſuas habet differentias.

NIHIL autē miri eſt, ſi exiguum conſecuta momētum, aliqua maximam à priore natura mutationem habent. Cernuntur enim huiuſmodi multa in his quæ extra nos ſunt. ſiquidē in ea Myſia, quæ eſt Aſiæ pars, domus hac aliquando ratione conflagrauit: Erat proiectum columbinum ſtercus, cui iam putri & excalfacto ac uaporem edenti & tangentibus admodum calido, in propinquo feneſtra fuerat, ita ut iā contingeret eius ligna, quæ largè nuper illita reſina fuerant. Media igitur æſtate, cum ſol plurimus incidiſſet, accendit tum reſinam, tum ligna. Hinc autem & fores quædam aliæ quæ propè fuerant, & feneſtræ nuper

etiam reſina illitæ facile ignem conceperant, atque ad tectum uſque ſummiſerant. Vbi autem à tecto ſemel accepta eſt flamma, celeriter in totam domum eſt graſſata.

Vndique Galenus exempla acquirit ad oſtendendum propoſitum: atque in his ſibi maximè placere apparet: quibus ego miror quòd uti uelit. nullo enim modo cum præſenti argumento conueniunt: quippe medicamenta eadem ferè in corpore perſeuerant, at quæ accenduntur, ſpeciẽ mutant: quapropter admirandum non eſt, ſi quidem ipſorum caliditas promouetur. Nam *& uiridia ligna accendes, nedum ſicca, tametſi nemo ea cadida dixerit.*

HOC arbitror modo aiunt, & Archimedem hoſtium triremes ardentibus ſpeculis incendiſſe. Porro ſuccenditur his prõptè lana, ſtupa, elychnium, ferula. Quicquid denique ſimiliter his ſiccum, rarumq; eſt.

Hodie hæc eſt circularis & triuialis experientia ac oſtentatio.

FLAMMAM edunt & lapides attriti.

Hæc experientia iuſta eget inquiſitione. incertum enim eſt quomodo durorũ corporum attritus calorem aut flammam excitet, an ipſam duntaxat excutiat, an recentem ex ipſis generet

ret.atq; id quidem uериſimilius. Interim tamen eſt admirabile, quòd tam promptè motus ipſa poteſt incalfacere, atque in ignem manifeſtum tranſmutare, præſertim cum natura frigida & ſicca ſint, atque omnis propemodum caloris expertia. Forſitan aër qui in ipſis continetur, attritu in ignem uertitur, atque id ex eo apparet, quia eo promptius ignem edunt, quo ſunt duriora.

ATQVE hoc magis, ſi quis illos ſulphure illeuerit.

Parum refert, ſed cautè hoc Galenus adiecit, ut exemplum illius maiorem uim obtineret. nã quod ſimplex lapis aliquando ex parte in flammam uertitur, nullo modo medicamenta calida promptè accendi arguit, quum contrà lapis ſit frigidus: imò, ut prius diximus, quædam frigida celerius quàm calida attritu incalfaciunt, ſi forte hæc mollia, illa dura.

EIVSMODI erat medicamentum Medeæ. Quippe quod quibus eſt illitum, omnia, ubi in id incidit calor, accendit. Conſtat id ex ſulphure & humido bitumine. Iã illud ceu rem mirãdam quidam oſtẽtauit: extinxit lucernam, & rurſus muro admouens accendit. Alter lapidi eam admouit. fuerant autẽ tũ murus, tũ lapis ſulphure cõtacti. Quod ubi depræhẽſum eſt, deſijt mirum uideri, quod oſtẽtabatur. Ergo omnia

id genus medicamina perfectè, calida adhuc non ſunt: aptiſsima tamen, ut calida fiant. Atque idcirco poteſtate calida dicuntur.

Hoc exemplum conformius, eſt tamen eiuſdẽ farinæ ferè cum primo. neque enim uel hic ſuapte ſponte bitumen aut ſulphur inflammatur, ſed a colore ſolis incenditur. nihil ergo nouum hæc ſimilitudo arguit: quoniam calor ſolis, ut ignis, quædam in flammam uertit. Magis hoc exemplum eſt cibi, qui in ſanguinem pro ſua natura uertitur priore calidiorem, quoniam ſpeciem mutat.

AC de ijs quidẽ nulla eſt dubitatio, ſed nec cur uinum bibitum quidẽ ualenter corpus calfaciat, cuti autem impoſitum non calfaciat. Mõſtratum enim ſuprà paulò eſt, id non ſimpliciter ut calidum medicamentum, imò ut conueniens nutrimentum calfacere animal. Tanquam enim ignis idoneum alimentum ignem ipſum auget, ita quicquid corporum natura calidorum proprium & naturale eſt nutrimentum, id ea ſemper nõ ſolum roborabit, ſed etiam inſitum eorũ calorem augebit. Atque id quidem omnis nutrimẽti communis effectus eſt. Vino autem præter cętera proprium ac ſuum eſt, mutationis celeritas: ita utiq;, ut tedæ, elychnij, ſtupæ, picis.

Non

Non uidetur nutrimentum & medicamentum eadem potentia dici calidum. Nam *medicamentum quia incalfacit, nutrimētum uerò quia in calidum ſanguinem uertitur. Videtur autem eadem fere utriuſque conſtitutio, & ab aſtris, non autem elementis, ſua ingigni potentia. quod manifeſte in uino apparet: aliquid tamen & elementa uariant. Nam ut unaquæq; auis uiua uel actu eſt calidior, ita ex ipſius carne ſanguis quoque euadit feruidior. Hæc ergo taliter eueniunt ex materiæ promptitudine, quippe hoc modo & cholera quæ in corpore noſtro quotidie ſuboritur, ipſo etiam hepate calidior exiſtit. & ex unoquoq; cibo quatuor humores oriuntur. nihil enim (quod ſæpe diximus) tam ſimplex eſt, quod non ſit quadruplex. Effigiatur autem unaquæq; eius portio à calore prout idonea eſt: calida quidem plerunque in bilem euadit, etiam ipſo calore calidiorem: atque huic propemodum ſimile eſt exemplum, quod Galenus attulit, ubi calor ſolis flammam ſuſcitat. non eſt enim dubium, quin flamma radijs, qui ipſum accēdunt, calidior eſt. nec motus qui ex lapide ignem manifeſtum excutit, ſimilem calorem obtinet. Nunquam tamen Galenus ob cauſas quas diximus, hoc exemplum demonſtrationi ſuæ de medicamentis poterit accommodare.*

IAM uero ab ignis exēplo non digreſſi admoneamus rurſum de lignis humidis, quæ

quæ ipſa quoque ignis nutrimẽtum ſunt. Cæterum non ſtatim aut continuo, eoq; ſæpenumero igni iniecta non ſolum flammam quaſi ſopiunt, ſed ſi imbecilla eſt & parua, corrumpendæ quoque eius periculum afferũt. Sic profectò & in animalibus cibi qui uti prorſus aſſimilentur, & corpus nutriant, ſpatio egent, hi frigus uniuerſi potius quàm calorem adferre in præſenti uidẽtur. Cæterum calfaciunt hi quoque tãdem non ſecus ac reliqui cibi, ſi ſemel ut corpus nutriant, ſint conſecuti. Omne enim nutrimentum, quatenus nutrimentum eſt, animalis calorem auget. At ſi deuoretur quidem ut nutrimentum, nec tamen ſuperetur, id erit quod Hippocrates dixit, nomine quidem nutrimentum, re autem minime.

Hoc *manus arguunt: nam ferè in principio frigeſcunt, præſertim ſi corpus natura fuerit frigidius, maximè autem ſi & cibus refrigerandi poteſtate ſit præditus: in his enim uix tandem calor reuocari poteſt. at quibus natura calidior eſt, ſtatim exurgit: quòd ſi & uictus feruidus fuerit, iam manus quoque confeſtim ardent. Nam tametſi poſterius in ſanguinem excoquitur, ſubtiliſſima tamen eius pars promptè in ſpiritum uertitur, in quo maximè calor habitat. Propterea neſcio quid illis*

illis in mentem uenire potuit, qui frigidas manus mox à cibo calidi uentris argumentum ſtatuunt: nam præſens comparatio hos euidenter refellit: quum & ignis quo minor ſit, eo diutius à lignis ſupprimitur ac ſuffocatur. Ratio *uerò, quam illi adijciunt, omnino abſurda eſt, nec ullis ualidis argumentis fulta. putant enim ad cibum uentre exceptum, quàm primum calorem naturalem accurrere. atque hi calorem naturalem animal faciunt, non quidem ſimplex, ſed intellectu præditum. nam omnino calor, qui in extremis corporis partibus hærebat, intelligere debuit, hoc ipſum utile eſſe.* Veredario *etiam uno atque altero opus erat, qui iamiam cibum in uentre eſſe nunciaret: ac fortè is à uentre miſſus erat, ut uires ſubſidiarias contraheret.* Nec *putet me quiſquam iſta dicere deriſionis gratia. nam reuera hæc dicere oportet, ſi quidem ita ſponte calor ab extremis ad uentrem regurgitat.* Puerilia *igitur ſunt hæc omnia, neq; longiore diſceptatione digna: quando calor tantum naturaliter agit, à natura tamen prius inſtitutus eſt, ut illum intellectu quodam omnia obire credas. ſed ſi rectè inueſtiges per omnia naturales tantum illius cauſas inuenies, ſicut ibique nos reddimus.* Nam *& id mirabile apparet, quomodo uenter non tantùm ſibi, ſed uniuerſo*

corpori

corpori appetit ſufficientia atque ſimilia. Diximus autem centum huiuſmodi in diuerſis locis ab alijs nuſquam annotata:nunquam tamen aliquid tale in propoſito quis inueniet,quò calorem naturalem ab extremis ad internum uentrem procurrere oſtendat. eſt enim naturalius, quòd ad exteriora redeat: & hoc quoque aliquando contingit.Nam ſubinde cibus calorem internũ ad exteriora nõ ſegnius pellit,quàm frigida corpora affuſa ad interiora.atque hic ſi quidem calor naturalis copioſior fuerit, alacrior reuertitur:ſi uerò breuior, quodammodo extinguitur. Ita nequaquam frigidi,ſed econtrario ferè calidi ſunt,quibus à cibo manus accenduntur, atq; id duabus de cauſis:uel quia multus(ut dixi)calor uentris tenuiſſimam uictus partem ſubitò euincit,atque in ſpiritum tranſmutat: uel quod eſt ueriſimilius,quia calor frigido foras pellitur: unde ſi copioſus fuerit,liberalior reuertitur.Sed de ijs in noſtro Plutarcho peculiarius atque longius diximus.

QVIPPE cum trifariam nutrimentum dicatur, ſicut ipſe docuit his uerbis, Nutrimentum eſt,& quod nutrit,& quod ueluti nutrimentum eſt, & quod futurum nutrimentum eſt.Quod utique iam nutrit, & corpori adiungitur,nec amplius futurũ eſt, id propriè nutrimentum appellatur.

Nutrimentum tribus modis appellatur. Aliquando

quando id quod ſua natura idoneum erat nutrimentum, ſed immodica eius quantitate, aut alia corporis diſpoſitione, ſcopo nutricationis excidit. appellatur autem hoc ueluti nutrimentum. Secundo quòd futurum nutrimentum eſt talis cibus extra uentrē, propinquus eſt ſuccus in uētre, magis ſanguis qui in uenis magnis eſt, proximus qui in paruis uenis, atque hactenus calor extenuauit, qui dum à uenis excluditur, quaſi ros quidam ſpiſſior comparatur in ſingulis partium particulis. hic uerò etiam alias immutationes patitur, ſed quia occultiores, Galenus neglexit, neoterici etiam nomina ipſis auſi ſunt inſcribere, ſecundum cambium, tertium gluten appellant, quorum perplexitatem ac barbariem lubenter præterimus, quum hactenus nihil propriè alimentum ſit, ſed id duntaxat, quod iam iam nutrit. Talis autem eſt ea portio, quæ corpori aſſimilatur, quo fit ut aſſimilatio & nutritio idē ſint.

IDEM uerò & corpus, quod nutrit, excalfacit, quod reliquorum neutrum facit: quòd ſcilicet propriè nutrimēta non ſint, ſed alterum eorum ueluti nutrimentum, alterum tale futurum.

Copiam quidem caloris auget, ipſam uerò qualitatem ſubinde minuit. Scio quod & copia aliquando qualitatem intendit, ſed id nunc minime propoſito conuenit.

PROINDE nec uinum ipſum ſemper animal calfacit, æquè ut nec oleũ flammã accendit tametſi aptiſſimum eſt ignis nutrimentũ. Imò ſi imbecillæ & exiguæ flammæ confertim multum oleum infundas, ſuffocabis eã, prorſusq; extingues potius, quàm augebis. Sic igitur & uinum ubi plus bibitur, quàm ut uinci poſſit, tantum abeſt ut animal calfaciat, ut etiam frigidiora uitia gignat. Quippe apoplexiæ, & paraplexiæ, & quæ Græce caros & comata uocamus, & neruorum reſolutio, & comitiales conuulſiones, & tetani immodicum uini potum comitantur: quorũ unumquodque frigidum eſt uitium. Generatim enim quæcunque aſſumpta in corpus ut nutrimentum calfaciunt, hæc interim frigefacere depræhendas, æquè ſcilicet, ut flammam ab eadem materia non augeri modò, uerum etiam aliquando extingui. Atque hæc quidem omnia, tum ijs quæ de elementis, tum ijs quæ de temperamentis ſunt prodita, conſentiunt.

Digna eſt ſententia, quæ annotetur ab ijs, qui uerſantur in opere. ac reſpondet illi quod uulgo dicitur, Vinum modice ſumptum acuit ingeniũ, retundit autem immodicum. etenim immodica ſua quantitate calorẽ naturalem opprimit, ſubinde etiam ſtrangulat: quo fit ut potius frigidos, quàm

quàm calidos humores ac morbos gignat. Idem eſt & de omni alia crapula, propterea in ijs Galenus non tantũ phlebotomiã, ſed & uniuerſim factas purgationes reformidat. de quibus alibi.

ILLVD fortaſſe diſſonare uidebitur, quòd ex iis quæ ut nutrimẽtum comeduntur, aliqua cuti impoſita, hanc erodunt, atque exulcerant, ſicut ſinapi, muria, allia, cæpe.

Fuit id ſuſpectum Galeno non ſine cauſſa. nam iuxta ſuam hypotheſim calor naturalis eſt, à quo primum medicamenta accenduntur. at is in internis, quàm externis maior eſt: caro quoque interna, quàm externa mollior, atque ad patiendũ eſt opportunior. Ex altero ſequitur, quòd medicamentum & citius & uehementius incendatur intus quàm foris: ex utroque quòd caro ab ijs & ſimilibus promptius interna rodatur atque exulceretur quàm externa, cuius nũc contrarium experimur, atque id eſt quod nititur diluere.

VERVM hoc quoque cum poſitis à principio hypotheſibus concordat. Etenim propterea quòd tum in uentre concocta, tum in uenis in ſanguinem uerſa, mutantur, alteranturque: præterea quòd uno loco non permanent, ſed in multas partes diuiſa quoquò-uerſus feruntur. Adde & quòd non ſolum multis ſuc-

cis miſcentur, ſed etiam cibis, cum quibus ſumuntur. Adhæc quòd celeriter eorum & cōcoctio & partiū ſeparatio perficitur, ita ut quod conueniens in eis eſt adſimiletur, quod ſuperuacaneū & acre, per aluū, urinas, & ſudorē excernatur. Propter hæc inquā omnia quod foris impoſitū exulcerat, id comeſtum nō exulcerat: quamuis ſi uel unū quodlibet prędictorū accederet, ſatis eſſet ad ea quæ foris ſunt integra ſeruāda: uerbi cauſa, mutatio ipſa prima. Si nanque non maneat ſinapi, quale extrinſecus fuit, cum eſt aſſumptum, manifeſtū eſt, nec uim eius manere cenſendum. Quòd ſi tum diriuuntur eius partes, tum purgantur, multo utique magis ſic cenſendū, iam ſatis erat, quòd nec eodem loci manet, cum nec circa cutem aliquid efficere poſſe uideatur, niſi diutius immoretur, ſed nec mixtio ipſa cum multis cibis parum momenti habet. Si enim id citra alium cibum ſolum aſſumas, facile intelliges, quantum moleſtiæ & roſionis uentriculo ſit allaturum. Quin etiam ſi plurimo dulci admixtum ſucco cuti id imponas, quàm nihil adferat incommodi. Cum igitur prædictorū unumquodlibet per ſe ſatis prohibere poſſit, quo minus ſinapi quod foris facit, idem facere intus poſſit, multo (arbitror) magis, ubi multa ſimul

ta ſimul coierunt. Nam & coquendo alteratur, & ſecernitur, & expurgatur, & cum multis alijs miſcetur, & uarie diſtribuitur, & in omnē partem fertur, nec in ulla moratur.

Medicamenta appoſita ferè integritatem ſuam ſeruant, ſed imbibitorum uarijs modis uis infringitur: non enim ſemper eandem formam retinet, ſed extenuatione, cōcoctioneq; miteſcūt. ſed neque tempus illis ſufficit, quo uirtutem ſuā altius alicui parti inſinuent: quoniam ſurſum deorſum continuè in alias partes digeruntur, atque interim quod in illis plus ſatis acre eſt, per halitum, ſudorem, urinam, atque aluum excernitur, & ſi quid reliquum fuerit, quod excluſionē fruſtratur, admiſtione benignioris ſucci in corpore caſtigatur, ijs & alijs quibuſdam modis intrò aſſumpta ignaua depræhenduntur, licet externas partes non parum uellicant. Nihil itaque *iſtorum* Galeni *ſectam hactenus uitiat. Eſt autem aliud, quod in hoc loco non animaduertit, ac propemodum illius opinionem infirmat: quòd nequaquam hæc medicamenta detracta eum calorem exhibent, quem corpori inſinuant, certè non diu tanquam naturalem retinent.* Lubenter *autem & hoc à* Galeno *inquirerem, ubi hunc ſuum actum medicamenta calida in corpore noſtro recipiunt, quando uel in uentre (ut uerum eſt) eorum uim obtundi concoctione credit.*

QVOD autem ſi acrimoniam ſuam ſeruaret, interim quoq; omnino exulceraret, ex ijs quæ ſponte accidunt ulceribus intelligas. Gignitur enim non rarò, alijs ex uitioſo cibo, alijs ex quapiam in ipſo corpore corruptela & putredine uitioſus ſuccus, quem cacochymiam uocant, ijs aliquando interiorum quoque aliquid exulceratur, magna tamen ex parte cutis: quoniam in hanc excrementa quæ in habitum corporis colliguntur, natura expellit, multis & aſſiduis ulceribus afficitur, quippe caneri, phagedenæ, herpetes erodentes, carbunculi, & quæ thironia, & celephia uocãtur, milleq; aliæ ulcerum generationes, ab eiuſmodi cacochymia naſcuntur. Neque igitur talium quicquam eſt dubitandum.

Tam uehemens & pertinax aliquando eſt eorum quæ diximus, acrimonia ac uis, ut nullo modo emendentur, ſed nunc in cutem, nũc etiam carnem erumpit, iuxta humorum tenuitatem ac craßitudinem. ſed hæc alibi perquiremus, ubi hulcerum ſpecies ex propoſito diſtinguemus. nũc ſatis eſt, dixiße cancros ex ſucco melancholico, eoq; corrupto oriri, herpetes ex bile, carbunculos ex craßiore ſanguine, phagedenas ex cholera aduſta, quarum differentiæ chyronia, telephia.

SED nec cur medicamentorum nonnulla, cum nihil nos extrinſecus offendũt,

int

intrò aſſumpta magnum malum afferant.

Quòd uenena ſiue calida, ſiue frigida, plus nocent deuorata, quàm foris tãtum applicita, unũ ex perſpicuè notis eſt, ac tantum ipſa differunt ab acribus: non enim ueneni uis permiſtione aliorum in corpore caſtigatur, aut extenuatione emendatur; ſed altius in corpus uſque ad ipſum cor rapitùr, ubi ab illo maius periculum imminet. nam multa ſunt, quæ per cutem eò uenenum ſuum mittere nequeunt, ſed acria eam promptè erodunt.

ALIQVA rurſus intrò aſſumpta nonnunquam lædant, nonnunquam conferant.

Amuleta, aut ſi mauis, alexipharmaca hæc ſunt, quæ ſuo tempore atque modo exhibita præſentia ſunt remedia, ſecus uenena.

ALIQVA nõ ſolum intro aſſumpta, ſed etiam extinſecus applicata offendant.

In cauſa eſt ueneni caliditas, & ſubtilitas, aut alia malignitas, quippe & frigida quædam id poßunt.

QVIPPE ut ſemel dicam, nihil foris intusq; parem agendi facultatẽ habet. neq; enim aut uiperæ uenenum, aut rabidi canis ſpuma, aut aſpidis uirus (quæ tamen ſi extrinſecus corpori occurrant, offendere creduntur) parem uim habent, uel ſoli cuti applicata, uel intrò aſſumpta. Sed nec il-

lud eſt mirandum, ſi certorum medicamen torum uis ad profundũ nõ peruenit. Neq; enim neceſſe eſt, ut omnia parem habeant uim. Quòd ſi ex ijs quæ intrò ſumuntur, non pauca certo tempore, & certa quantitate, & in mixtura cũ cæteris accepta conferunt, intẽpeſtiuè antẽ, & largius, nec cũ alijs admixta lædunt, ne id quidem dubitationem ullam diſputationi pariat. Siquidem id tum cibis, tum igni, tum uero omnibus, ut ſic dicam, quæ corpori occurrunt, accidere ſolet. Nã & mediocri nobis flamma nonnunquam opus eſt, eáque uſi plurimum ex ea iuuamur, cum tamen immodica flamma nos urat. Ad eundem modum & frigidæ potio quæ mediocris eſt cõfert, quæ immodica eſt maximam adfert læſionem. Quid igitur miri eſt, eſſe medicamen aliquod adeo calidum poteſtate, ut ſi multum eius ſumatur, ac in uacuum corpus inferatur, erodat prorſus uratq;: ſin uero exiguũ ſit, & cum ijs quę uehementiam eius remittant, coniunctum, non modò nihil incommodi afferat, uerumetiam calfaciendo iuuet?

Quòd non habeant parem uim foris appoſita, & intrò ſumpta, prius dictum eſt. Sed & illud omnibus in confeſſo eſt, quòd minima quantitas ferè ubique innocua. Potius ergo hîc erat

admo

admonere, quòd eorum quæ intrò ſumuntur, ferè quintuplices ſunt differentiæ: quædam ſyncerè medicamenta ſunt, quædam nutrimenta, quædam utrunque, quædam uenena, quædam amuleta, aut alexipharmaca. Media *hæc ſunt inter uenena, & medicamenta.*

LACRYMAM enim uel Cyrenaicã uel Medicam, uel Parthicã ipſam quidem per ſe citra incommodum ſumere non eſt. At ſi omnino exigua, uel cum alijs in tempore congruente ſit ſumpta, magnopere conducit. Atque ad hunc quidem modum quæcunque corpus excalfaciunt, ubi mutationis principium in ipſo, ſicut dictum eſt prius, accepere, recalfacere illud ſunt apta.

*N*on *refert, ſuccum, an lacrymam dicas: differunt alibi, quia lacrymæ ac gummi ultro fluunt, ſuccus uerò non niſi inciſa radice, aut caule: nec liquor ab eo alia ratione differt, quàm quòd generalior ac ſeroſior ſit. lubrica eſt tamẽ, & quæ facilè confunditur, differentia: quippe interdum ſuccus pro lacryma, atq; econtrario ponitur.* E*ſt autem ſuccus multarum ſpecierum: ſed qui ex laſere recipitur, calidus eſt, qui nũc* Cyrenaicus, *nunc* P*arthicus à natalibus commendatur.* V*erùm non eſt noſtri inſtituti, horum differentias inquirere, aut rerum nomina hic exponere: quouiam iſta ad alium locum attinent. neq; enim*

eos laudare poſſumus, qui in commentarijs de ſimplicibus, morbos tractant, aut in morbis ſimplicia, atque iterum in libris de temperamentis locorum differentiam, aut in locorum differentia temperamenta repetunt: id enim potius eſt alienos commentarios tranſcribere, quàm præſentis diſputationis nodos explicare. atq; hodie uix alios uſquam commentarios uideas.

QVAE uerò refrigerant, ueluti papaueris ſuccus, hæc à noſtro corpore ne uel paulum quidem demutantur, ſed ipſum ſtatim uincunt ac mutant, etiam ſi calfacta prius dederis. Eſt enim eorum natura frigida, quemadmodum aqua.

Si quidem æqui iudices eſtis, probabiliorem nunc noſtram, quàm Galeni de hac re opinionē cognoſcitis. etenim nobis ſeſe ultro omnia accommodant, Galenus ubique impingit: & quod maximè illius argumentum redarguit, non poteſt calidorum ac frigidorum actū ſimiliter definire. nam tametſi calida medicamenta à calore noſtro poterant accendi, nunquam tamen frigida congelari: quòd ſi frigida medicamēta ſuopte ingenio (id enim coactus eſt dicere) in corpore ad extremam ſuam uim perueniant, mirum eſt, cur id in calidis negauit: de utriſque enim eadem eſt ratio.

QVARE illud rectè Ariſtoteli, ſicut alia multa, dictum eſt, calidorum, frigido-

rum, ſiccorum & humidorum, corporum quædam eſſe talia per ſe, quædam ex accidenti, ſicut aqua per ſe quidem frigida eſt, ex accidenti uerò aliquando calida. Verũ acquiſititius eius calor breui perit, naturalis frigiditas manet. Tanquam igitur calida aqua flammæ iniecta eam extinguit, ſic meconium, ſi id qnantumuis calefactũ dederis, & calorẽ animalis perfrigerabis, & necis periculum adferes.

Multipliciter hoc loco Galenus peccat. In primis aqua incalfacta ſub aëre tepido, difficile euadet frigida, ſed manebit tepida. ita decebat æſtimare, quòd ſuccus cicutæ, tametſi in corpore ſuum feruorem deponat, tamen multo tempore teporem ipſius ſanguinis retinet. Iam licet aqua incalfacta ad genuinam tandem naturã reuertitur, nunquam tamen ultra eam qualitatem, quam prius habuit, promouetur. Hac ratione & medicamenta quidem fortaßis egelida, hoc eſt ſub lactis tepore exhibita, aſcititium teporem amittunt: ſed maiorem, quàm antea habuerunt, frigiditatem nuſquam incurrũt. Quòd ſi aqua incalfacta ſeipſam infrigidet (atq; hæc eſt altera redargutio) cur non & alÿs latenter ſuam potẽtiam iam inſinuare poßit? Atq; id iterum (etiam ipſo monente) indicat experientia. non enim aqua frigida tantum, ſed & calida ignem refrigerat, atq; extinguit. Proinde iam

mirum

mirum eſſe deſinit, quòd & frigida medicamenta actu calida, refrigerandi facultatem retineant.

OMNIA igitur id genus medicamenta ſi exiguè ſint data, & unà cũ ijs quæ uehementiam frigoris eorum caſtigare ualeant, nonnunquam uſum aliquem corporibus noſtris præſtant, quemadmodum in opere de medicamentis dicetur.

E*t id quoque ſuſpicionem facit, quòd medicamentum frigidum, actu calidum, poteſt infrigidare. Parua enim quantitas facile à natura contemnitur, ac euincitur, nec tamen refrigerare deſinit. Iam ſi medicamenta calida à calore ſemel accenſa iuxta ſuam hæreſim uniuerſum corpus noſtrum poßunt incalfacere, ac frigidi exceßum aut inſolentiam reſtringere, periculum eſt ne non & frigidum medicamentum, quod calido miſcetur, calorem aliquem adipiſcatur, tametſi effectus eius ſit frigidus.*

SIQVIDEM medicamen id, quod cantharides recipit, hydericis prodeſt: tametſi cantharis ipſa ueſicam omnino exulcerat, uerum ubi per ea quæ admiſcentur, caſtigata eſt.

A*lexipharmaca citra huiuſmodi uenena ferè non conſiſtunt, unde & ipſa quodam modo uenenata exiſtunt, præſertim ijs qui ipſis temere utũtur, tyriaca dico & mythridato. ſed plerunque*

unque inſcitia ſeplaſiariorum ignaua ſunt, quo fit ut neq; admodum proſint, neque magno pere obſint.

AC corpori, quod plurimo humore grauatur, tum offertur, illum per urinas ex pellit.

Intelligere oportet abſque conſenſu uniuerſi corporis. Nam hic prius uniuerſo corpori prouidere oportet. Sed hoc uerbo Galenus cautum uoluit, ne ob paruum affectum atque uix momentaneum magna conſumamus præſidia.

MAXIME igitur eſt attendendum in omnibus quæ poteſtate calida frigidáue dicuntur, ſint'ne ex natura eorum quæ nutrire corpus poſſunt, an eiuſmodi quæ exiguum alterationis momentum nacta, deinde ſecundum propriam naturam alterata, corpus ipſum aliquo modo afficiunt. Tertio loco, an nullo pacto ab eo quicquam alterentur.

Differentias medicamentorum partitur in tres. Prima (inquit) eorũ eſt, quæ ſimul nutriũt: altera eorum, quæ nonnihil alterantur in corpore: tertia eorum eſt, quæ omnem calorem contemnunt. Quàm integra uerò aut rimoſa hæc ſit partitio, ſtatim apparebit, ubi ipſa definiuerimus.

SI nanque ex nutrientium ſunt genere, ſi quidem uincantur, calfaciunt: ſi non uincan

uincantur,refrigerant.

Sub primo diſcrimine frigida complectitur, non omnia,ſed in ſecundo, aut inferiori ordine: talium non eſt autem iuxta illum horum eadem fortuna:ſed ſi uincantur(inquit) calfaciunt:ſin aliter,refrigerant.In quo loco duplex eſt redargutio.nam neque ſimpliciter uerum eſt,quòd frigida,quæ immutãtur,incalfaciũt:quãquàm dũ ſanguinis & caloris copiam augent,contrà infrigidãt.Præterea nec illud ſuſpicione caret, quod dixit,Si non uincantur,refrigerant. Non enim tantùm refrigerant,quæ formam ſuam ſeruant, ſed & quæ in ſuccum tranſierunt.iam non tantùm frigida quædam medicamenta nutriunt, ſed & calida.

SIN ex ijs ſunt quæ exiguũ quippiam alterantur,omnino calfaciunt.

Neque hic ſermo eſt abſque controuerſia audiendus.Non enim tãtùm calida,ſed & frigida quædam alterantur à principio medicamenta. Nec redargutione uindicabis, ſi uel de ijs intelligas,quæ non nutriunt: quippe & frigida aliqua ſunt medicamina, quæ à calore noſtro incalfiunt,tamen nulla ex parte nutriunt.

SI uero ex ijs quæ omnino non alterantur,maxime refrigerant.

Hunc ſermonem magis amicè, quàm moroſè oportet intelligere de medicamentis extremè frigidis: quæ in magna quantitate calorem contemnunt

minũt. Nam in parua quantitate aliquando alterantur, atq; longo etiamdum uſu tandem miteſcunt atq; nutriunt.

ATTENDERE autem, ut dictũ eſt, quàm maximè oportet, ac diſcernere, quæ per ſe ſunt, ab ijs quæ per accidens, nõ in calidis, & frigidis modò, ſed nihilo etiam ſecius in ſiccis & humidis, quippe aliqua talium cum ſiccam ſubſtantiam ſint ſortita, ubi largo calore ſunt liquata, humiditatis phantaſiam præbent: ueluti æs, & ferrum. Quædam per ſe humida, ubi in ſyncero frigore ſunt morata, apparẽt ſicca, ſicut glacies. Minimè igitur de ijs omnibus faciendum abſolutè & ſine ulla exceptione iudicium eſt, ſicut in ſuperioribus monuimus, ſed cum eo ut quemadmodum ſeſe in calore frigoréque habeant, conſiderẽtur. Siquidem ſi exiguo prædita calore, nihilo minus humida cernuntur, talia eſſe ex propria natura ſunt cenſenda: tametſi cum copioſo calore ſint ſicca. Quæ uerò uel ſub feruenti calore fluunt, uel ſub puro rigore ſunt cõcreta, ne horum quidem altera per ſe humida, altera per ſe ſicca ſunt cenſenda. Ergo tum ad hunc modum diſtinguere conueniet, quæ per ſe ſunt, ab ijs quæ per accidens, tum ad hæc ipſa ſpectantibus eorum quę poteſtate calida, frigida, humida, ſiccaúe

ſiccáue ſunt, iudicium faciendum. Non enim ad id quod ſecundum accidens eſt reſpiciẽtibus, ſed ad id quod ſecundũ ſe eſt, id quod poteſtate eſt, iudicari debebit.

Hac diſtinctione Galenus ſuam opinionem infirmat, & noſtram corroborat. nam cur medicamenta frigida, quæ à calore noſtro ſunt tentata, adhucdum infrigident, ipſe pro nobis rationem adfert, dum calida ac frigida more ſiccorũ atque humidorum, in ea quæ per ſe, & quæ per accidens dicuntur, diſtinguit, ac de ijs in primo libro latè diſſeruimus. Calidorum autem ac frigidorum exempla alibi dicta ſunt: neque enim ſuccus Chelidonij *frigida facultate eſt, ſi frigidum dederis, aut papaueris calidus, ſi quidẽ calidum: ſed ex operationibus ea metiri, atque æſtimare oportet, miſſis ijs quæ obtingunt per accidens.*

PORRO cõmunis in omnibus unaq; iudicandi ratio eſt, alterationis celeritas. At cum calidum, frigidum, humidum, & ſiccum dicãtur ὁμωνυμῶς, quod ſcilicet alia per id quod exuperat, alia quod eam qualitatem à qua ſunt denominata, ſummam habeant, in utrumcunque horum promptè uertitur, de quo agitur iudicium, tale poteſtate fuerit. Oleum nanque calidum poteſtate eſt, nimirum quòd flãma facile fiat. Eodem modo, reſina, bitumen, & pix. Vi-

num.

num autem, quòd facile fiat ſanguis. Pari modo mel,& caro,& lac.

Iam Galeno ſubolet, multa medicamina calida ægrius in ignem aut flammam uerti, quàm frigida: & propterea calidum,in quod promptè abire medicamenta calida contendit,non tantũ ignem aut flammam intelligit,ſed & ſanguinẽ. eſt enim is quoque calidus.ſed non iuuabit illum diu hæc ſectio.primum, quia multa medicamenta calida ſunt,quæ nulla ex parte in ſanguinem uertuntur: fortè neq; ea promptè accenduntur: quippe antè dictum eſt,quòd piper,coſtus,& ſimilia, multò ſegnius accenduntur,quàm quædã frigida. Sed neque ubi ad nutrimenta uentum eſt,ſemper calidius eſt,quod in ſanguinem ocyus traducitur. Nam lac promptius in ſanguinem abit,quàm caro uolatilium:& tamen ſæpe frigidius eſt. Atque hîc forſan poßis diſcrimen raritatis ac denſitatis obÿcere:non tamen per omnia continget hæc tibi differentia:quia quædam frigida in his ſimiliter ſeſe habent,& tamen nihilo ægrius inflammantur calidis.

ATQVE hæc quidem totis ipſorum alteratis ſubſtantijs nutrimenta ſe alterantium ſunt. Quæ uero una qualibet qualitate alterantur ac mutantur, ea medicamenta tantum ſunt.

Omnis cibus & potus in corpus uiciſsim agit, non tamen ſemper medicamentum eſt,ſed is tan

tum, qui corporis temperiem ſenſibiliter promouet, aut diminuit: eodem modo neq; medicamentum nutrimenti rationem obtinet, quodcunque à corpore noſtro patitur, id tantum cuius effatu digna portio in ſubſtantiam noſtram tranſumitur.

MEDICAMENTA itidem ſunt, & quæ nulla mutata ſubſtātiæ ſuæ parte, ſed tota ſeruata integra, corpus ipſum afficiūt, cæterum grauia & naturæ animalis corrumpentia. unde & totum eorum genus deleterion & peſtilens dici reor. Quippe hæc non eo minus genere deleteria ſunt dicenda, quòd ubi plane minima exhibentur, nullam inferunt ſenſibilem noxam. ſic namque neq; ignis ipſe calidus ſit, neque nix frigida. Nam horum quoque ſi quid prorſus exiguum eſt, nullum euidens in corporibus noſtris excitat affectum. Quippe centeſima unius ſcintillæ pars eſt quidem omnino genere ignis: cæterum adeò nos non urat, excalfaciátue, ut corpori incidens ne ſenſum quidem ullum ſui excitet. Ad eundem modum frigidæ aſperginis centeſima portio, non modò nihil offendat, aut refrigeret, ſed nec ſenſum ſui ullum præbeat.

Sub medicamentis uenena recipit. Sunt autē ea duplicia: quædam enim nihil aliud quàm intoxicant,

toxicat, qualem canis rabidi ſpumam diximus, aut aſpidis uirus. quædam uero in parua quantitate alexipharmacis miſcentur. atque hactenus hæc medicamenti nomen ſibi uendicant. dum uerò in mediocri pondere corpus interimunt, ueneni rationem recte obtinent: ſunt autem hæc tam frigida quàm calida.

NEQVAQVAM igitur ſic iudicanda deleteria ſunt, imo totius naturæ ſuæ contrarietate. Porro iudicabitur contrarietas ex ea, quę media intercedit mutatione.

Facilè ex hoc loco eos confundes, qui aërem prædicant natura frigidum. nam ſi talis eſt, nunquam continenter poterit tranſire in ignem.

IN elementis, uerbi gratia, neque aqua mutari poteſt in ignem, neque ignis in aquam, ſed ambo in aërem, is uerò in utraq; at illa in alterutrũ nullo modo. Ergo continens & ſine medio eſt aquæ mutatio in aërem, itemq; ignis: non continens ignis & aquæ in alterutrum. hæc igitur inter ſeſe contraria, pugnantiaq; ſunt.

Non definit uenena, quæ ſemper interimunt: ſed quæ toto genere naturæ noſtræ cõtraria ſunt. neq; hæc contrarietas, quamuis id poſtea uidetur ſentire, ex ambabus ipſis qualitatibus accipienda eſt, ſed commutationis in ſe inuicem prõptitudine: qualia ſunt quæ continenter in ſe trãſire nequeunt. Hanc *definitionem primo redarguunt*

guunt, quæ in primo aut ſecundo ordine purè medicamenta ſunt calida, ac frigida. non enim in corpus noſtrum tranſmutari poſſunt, nec tamen idipſum interimunt. Iam econtrario multa ſunt tam calida, quàm frigida, quæ corpus noſtrum perimunt, alibi tamen ſtudio ac conſuetudine in alimentum tranſeunt. Omitto enim lubenter anum illam Athenienſem, quæ cicutam paulatim in ſuam naturam transferre didicit. Nam Mythridatis magis meminiſſe iuuat, qui contra omnem uenenorum iniuriam corpus ſuum longo uſu comparauit, ac forſitã quodlibet uenenũ in ſuam naturam commutare potuit. & ut hoc non conſtat, ita tamẽ de frigidis uenenis certum eſt. adeo ferè nihil eſt, quod uſu & conſuetudine miteſcere neſciat. Ergo apud Galenum uenena ta audire oportet, quæ ſuapte natura in corpus noſtrum tranſire nequeũt, ſed ipſa per ſe corpus interimũt, niſi ſtudio & lõga conſuetudine quis aliter aſſueſcat.

NON diſſimili ratione papaueris ſuccus hominis corpori prorſus eſt contrarius, ut quod in eum quicquam agere ne una quidem qualitate poſsit.

Succum papaueris nunc prorſus, hoc eſt, toto genere, contrarium dicit. Atque hîc difficultas eſt non parua: nam in tertio de ſimplicium facultatibus non quidem toto genere, ſed ſola quantitate frigida medicamina letalia dicit. imò aliquando

quando in noſtram ſubſtantiam tranſire ipſe ibidem docet. atqui hîc contrarium exhibet. Poteram coniectari ſuccum papaueris prorſus homini contrarium ab eo dictum, non quidem ſubſtãtia, ſed totis duabus qualitatibus. Sed & hoc redarguere apparet quod ſequitur. Verebatur autem hic forſitan potius, quàm alibi, commutationem frigidorum uenenorum, ne medicamẽtum ſub tepore infrigidare concederet. nam id ex hoc euentu planè ſequitur, atq; illius ſectæ aduerſatur. Sed non proderit illi hoc ſubterfugium. nam tametſi poſsit contendere frigida in quarto extra omnem numerum nutrientium eſſe, interim tamen inuenire eſt multa alia medicamenta frigida, quæ ſimul nutriunt & refrigerant.

MVLTO minus tota ſua ſubſtantia poſſit.

Hîc non tantum qualitatibus, ſed & genere ſuccum papaueris homini contrarium uidetur appellare. nam ſiue tota ſubſtantia, ſiue toto genere dixeris contrarium, parum intereſt. Intelligimus etiam per ſubſtantiam ipſius proprietates quæ uarias fortunas obtinent, aliquando nutrimenti conditionem ſubeunt, aliquando morbũ tollunt, aliquando ipſum hominem. Ipſa autem ſubſtantia ſiue materia per ſe nulla actione dotata eſt.

ATQVE unum quidem deleteriorum

genus eiuſmodi eſt. Alterũ eorũ quæ ex noſtro calore momentum aliquod mutationis accipiunt, ac deinde in multifarias alterationes uertuntur, quibus corrumpi naturam noſtram accidit.

Sub priori membro frigida uenena intelligit: ſub ſecundo calida: tamen in tertio de ſimplicibus etiam frigida à calore noſtro quodammodo prouocari dixit, extenuari atq; digeri.

EIVSMODI enim omnia deleteria generc ſunt.

Si quidem hæc refer.is ad frigida, iam manifeſtam habes controuerſiam cum eo loco, qui eſt in tertio de ſimplicibus: ubi frigida ſola quantitate determinat deleteria. Certè uidetur referre ad utrũque genus. nam & paulò pòſt ea partitur in calida & frigida.

ETIAM ſi propter exiguitatem nonnunquam nihil quod ſentiatur, efficiant.

Id commune eſt calidis cum frigidis. uerum peculiare eſt calidis, iuxta Galenum, *ut nunquã in noſtram conuertantur ſubſtantiam. atque hac de cauſa in libris de ſimplicibus potius hæc, quàm frigida, dixit toto genere deleteria.* Forte *neq; frigida omnia in ſubſtantiam noſtram poſſunt conuerti, tam ſunt quædam à noſtra ſubſtantia aliena.*

AT quæ corporis naturam rodunt, putrefaciunt, & liquant, meritò poteſtate ca

lida

lida nominantur. contrà quæ refrigerant, & ſenſum auferunt, torporemq; notabilem afferunt, frigida.

Prompta eſt ueneni calidi atq; frigidi differētia. nam calidum ſitim facit, & omnino calidi effectus inſigniter habet, econtrario frigiditatis frigidum. nam corpus inflat, & ad torporem ſubinde perducit.

ET priora quidem nihil non rationi conſonum, nec ipſa pati, nec in corporibus noſtris efficere uidentur. Siquidem calido corpori applicata, & mutationis momentum aliquod hinc adepta, partim eorum ad ſummam caliditatem, partim proueniunt ad putredinem. Iure igitur pro affectu quem ipſa conſecuta ſunt, etiam corpus animalis afficiunt.

Obſcurus ſermo, ſententia uerò, quòd prompta ſit ratio, ac citra ullam difficultatem, omnium eorum, quæ medicamenta calida patiuntur aut agunt in corpore noſtro. Sed difficile eſt, quòd diſtinguit quædam in ſummam caliditatem, quædam uerò abire in putredinem. An hoc uelit, quòd quædam medicamenta ſimpliciter accenduntur, quædam uerò non niſi cum putredine? ſic enim ſtercus columbinum, & alia quædam accendi apparent.

AT quę corpus, tametſi ipſa calida ſunt, applicata tamen refrigerant, non paruam

 dubita

dubitationem afferunt, utrius potius naturæ ſint. Nam ſi energia ſemel calida ſunt reddita, cur animal non calfaciunt, ſin nondum ſunt calfacta, quomodo apparent calida? Soluetur dubitatio, ſi diſtinguatur, quod per ſe frigidum eſt, ab eo quod eſt ex accidenti, ita uti Ariſtoteles docuit. Perit nanque celeriter eorum, quæ ex accidēti ſunt calida, acquiſititius affectus, ita ut in priorem naturæ ſuæ ſtatum facilè reuertantur. Porrò in applicandis ijs nobis quæ natura quidem ſunt frigida, ſed per accidens calida, duo hæc contingere eſt neceſſe: & ut aquiſititius illorum calor pereat, & propria eorum temperies, à noſtra nihil immutata frigida perſtet.

Quemadmodū aqua ſuapte natura ſubinde euadit frigida: ita & medicamenta frigida ſub tepore exhibita, ſuum aſcititium calorem poſſunt exuere, & priſtinam qualitatem ultro recipere. Nondum tamen Galenus hinc obtinere poſſit, quòd medicamina frigida maiorem actu frigiditatem à calore recipiunt, fortaſsis in quarto, quàm prius habuerunt. Imo id unum ex ijs quæ maximè ſuam ſententiam infirment, & noſtrā conſtituant. nam ſi aqua incalfacta ſua occulta potentia antiquam ſibi frigiditatem poteſt reponere, certum eſt quòd & medicamina frigida ſub tepore ſuam frigiditatem occultam corpori

poßunt

poßunt inſinuare. Melius ad calcis naturā cōcurrißet, cuius calor proditur dilutione aquæ frigidæ. nō eſt enim exemplū aliud (quippe nihil dißimulare uolumus) quod magis frigidorum medicaminum uim à calore noſtro ſuſcitari oſtēdat. Et ſi quidem omnium calidorum facultas hoc modo eliceretur, credi poßet quòd & frigidorū poteſtas, calore excitaretur. At contrà nunc euenit, in reliquis enim ferè omnibus frigida ipſorū uirtus extinguitur. Itaque nec uериſimile eſt (experientiā omitto) quòd frigidorum potētia prouocetur à calido.

ET quid miri, ſi papaueris ſuccus, mandragora, uel cicuta, uel ſimilium aliquid, quamuis exhibeantur calfacta, paulo pòſt euadūt frigida? Cum idem patiantur ptiſana, & lac, & far, & panis, ubi in imbecillum uentrem demiſſa, ab eo non ſuperantur. Euomuntur enim non raro abunde frigida.

Non eſt æqua hæc comparatio. non enim hæc ſuopte ingenio refrigerantur, ſed à uentris frigiditate aceſcunt atque immutantur.

ET quod ijs maius eſt, quodq; Hippocrates notauit, pituita ipſa quamuis iam ſuccus ſit, atque ex cibis in uentre iam concoctis nata, nihilominus frigida tangentibus ſentitur. Neque id modò dum in uentre cōſiſtit, ſed poſtquàm à uenis ipſis pur

 gantis

gantis cuiuſpiam medicamenti, ut eſt detracta. Tãetſi enim quàm tenaciſsima eſt, ac per uim ducitur, attamen ne ipſa quidem tractus uiolẽtia calfieri poteſt. Quid igitur miri, ſi etiã papaueris ſuccus, quod naturæ noſtræ tã contrarium medicamentũ eſt, quàm celerrime refrigeretur, etiam ſi calfactus ſit exhibitus, refrigeret autem unà ſecum & corpus?

Neque hoc eſt idoneum de pituita exemplum, quod medicamentorum frigidorum potentias ſimilem omnino actum ſubire aut accipere demonſtret: tantùm quædam in corpore adeò frigida arguit, ut à calore noſtro incalfieri nequeant. Neq; eſt hoc uerum de omni, ſed quadam tantũ pituita: quippe ſeroſa ipſa ſæpe excernitur tepida: ſed & mucus ipſe è naribus ſubinde emungitur calidus. etenim hoc loco decet largius pituitam accipere, quàm pro ea quæ hepatis uiciſsitudinem ſequitur. nam hæc aliquando in uentre oritur.

QVIPPE acquiſititium calorem non ſeruat, ꝓpterea quòd natura frigidius eſt. At quia eius ſubſtantia à nobis non alteratur, imo potius nos alteret & nutriat, idcirco nec à nobis quicquam recipit caloris, & pro ſua natura nos afficit. Itaque cũ frigidus natura ſit, & nos utique refrigerat.

Ex

Ex natura ſua calorem aſcititium poteſt deponere: ſed non poteſt ex natura ſua maiorem quàm prius, energiam inire. Igitur effectum non quidem ex actu, ſed ex potentia ſua obtinet. Vnica tantum ſupereſt dubitatio, cur hac ſua potentia medicamentum non prius ſeipſum incalfaciat, aut infrigidet, quàm corpus proximum. Nam & prius diximus, quòd & frigida ſua latente potentia ſcipſam infrigidet. cúrnam ergo & piper ſua potentia calida, euidentem piperis frigiditatem non tollit, aut cicuta ſuam in ſe qualitatem non promouet? Videtur autem mihi propemodum ſimilis dubitatio cum ea, quare cicuta ſturnum alit, & hominem infrigidet: & econtrario mel hominem incalfaciat, apem uerò nihil immutet. Eſt autem una ratio omnium obiecti diſsimilitudo ac uarietas. Sed de hoc poſteà.

NIHIL igitur in dictione noſtra eſt dubitationis reliquum. Enimuero quod horum omnium quæ frigida natura ſunt, quicquid plus iuſto calfeceris, ex propria id natura recedat, præterquàm quòd nullam dubitationem habet, etiam prædictis à nobis affert teſtimonium. Sicut enim ſalamandra ad certumuſque terminum ab igni nihil patitur, uritur autem, ſi longiore ſpatio igni ſit admota: ſic & mandragora, & cicuta, & pſillium breui ſpatio igni admota

mota proprium adhuc temperamentum ſeruant, largius autem excalfacta ilico cor rumpũtur, nec quicquã efficere quæ prius poterant, ualent.

Neſcio ad quod propoſitum iſta Galenus interſerat. Si quidem cogitat ex hoc exemplo frigida medicamenta, quæ in nutrimentum corporis noſtri uertuntur, omnem infrigidandi uirtutẽ amittere, fallitur. nam perpetuò nonnihil corpus noſtrum afficiunt: & ſi non mortis periculum, frigiditatis tamen exceſſum inuehunt: eſt etiam ubi ob breuitatem ipſorum à natura elaborata diligenter atque euicta nihil mali nobis impingunt.

A C talium quidem omnium natura hominibus maximè eſt contraria (ſane naturam cum dico, uniuerſam ſubſtantiam ac temperiem, quæ ex primis elementis conflatur, ſignifico, calido, frigido, humido, ſicco) eorum uerò quæ celerrimè nutriunt conuenientiſſima.

Temperies quidem horum ipſis maximè eſt contraria, ut quæ in duabus ferè pugnet qualitatibus: cum uero & ſubſtantiam ipſam contrariam afferat, iam cum eo loco, qui eſt in tertio de ſimplicibus, pugnat, ubi toto genere deleteria aut mortalia medicamenta frigida negat. Sed nec de temperamento horum forſitan omnium uera hæc eſt ſententia, ſed quorundam tantum:

quoniam

quoniam uenena quadam inuenies frigida cum humiditate quadam coniuncta: ſaltem cauere oportet, ne huc referas uenena calida. nam hæc altera qualitate nobiſcum conueniunt. Sed eadē paulò antè ſcripſit, tanto magis miror, quòd ſtatim ea repetit.

RELIQVA omnia media inter hæc ſunt, quorū alia magis, alia minus agere ac pati à corpore noſtro poſſunt. Siquidē caſtoreū & piper, agere magis in corpus noſtrum quàm pati ab eo ualent. Vinū & mel & ptiſana pati magis quàm agere. Ergo hæc omnia tum agūt circa corpus aliquid, tum uero patiūtur. omnino enim, ubi duo corpora inter ſe commiſſa aliqua multo tempore pugnant certantque de alterando, utrunque eorum tum agere, tum pati eſt neceſſe. Fortaſſe autem etſi non multo tempore id fiat, attamen agit etiā id quod uincitur, in id quod uincit, uerum ita exiguum, ut ſenſum effugiat. Neque enim ſi acutiſsimo ferro molliſsimam ceram toto die ac nocte incidas, fieri poteſt, ut nō fiat manifeſtè obtuſius. Ita nimirum illud cōmodè dici uidetur:

Aſsiduo illiſu durū cauat undula ſaxū.

Quippe ita quoque factum cernitur. Cæterum uno aut altero ictu nihil adhuc euidens uidere in talibus licet, ex quo factum arbitror,

arbitror, ut quædam ab admotis ſibi nihil prorſus pati opinati nonnulli ſint. Et cedendum quidem eſt ita loquentibus. Sæpe uerò nobis quoque ipſis ita plerunq; loquendum eſt, niſi ſicubi ad ultimum examen diſputationem perducimus, quemadmodum in præſentia facimus.

Hactenus deſcripſit uenena & nutrimenta, reliqua omnia habet media. Proinde iuxta illũ nullum erit ſyncere medicamentum, quod non ſit uenenum: neſcio tamen an quædam talia exiſtant, in tertio ac ſecundo ordine calidorum ac frigidorum: non enim id ſolum medicamentum dicam, cuius nulla ſimpliciter pars in nutrimentum uertitur, ſed cui nihil tale ſenſibiliter accidit: ita non ſtatim nutrimentum medicamentum dicam, quod aliqua ex parte corpus demutat, ſed quod illud ſenſibiliter facit ſaltem temporis ſpatio. ueruntamen ſunt pauca admodũ præter uenena, quæ nullo modo nutrire poſſint.

SIC igitur ἀεπάθεια, id eſt, nunquam deficientis affectionis dogma iis utiq; qui ſolum id ratione ipſa æſtimant, ualẽte demonſtratione non caret. Non eſt tamen eius ad priuatas ſingulatim obeũdas actiones ullus uſus. Si nanque adeò exigui affectus ſint, quibus aſsiduè afficimur, ut nulli actioni ſenſibile & manifeſtum incommodum

dum afferant, facilè profectò contemnẽdi ſunt, atque ei qui affectus id genus nullos eſſe dicit, non repugnandum.

Actio & paßio ſemper conſiſtunt inter contraria. Itaque fieri non poteſt, ut alterum non patiatur ab altero. quoniam contraria in ſe inuicem non poßunt non agere. Ad hunc modum & ea quæ corpus nutriunt, paulatim calorem obtundunt, & quod minimè putes, altera ineuitabilis morbi cauſa exiſtunt.

PERINDE igitur habet & in iis quę nutriunt propè dixerim omnibus: quippe quæ ipſa quoque in corpore hominis aliquid faciũt, ſed nec ſenſibile aliquid prorſus, nec euidens: diuturna tamen eorum exhibitio magnopere alterat mutatque iam corpora.

Hoc oſtendit carnis phantaſia. nam tandem ferè imitatur uictum: ut qui piſcibus perpetuo utuntur, fungoſam ferè carnem: qui uerò ſuilla ac bubula, ſolidam exhibent. Sed & morbi fere ijs naſcuntur ſimiles.

SVNT enim & quæ primo ſtatim uſu manifeſtam alterationem ſuam indicent, ueluti lactuca quæ eos quibus uenter quidem æſtuat, manifeſtè refrigerat, atque à ſiti uindicat: quibus autem refrigeratum eſt, manifeſtè lædit. Conducit uerò & ad ſomnum nõ parum, neque id alia ratione ulla

ulla, quàm quòd frigido temperamento & humido eſt. Verum ſic eſt humida & frigida ad hominem, & alia quæ ab ipſa nutriri ſunt apta, ſicut uiridia ligna ad ignem. Quare rationabiliter cibi id genus utrũq; præſtant, & quòd ueluti medicameta corpus noſtrum afficiunt, & quòd nutriunt, toto quidem cõcoquendi ſui tempore, ut medicamenta ubi iam nutriunt ac prorſus ſunt adſimilata, ut quæ nihil in nos agant, ſed naturalem calorem augeant, ceu prius eſt dictum, quippe id omnium quæ nutriunt, commune eſt.

Quòd lactuca nutrimenti firmitatem obtinet atque medicaminis facultatẽ in eodem corpore, certum eſt. quòd autem diuerſo id illi tempore obtingat, falſum eſt. non enim ut Galenus arbitratur, tantùm uẽtrem refrigerat, dũ ſuam adhuc integritatem retinet: uerumetiam hepar, uenas, ac cerebrum: quòd ſanguis in quem uerſa eſt, priori ſit frigidior: alioquin per uictum hactenus omnes affectus hepatis, cordis, præſertim cerebri, erant immedicabiles. Iam *ipſe lactucam dicit ſoporiferam: quod fieri non poſſet, niſi & ipſa cerebrum refrigeraret, & humectaret. Atqui hoc ipſe ueritus eſt dicere, ne ſub tepore medicamentum admitteret infrigidare: quod & dici poteſt, nec tamen hactenus concedere neceſſum eſt. non enim ſanguis ex lactuca, utpote calidus,*

lidus, ſimpliciter corpus refrigerat, ſed tanquam minus calidus prioris calorem attemperat.

NEC eſt quod miremur, ſi modò exẽpli uiridium lignorum non ſumus immemores, eſſe aliqua quæ prius quàm adſimilentur & nutriant, dum adhuc concoquũtur refrigerent, cum adſimilata ſunt, ac iam nutriunt, calfaciant.

Non eſt æqua lignorum uiridium ad lactucam comparatio: quæ primum ignem quodammodo ſtrangulant, ac nouiſſimè augent. Nam ignis qui ex lignis uiridibus comparatur, uſdem euictus ſæpe ardentior eſt. At quòd ſanguis ex lactuca, quàm qui bilioſus antè erat, frigidior ſit, certum eſt.

ITAQVE uſus quoq; talium omniũ duplex medicis ſuppetit, tum ut ciborum, tum ut medicamentorum. Fac nanque mutata ſit alicui optima uentriculi temperies ad calidiorem, is profectò quandiu lactucam concoquit, refrigerabitur, & mediocritatem temperamẽti aſsequetur: ubi uerò ex ea iam nutritus eſt, inſiti caloris ſubſtantiam augebit.

Hinc illud deſumptum eſt, quod uulgo dicitur, Lactuca refrigerat, ſed calidum ſanguinem reſtaurat. quod non ſine redargutione audire decet: quoniam ſanguis ex lactuca temperaturam ſui principij imitatur, atque reliquum totũ non

nihil refrigerat. Lubenter tamen hoc concedimus, quod uentrem magis quàm reliqua refrigerat: quoniam uenter primum illius rudimentum tolerat.

IN eo igitur uel maximè ſeſe fallere ui detur iuniorum medicorum uulgus, quòd ignorat in nobis aliquando qualitatem caloris intendi, aliquando ſubſtantiam eius augeri: tum quòd utroque genere ueteres calidius factum animal dicant, quando etiam calidius fit, ſiue calorem eius intendas, ſiue ſubſtantiam, in qua prima conſiſtit, inaugeas. Finge nanque ex iis quæ in animalis corpore continentur, ſanguinem eſſe per ſe calidum, aut ſi magis placet, flauam bilem: reliqua omnia ex accidẽti eſſe calida, utiq; quòd horum aliquam habeāt partem, nunquid neceſſe erit animal bifariam calidius eſſe, uel quòd plus calidorũ ſuccorum ſit ſortitum, uel quòd calidiores eos habeat quàm antè? Mihi planè ita uidetur. Ad eundem modum arbitror & frigidius erit bifariam, uel quòd plures illi ſuccreuerint frigidi ſucci, ceu pituita & nigra bilis, uel quòd eorum omnium modo non mutato ſola qualitas ſit intenta. An igitur miri quicquam eſt, ſi corpus quoad cōcoquitur, qui frigidus natura cibus eſt, ſicut portulaca & lactuca frigidæ qualitatis

tis non parum percipiat, percocto autem aciam in bonum ſanguinem uerſo calidi ſucci acceſsione calidius quàm prius euadat? Atqui ſi nihil horum aut eiuſmodi eſt, quod fieri nequeat, aut etiam adhuc mirum, deſinant iam obſtrepere, qui unum eundemq; cibum, tum nutrimēti, tum medicamenti uſum corpori præſtare negant.

Quòd idem ſit medicamentum ac nutrimentum, ex hoc loco obtinet: non tamē unquam hinc aßequetur, quòd lactuca & ſimilia in ſanguinē uerſa, facultatem omnino ſuam amittāt, ac tantum uentrem refrigerent. Atque hoc ipſum ſi rectè perpendas, ipſius diſtinctio oſtendit, tantum abeſt ut ipſum iuuet, quod animal dupliciter calidum partiatur. nam & nos accedente recenti ex lactuca ſanguine calorem creſcere concedemus, at eius qualitatem remitti ex hac ipſius diſtinctione cognoſcimus. nam copia à qualitate ſuperatur, adeo ut ſua qualitate ſanguinis ordinem magis imminuat, quàm copia augeat. Nam neq; hoc diſsimulare uolumus, in permiſtione corporum calidorum & frigidorum ordinem non tantùm promoueri per qualitatis incrementum, ſed & quantitatis acceſsionum.

TANQVAM enim ſi omnino non percoqueretur, perpetuo maneret medicamētum, ſic quum iam eſt percoctum, ambo efficitur.

Ambo,inquit,efficitur. Si quidem tantũ hoc dixiſſet,omnis redargutionis expers erat. ſed ut ex alijs conſtet,nõ niſi diuerſis & ſucceſſiuis temporibus eas facultates prodi cogitat, alteram priuſquam concoquitur, alteram poſtquam concocta fuerit.& in hoc fallitur.

PONE enim prorſus non concoquatur lactuca,uel ſi mauis,ſuccus ipſius,quãdo is ſi liberalius ſumatur, ſimilem in homine cum papaueris ſucco effectum habet,nónne hoc caſu medicamentum tantum erit,an non?Nemo(arbitror) de ea redubitet. Ergo habet omnino lactuca & medicamenti facultatem:at uero habebat & nutrimẽti,quippe quæ perſæpe nutriit. Ambas igitur facultates ſimul in ſe continet,non tamen ſimiliter ambas oſtendit. Verum ubi plus egit in homine quàm ſit paſſa,medicamenti potius indicat facultatem,ubi paſsa plus eſt,quàm egit nutrimẽti. Nec mirum illud eſt, ſi lactucæ tum agere,tũ pati contingit,quando enſi quoq; ceu paulò antè diximus, non ſolum in cerã agere,ſed etiam ab ea pati accidit. Cæterum eo quòd multo amplius eſt quod agit,quàm quod patitur,alterum latet. At ſi duriſsimum illi ferrum admoueas,contrà magis pati quàm agere tibi uidebitur, tametſi agit aliquid tum quoque, ſed ne-

gligitur

gligitur præ exiguitate eius uis. Itaq; de omnibus prorſus cibis illud pronunciare non dubitemus, quòd nõ ſolum à noſtris corporibus pati, ſed etiam aliquid agere in ea poſſunt. Iam uerò & de quibuſdam quæ planè ſcilicet & luculenter uidemus agere, quòd non tantum cibi ſint, ſed etiã medicamenta.

Non iam tantum tempora diuidit, in quibus utrunque uiciſſim obit: ſed præterea corpora, in quibus nunc magis hoc, nunc magis illud ualet. Nec in hoc redargui poteſt: quoniam pro diuerſitate corporis, diuerſa illius fortuna eſt.

ET lactuca quidem tàm cibus, quàm medicamentum frigidum eſt. Eruca tam cibus, quàm medicamentum calidum.

Cur ergo poſtea dicit ſanguinem ex ijs nihilo calidiorem, aut frigidiorem euadere?

QVOD ſi caſtoreũ quoque ſpatio concoquitur, erit id quoque ſimul nutrimentum, ſimul medicamentum calidum. Ad eundem modum ſinapi, & piper. Ex herbis quoq; anethum, & ruta, & origanum, & pulegium, & calamynthe, & thymbra, & thymum: quippe hæc omnia tum cibi, tum medicamenta calida ſunt. prius enim quàm in ſanguinem ſunt mutata, dum ſcilicet adhuc concoquuntur, medicamenta: mutata uero in ſanguinem, non utiq; iam

medicamenta, ſed nutrimēta, ſecunda nimirum nutrimenti ſignificatione, qua id ſignificatur, quod nōdum eſt alimentum, ſed ueluti alimentum.

Videtur dubitare, an quædam ex eis in alimentum uerti poſſint, an tantum ſyncere medicamenta ſint. Non tamen de origano dubitare poteſt ac ſimilibus: quia manifeſtè cibi rationem obtinent, atque ſub hac forma iucundiſſima eſt morborum medicatio.

ERGO ſicut de lactuca paulò ſuprà fecimus, cum duos uentres, alterum iuſto frigidiorem, alterum iuſto calidiorem finximus: ita nunc quoq; pro cōtemplandis ijs quæ poteſtate calida ſunt, proponamus eoſdem uentres. Ergo eum qui frigidior iuſto eſt, quoad in eo continentur, ac concoquuntur omnes id genus herbæ, calfaciunt, atq; ad temperamenti æqualitatem reuocabunt, proderuntq; ut medicamenta: alterum uerò qui calidus eſt, inflammabunt, ac magnoperè lædēt, atque has quidem alterationes qualitate ſua inducent.

Quòd medicamenta præcipuè in uentrem agunt, id eſt ueriſſimum: quia prius fert illorum rudimentum: unde & affectus, qui in eo ſunt, facilem curationem ſuſcipiunt: difficilem uerò qui in longinquo poſiti ſunt. nam ferè uis medicamentorum obſtupeſcit priuſquam eò euadit.

Nam

NAM omnino percocta,& mutata, ac in ſanguinem bonum iam uerſa, naturalis in animali caloris ſubſtantiam augebunt, non qualitatem intendent. In totum enim ſiue frigidus, ſiue calidus poteſtate cibus ſit, poſteaquam in ſanguinem conuerſus eſt, naturalem calorem ſimiliter augebit. quoad autem ad ſanguinis formam tendit, necdum planè ſanguis eſt redditus, refrigerat, excalfacitque animal medicamēti ritu.

Neſcio quid Galeno in mentem uenit, cum hæc ſcriberet. nam manifeſtum deliramentum eſt, quòd ſanguis qui ex eruca, origano, & ſimilibus proficiſcitur, nullo modo qualitatem ſanguinis intendat: æque abſurdum eſt, ex eruca nihilo calidiorem parari ſanguinem, quàm ex lactuca.

SANE[1] omnis hæc diſceptatio ab uno principio pendet. Quo magis ſeruandum id, memoriaque tenendum perpetuò, eſt, cuilibet corpori proprietatem quandam temperamenti eſſe, quæ huic quidem naturæ ſit conſentiens, ab hac uerò ſit diſſentiens. Tum ſi quod conueniens ſibi eſt, in ſuam naturam tranſmutet, eo pacto caloris ſui ſubſtātiam augere: ſin ipſum ſit mutatum, duorum alterum illi contingere, uelut calorem quendam conquirat, utiq;

ſi id à quo mutatur, excalfacit, uel propriũ calorem amittat, ſi id non calfacit. Liquet igitur ex iis, quòd eiuſmodi omnia ex eorum ſunt numero, quæ relata ad aliquid dicantur, quum ad proprietatem mutantis naturæ quicquid aſſumitur uel nutrimenti, uel medicamenti, uel utriuſq; rationẽ ſortiatur. uerbi gratia, cicuta ſturno nutrimentum eſt, homini medicamentum. Rurſus coturnici ueratrum nutrimentum eſt, hominibus medicamentum. Siquidem coturnicum temperies aſsimilare ſibi ueratrum poteſt, quod hominum temperies non poteſt.

Manifeſtum eſt ex hoc loco, quòd prius per ſubſtantiam nihil aliud quàm proprietatem intellexit, utpote qui nunc pro ſubſtantia proprietatem ponit. Definitum autem eſt prius, quòd potius aſtrorum, quàm elementorum conditionem huiuſmodi proprietates ſequantur. ac iam multo promptius, quàm ueteres, ſoluemus phyſica quædam problemata. quale in primis illud eſt, An lapis, an terra ſiccior: cur cicuta aqua plus infrigidat, cum tamen aqua ſit extremè frigida. Parum enim mihi placet, quòd hîc hactenus reſponderunt phyſici, frigiditatẽ ſcilicet aqueam in cicuta contractiorem eſſe, & ob id plus uirium habere: nam & in terra frigiditas coniunctior eſt, non tamen æquè ut in aqua potẽs eſt.

eſt. Eſto, quòd iuſtam huius rei rationem dederunt, nondum tamen dixerunt, cur cicuta intybo plus infrigidet: ut omittam, nequaquam perpetuum eſſe, craſſorum ſubſtantiam plus agere. nam tenuia ſæpe ad agendum expeditiora ſunt: ob quam cauſam uinum lymphatum pluſquàm aqua ſola infrigidat, & alibi album quam nigrum, lumen quam tenebræ, criſtalloidem magis afficit. Sed de his amplè dicemus in quarto libro de ſymptomatum cauſis. Tamen uel ex his nunc ſatis conſtat, quod multo promptior erit noſtra, quàm Galeni ratio ad enodanda huiuſcemodi problemata. Etenim longè alia eſt uirtus elementaris, alia cœleſtis: hæc enim ſubtilior eſt, illa craſſior. unde cœleſtium uirtus in omnia etiam quàm lõgiſſimè fertur, ac clam ſe inſinuat. Eiuſdem generis eſt & illud, Cur cicuta hominem intoxicat, ſturnum nutriat: quippe quia quod frigidum eſt, à frigido promptius offenditur. Rationabilius erat econtrario ſturnum quàm hominem à cicuta interimi. Atque hic Galenus ad uenarum latitudinem recurrit, propter quam citius in homine, quàm ſturno, ad intima cordis penetralia, ut ipſe commentatur, digeritur. Eadẽ ratione ferè citius interimunt uenena calida quàm frigida, & rurſum frigida actu calida. Non tamen talẽ in omnibus poſſes reperire cauſam. neq; enim cur ueratrum homini medicamẽtum ſit, corturnici uerò nutrimẽtum, eadem ratiocini

tiocinatio eſt: ſed à ſola ſubſtantiæ conditione pendet, quæ uni conſentit, alteri plurimum diſſentit. Eadem fortè occaſione euenit, quòd calx aqua accenditur, oleo uerò extinguitur. Sequitur autem talis ſubſtantia non elementorum, ſed aſtrorum potius occaſionem: ne poſthac aliquis credat parum momenti habere aſtrorum in generationibus hominum calculum. Eodem modo ſoluitur, cur mel homines incalfaciat, apem uerò in ſua natura relinquat. nam qui aliud cogitarunt dicere, in manifeſtum errorem inciderunt: quales illi qui ob hoc duplicem calorem diſtinguunt: alterum animalem, alterum uerò, ut uocant, complexionalem: hunc in ſubſtantia, alterum uerò in ſpiritu & ſanguine conſiſtere aſſerunt: atque altero modo apem frigidã inquiũt, altero calidam. Verum hos illud Galeni dictum ſatis redarguit, quo teſtatur unumquodque tantum habere caloris, quantum ſanguinis. Quòd ſi contendant id de calore animæ tantum dictum, ac pergant apem dicere calidam, præterquàm quòd noua quadam, & commentitia, nec unquam à Galeno cognita diuiſione, Galeni autoritatem male fruſtrantur: inſuper contra ipſam experientiam manifeſte dicunt, quæ tactu apem (ſiquidem illi credendum eſt, & reuera eſt) indicat frigidam. Ego igitur mallem iſtius rei diſcrimen referre ad mellis proprietatem, quæ aliter ſeſe habet ad hominem, aliter ad apem. Quòd ſi

ſolis calor omnia ſine diſcrimine calfaciat, nõ debes ſtatim id de calore mellis aut ſimilium colligere: nam calor ſolis ſyncerus eſt: qui uerò in melle, cõuenientibus alijs aſtris commiſtus. Iam neque ſol omnia indifferenter calfacit, ſed quædã plus, quædam etiam minus, quædam etiamnum frigida manent, tantum abeſt ut mel ſingulis ſuum calorẽ imprimat. Nam neque magnes quoduis corpus ad ſe attrahit, uel ferro leuius, nõ etiã plumam. & ne à propoſito digrediamur, non ſtatim leuiorem humorem attrahit, quod craſſiorem: neque enim bilioſum continuè trahũt, quæ melancholicum. Hac quoque forſitan occaſione accidit, quòd piper, zinziber, ac quædã ſimilia, euidentius palatum quàm reliquas partes inflãmant. nam ne id quidem calidioribus omnibus euenit. Iam neque uinum calorem naturalem extinguit, ſed ignem. Illinc quoq; & illud prouenire crediderim, quòd quædam medicamenta tenuium, quædam craſſarum ſint partium. ſed & ſaporum differentiæ potius qualitates occultas ſequuntur, quàm elementares.

ERGO manifeſtum iam arbitror factũ quòd iudicium eius quod reſpectu noſtri calidum, frigidum, humidum, & ſiccum dicitur, non ex ijs quæ extrinſecus ſunt poſita, ſed ex ijs quibus ipſi afficimur, certũ exactumq; fieri poſsit, atque id tanquam primum ac maximè ſit ſpectãdum, deinde

ſi res

ſi res exigit, etiam quod ab externis petitur. Nam ſi euidens ſit ad ſentiendum, & clarus ſit adhibiti medicamenti affectus, huic reliquis notis omnibus poſthabitis credendum: ſin debilis, & obſcurus, atque etiam mixtus, aut ullam dubitationem ſit exhibens, tum utiq; ad externa omnia cõferentes de eo iudicandum.

Sanè unica huius methodus eſt, ipſa experientia: quoniam coniectura, quam ex externis petit, rimoſa eſt: quippe tametſi oleum promptè in flammam uertitur, uinum tamen, aloë, & multa ſimilia, ægrius quàm frigida quædam accenduntur.

A C. neque horum quidem ad ea quæ longius abſunt, ſed neq; ab ipſa quæſitæ rei ſubſtãtia ſunt deſumpta. Verbi gratia, ſi oleum calidum eſt, non id inde ſpectabitur, quòd glutinoſum aut pallidum, aut leue eſt, ſed quòd facile inflammatur. Id nanque erat illi calidum poteſtate eſſe, quod celeriter in energia calidũ mutatur. Ad eundem modum & in corporibus noſtris, nõ utique id expendendum, an craſſarum partium, an tenuium, aut humidũ, aut leue, aut glutinoſum, aut pallidum, ſed an calfaciat admotum. Aequè uerò an dulce ſit, an aluum deiiciat, an ſanguinem, ſi inſtilletur, faciat in miſsione fluxilẽ. quip-

pe hæc quoq; ſuperuacanea ſunt, cum æſtimare liceat an calfaciat, cum admouetur.

Horum multa & calidis & frigidis ſimiliter competunt. nam neque tenuia perpetuò calida, neq; craſſa frigida. Quid enim de acidis & amaris medicamentis diceres? Sic & inter aluũ deijcientia quædam calida, quædam frigida, in omnibus tamen ferè dicente Galeno quandam acrem, licet latẽtem, caliditatem inuenies. nec rurſum quoduis dulce calidum, quia ſæpe interior acerbitas dulcedine exteriore obſcuratur, & ut ſolemus dicere, ſub melle uenenum tegitur. Nec iam quod extenuat, ſemper calidũ eſt: quoniam coagulum multis aſſerẽtibus, quod ſubtile eſt, inſpiſſat: quod craſſum eſt, extenuat. Sola ergo experientia hic abſque errore eſt.

ERGO ſi notabiliter id ualenterq; faceret, quemadmodum piper, utique clarum id proculq; dubio eſſet. Nũc cum minime ualenter id præſtet, meritò in quæſtionem uenit. Multo uerò magis de roſaceo, & aceto dubitatur à medicis, atque ambigitur calidáne hæc, an frigida poteſtate ſint.

Senſus craſſus eſt, nec poteſt minimas differẽtias inuadere aut diſtinguere. Hæc eſt ratio quare medicamentis in primo ordine ratio adhibetur: nam ſuam qualitatem obſcuram obtinent. Sic cineres, acetum roſaceũ frigidum in primo, uerum.

nerum ipſum oleum attemperatum.

AGENDVM igitur id eſt, ut in omnibus quæ poteſtate calida, frigida, humida, ſiccáue dicuntur, exactas aliquas clarasque diſcretiones inueniamus, ſicut antè de energia ſic dictis fecimus. Porrò incipiendum arbitror ab ijs quæ euidentiſſima ſunt, quando in ijs exercitatus facile conſequetur ea quæ minus ſunt euidentia. Ergo ſtatim ut corpori hoc uel illud medicamentum cibúsue admouetur, expers eſto omnis aquiſititii caloris uehementis & frigoris. Quam enim in ſuperioribus determinationem innuimus, cum ſicca & humida corpora dignoſcẽda propoſuimus, eadem nunc nobis quoque in ijs quæ poteſtate calida frigidaque ſunt, non minus erit utilis. Nam ſiue poteſtate frigidum, cum id applicas, manifeſtè calfacias, ſiue calidum refrigeres, corpus primo occurſu qualitatis acquiſitæ, nõ eius quæ propria eſt rei admotæ ſenſu afficietur. Vt ergo admotę rei uera ſynceraq; natura exploretur, tepidum quoad fieri maximè poteſt, eſto, nec ullam extrinſecus notabilem alterationem ualentis caloris, frigoris'ue ceperit. Ac prima quidem admoti medicamenti præparatio talis eſto.

Simplicia omnia tam calida, quàm frigida eundem

euidentem frigiditatem exhibent, quam ex elementis obtinent. nam potentiam, diximus, ex aſtris ingenitam habent. Ne ergo elementaris conditio obſcuret eam, quæ ab aſtris occulta eſt potentia, tepida omnia experienda ſunt. Ob eandem cauſam neq; ſucci natura frigidi exhibendi ſunt admodum calidi.

APPLICATVR autem, cum eius uim exploras, non cuilibet corporis affectui, ſed ſimpliciſsimo, & quoad fieri maximè poteſt, ſummo.

Simplici, hoc eſt, immateriali. nam an calido ſimul & ſicco, an aliàs, parum refert. Sed materialis coniecturam noſtram ſubinde fruſtrari poſset. etenim dum calida materiam digerunt, refrigerationis phantaſiam produnt. cur uerò, & quoad fieri poteſt, maximè ſummo affectui adhibendum eſt. Multiplex eſt cauſa: prior eſt, ne medicamento acceptum feramus, quod naturæ debetur, quæ ſæpe per ſe paruos affectus euincit. eſt etiam hoc modo iudicium certius. Tertio hac ratione non ſolum qualitatem medicaminis diſcimus, ſed & ipſius ordinem.

AT ſi ſummi quidem caloris affectioni admotum frigoris ſenſum excitet, erit profecto ſic frigidum. Pari modo ſi frigido affectui applicatum, calidum ſtatim appareat, id quoq; erit calidum.

Quæ mediocres affectus per ſe tollunt contra

rietatem

rietatem habent: maximam tamen ac certiſſimam, quæ maximos atq; extremos. denique mediocriter frigidum nonnihil immutabit frigidū in ſummo. nam & in ſecundo ordine calidum nonnihil qualitatem ſummi caloris imminuet, nunquam tamen hic calidum frigoris aut frigidum caloris ſenſum inuehet.

SIN uel calidæ affectioni calidum, uel frigidæ frigidum ſentiatur, non eſt quòd hoc calidum, illud frigidum omnino pronuncies. Eſt enim aliquando ſummi caloris affectus, quem mediocriter frigidum medicamen adeo non alterat, ut refrigerando denſandoq; ſummum extrinſecus corpus, calorem intrò cōcludat, ac difflari uetet, indeque affectū magis accendat.

Frigidum dum cutem indenſat, humores cohibet, ac difflationem retinet, ſubinde calfactionis ſimilitudinem præbet.

ITA uerò & ſi quid frigido affectui admouetur, nullum adferat calorem, uidendum eſt num id, cum ſit aliquid mediocriter calidum, nihil egit in affectum, qui ſummi indiguit caloris.

Eodem modo & calidum aliquando nonnihil refrigerat, dum nunc contrà calidum humorem digerit: non tamen id nunc Galenus reſpexit, qui de immaterialibus loquitur, ſed medicaminis imbecillitatem ſuſpectam habet, quā con

temnit

temnit affectus magnitudo. Hoc *de aqua frigida in febribus paulatim pota quidam auderent dicere, quòd magis ſitim prouocet quàm ſedet. ita & alibi contingere poſſet, quòd medicamentum modicè calidum collatum cum affectu maximè frigido fortè rarefaciendo potius ipſam exaſperet, quàm mitiget.* Fateor *quòd in tertio ordine calfacit, non omnino ignauum eſſe contra affectum extremè frigidum, nihil tamen admodum ſenſibile exhibet, præſertim ſi in ſecundo tale fuerit, aut magis in primo. ergo in mitiore affectu forte in tertio medicamentum explorandum eſt. quòd ſi neque ibi ſe prodat, ad ſecundum, deinde ad primum ordinem ueniendũ eſt. ita enim non tantùm qualitatem, ſed ordinẽ quoque qualitatis inueniemus.* Forſitan *autem neque in eo affectu qui primi ordinis eſt, quicquam magnũ aut euidens faciet. nam hic ordo partim experientia, partim rationali demonſtratione indiget. Sed de ijs alibi.* Hanc Galeni *ſententiã nonnihil obſcurauit interpres, nã ſic* Græca *habet,* σκέπτεσθαι μήτι μετρίως ὑπάρχον θερμὸν οὐδὲν ἔδρασεν εἰς τὴν ἄκρου θερμοῦ δεομένην διάθεσιν. *Cuius hæc uerbatim eſt interpretatio,* Conſiderare *decet, ſi non mediocriter exiſtens calidum, nihil egit in eum affectum, qui ſummi eguit caloris.* Cuius *hæc eſt ſententia,* Videndum *an non ob eam cauſam, quia mediocriter tantum calidum fuit, nihil egit in affectum, qui ſummi eguit*

caloris, quippe ſummè frigidum. Fortè ſuadet, ut illi ipſi affectui admoueas aliud medicamētum, de quo conſtat, & certum eſt, quòd ſit mediocriter calidū. Nam ſi neq; illud quicquam mouet, affectus arguit magnitudinē, qui parua medicamenta cōtemnit. Quocirca hoc prius medicamētum in mitioribus affectibus experiundum eſt. Ex ijs & ſimilibus mille locis liquet, quòd multis partibus ſit difficilius ſententiam exprimere, quàm interpretationem reddere.

ERGO nec ſic admoti medicaminis exploranda uis eſt, nec ſi ex accidenti aliquid efficiat, non per ſe. Indicabis autem quòd ex accidenti aliquid facit, tum ex affectu ipſo, tū tempore. Ex affectu, ſi is ſimplex eſt, ac unus.

Propter priorem caſum non ſatis eſt experiri medicamentum in affectu ſummo: ſed paulatim oportet experiri in mitiore: deinceps diſtinguere decet id, quod per accidens ſit, ab eo quod per ſe eſt: ac facultatem ſecundariam, à primaria. Vt autem hoc diſcernas, oportet meminiſſe, quod prius dictum eſt: medicamentum ſub tēpore exhibendum expers caloris ac frigoris.

AT à tempore determinabitur iudiciū ad hunc modum. Quod protinus ut admotum eſt calfacere uel refrigerare maniſeſtè cernitur, id utique & ex ſe & per ſe tale fuerit. Quod tempore id facit, fortaſſe ex aliquo

aliquo accidenti huc eſt actum.

Indiſtinctus eſt hic ſermo, ac tantum ad iudicium qualitatis elementaris ſiue manifeſtæ attinet, non autem potentiæ. nam medicamina ferè niſi ſub tepore exhibentur: frigiditatem, quam ex elementis retinent, primo occurſu exhibent. quòd ſi ſub tepore adhibeas, iam quoq; teporem inuehunt, quamuis nunc calida, nunc frigida illorum poteſtas fuerit. atq; omnino ſuam potentiam non ſtatim, ſed ſubitò impingunt, actus uerò ſtatim ſe produnt.

VELVTI iuueni quadrati corporis tetano æſtate media laboranti, frigida liberaliter affuſa caloris repercuſſum facit. Cæterum quòd aqua frigida per ſe non calfaciat, ex primo eius occurſu patet: ſenſum nanq; inuehit frigoris. Præterea cutem quoad ei affunditur, frigefacit, tum calorem nec in omni corpore, nec dum affunditur, inuehit. Imo tantum in iuuene quadrati corporis, & æſtate media, & poſtquam à perfundendo eſt ceſſatum. Sicut igitur frigida quibus incidit, hęc ilico perfrigerat, ſiue animata corpora ſunt, ſiue inanimata, ſiue calida, ſiue frigida: ita ſi quod eſſet tempus, uel corporis natura, uel affectus ullus, in quo frigida primo ſtatim occurſu caloris ſenſum inueheret, iure quæri poſſet, calfaceréne an frigefacere

per ſe nata eſſet. Nunc autem cùm omnia tum animata, tum inanimata, protinus & perpetuò ab ea frigeſieri cernamus, quibus autem inſitus calor ueluti fons quidã ignis in uiſceribus eſt; his adhibita repercuſſum aliquãdo caloris facit. Rationabile arbitror ex accidenti, nõ per ſe talia calfacere: ſed nec latet qua ratiõe illud accidat.

Pro repercuſſu Græca lectio habet ἐπανάκλησιν, neſcio an retroceſſum interpretari auſim: motum ſcilicet eum, quo calor naturalis ab exterioribus ad interiora pellitur. Certe nequaquàm in ſequentibus eodem nomine utitur. Forſitan idẽ intelligit per ἐπανάκλησιν, quod mox per ἐπάναδον: hoc eſt, ſecundum motum, quo ſanguis rurſum fertur ab interioribus ad exteriora: atque hunc propriè repercuſſum appellamus: atq; is eſt, qui partem infrigidatam recalfacit. Proinde non ubique aqua frigida repercuſſu calorem prouocat, duntaxat in his qui ſanguine aut calore abundant, in reliquis uerò calorem extinguit, aut infirmat. cauſam ſtatim ſubijciet. Interim temerariæ muliérculæ ſuum errorem corrigant, quæ ſine diſcrimine uirtutis ac corporis paruulos infantes cachecticos ac uentricoſos frigidis fontibus imbuunt, ac ſubinde in perpetuum ualetudinarios reddunt, aliquando mortuos educunt.

SIQVIDEM ſtipata cluſaque corporis

poris

poris ſumma facie repercuſſus refractusq́; fit caloris eius, qui à profundo aſcendit, quiq́; ſimul propter difflatus inopiam eſt aceruatus: ſimul propter frigidi circũſtantis uiolentiam in altum recedit, ſimul ex ſuccis iſtic habitis nutritur.

Imperfectè forſitan etiam malè hunc locum interpres reddit, qui pro κατακλῄσει τοῦ θερμοῦ, hoc unum uidetur poſuiſſe, clauſa ſumma corporis facie. Sane qui uel à limine rudimenta Græca *didicerit, facilè intelliget quantum hæc interpretatio à* Galeno *diſceſſerit. Videtur autẽ hac oratione ſignificare concluſionem caloris, forte à principio κατάκλεισιν, pro κατάκλυσιν ſcriptũ erat: ut ſit ſententia, conſtipatione cutis & defluuio calidi calor repercutitur. Verùm utut orationem uerteris, obſcura manet: nec iuſtam, ut apparet, repercuſſi caloris cauſam continet. non enim ob eam calor reuertitur propriè, quia cutis ſtipatur, aut calidum concluditur, aut ad interiora delabitur, ſed quia ab internis uiſceribus parum admittitur. Proinde ſpinoſa hæc eſt dictio, neq; ſatis ſcio quomodo* Galenus *eam ſcripſerit. hoc unum ſcio, quod aqua frigida primùm cutem refrigerat, deinde denſat, ſimul autem & calorem ad interiora propulſat. atq; hic aliquo tempore moratus iterum propter abundantiam quæ hic eſt, reuerti cogitur, nec ſolus, ſed cum fœnore: nam per frigidum & intus col-*

lectus, & à proximis ſuccis auctus eſt. uerùm an hæc eius principalis cauſa ſit, quòd auctior & uberior rediijt, poſtea inquiremus. nunc quod ſequitur perſcrutemur.

QVIPPE ubi collectus nutritusque calor ad ſumma corporis uiolentius ruit, fit quidam caloris repercuſsus.

Nunc multo clarius, quàm prius, repercuſſum ſecundum motum appellat, quo ab interiori bus ad exteriora ſanguis regurgitat. nam eius definitionem hic ponit.

IVDICIVM uerò ac documentum, quòd frigida nequaquam per ſe calorem auxit. Nam per ſe quidem cutem perfrigerauit, frigus uero eius denſitas & reditus caloris ad profundum ſunt conſecuti. Rurſus horum denſitatem quidem difflatus prohibitio, reditum uerò ad interiora con coctio, conſummatioque qui iſtic ſunt ſuccorum, eſt adſecuta. Horum uerò difflatus prohibitio, caloris colligendi, ſuccorum concoctio, eiuſdem generandi fuit occaſio. Porrò horum utrunque natiui caloris ſequitur auctio. Ergo intercedentibus & medijs utriſq; frigida in animalis corpore caloris aliquando excitat incrementum, per ſe nunquam.

Ordo ſic ſeſe habet: frigida refrigerat, frigus cutem condenſat, & calorem ad interiora propellit

pellit: nunc denſitas difflationem prohibet, intercepta uerò difflatio calorem colligit, atque unit: ita neq; calor dum ad interiora regurgitat, uno modo confert, ſed ſuccos imperfectos in uiſceribus perficit, atq; nouum ſanguinē gignit, utroq; modo tum cutis cōdenſatione, tum caloris regurgitatione ipſe calor augetur. Proinde nequaquàm per ſe, ſed multis intercedentibus medijs frigida incalfacit, non tamen præcipuam eius cauſam mihi uidetur Galenus aſſecutus. etenim ipſe putat, quòd impulſus intro ſanguis tum ex collectione, tum ex concoctione fiat uberior, quod in momentaneis repercuſſionibus fieri non poteſt: attamen quod uel ex ijs ſanguis redeat affatim liberalior, omnibus manifeſtè notum eſt. Cuius cauſam ego magis credo, quòd repulſum ſanguinem interiora uaſa non niſi grauatim admittant, & tandem reuomant. nam & prius ſatis onuſta erāt. quare nunc maius onus indignata, non ſolum quod aduenit, ſed & partem eius quem prius continebant, repellunt. uulgo enim dicitur, Fluxus fluxum prouocat: propterea non iam in omnibus ſanguis repercuſſus cū uorſura redit, ſed his tantùm, quibus in ipſis uiſceribus fons eſt uberior. in alijs enim partes externæ refrigerantur, ſubinde emoriuntur. Quamuis iuxta hanc Galeni rationē forſitan uel hic quoq; decebat fieri liberalior ſanguinis regurgitatio. & hæc ſit altera opinionis eius redargutio.

SED non minus calor, eſt quando ex accidente perfrigerat, utiq; intercedente uacuatione, ſicut perfuſio phlegmonem. Cum enim ex calida fluxione phlegmone conſiſtat, propria quidem eius curatio, uacuatio ſuperflui eſt, uacuationi autem particulæ, quæ per phlegmonem excalfacta eſt, omnino ſuccedit refrigeratio. Ergo cum duplex in ijs, quæ phlegmone laborāt, particulis affectus ſit: unus quidem in quantitate, ex ſuperuacui naturæ modum exeuntis abundantia, alter in qualitate, qui ex caloris ſpectatur ratione, ſequitur prioris eorum curationem, etiam poſterioris curatio. fiuntque ex accidenti quæ uacuant, calentis materiæ remedia, & inflāmationis particularū refrigeratoria.

Eodem modo calidum non ſua, ſed intercedentis opera refrigerat, neque id tantum in materialibus affectibus, ſed & in immaterialibus: unde ſanguinem ſaltem & ſpiritum digerit, in quo calor habitat.

ERGO tum hæc diſcernere oportet, tùm id agere, ut pro modo ſimplicis affectus etiam uirium medicamēti inueniatur modus. uerbi gratia, ſi calidus in ſummo affectus ſit, frigidum quoq; in ſummo medicamentum paretur: ſin affectus à ſummo paulo recedat, medicamentum quoq; à ſummo

à ſummo paulum declinet. Si plus à ſummo calore abſit affectus, ad portionē abſit à ſummo frigore medicamētum. Quippe ſi auſpicatus à tali coniectura examen eorum ſis, facilius propriam cuiuſque inuenias uim.

Epilogum nunc Galenus eorum perſtringit, quæ antè latè diſseruit: ac primum medicamentum de quo ambigitur in ſimplici affectu, ac ut coniectura capit, in eodem ordine tentat. Id autem præcipuè obſeruare oportet, ubi cognitum affectum cognito medicamine tollere uolumus, præterquàm in pauciſsimis corporum ſtatubus: de quibus in Techna.

AD ſummam enim in omni ſimplici affectu calido quodcunque adhibitum medicamen primo ſtatim occurſu frigoris ſenſum intulit, id frigidum poteſtate eſt, ac multo profecto magis, ſi poſt primam exhibitionem tale perpetuò manet.

Iſte, ut diximus, locus definitione opus habet. Nam omnia medicamenta primo occurſu ſuo quodammodo frigida ſunt, iuxta energiam, quā ex commiſtione elementorum obtinent: etiam uinum, mel, & multa ſimilia: quod ſi ſub tepore exhibueris, nec ſic quoq; primo occurſu ſuā qualitatem propriam inſinuant.

QVOD ſi calidum affectum prorſus ſanet, frigidum id ex neceſsitate fuerit.

Oportet hoc cum alijs prioribus accipere. nã ſeorſum ac per ſe ueritatem non obtinet, quum multa calida per accidens calidum curent.

ADHIBENDVM uerò eſt, cum exploratur omnino tepidum, ut prius teſtati ſumus.

Ita neq; calidum medicamentum primo ſuo occurſu frigidum apparebit: neq; frigidum calidum. frigidũ etiã ſua facultate repercuſſiua ſpoliaueris. nam id duntaxat poſſunt actu frigida.

VBI iam cognitum eſt tale eſſe, deinde curationis cauſa tale petitur, rectius frigidum ſumitur.

De frigido medicamine loquitur in affectu calido. nã hic potius eſt exhibere frigidũ, quàm tepidum: ita rurſum & in frigidis potius exhibere calidum, quam tepidum: omnino enim pro affectu atque tempore ipſa comparare oportet, nunc calida, nunc frigida. Ita & de potu ſtat alibi certa Galeni ſententia, ut æſtate frigidum, hyeme exhibeamus calidum. Et quomodo ergo uulgus medicorum omnia medicamenta omni tempore exhibet egelida?

NISI ſi medicamen ſummi ſit frigoris, morbus in ſummo caloris non ſit.

Idem & in calido medicamine: nam actus contrarius nonnihil poteſtatem imminuit.

ATQVE hæc quidem diffuſius tum in opere de medicamentis, tum curandi methodo

methodo tradentur: ad præſens illud ſaltē nouiſſe oportet. Si quod calido & ſimplici affectui adhibitum medicamentum, tum protinus, tū toto deinceps tempore frigoris ſenſum, ac facilioris tolerantiæ iuuamentíque laboranti affert, id frigidū neceſſario eſt, tametſi in alijs nonnunquā uideatur calidum. Deprædhendentur enim in illis, ſi diligenter exploretur, non utiq; per ſe, ſed ex accidenti excalfacere. Cum per ſe dicimus, uel primum, uel nullo intercedente medio, omnibus eiuſmodi uerbis idem poteſtate ſignificamus. In quibus omnibus lectorē in opere de medicamentis proprijs exemplis exercitabimus.

Affectus ordinem, in quo medicamentum tale explorandum eſt, nunc non determinat: ſi quidem tamen à ſummo incipias, erit uia paulò tutior. nam ſi à primo ordinis affectu aliquo incipias, ut ſtatim potes agnoſcere an cōtrariū effectum obtineat, ita ne affectum aliquando irrites, periculum eſt. Adde quòd neq; ordinem medicamēti ſic poßis diſcere. Ergo certior, licet paulo lōgior, ſi a ſummo incipias. quippe & corpus hoc modo minus periclitabitur, & ordinē apprimè inuenies. nō enim ſimpliciter, ſed in codē ordine frigidum æſtimare oportet, quod affectum in quarto ordine attēperauerit: quòd ſi id minus poſſit, affectui in tertio exhibēdū eſt: fortè enim hūc

omnino

omnino medicabitur: ac iam inueniſti quod iu tertio tale erat, atque ita deinceps. nam medicamentum in ſecundo ordine frigidum, nunquàm per ſe tollet affectum in tertio calidum: ſic & medicamentum calidum in ſecundo ordine, affectum frigidum in quarto ſubinde nihil emendabit, ſed rarefaciendo plus infrigidabit, id tamen rarius, ita ut cogitare facilius iſta ſit, quàm experiri.

NVNC recenſitis ijs, quæ antè iam dixi, propoſito libro commodum imponere finem tentabo. Cum nanque calidum corpus multifariam dicatur, nam & quod ſummam eiuſmodi habet in ſe qualitatem, ipſum ſcilicet elementum, & quod propter eiuſmodi qualitatem pollentem, nomen eſt ſortitum, adhæc quod collatum ad aliud dicitur, uel ad id quod mediocre eiuſdem ſit generis, uel quicquid ſors tulerit, ſic & quod poteſtate calidum eſt, energia uerò nondum dici poteſt, intelligi probariq́ue multis modis oportet.

Non ſunt ſignificationes calidi actu & poteſtate eædẽ, aut ſimiles, ſed ferè numero æquales. nam ut calidum actu multifariam dicitur, ita calidum quoq; potentia uariè diſtinguitur. Ac ut cætera omittamus, primo ſic appellatur quod nondum tale eſt, ſed propediem per ſe tale futurum

rum eſt: ſecundo quod materia alterius eſt, & hoc quoq; tale futurum: ſed eſt differentia. nam Galenus primo modo poteſtate talia eſſe definit, quæ ſuopte ingenio ac citra alterius operam talia fiunt: atq; hæc nomenclatura nullis medicamentis poteſtate calidis conuenit: quia nullum eorum ultro accenditur, ſed elaboratione caloris egent, priuſquam in calidum mutantur. Itaque ſecundo modo Galeno hæc poteſtate dicuntur, quia in calidum actu minimo accepto initio uertuntur. Iam actu calidum uarium eſt, flamma, pruna, ſanguis. Proinde & hunc modum tandē quoque in ſuas licebit partiri differentias: atq; totidem erunt poteſtates, quot ſunt actus.

QVO utique minus rectè ſi quid non ſtatim inflammatur, id aliqui ne ut ad nos quidem eſſe calidum poteſtate putant. Nā ſiue facile concoquitur, & cito nutrit, erit ut ad nos calidum, ſiue admotum ueluti medicamentum calfacit, erit id quoque ut ad hominem poteſtate calidum. Sic nimirum & per ſingulas animalis ſpecies ipſum poteſtate calidum, ſiue eſt ut medicamentum, ſiue ut nutrimentum, ad illud tantū animal collatum dicitur. Eſt enim ex ijs quæ ad aliquid referuntur, quicquid poteſtate aliquid dicitur.

Duas ſpecies calidorum explicat, nutrimentum & medicamentum: cautè tamen nunc ad motum

motum medicamentum calfacere,non autem in calidũ uerti ait:quod ſi & in alijs locis feciſſet, omnem redargutionem ſubterfugiſſet.

QVARE & probatio quæ propria eſt, melior utique eſt, quàm quæ ab externo petitur.

Externa probatio eſt,quæ à calore,aut craſſitudine,tenuitate, aut aliter ſumitur.

PROPRIA uerò eſt una in ſingulis, utique ſi celeriter tale fieri appareat,quale id eſſe poteſtate diximus. Eſt enim poteſtate ignis quicquid celeriter in ignem uertitur: poteſtate uero calidum, ut ad hominem (eſt ex ſpeciebus eorum quæ ex eo quod in ipſis præpollet, dicuntur) quicquid homini applicatum naturalis eius caloris, uel qualitatem auget, uel ſubſtantiam.

Si calidum poteſtate eſt, quicquid caloris in homine qualitatem aut quãtitatem auget,iam & lactuca calida erit:ipſe ergo uiderit,ne nominis rationem confuderit. ſed hæc ex priori ſua hæreſi proficiſcuntur omnia.

EADEM mihi & de alijs cenſeri dicta uelim,quæcunque ſcilicet poteſtate frigida uel ſicca, uel humida dicuntur, quum hæc quoque partim ueluti ad ipſa elemẽta,partim ueluti ad ea,quæ ex præpollente ſunt nominata,tum intelligi,tum explo

rari

rari, tum doceri conueniat.

Quemadmodum calidum medicamentum dixit, quod in ignem, uel in quo ignis præpollebat, uerti poterit: ita frigida, & humida, & ſicca definit, quæ in ſimilia elementa promptè commutantur, uel in ea, in quibus hæc elemẽta ſuperant. Atq; id ipſe rurſum uiderit: nam bilis exiceat priuſquàm in ſcrobem aut puluerem abit: iã lactuca ſolida eſt, & tamen humectat.

PATET uero eum quoque qui iudicat tactum, omnis acquiſititij caloris & frigoris expertem eſſe debere, ſicuti de medicamentis ipſis prius eſt dictum.

Neſcio cur hic tactum liberum, & omnis alienæ qualitatis expertem exigit: non enim tactus potentias, ſed manifeſtas medicamentorum qualitates, hoc eſt elementares, non autem cœleſtes decernit. Quæſtio autem, an tactui, ac reliquis ſenſibus aliquod iudicium tribuas, ad alium locum attinet.

HIEREMIAE THRIVERI BRACHELII COMMENTARII IN LIBRVM GALENI DE INAEQVALI INTEMPERIE.

INAEQVALIS intemperies aliàs in toto animalis corpore fit, ueluti in ea hydropis ſpecie, quam Græci ἀνασάρκα uocant.

Satis incondito hîc ordine Galenus utitur: quoniam inæqualem intemperiem diuidit priuſquàm definit. nam contrà feciſſe oportuit, quod & nunc nos faciemus, primùm oſtendentes, in quo inæqualis intemperies ſiue morboſa magna ex parte à ſalubri intemperie differat. nec eſt procul poſita. Nam ſalubres intemperaturæ dolore uacant, morboſæ uerò ſiue inæquales magna ex parte coniunctum habent, cuius rationem ſi ſciuerimus, ſcopum totius huius libri obtinebimus. Pendet uerò id ex inæqualis temperaturæ definitione, quam Galenus putat diuerſarum particularum diuerſum temperamentum, non quoduis

quoduis,ſed illud tantùm,quod à morboſa cauſa in uarijs partibus uariè excitatur, ratione cuius altera alteram afficit, ac fortaßis altera incalfacta eſt,altera uerò adhuc incalſit:nec eſt dubium,quin altera alteram afficere poteſt:uerùm talis inæqualis intemperies parũ artificij habet. neque omnem inæqualem intemperiem hæc deſcriptio cõtinet.Nam ab ignis æſtu forſitan corpus dolebit:tametſi omnes corporis partes æqualiter,hoc eſt ſecundum proportionem incalſiant. Igitur nõ uidetur hinc propriè naſci dolor,quòd proxima pars ſua inæqualitate alteram afficiat: ſed quia naturale patitur ab innaturali, modicũ ab immodico,adeò ut ſi fieri poßit quod una omnium in homine eßet partium natura, fortè modicè calida,& ut nunc dicimus attemperata: tamen quod foris incidit, calidum aut frigidum dolorem moueret: atque inæqualem temperiem faceret.Non eſt ergo nobis inæqualis intemperies diuerſarum partium diſpar temperamentum,ſed eiuſdem partis intemperamentũ ex naturali affectũ & innaturali quoddam miſtum. Neque hic nobis periculum imminet, ne contraria clàm in eodem conſtituamus. Nam ut calidum non fruſtra agit in frigidum,ſed aliquod relinquit ueſtigium: ita non ſtatim frigidum euadit calidum:duntaxat in quadam uia conſiſtit ad calidum. Quod ſi iſtud concipere non potes, quomodo & à calido, & à frigido ſi

mul particulam immutari intelliges? atq; ita tamen euenit in febre hepiala, ubi quælibet pars & à calore, & à frigore æqualiter patitur. nec eſt quòd dicas ſenſum non aſſequi, & tamen minimis particulis ſecundum rationem ea diſtingui. nam id uerè commentitium eſt, quòd ſi talis febris exemplum uobis incognitũ ſit, ſimile quid imitari poteſtis, ſi pedem in aquã frigidam ſubmerſeritis, brachium uerò totũ in calidam. Nã in uniuerſum corpus hoc modo mixtus caloris & frigoris ſenſus diffundetur. quippe ſi alterum iſtorum tantum tentaueritis, non eſt dubium, quin pro eius ratione uniuerſum corpus qualitatis ſenſus tentabitur, ergo ſi utrunq; feceritis, mixtus proueniet ſenſus, niſi malitis dicere, utrũq; ſimul ſuo effectu deſtitui. Efficacius ergo exemplum erit, ſi frigida ac calida affatim ac ſimul aliquem perfundi cogites: atque hoc modo non iam ſimplicem, ſed duplicem inæqualem intemperiem poteſtis cognoſcere, ubi utrunq; extremorum aut contrariorum, agit in id quod eſt medium. nec mirum, ſi moleſta ſit, quoniam ex duobus componitur, quæ continue inter ſe agunt & patiuntur. nec prius doloris ſenſus remittitur, quàm actio & paſſio deſinat, quod tum primũ fiet, quando extranea illa qualitas in habitum tranſijt, uel illa extincta pars ad naturalẽ habitũ redijt. utroq; enim modo actio deſinit: quippe à ſimili nulla ſit actio aut paſſio, neq; citra hãc

ullus dolor aut uoluptas. Quòd ſi perpetuò corpus aliquid patiatur, momentanea tamen & leuis hæc paßio eſt, adeo ut ſenſum ſubterfugiat, nec inæqualis intemperiei rationē meretur. atq; hæc tantùm de ipſius definitione: nunc quod ſupereſt, ſigillatim Galenum audiamus.

ET febribus ijs, quas ijdem Hepialas appellant, fereque reliquis omnibus, exceptis quas Hecticas nominant.

Satis ex ſuperioribus liquet, quòd omnis morboſa intemperies, quæ nōdum in habitum tranſijt, inæqualis ſit, nec tamen ubique dolore proditur. nam humida intemperies ferè dolorę uacat. eſt autem non hæc tantùm in anaſarca, ſed in aſcite, ſi quidem uentrem ſpectes. nam reliquum corpus tabe quidem ac ſiccitate laborat. In febribus uerò oritur inæqualis intēperies calida, exceptis hecticis, atq; illic ſimplex, in hepialis uerò duplex, niſi in alijs ſiccitatem æſtimes: nam hac ratione in omnibus ijs duplex eſt. Quòd ſi iam materia frigida ſit, & humida, ferè quadruplex eſt. ueriſimilius tamen eſt, quòd in hoc loco inæqualitatē reſpexit, quæ paulò antè augmentum eſt, in qua quodammodo pugnat calidum cum frigido. de qua in fine.

INCIDIT autem & in unaqualibet parte, cum ea uel intumuit, uel phlegmone, gangræna, eryſipelate, cancróue eſt affecta.

Per eam, quæ intumuit, œdema, ac mollem tumorem intelligit. Vno autem uerbo, omnis humor ut morboſus eſt, ita quoq; ſuæ intemperiei corpori aliquid allinit.

HVC pertinet & qui Elephas dicitur, & Phagedena, & Herpes. Verũ hæc omnia cum fluxione conſiſtunt.

Elephantem nunc particularem morbum ac tumorem dicere uidetur, aliquando autem uniuerſi corporis, uulgo lepram dicũt. Proinde apud ueteres eius nominis duplicem uſum uideo: uidetur autem Elephas eſſe non quiuis tumor melancholicus, ſed præſertim in extremis membris.

ABSQVE autem materiæ affluxu ſolis partium qualitatibus aliquatenus alterãdis inæquales intemperies fiunt, utique refrigeratis ijs aut deuſtis, aut immodicè exercitatis, aut feriatis, aut aliquid id genus paſsis.

Victus prius humorem parit, quàm intemperiem: at aër & ea quæ foris occurrunt, ferme ecõtrario prius temperaturam uitiãt, quàm corpus onerant: ex ijſdem motus eſt, quies tamen: quam nunc credo per Feriatos intelligit: prius corpus grauat, quàm temperiem labefactat.

IAM ex ijs quæ foris corpori occurrunt inæqualis intemperies gignitur, dũ id uel frigeſit, uel caleſit, uel ſiccatur, uel humectum redditur. Quippe hæ ſimplices intem

intemperies ſunt, ueluti in ijs quæ de temperamentis ſcripſimus, eſt monſtratum. Compoſitæ ex ijs aliæ quatuor ſunt, cum corpus calefit ſimul, & ſiccatur, uel calefit ſimul & humectatur, uel refrigeratur ſimul & ſicceſcit, uel refrigeratur pariter & madeſcit.

Tum ex his, tum ſimilibus locis colliges, quòd ſubinde qualitas elementorum uincit, quànquàm ipſum elementum nulla parte ſubſtantiæ magis quàm antea excedit.

QVOD autem eiuſmodi intemperies ab ęqualibus eo diſtent, quòd in omnibus intemperanter affecti corporis partibus æqualiter non inſint, id clarè liquet. Ergo quis ſit omnis inæqualis intemperaturæ generandæ modus, in propoſito libello ſtatutum eſt exequi.

Hic inæqualem intemperiem diuerſitate particularum manifeſtè finit: mihi uerò diuerſitate qualitatum magis uidetur ſubſiſtere, quæ in ſeſe mutuò agunt. Fateor, neque negare poſſum, quin in morbis pleriſque diuerſæ, affines tamen particulæ, diuerſum temperamentum ſubeunt. Fieri enim non poteſt, ut omnes ab una cauſa inuadantur eodem more. Sed hæc differentia ſæpe momentanea eſt, ac quam ſenſus diſcernere nequit: raroq́; talis, quæ alteram ſenſibiliter offendat: alioqui & in ſanis partibus maior eſt diſ

cordia quàm pugna, tanto temperamento natura inter diuerſas partes uſa eſt, ſic dico & in hydropiſi (cuius prius meminit) diuerſo modo frigus ipſum partes afficit. rarò tamen tanta eſt differentia, ut hac de cauſa ſeſe inuicem offendant, & dolor fiat. Idem ſentio & de febre acuta, quæ hominem multis diebus tenuit, ſed nondum in hecticam tranſiuit. hoc enim tempore ſubinde uniuerſum corpus iuxta proportionem quandam incaluit, necdum in habitum trãſijt, ſed doloris particeps manſit. Iam neq; dolor in loco inflammato à proximis partibus infertur, ſed à qualitate morboſa atq; excellente oritur. Sed agè forſitan in principio proximæ partis ſeſeipſas offendunt, cum nondum iuxta rationem omnes ſimiliter partes ſint incalfactæ. etenim & hoc fieri poteſt: nunquid & in hectica igitur omnes ſimiliter partes affectæ erũt, id ſtatim fieri non poteſt: ex quo conſtat, quòd nunquam in hoc ſolo inæqualem intemperiem conſtituere licebit. Melius eſt ergo morboſum temperamentũ (ratione cuius inæqualis intemperies quæritur) duplex diſtinguere. Alterum ac rarius, quod in naturam tranſijt, ac tantumnon omne naturale temperamentum perdidit. Alterum multo frequentius, quod nondum totam partis indolem expugnauit, ſed adhucdum cum eo ſenſibiliter dimicat, atque id quidem eſt quod dolorem inuehit. Proinde inæqualis intemperies dicitur, non

quidem

quidem ut Galenus putaſſe uidetur, quia cum proxima parte pugnat, ſed quia inter naturale & aduětitium quædam pugna exiſtit. eſt enim inæqualis intemperies quædam media qualitas, ex temperamento naturali & peregrino ac aduentitio quodammodo compoſita, in quo forſitan neq; calidæ partes cum frigidis, aut forſan humidæ cum ſiccis bene compoſitæ ac in unum ſubactæ ſunt, ſed pugnant in ſe inuicem. Nũquid ergo contraria in eodẽ ponimus? abſit. non enim ſtatim ſi quid patitur calidum à frigido, calidũ & frigidum ſimul exiſtunt. quinimo in eundem calorem, qui modicè ſeſe habet, ſimul calidum & frigidum immodicè agere poſſunt. atq; hîc duplex oritur inæqualis intemperies, nec quicquam impoſſibile committitur: ſed pugna quædam inter has qualitates cum quodam dolore ſentitur. Sed de his ſatis prius.

ADMONENDI autem ſumus, quo clarior omnis nobis diſputatio ſit de omnibus corporis particulis principio à maximis ſumpto, quæ ſcilicet ne uulgo quidem ſunt ignotæ. Siquidem manus, & pedes, & uentrem, & thoracem, & caput, nemo eſt qui ignorat. Diuidamus autem earum rurſus unamquanq; in proximas ſui, quæ προσεχῆ Græce dicuntur, particulas. Verbi gratia, crus in femur, tibiam, & pedem. Item totum brachium in brachium,

cubitum, & ſummam manum. Item manus ipſius particulæ ſunt, uola, & pars eius aduerſa, (μετακάρπιον Græci uocāt) & digiti. Digitorum uerò particulæ ſunt oſſa, cartilago, ligamentum, arteria, uena, membrana, caro, tendo, unguis, cutis, adeps. Has autem diuiſiſſe in aliam ſpeciem non eſt, ſed ſunt ſimilares ac primæ, exceptis tamen arterijs, & uenis. Hæ nanque ex fibris & membranis ſunt conditæ, ueluti in tractandæ diſſectionis ratione eſt traditum.

Arterias & uenas in multis locis inter ſimilares ac primas numerat: quoniam obiter ſenſus eas tales æſtimat: dum tamen exquiſitè earum ſubſtantiam diuidit, inter compoſitas habet. Iam licet idem ſit, partem eſſe ſimilarem & ſimplicem: non eſt tamen idem inſtrumentalem eſſe & diſſimilarem. nam ſæpe ſimplex inſtrumentalis eſt: iam neq; diſſimilaris ſemper inſtrumentalis.

QVINETIAM complura eſſe ſpatia inter ipſas primas & ſimilares particulas. Atque ijs etiam plura maiora minoraque inter ipſas inſtrumentales & compoſitas, aliqua uero & in unaqualibet ſimilari particula, ueluti oſſe, cuteque. hæc quoque omnia in ijs, quæ de adminiſtrandis diſſectionibus ſcripſimus, ſunt prodita.

Sunt quædam ſpatia ſatis euidentia inter in-

ſtrumentales, ſunt anguſtiora inter diuerſas partes ſimilares, uerbi gratia, inter cutem & carnem. Iam tertio & in ipſis ſimilaribus quædam ſunt ſpatia, ac pori. oſſa uerò quædam, ac nerui aliquòt manifeſtos habent meatus, reliqui occultos.

AC quæ mollia quidem ſunt corpora, ea quoniam ſibi inuicem incumbunt, interpoſita ſpatia latere conſpicuum faciūt. Quæ dura ſiccaque ſunt, in ijs cernere ſpatia licet, ſicuti oſsium cauernulas. Continent hæ naturaliter multum in ſeſe humoris, huiusque craſsi & albi, in id comparati, ut oſſa nutriat. Quæ in cute foramina ſunt, ea quà ratione fiant, in ijs quæ de tēperamentis præcepimus, eſt dictum. Atq; hæc monuiſſe neceſſarium erat, claritatis cauſa eorum, quæ à nobis deinceps ſunt dicēda. De inæquali uerò intemperie nūc agendum, tum quænam eius natura ſit, tum quot eius generandæ modi.

Hippocrati aſcribitur, quòd decreſcente Luna in oſsibus extenuetur medulla: ſed quòd deſideretur, ſimpliciter falſum. Quamuis nec prius illud ſuſpicione caret: etenim licet Ariſtoteles ignorauit, peculiare ipſorum nutrimentum exiſtit. Longè ergo alia ratione meatus in cute fiūt, alia in oſsibus. etenim in cute obiter fiunt excrementis ſibi molientibus exitum, in oſsibus uerò

ſtudio quodam & ex profeſſo naturæ quaſi penarium quoddam nutrimento oſſium, nec id eſt intellectu difficile, ſi meminerimus naturam nihil temere operari, ſed pro materiæ opportunitate. Oportet autem & hoc adijcere, quòd ſpiritus mille artifex ſit, qui in diuerſis partibus diuerſas obit effigies.

ERGO quod in omnibus corporis particulis, quod fluxione eſt affectum, unica temperies non ſit, prius eſt dictum: uerum id commune omnis intemperamenti inæqualis eſt. Differentiæ eius ipſam corporum affectorum ſequũtur naturam, quum aliter ſimplex caro, aliter uniuerſus muſculus impari tẽperamento ſit affectus.

Iterum Galenus inæqualem intemperiem ex diuerſarum partium diuerſis intemperamentis finit, idq́; iã ex profeſſo probare nititur. Et quòd quidem in febri ſuborta non una in ſingulis corporis partibus intemperies fiat, ſed uaria, uerum eſt: ac ex diuerſitate genuinæ tẽperaturæ euenit, prout enim earum alia alia frigidior eſt, & rurſum calidior: ita unaquæq; magis ac minus afficitur. plurimũ enim calidiſſima ac propinqua, minus ea quæ diſtant, ac præſertim frigida ſunt. ſed iſta propoſitum nondum conuincunt.

QVIPPE calida fluxio, ubi in muſculum procubuit, primum maiores arteriæ uenæq́ue opplentur atque diſtenduntur,

ab

ab ijs minores : atque ita res procedit, donec ad minimas ſit peruentum. In ijs ubi ualenter impacta fluxio eſt, nec adhuc ſiſtitur, partim eius per ipſarum ora, partim per tunicas ueluti colatum, foras tranſmittitur : tum uerò ſpatia ipſa uacua, quæ inter prima ſunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omniq; ex parte incaleſcunt ac perfunduntur. Ea ſunt nerui, ligaméta, membranæ, caro ipſa, anteq; hæc arteriæ & uenæ, quæ ſcilicet & primæ, & præter cætera uario dolore afficiũtur. Quippe interius à fluxione, tum excalfaciunt, tum diſtenduntur, ac diuelluntur, exterius non modò excalfiunt, ſed etiam premuntur, ac degrauantur.

Poſt arterias & uenas implentur ipſa interſtitia, quæ inter diuerſas partes ſunt, deinceps ipſa in ſe corpora, recipientibus quæ in ijs ſunt poris ac meatibus.

RELIQVAE particulæ aliæ comprimendo ſolum uel incaleſcédo, aliæ utroq; modo laborant.

Variæ ſunt occaſiones dolorum: ſummatim tamen duæ, inæqualis intemperies, & magis ſolutio continui. non enim quæuis intemperies dolorem infert, ſed quæ promouit, ac iam ferè continuum ſoluit. oportet autem non tantum manifeſtam diuiſionem ſub ſolutione continui comprahendere

hendere,ſed compreßionem ac diſtentionē.Nam in diſtentione ferè dolor maximus.

APPELLATVR'QVE morbus iſte Phlegmone. Eſt autem inæqualis intēperies muſculi. feruet enim iam qui in eo eſt ſanguis.Is ſecum excalfacit primũ quidem ac maximè arteriarum & uenarum tunicas,mox uerò omnia quę extra has ſunt, quibus ſcilicet circunfunditur. Ita duorũ alterum neceſſe eſt ſequi: ut ſi fluxio uicerit, corruptio ſequatur uictorum corporum: ſin fluxio ſit uicta,ut muſculi ad naturalem ſtatum redeant.

Phlegmone morbus ſimilaris eſt: eſt autem aliquando in eo loco,ubi & inſtrumentalē committit.de quibus in libro de morbis & ſymptomatibus.

ESTO igitur prius uicta fluxio (rectius enim à melioribus incipitur) duplex hic incidit curationis genus: quòd uel digeretur quicquid humoris in particulam decubuit, uel concoquetur. uerum digeſtio optanda maximè curatio eſt.

Inflammationes,ubi ad extremum ſermo deducitur,tribus modis finiuntur.aut enim inſenſibiliter reſoluuntur, atque id paucis admodum contingit, ſcilicet ijs quæ ex materia tenuiore ſunt,multæ ſenſibiliter,ut pleuritides,peripneumonia,& quæcunque ſub tenuiore latent tunica

ea,atque hic eſt breuiſſimus morbi terminus. Quædam uerò ex craſsiore & frigidiore ſanguine ſunt,quas ſuppurari oportet: quod nunc per concoctionem intelligit: alioqui etiam eas quæ reſoluuntur,prius concoqui oportet.

CONCOCTIONEM hæc duo neceſſario ſequũtur, puris generatio,& eius in aliquod ſpatium abſceſsio.

Quòd id quod ſuppuratum eſt, protrudatur in ſpatium aliquod proximum, fortuna ipſius ſuppurationis fieri apparet. nam quod ſuppuratum eſt,craſsius eſt quàm quod per integrã particulam expurgari poſſet: itaque uiam & manifeſtum meatum ſibi molitur,adeo ut iam in priore loco ægrè contineatur, ſed in proximum ſpatium incũbat,unde paulatim expurgatur: atq; id alterum genus abſceſsuum eſt. Alterum uerò ab humore acri oritur,qui à principio ſpatium ſibi aliquod inter membranas duas molitur, ac ſeparat,quæ prius ſeſe inuicem contingebant, de quibus alibi liberalius. Eodem *nomine aliquando continebamus eas inflammationes, in quas aliæ abierant,neque nunc aliud his nomen poſitum ſcio.* Nam & Leonicenus *in tertio artis curatiuæ ita quoq; reddidit: ueruntamen* Cornarius *diligens interpres tum hic, tum in aliis locis apocema,non apoſtema ſcriptum animaduertit. Latinam tamen aliquam communem uocem, quæ illi reſpondeat,nondum inueni: nec nomina*

adeo

adeo curamus,quando res rectè diſcernimus. In prioribus noſtris commentarijs priuſquàm Græcum exemplar in librum de arte curatiua haberemus,ſuſpicionem ſuper hoc loco prodidimus, neſcio quid mali de eo ſuſpicati, quod propter deſiderium Græci exēplaris corrigere, aut inuenire non licuit.

ABSCEDIT aliquando in capacitatem quæ propinquæ ſunt,tum maximam, tum minime momentaneam. Quod ſanè abſceſsionis genus optimum eſt. Aliàs in non momentaneam quidem, non tamen maximam. Interim in maximam,non tamē non momentaneam. Ac quæ in uentriculum incidūt abceſsionum,optima eſt,quæ in ſinum eius internū abit, in quem etiam plerunque ſe aperiunt:mala uerò,quæ ſub peritoneum.

Summa rerum eſt,quòd bonus eſt abſceſsus, qui in ignobile aliquod ſecedit ſpatium,ac magnum, unde prompte & ſine diſcrimine poſsit expurgari,ut in inteſtina:ſed contrà aliquando expurgatur in nobilem & anguſtam concauitatem,ut in medium uentrem cerebri: aliquando in paruam,ſed ignobilem,ſub cutem ſcilicet: aliquando quidem in magnam,ſed nobilem, ut forte in uentrem.

PARI modo in ijs quæ circa cerebrum exiſtunt:Bona eſt,quæ in priores eius uentriculos

triculos abſcedit: mala, quæ ſub inuolucra eius: item quæ in poſticum eius uentriem ſe recipit. Qui uerò circa coſtas abſceſſus colliguntur, hi in capacitates erumpunt pectoris, ac muſculorum quidem abſceſſus ſub cutem.

Priores uentres magis ignaui ſunt, atque ad expurgationem magis opportuni: poſticus uerò & medius multarum rerum promptuaria ſunt, nec ab ipſis quicquam promptè purgari poteſt. Sed de ijs apud Galenum in libro de locis affectis.

VISCERVM uerò in arterias & uenas, quas in ſe continent, uel in membranam qua operiũtur, quæ ipſis pro cute eſt.

Hinc factum eſt, quòd aliquandò uomica pulmonis per ueſicam expurgata ſit.

AC ſi uictæ à fluxione particulæ fuerint, in tantam deuenient intemperiem, unde tum earum pereat actio, tum ipſæ ſpatio corrumpantur.

Vulgo dictum eſt, quòd omnis exceſſus tollit operationem: nec mirum id eſt, quoniam calor qui eſt omnium artifex, in mediocritate cõſiſtit, quem tollit immodica imtemperatura, aut qualitas: iam temperatura ipſa inſtrumentum ipſarum operationum exiſtit: uerum & natura & operationes modicæ exiſtunt, & proinde inſtrumentum quoque tale eſſe decet.

Porrò

PORRO' deſinent tum primum dolere, cum mutatrici qualitati fuerint aſsimilatæ. Non enim cum mutata particularum temperies iam eſt, ſiue (ut ſic loquar) in ipſo mutatum eſſe, dolent, ſed dum mutantur, ſiue in ipſa mutatione, quemadmodũ mirus dixit Hippocrates, Dum alteraſcit atque corrumpitur natura, dolores fiunt.

Actio inter contraria exiſtit: quocirca ubi inæqualis intẽperies æqualis eſt reddita, ſtatim actio, paſsio, ac dolor deſinit. Fortè aliquid naturæ noſtræ reliquum eſt, quandiu uita aliqua ſupereſt. ſed ſubinde illius portio minor eſt, quàm quæ ſenſibilem alterationem ſuſtineat: quomodo & in ſimus uires elementorum citra noſtrũ ſenſum ſeſe paulatim conſiciunt. Eſt alia difficultas de uulneribus, quæ poſtea ferè magis affligunt. uerum hoc non eſt propria uulneris ratione, ſed diſtentione ac mordicatione, quæ humorum affluxum ſequuntur. Clariſsimè autem ex hoc loco colligitur, quòd inæqualis intemperies non committitur per diuerſam diuerſarúm partium temperaturam, ſed eiuſdem. Nam tametſi *omnes partes ſimiliter eſſent ſecundum proportionem alteratæ, in omnibus dolor fieret, donec altera pars intemperamenti eſſet excluſa.*

ALTERATVR autem ac corrumpitur, cuiuſque natura, cum uel calefit, uel frigefit, uel ſiccatur, uel humefit, uel eius unitas

unitas diſſoluitur, in ijs quidem intemperamentis, quæ inæqualia ſunt, excalfaciendo, uel extrigefaciēdo potiſsimum: quippe cum efficaciſsimæ qualitates hæ ſint: ſecundo loco è ſiccando, uel humectando.

Quòd caliditas ac frigiditas non citra dolorem fiant, certum eſt. Humiditatem tamen & & ſiccitatem Galenus in primo de medicamentis ſecundum loca, à dolore uindicare apparet: & reuera rarior ex ijs qualitatibus dolor, prærerquàm ubi ex ſiccitate conuulſio ſequitur. Humiditas autem per ſe, neſcio, ubi dolore cruciet, niſi eò uſq; peruenerit, ut continuum quodammodo relaxet: uerum eum exceſsum in corpore humano raro reperies.

EX eſuriendo uerò, uel ſitiendo, deficiente hic humida, illic ſicca ſubſtantia, ex uulnerando & erodendo, & tendendo, & premendo, & conuellēdo, unitate ipſa ſoluenda.

Inſolentia potius quædam eſt, ac moleſtia, quàm dolor, quæ famem & ſitim ſequitur: de qua re alibi plura: nam non ſine ſuſpicione Galenus nunc ſequi ueteres aliquot uidetur, qui iacturam humidæ ſubſtantiæ potius ſitim quam famem facere dixerunt: cui contradicere apparet, quod fames plerunq; ſitim anticipat. Eſt autem certiſsimum quòd citius humidæ quam ſiccæ partes detrimentum patiantur, forſitan

igitur abeuntibus partibus humidioribus, reliquū ſiccius relinquitur, ac ratione qualitatis relictæ ſitis ſequitur. ſic & cibus ſitim parit, quia nonnulla ex eo ſiccitas corpori comparatur. Ergo ſitis ob exceſſum qualitatis, fames uerò ob deſideriū ſubſtantiæ uidetur euenire: iuxta quam ſimilis ſubſtantia ei quæ defluxit appetitur. nā quæ remanſit, forſitan paulò ſiccior euaſit. Sic & in ſiti magna corpus uehementer exiccatum eſt, & tamē humida appetit, quæ ſaltem ijs quæ perierunt, ſimilia exiſtunt. Sunt autem ſimilia & ijs quodammodo, quæ remanſerunt, quamuis ordo remiſſior eſt. atque in hoc ſoluitur alterum problema, cur ſiti arefacti, adhucdū ſani, humida appetunt, quum tamen quę pulchrè ualēt, diſſimilia faſtidiunt.

ERGO ſi calor ſanguinis in particula quæ phlegmone laborat, mitis eſt, tū qui in toto animalis eſt corpore mediocriter attemperatus, non facile unà cum afflicta particula calefit: ſin uel ille feruet uehemētius, uel qui per totum ſpargitur animal, biliosus eſt, ilico totus ad calorem uertitur: multo uero magis ſicubi ambo concurrunt, ut & qui in phlegmone habetur admodum calidus ſit, & qui in toto eſt animante biliosus.

Magnum momentū ad morbos obtinet corporis diſpoſitio, paritas atq; imparitas: hac ratione eue

ne euenit, quòd in tẽperato corpore nõ admodũ febres accenduntur, prõptius tamẽ quàm in frigido. atque id quoq; hic definire oportet.

PORRO calefit primum qui in arterijs eſt ſanguis, quòd ſcilicet is tum natura calidior, tum uerò magis ſpirituoſus ſit: poſt hunc uerò etiam qui in uenis eſt.

In hac ratiocinatione miſerè conflictati ſunt neoterici. quidam enim ob hæc putauerunt diariam febrẽ præcedere omnẽ putridã: quidã uerò id quidẽ negauerunt, ſed dũ alterationẽ inquirũt, qua ſpiritũ ab alteratione in febribus putridis aſſerunt, multa pueriliter cõmentati ſunt. nã quòd ſpiritus in his omnibus primũ incaleſcat, negare non poſſunt. non tamen diaria febris habetur: quia ultra ſpiritum humores quoque accenſi ſunt: diariæ uerò appellãtur, in quibus præter humores ſolus ſpiritus alteratur.

QVOD ſi propinqua uiſceri, cui plurimus ſit ſanguis, obſeſſa phlegmone particula fuerit, iam celerius cum hoc uniuerſus qui in animali eſt ſanguis, calore afficitur: unoq; uerbo, quicquid ex facili alterabile eſt, aut calidum natura, id à quouis calfaciẽte primum excalfit. Non ſecus & ab eo quod frigefacit, quicquid facile alteratu eſt, uel natura frigidum, id primum refrigeratur.

Hæc eſt ratio, cur ferè inflammationes inter-

norum uiſcerum febres acutas faciunt, maximè enim communionem cum uenis & arterijs habent, tametſi ipſa aliquando ſua natura frigida ſint: exteriores uerò inflammationes, aut nullam febrem pariunt, aut tantùm diariam.

AC promptus quidem ad alterandum ſpiritus eſt, utpote ex tenuiſsimis conſtãs partibus. Calidiſsima natura merito eſt flaua bilis, ac frigidiſsima pituita eſt. Reliquorum humorum ſanguis poſt flauam bilē maximè eſt calidus, ſicut nigra bilis poſt pituitam eſt frigida. Quinetiam alteratur flaua bilis leui momēto ex quouis in eam agente: nigra ęgrè alteraſcit.

Contentio eſſe ſolet, an ſpiritus bile ſit calidior. hanc nunc diremit Galenus, qui bilem ſimpliciter, ſpiritū, tamē prōptius alterabilē dixit.

IN ſumma, quicquid tenuium eſt partium, id prompte alteratur: cōtrà cui craſſæ ſunt partes, ægrè.

Cauſa eſt, quia actio & paſſio per mutuum quendā fiunt complexum, citius autem inſinuatur agentis uirtus raro quàm denſō, niſi forſan & ipſum agens peruia quadam ſubtilitate dotatum fuerit. hac ratione euenit, quòd fulgur potius ſolida ac dura tentat, quàm rara, ac mollia, ac quercus potius quàm ſalicem, aut ſicca potius quàm humida. Poſſumus duobus uerbis dicere, quòd tenuia & mollia citius alterantur; ſed diffícilius

ſicilius rumpuntur, aut aliter læduntur: cedunt enim promptè corpora mollia, reſiſtunt dura.

ITA neceſſe eſt multifariæ phlegmonis alterationes incidant, propterea quòd multifariam affecta ſunt corpora. Principio nanque ſuccus qui phlegmonem excitat magis minúſue calidus eſt: deinde ſucci putrefactio pro ipſius natura reſpondet: non minimum certè, prout is magis minúſue eſt impactus. Quippe quæ perſpiratu carent, celerrimè putreſcunt, ueluti & in externis accidit omnibus. Cæterum cum calida temperie ſunt, & humida, tum utique potiſsimum. Iam ipſa phlegmone laborans particula uel propè, uel longè ſita eſt à multi ſanguinis uiſceribus, totúsq; ſanguis uel bilioſus eſt, uel melãcholicus, uel pituitoſus, uel ſpirituoſus, atque hæc omnia magis minúſq;. Quare neceſſe eſt, multiformes fieri alterationes, ſiue alterũ alteri ſit collatum, ſiue idem ſibi.

Non uno modo phlegmone afficit corpora, ſed pro uarietate ſua, ipſorum corporum, etiamdum ipſarum particularum: hoc eſt, quod nunc dicit, aut alterũ alteri collatũ, aut idem ſibi ipſi.

FIVNT hæc omnes inæquales corporis intẽperies, maximè quidẽ inflãmato eo qui in phlegmone eſt ſanguine, deinde eo qui in uiſceribus habetur, & corde.

Et hic quoque locus inæqualem intemperiem diuerſitate particularum definit: quod cur Gale nus fecerit, coniectari neſcio. An fortè contrariorum rationem timuit, ne in eodẽ ipſa pateretur? at id, ut ſuprà dictum eſt, nihilo magis noſtram opinionem ſequitur, quàm ſuam.

ATQVE huius maximè eo qui in ſiniſtro eo ſinu eſt. In quem (ſicut in opere de uſurpandis manu diſſectionibus eſt dictum) ſi uiuo etiam animante, nec adhuc febre tentato, dimittere digitum uelis, uehementiſſimũ depræhendes calorem. Quo magis ueriſimile eſt, ubi totum corpus præter naturam incaleſcit, hũc maximè ſinum ad ſummum peruenire caloris.

Contrà Ariſtoteles hunc frigidiorem æſtimat, neſcio ob quam cauſam: nam quòd ſpiritus in hunc potius quàm dextrum attrahitur, calidiorem arguit, tantum abeſt, ut frigidiorem demõſtret: quippe ob eam cauſam huc attrahitur, quia eius refrigerio magis eget, non tamẽ ob hoc uniuerſa corporis ſiniſtra pars eſt calidior, non etiam intenſiue, ut uocat, ſed dextra, quoniam liberaliòre ſanguine affunditur, ac plura uiſcera calida obtinet, nec ſecus quàm ſiniſtra pars ſpiritu uitali oppletur.

QVIPPE cum tenuiſſimũ maximeq; ſpirituoſum ſanguinem habeat, ac moueatur perpetuò.

Ex

Ex motu eius arguitur, quod maximè ſpiritu-oſum ſanguinem contineat. uerum an motus ipſum potius incalfaciat, quàm refrigeret, ipſe uiderit. potius enim refrigerare uidetur.

CAETERVM in febribus id genus omnibus calefit quidem ſanguis aliquando uniuerſus, quicunque non naturalem illum calorem, qui ex humoris putreſcentia eſt obortus, concepit: non tamen aut arteriarum uenarúmue tunicæ, aut aliud ullum circumiacentium corporum prorſus iam temperamẽtum ſuum mutauit, ſed adhuc mutatur, atq; alteratur incaleſcens, ſiue, ut ſic loquar, calefiẽs. Quod longiore tẽpore hoc patitur, etiã uincetur aliquãdo prorſusq; mutabitur, ita ut nõ amplius caleſiat, ſed iam ſit præter naturã calefactũ.

Ad inæqualitatem partium redit: ſed fruſtra ex hac inæqualem intemperiem ſperat. Eſt grauior hîc, meo quidẽ iudicio, error. nã quod in primo de febribus ex propoſito diſſerit, hic innuit, in putridis febribus ſpiritus & humores nõ amplius incalfieri, ſed incalfactos eſſe: quod perpetuũ eſſe nõ poteſt. nam in intermittẽtibus calor nunc intermittitur, nunc ſuccenditur, atq; in cõtinuis ſæpe uſq; ad ſtatũ promouetur. Et hîc facile eſt colligere, quod in hoc loco interpres pro calefit, calfactum eſſe, reddere debuit.

PORRO terminus mutationis eſt cu-

iuſq; particulæ functionis læſio.

Per læſionem nunc omnem internecionem accipit. Videtur autem hoc paulò durius dictum: quamuis enim operationes earum partium, quæ hecticam aliquam intemperiem patiuntur, omnes flacceant, nondũ tamen omnino perierũt, leue aliquod momentũ retinent, donec iam emortuæ ſint. Quòd ſi læſionem uulgatè accipiat, imperfectus erit ſermo. Nam læduntur diu antequàm hecticam temperaturã partes incurrant: cur tamen non doleant hectica intemperie affectæ particulæ, in quibus nondum tota natura penitus periit, antè diximus: quia proportio ſenſum effugit. intelligere ergo oportet per læſionem propemodum omnem operationis internecionẽ.

AD quem uſque terminum omnis alterationis latitudo uia eſt in id quod præter naturam eſt, ueluti mixtum communeq; ac medium quiddam ex contrarijs utriſque compoſitum ipſo naturali prorſus affectu; & eo qui iam planè eſt præter naturam. Ergo toto hoc tempore corpus incaleſcens, pro modo alterationis etiam ad portionẽ ſentit dolorem.

Hoc modo inæquale temperamentum definire oportuit. neque hinc ſequitur contraria in eodem conſiſtere. non enim ſiquis calida perfundatur, ſtatim calidus eſt, duntaxat nonnihil ex calido patitur. adeo in hac re miror, grauiſſimos hæſiſſe

*heſiſſe philoſophos.*Nam *ex primatibus aliquis melius de his diſſeret.*

QVVM uerò omnes corporis ſolidæ particulæ excalfactæ ad abſolutionē iam ſunt, eiuſmodi febrem hecticam Græci uocant, ceu non amplius iam in humoribus & ſpiritu, ſed in corporibus ijs, quæ habitus rationem habent, compræhenſa.

*Caue ne propter hanc & ſimiles definitiones in febre hectica ſpiritum & ſanguinem caloris febrilis putes expertia.*Nam *id fieri nequit, ſolidis iam omnibus incalfactis.*Id *præterea contra generalem febris definitionem eſſet, quæ omnia extraneo calore notat, etiam ſi duntaxat diaria eſſet, tãtùm abeſt ut hectica multorum dierum ſolis ſolidis contineatur.*Verum *hectica appellatur, quæ in ſolidas corporis particulas ſedet. in quo ſermone ſub ſolidis carnem & uiſcera oportet compræhendere. nam hæc cũ humoribus collata, reuerà ſolida ſunt. Sic putrida appellatur, non quidem ea, quæ à ſpiritu abſtinet, ſed quam humores excitant.* Et *quomodo precor ira uniuerſas ſolidas particulas poſſit incalfacere, niſi ſpiritus & ſanguinis diſtributione?*Non *tamen putredo, aut multus admodũ calor illis inſidet, & ob hanc cauſam urina de illis minorem phantaſiam exhibet.*

HAEC doloris eſt expers, putantq; qui ea febricitant, omnino ſe febre carere:

A 5 neq;

neq, enim ſentiunt eius calorem, omnibus ſcilicet eorum partibus æquè percalfactis. Sed & cõuenit de ijs inter naturalis ſciẽtiæ profeſſores in ijs quæ de ſenſibus prodũt.

Non uidetur mihi eius ratio eſſe, quia calor omnes ex æquo partes obtinuit, ſed potius quia oppoſita temperatura ferè omnis exploſa eſt, ac propemodum euicta. Iam neq; illud certum eſt, quòd hectica omni dolore careat. nam hecticam dicimus, cuius calor in corporis habitu ſedet. talis eſt qui ab ira ſubinde occepit. & quomodo ergo primis diebus omni dolore uacabit, priuſquã natura eiecta fuerit? Aliud eſt ubi hectica ardentem ſequitur.

NEQVE enim citra alterationem eſt ſenſus, neque in ijs quæ iam ad perfectionem ſunt alterata dolor. Itaque etiam hecticæ febres omnes tũ ſine dolore ſunt, tũ nec ſenſu ab his qui ipſis laborãt perceptę.

Simile non patitur à ſimili: proinde neque ijs quæ perfectè alterata ſunt, ullus amplius imminet ſenſus aut paßio: ueruntamẽ an in hecticis omnibus eouſq; peruenerit alteratio, nondum definitum eſt. Certe neq; in diarijs ſpiritus, neq; in putridis humor ſtatim extremè incaluit, ſed paulatim augmentum ac ſtatum obtinet. Ita neque in hecticis ſtatim ad extremum calorem ſolida perueniunt, ſed paulatim promouent, ac ſi mihi aliorum pace liceat quod ſentio dicere, per ardẽ

tem

tẽ febrẽ ſolida magis incalfacta erunt, quàm per hecticam, quæ nunc illam excipit. Quapropter neſcio quibus ambagibus Galenus *utitur, dum in diaria ſpiritum, in putridis humores incalfactos dicit: ſed hic ſolida, illic humores incalfieri. melius diariam tantum in ſpiritibus, putridam in humoribus deſiniuiſſet: atq; his ambabus difficilior eſt hectica: non quidẽ quia iam primũ in ſolida incalfacta ſint, nã antea fortè magis incaluerunt, ſed quia illarum calor in difficili ſubiecto poſitus eſt, nec amplius ab humoribus ac ſpiritu pẽdet.* Ac *iam triplici de cauſa hecticæ minoribus doloribus quàm putridæ laceſſunt. primũ etenim hecticæ quædã citra inæqualẽ temperiẽ conſiſtunt, altero cõtrariorũ exploſo: deinde etiã calor illarum minor eſt: ac poſtremo plerunque partes ſi non ex æquo, tamen iuxta proportionem quandã incalfactæ ſunt.* Prima *mihi uidetur potiſſima, quoniam, ut dixi, & in ardente ea quæ forſan præceſſit, ac tres quatuórue dies perdurant omnes ex proportione (ſi experientiæ credis) incaluerunt, necdum tamen dolore uacãt, tum quia qualitas externa maior, tum quia multæ partes naturalis affectus reliquæ ſunt, quæ magna ex parte in hectica ſunt exploſæ.*

NON enim ex eorum particulis hæc agit, hæc patitur, cum omnes inter ſe iam ſimiles ſint redditæ, ac unicam habeãt conſentientem temperiem.

Hic iterũ alludit ad ſuam opinionem, iuxta quam inæquale intemperamẽtum definit, diuerſarum partium diuerſum intemperamẽtum. Verũ ſi nobis quod uidetur dicere licebit, ex omni parte uerum nõ eſt, quòd in hectica febre omnes partes ex æquo iuxta proportionem calidæ ſint aut incalfactæ. non enim hectica ſtatim omnes partes ſimiliter occupat, ſed ut in alijs putridis, in principio diuerſas partes diuerſo modo tẽtat.

QVOD ſi alia earum calidior eſt, alia frigidior, at certe eatenus frigidior, ut uicinam nihil offendat, alioqui ſic ſcilicet partes, quæ pro naturæ modo ſe habent, mutuo ſe offenderent, utpote quæ ſic ſaltem temperamentis diſſideant. caro nanq; calida particula eſt, os frigidum. Cęterum tam harũ partiũ, quàm reliquarũ omniũ indoles inæqualitas eſt, modi exceſſus merito.

Eſt & altera iſtius rei in ſanis cauſa, quia licet aliarum partium natura ſit calida, alia frigida, omnes tamen ferè actu calidæ. Fateor eſt inter hæc quædam inæqualitas, ſed minor, quàm quæ ſe inuicem offendat. Itaque nihil mirum, ſi in hecticis febribus altera nulla ex parte offendit proximã, uel ob eam cauſam quòd hic calor febrilis omnia ſibi inuicem magis aſſimilauit quàm ibi natura.

SIC namque nec aër qui nos ambit, prius offendit, quàm ad immodicum calo

rem

rem frigúſue eſt immutatus. Cuius alioqui quæ in medio ſunt, differentias, tametſi numeroſas ac manifeſtum exceſſum inter ſe habentes, citra noxam ſentimus.

Maior eſt in uictu differentia. non enim tantum uinum ferimus, ſed & cereuiſiam, quidam etiam aquam, ut omittam harum inter ſe ſpecierum differentias. Nam & carnem, & piſces, ferè ſimiliter toleramus, ſaltē à nullo offendimur: nec dubito qui magis diligentis quàm multæ lectionis fuerint, id ſubinde ſint admirati: quoniã pugnare uidetur cum antiquo axiomate, quod perhibet, ſimile nõ recreari niſi ſimili. Atqui ijs & ſimilibus prius, & in Plutarcho noſtro reſpondimus. Accedit autem & id quod nunc addimus, nõ quemuis, ſed tantũ inſignem aliquem exceſſum afferre offendiculum.

EX ijs ergo fortaſſe nec illud dici durius uideatur, quód Hippocrates alicubi ait, Omnem morbum ulcus eſſe. Quippe ulcus unitatis eſt diuiſio. Immodicus uero calor ac frigus proximè accedunt, ut unitatem ſoluant: plurimus quidem calor, dum ſegregat ac diuidit ſubſtantiæ continuitatem: ſummum uerò frigus, tum ſtipando, tum introrſus pariter trudendo, quædam exprimit, quædam quaſſat, atque hunc qui ſpiã immodici caloris ac frigoris terminũ ſtatuens fortaſſe non incommodè ſentiat.

Non

Non quæuis intemperatura morboſa eſt, ſed quæ uehementer aucta eſt. hoc autem uno in omnibus modo definiri nõ poteſt, ſed dolore quodammodo diſtinguitur. ferè enim hæc dolorẽ affert, nõ tã per ſe, quàm per accidẽs, dũ quadã ſolutione corpus diſtrahit. ac id in calido & frigido facile eſt oſtẽdere: nã calidũ id facit rarefaciendo, frigidum condenſando: neceſſariũ eſt autẽ in utroq;, ut partes quædã longè à ſeinuicẽ diſtrahantur. Idẽ quoq; de ſicco poſſes dicere: ſed de humido minus. Quinimo Galenus alibi ferè eã dolore uacare dicit: at in hac dictione Hippocrates humidũ quoq; uidetur cõprehẽdere: & ut antè diximus, humiditas multa relaxando cõtinuum quoq; quodãmodo ſoluit. In hãc ſententiã putat Galenus Hippocratẽ omnẽ morbũ ulcus definiuiſſe, ſimilarẽ ſcilicet. nã pauci ex inſtrumẽtalibus talẽ phãtaſiam exhibẽt: quippe neq; figura, neq; magnitudo, neque numerus cõtinuũ admodũ ſoluere reperitur. ergo ſolutio cõtinui naturalem à morboſa intẽperatura diſtinguere poteſt.

SEV uerò is, ſiue alius immodici exceſſus terminus eſt, certè conſiſtere omnem immoderatum exceſſum in habitudine ad aliquid iam liquet.

Suſpectum utrunq; terminum Galenus habet: nec immerito, quando hectica intemperatura, & multæ aliæ dolore carent, nec ſoluti continui phantaſiam præbent. ex quo illud conſtat,

quod paulò antè diximus, quòd in ijs intemperies calida minor ſit, quam in ardentibus. Certior ergo morboſæ intemperaturæ terminus eſt functionis oblæſio.

NON enim pari ratione à calidis frigidisq; afficitur omne corpus: indeq; fit, ut aliqua animalium conuenientes inter ſe ſuccos habeant, aliqua nõ ſolum non conuenientes, ſed etiam qui ſe mutuo corrumpant, ueluti homo, atq; uipera, quorum utriuſq; ſaliua alteri eſt pernicies.

Vipera ſerpens eſt, cuius fœmina ore concipit, atq; inter concipiendum maſculi caput conterit.

ITA utique & ſcorpium necaueris, ſi ieiunus illi inſpueris.

Scorpius ſcorpiũ nõ necat, uerũtamẽ uenenũ ex eo relictũ alter ſcorpius appoſitus tollit: ac quòd id fiat, cõſtat: quomodo uero fiat, pauci ſciũt, ne inquiſiuerũt quidẽ: ac fortè ut medicamẽtum ſimilẽ humorẽ, ita ſcorpius quoq; ſibi ſimilẽ qualitatem elicit. ac quomodo ergo toſtus, & in cibo ſumptus prodeſt? nã ſi ad ſe attrahit, potius intoxicare debet: & rurſum ſi expellat, & retrudat, quomodo foris appoſitũ adiuuat? Potius dicam, quòd ſcorpius ut calidus eſt, ita uirtutem extenuandi, præſertim à ſe relicti ueneni obtinet. huius illud magnũ eſt indiciũ, quòd nõ quæuis uenena à ſe illatum malum auferunt, ſed calida tãtum.

AT non homo hominem morſu necat, nec

nec uipera uiperam, nec aſpis aſpidem, ſiquidem quod ſimile eſt, id congruum amicumq́; eſt: quod contrarium eſt, inimicum ac noxium. Augetur enim quidque ac nutritur à ſimilibus, premitur ac corrumpitur à diſſimilibus.

Cur mel hominē incalfaciat, apem uerò non item, aut cur quod hominē rapit, ſcorpium non intoxicet, ex proprietate quadam, quæ ex aſtris impingitur, eſſe diximus. Quòd uerò homo homine, pars parte citius incaleſcat aut frigeſcat, temperaturæ acceptum fertur. Itaque non eſt unus in omnibus temperaturæ modus, qui ſanitatem terminet: ſed methodo quadā ex dolore, ſolutione continui, atq; operationis uitio idipſum captare oportet.

I T A Q V E etiam ſanitatis tutela per ſimilia perficitur, morborum ſublatio per contraria. Verum de ijs alius eſt ſermo.

Vtraq; pars finitionibus opus habet. nam ſimile potius qualitate quàm genere aut ſpecie audire oportet. nec de actu tantùm qualitatis, ſed potentia tertio in eodem ordine ſubaudire oportet. Eadem ferè in altera dignitate audienda ſunt. Primum contrarium audire oportet, nō quidem propriè, ſed pro oppoſito. Secundò nomine, contrariorum, non tantùm conferimus inter ſe potentias, aut rurſum actus, ſed utrunq; inter ſe communiter. Tertio diligēter diſcernere oportet,

tet,quid mediate,quid continenter accidit.nam quod cõtinenter curat affectũ, oppoſitũ eſt ſemper:at id quod apponitur, ſæpe ſimile:ac id eſt medici artificiũ,qui ex ſimili ſubinde effectũ ſpectat, ac elicit contrariũ:ſic aqua frigida morbũ curat,non quia frigus ſuum inſinuat,ſed quia calorem prouocat:nec calidum ut calidum infrigidat,ſed quia calidum diſſipat.

HECTICAM uerò febrem,quæ iam habitum corporis occupauit,minimè ſentit,qui ea laborat. Reliquarũ febriũ nulla eſt,quæ non à laborante ſentiatur,ſed aliæ magis,aliæ minus ægrotanti ſunt graues.

Intemperatura bifariam moleſtum ſenſum exhibet, tum ratione ſuæ inæqualitatis,tum occaſione ſolutionis cuiuſdam continui, quæ quodammodo ipſam ſequitur. atq; hectica febris priori ratione doloris eſt expers:ſed ſi illius calor ſit maximus, prout barbari quidam aſtruunt, poſteriori ratione nunquã ſenſum ſubterfugient. nam quo intemperies maior eſt, eo continuum magis diſtrahit,donec ſenſus torpeſcat.

SVNT ex ijs & quę rigorem ingerant, ſit enim id quoque ſymptoma, ueluti alia multa ab inæquali intemperie. Rationem tamen generandi eius, in propoſito libro tradere non eſt,priuſquam de naturalibus facultatibus demõſtratum fuerit,quot hæ qualesq; ſint, tum quid agere quæque ſit

B nata

nata. Verum in libris de ſymptomatũ cau ſis de omnibus agetur. Sed reuertor ad inæ qualis intemperamenti differentias.

Primariæ rigoris cauſæ in libro de ſymptomatum differentia dictæ ſunt: affectus tamen ipſe rigoris eſt frigidus, dum ſpiritus & ſanguis exteriora relinquunt, interiora repetunt: atque hic difficile eſt in ipſis extremis inæqualem intemperiem deſcribere. nulla enim noua intẽperies aduenit, ſed tantum extrema calore, quo prius imbuebantur, destituuntur: alioqui genuina temperatura nihil immutaretur. Videtur autem Galenus hæc uoluiſſe diſſimulare: ac certũ eſt quòd cum eo, quàm nobiſcũ, magis pugnat. Nam ipſe dolorem qui in inæquali intemperie percipitur, diuerſæ partis oppoſita qualitate fieri autumat. hoc ipſe in rigore difficile obtinebit. quippe & hic externa quæ friget, dolet, tametſi à nulla alia parte ipſa affici diceres, duntaxat in ſeipſos conflictantur, dum indignantur nunc exuperare partes frigidas, in quibus prius partes calidæ. Itaque nihil refert, ſiue alia aliunde qualitas accedit, ſiue priori aliquid decedit, utrobique enim manifeſta pugna oritur, dum prior proportio ac quodammodo lex tollitur.

NAM quemadmodum ex phlegmone febris naſcatur, tum quòd febris omnis, ac phlegmone omnis pręter hecticas, ex morbis ſint, quibus inæqualis ſit intemperies, dictum

dictum iam eſt. Porrò accendi febrem & ci traphlegmonem ex ſolis humoribus putreſcentibus licet. Neque enim ea ſolum quæ inculcata ſunt, & perſpiratu prohibita putreſcũt, uerum celeriter ea maximeq;. Cæterum putreſcunt & alia multa, quæ putredini ſunt opportuna. Dicetur uerò de horum opportunitate alio loco.

Quatuor ſummatim genera febrium ſunt. Primum illud eſt, quod phlegmonē quaſi umbra ſequitur. Secundum, quod ex ſimplici humorum putredine oritur. utrunq; hic numerat.

IAM alio quoque genere inęqualis oriri intemperies in toto corpore poteſt, modò fuliginoſo uapore detento, modò exercitationibus, & pluſculis laboribus calore adaucto, modò ab ira, quum ſanguis immoderatius feruet, modò ex deuſtione externa quauis incaleſcit. Porrò quod etiam in his omnibus febribus non ſecus quàm in phlegmonis ſuprà dictum eſt, tum pro uiribus effectricis cauſæ, tum pro corporis ipſius affectu, alij magis febricitent, alij minus, alij haudquaquam, apertum eſſe arbitror.

Diariam putat. fortè etiã deſcribit tertium genus febris, iuxta opinionem propriam, quam ſynochon uocat, de qua in nono Therapeutices.

AEQVE uerò & quòd intemperies i-

pſa nõnunquam ſpirituoſam tantum inua= dit ſubſtantiam, nonnunquam ipſos etiam ſuccos, clarum id quoq; reor.

Hæc eſt diaria febris, quæ difficultate caret: mirabile tamen eſt quod adijcit, Nonnunquàm *etiam ipſos ſuccos*. *Nam certum eſt, quòd & in diaria febre ſemper ſanguis incaleſcit. quin & ipſa ſolida nonnihil efferuẽt, quoniam generatim febris deſcribitur calor uniuerſi corporis*. Cur er*go diariã in ſolis ſpiritibus eſſe dicit? Nam quod ſimpliciter incalfactos uoluit, ſuſpicione non ca= ret: quippe & ipſi adhucdum incalfieri uidẽtur, ſed idẽ uerißimũ, quòd alia à phlegmone, alia à putredine, alia ab ipſis ſpiritibus initium ſuum auſpicatur, ac talis eſt diaria, quæ aliquando, per ſe conſiſtit, aliquando ſpatio temporis in ſy= nochum, nonnunquàm in putridam quoq; tran= ſit. & hoc eſt, quod nunc forſitan uoluit, cum in= quit, quòd nonnunquàm etiam ipſos ſuccos præ= hendit*. *Forte etiam febres putridas hoc nomine ſimpliciter intellexit.*

SED nec minus illud, quod omnibus huiuſmodi febribus, ſi contraxerint, Hecti ca ſuperueniet.

Hoc eſt quartum febrium genus, quod in ipſis ſolidis moratur: neque refert an nunc per ſolida tantum uenas, oſſa, & ſimilia intelligamus, an & ipſa interiora uiſcera, atq; externã carnem. Rarò autem hæ à principio prædẽdunt, ſed alias

ſequuntur

ſequuntur: quicquid tamen contendunt neoterici, in ipſis calor minor eſt, ac ordo remiſsior, ſed pertinacior: quòd experientia quoq; arguit: nec mirum, quid tenuior atq; calidior materia, ex qua efferebatur, conſumpta eſt, ac tantum ſolida ferè relicta ſunt.

IAM'QVE ſermo noſter propemodum oſtendit, inæqualem hanc intemperiem, aliquãdo ex calida frigidáue ſubſtantia, quæ in particulam aliquam influat, accidere, ueluti in his fiebat quos phlegmone infeſtat. Sæpe non ita, ſed ipſa corporis temperie in qualitate mutata, tum quòd alterantium eam quædam ortum habeant ab ipſo corpore, quædã extrinſecus, utiq; quum ex putredine tantum aliqua uel phlegmone excitatur febris ab ipſo corpore, quum ab uſtione, uel exercitatione extrinſecus. Dicetur autẽ & de his fuſius in morborum cauſis. Tanquam autem ex deuſtione accenditur febris, alterato uidelicet corporis temperamento: itidem nonnulli ſæpe ex frigore refrigerati toto corpore uehementer ſunt, aliqui uerò etiam perierũt. Iam quòd hi omnes etiam doleant, ne id quidem latet.

Quemadmodum tam ab externis, quàm internis iniurijs corpus noſtrum incaleſcit, ita & frigeſcit. intercedit unica aut altera differentia,

quòd corpus noſtrũ ut calidum eſt,ita prõptius à calido offenditur,quàm frigido. Accedit,quòd caliditas ut maiorem energiam obtinet,ita maiorem dolorem affert.frigus enim nonnihil aliquando ſenſum obtundit. In cæteris par utriuſq; ratio eſt.

PORRO dolét & qui ex rigore ingenti uehementer perfrigerati celeriter ſeſe excalfacere properarũt:multiq; eorum, cum ſubito ac ſimul manus igni admouerunt, ingẽtem circa unguium radicem ſentiunt dolorem.

Non tamen cauſa huius eſt, quia altera pars alteram afficit:ſed quia inter frigus & calorem unaquæque cõflictatur:atq; hic ſubinde duplex inæqualis intemperies oritur. Nam & dum tantum frigerent,dolebant.geminatus autem eſt dolor,dum nondum frigefacti incalſiunt. Vides igitur & hic rurſum potius eiuſdem particulæ quàm diuerſarum,uarium tẽperamentum, inæqualem intemperiem ac dolorem efficere.

ET quiſquam, cum tam luculenter uideat intemperiem inæqualem doloris eſſe cauſam, etiam de internis doloribus dubitet,aut miretur quo pacto citra phlegmonem ſubinde, uel laxióre inteſtino, quod colon Græci uocant,uel dentibus,uel alia quauis particula homines doleant?

Eadem eſt internorum atq; externorum dolo

rum

rum ratio:uerũtamen dolor ille magnus in colo' atq; dentibus,potius diſtentionem quàm intemperiem ſequitur.

NAM neque talium ullum mirabile eſt, nec queadmodum ſimul rigeant & febricitent ægrotantium aliqui. Quippe ſi pituitoſus ſuccus, qui frigidus eſt,quenq; Praxagoras uitreum appellat, & amara bilis, quæ calida eſt,ſimul abundet,ac per ſenſibilia membra moueantur,nihil miri eſt utrunq; à cubante pari modo ſentiri. Neq; enim ſi hominem ſub ſole feruido ſtatuas, & aquam illi frigidã infundas, fieri poteſt ut non ſimul & à ſole calorem, & ab aqua frigus ſentiat. Verum hoc caſu ambo extrinſecus ſunt,nec paruis portionibus incidunt.

Híc manifeſtè contraria in eodem committi apparent:nõ enim rigor ſimplex,ſed intẽſum frigus:neq; febris modicus,ſed excellens aliquis calor eſt.ſiquidem igitur ſimul quis febricitet, & rigeat iuxta minimas etiã particulas, ſimul in eodem contraria deprehenſa uidentur. Nullam enim hic,inquit Galenus,ſenſibilẽ ipſius portiunculam ita paruam deſumas,in qua alterum non ſit comprehenſum:hoc eſt,ubi non utrũq; admittatur. Idem uidetur & de eo, qui ſub ſole efferbuit,& frigida aſpergitur. Sed nunc bis aut ter hanc difficultatem abſoluimus, ubi prius diximus

mus,quòd calidum inſinuato utcunq; frigido,nō ſtatim euadat frigidum: ſæpe diu poſthac manet calidum: ueruntamen iam illius temperamentū, ut antè, ſimplex non eſt, ſed nonnihil immutatum, adeo ut iam illius temperamentum commiſtum ſit ex duobus affectibus, morboſo atq; eo quod prius naturale erat. quòd autem contraria omnino in eodem non inſunt, non ſolum ex nomenclatura, quam prius habuit & adhucdum retinet, conſtat: ſed & ipſa experientia: nam ſi manum admoueas, nūquàm idem corpus calidū & frigidum inuenies: ueruntamen ipſum corpus utrunq; in hepiala percipit, dum pituita mediocriter putruit. nam primaria ratione corpus infrigidat, ratione uero putredinis incalfacit.

IN febribus, quas hepialas uocant, tum ab interno, tum exiguis portionibus, eoq; uniuerſum corpus ambo ſentire uidetur. Quum enim tenuiſſimis portiunculis aſperſum per corpus, tum calidum ſit, tum frigidum, nullam ſenſibilem alterius portiunculam ita paruam deſumas, in qua non alterum ſit compræhenſum. In ipſa tamen acceſſionis inuaſione aliqui febricitātium tum rigent, tum uerò febricitant, tum ambo ſentiunt frigus immodicum & calorem unà. Verum nō eodem loco, quippe quum poſſint quæ excalfactæ ſunt partes, manifeſte à refrigeratis diſcernere. Nam intus,

& in

& in ipſis uiſceribus calorem ſentiunt, in externis partibus uniuerſis frigus.

Neſcio quàm bene Meſues & neoterici has duas febrium ſpecies definiuerunt, qui utranq; ex uitrea pituita & intermittente poſuerunt. Nam Galenus ſeptimo Aphoriſmorum, commẽtario 47. inter continuas utranq; collocauit. ac de lypiria magis certum eſt, quoniam in quarto aphoriſmorum, cõmentario 48. extra febres continuas impoßibile arbitratur exterioribus algẽtibus interiora uri. Fiunt autem huiuſmodi ſymptomata, dum æſtus in interioribus ſiue per inflammationẽ, ſiue aliter tantus eſt, ut reliquum totius corporis ſanguinẽ ad ſe reuocet, cuius exẽplum in exterioribus uidere eſt, ignem maiorem ſemper ad ſe trahere minorem: atque altera ferè pars foci ſemper magis æſtuat. quòd ſi hac ratione lypiria febris ſua ſymptomata obtineat, periculũ eſt, ne de ea admodũ male ſint ratiocinati. Magis periclitantur dũ hepialã contrario modo cum lypiria definiãt, nẽpe illos dicẽtes audias, in hepiala contrario quàm in lypiria interna frigere, externa calere, quibus cũ non ſolũ in hoc loco, ſed & in omnibus aliis Galenus pugnat, qui in minimis etiã quibuſuis corporis portiunculis utranq; intemperiem ponit, atq; in hoc intemperiẽ lypiriæ, ab ea quæ eſt hepialæ, diſtinguit. Hactenus tamen conſentiunt, quòd hepialam ex uitrea pituita conſtituunt, & rurſus diſſentiunt,

cum eam in uenis putreſcere poſſe negant. Cõtrà enim tam frigidus humor eſt, ut non niſi calido ferè loco putredine affici poſſit. Iam illud etiam in eius definitione omiſerunt, quòd non tantum ex uitrea fiat pituita, ſed præterea acida, autore Galeno de febribus libro ſecundo, capite ſexto. Cur autem potius ex ijs ſpeciebus quàm alijs huiuſmodi ſymptomata contraria eueniant, materiæ ipſius qualitas in cauſa eſt. frigidior enim uitrea, atq; acida pituita eſt, quàm ut affatim putreſcere poſſit. ergo ſua naturali frigiditate uel ex uenis uniuerſum corpus quodammodo infrigidat, ſua rurſum putredine accendit.

TALES perpetuò febres ſunt, & quæ Græcè lypiriæ uocantur: præterea quoddam ardentium febrium pernicioſum genus. Quod igitur in his maioribus portionibus accidit, hoc in hepialis cõtingit minutis. Inæqualis nanq; eſt & harũ febrium intemperies, ſed nec minus reliquarum omnium, exceptis tamen hecticis.

Habet Græca lectio, Amplius & lypiriæ ſemper tales. Videtur Galenus hoc ſymptoma quærere in tribus febrium generibus. Primum eſt intermittentium: nam in ijs tempore inuaſionis aliquando in intimis ægri dicunt ſe uri, quos tamẽ foris frigidos ſenties. hoc præſertim euenit in cholericis, ubi cholera in uentrem fertur, atq; ijs id quidẽ duntaxat contingit in principio. ſolis acu-

tis

tis poteſt euenire in ſtatu aut augmẽto. Fortè per hoc uerbũ διάκαυσ@, *Galenus ſignificat quòd lypirijs contingit uniuerſo tempore, utpote mortalibus, in quibus interna aliqua letalis inflammatio fatigat. Idem aliquãdo euenire poteſt & ipſis ſimplicibus ardẽtibus. nã in utroq; acutarũ genere aliquãdo tantus eſt calor in interioribus, ut reuocet ad ſe omnẽ calorem ab exterioribus.*

QVINETIAM ijs qui rigent, nec tamen febricitant, inæquale temperamentum eſt: rarum tamen eſt id ſymptoma. Cæterum incidit tum mulieribus, tum quibuſdam aliquando uiris. Debet autem omnino deſes præceſſiſſe uita, aut certè ciborũ copiam longiore ſpatio homo ſumpſiſſe, ex quibus tardus, frigidus, crudus, & pituitoſus naſcatur ſuccus, qualem ſcilicet Praxagoras uitreum exiſtimat.

Vitrea pituita, dicẽte Galeno, craſſa & glutinoſa eſt, quã ex nomẽclatura uitro fuſo cõparabis. ſubinde autẽ Galenus eã cũ ſedimine in morbis ac quibuſdã ſanis ultra morẽ otioſis cõfert. nã in ſolis mulieribus aut uiris præter modũ ocio ac crapulæ deditis ſuccreſcit. quapropter & hæc ſola præ alijs, ſua frigiditate rigorem facere poteſt: alios uerò humores, nũq̃ rigor ſequitur, niſi quando ex uenis affatim expelluntur: hoc eſt in principio acceſsionis, ubi ſtatim febres ſubſequũtur.

PORRO antiquitus nemo (ut uidetur)

tur) ita eſt affectus, ut qui nec adeò ocioſi, nec in uictus ſaturitate uiuerent.

Hoc Galenus ex eo credo ſuſpicatur, quòd alibi Hippocrates, *ſi quidē rectè memini, dixerit: omnē rigorē febrē ſequi. ueruntamē propter alia quædā hoc ego mallē de rigore ex bile intelligere, eoq́; magno, nec momētaneo. nā antiquis optimè uitrea pituita nota fuit, quæ Galeni ſentētia ex ocio creſcit. certè hepialam omnes nouerunt. ergo continentia uictus in cauſa eſſe non potuit. nam quæ hepialā facit, copioſior eſt, quàm quæ ſolum rigorem cōmittit, ſed uictus frugalitas in cauſa fortè fuit, ut apud ueteres & hepiala & rigor ex hac pituita rariores q̃ apud nos eſſent.*

INDE'QVE factum eſt, ut ſcripſerint antiqui medici, rigori febrem neceſſario ſuperuenire. Verũtamen tum nos ipſi, tum alij iuniores medicorum non pauci ſæpenumero uidimus rigorem, quem nulla ſequuta ſit febris. Porrò componitur ex hac intemperie, & illa quæ febricitantium eſt, Hepialus. Appello ita febrem illam, cui ambo ſemper accidunt.

Rigorē magnũ aliquem non autē momentaneũ intelligere oportet. nā modica bilis, dum per habitũ fortè fortuna moueretur, rigorē leuiorē aliquãdo inducet, neq; ſemper febris ſequetur.

AT in qua rigor quidem præcedit, febris ſequitur, ueluti in tertianis & quartanis

nis:hanc Hepialum uoco.

Rigorem nunc cōmuniter appellat:alioqui in quartanis horror eſt.Oportet autē hæc omnia in legitimis accipere.nam in illegitimis ſæpe hi uariantur:atq; tertiana ſubinde frigus, quotidiana etiam horrorem aliquando parit, quartana uero frigus.Cauſæ horum dicentur alibi.

ITA ex duplici inæquali intemperie Hepialus componitur, etiam aliæ febres: præter hecticas fere omnes.

In alijs febribus raro calor & frigus committuntur. Itaq; neſcio cur etiam his duplicem inæqualem intemperiem deſcribit: fortè quia frigus præcedit,ac calor ſequitur. ita dixit,forſitā inæqualitatem alteram ex ſiccitate æſtimauit. non enim febris tantum calida eſt,ſed & ſicca, credo ego quòd de ea inæqualitate loquitur,quæ inter augmentum & principiū oritur:non enim ſubito frigus ſoluitur, aut calor accenditur, ſed inter utrūq; cōflictatio quædā hoc tēpore oritur.

SIMILI genere qui particulæ alicuius cum tumore morbi ſunt, hi quoque omnes perinde ac phlegmone cum intemperamento inæquali conſiſtunt,cancer,eryſipelas,carbunculus, herpes,tumor,phagedæna,gāgrena:quippe commune ijs omnibus eſt, ut ex fluxione humorum ſint orta.Diſſident in eo,quòd alij ex pituitoſo, alij ex bilioſo, uel melācholico ſucco, alij

ex

ex ſanguine uel calido, uel tenui, uel bullicnte, uel frigido, uel craſſo, uel alio quopiam genere affecto fiant. Declarabitur enim alio loco de horum membratim differentia diligenter. Quod ad propoſitam diſputationem pertinet, hoc tantum dixiſſe abunde eſt, quòd qualiſcunq; eſt fluxio, eadem ratione quenque prædictorum affectuum creat, qua prius ex calida & ſanguinea phlegmonen gigni monſtrauimus. Sed nonminus etiam ſimilarium ac ſimplicium primorumq; in ijs corporumſingula ſic à fluctione affecta ad inæqualem intemperiem deuenient.

Humor qui decubuit, ſuo more particulam uitiat: eſt autem humor uitiatus ferè ſuapte natura, ut qui qualitate peccat: & ſi fortè quantitate ſola delinquat, plerunque effuſus, integritatem non ſeruat. omitto quòd cum loci temperatura raro aut nunquam conuenit, etiamſi quàm maxime prioris temperaturæ compos maneret. non poteſt enim naturalis pituita, aut bilis, internorum uiſcerum aut externæ carnis, in quam forte incubuit, priorem temperaturam non uitiare, ſed paulatim ſuum nocumentũ ad reliqua tranſfert: quæ quidem diuerſa corporis temperamenta efficiunt, ſed ut mihi apparet, ad diuiſionem inæqualis temperaturæ parum conferunt.

CAETERVM extrinſecus pro reumatis

matis ratione calefacta, refrigerata, ſiccata uel humectata, penitus & in profundo nō dum ſimiliter affecta.

Videtur eſſe noua ſententia: reuera tamen una eſt, & cum alia coniuncta: proinde pro, Cæterum, ego, Quidem, legam. ita enim Græca habēt, ſed & finis orationis huius in Græca lectione aliter iacet: ut ſit ſenſus, Fere *qualibet materia dum incumbit, inæqualem intemperiem parit. Nam exterior pars pro reumatis ratione ſimpliciter eſt incalfacta aut refrigerata. Interior uerò ac diſtantior, nondum. Inde iterum patet, quòd inæqualem intemperiem uocat diuerſam diuerſarum partium intemperiem.*

QVOD ſi tota per tota mutata alterataq; ſint, fiunt quidē ilico à dolore libera, in difficili tamē ſic cōſtituta ſunt ſtatu. Hęc prænouiſſe his qui opus de medicamentis ſunt percepturi, & poſt id medendi methodum abunde mihi ſatis uidetur.

Nō eſt huius cauſa, quia caliditas maior: aut ut neoterici fere aſſerunt, quia intenſior. nam id experientia redarguit: ſed quia ſubiectum ipſius eſt ſolidum: nam ferè eo qualitas pertinacior, quo eius ſubſtantia ſit denſior. omitto quòd ſiccitas, quæ calori coniuncta eſt, maiorem difficultatem pariat. Iam prior febris magna ex parte calorem naturalem digeſſit, pro quo nunc ipſa ſuas reliquias impreſſit. uerum & hæ nunc cōtinue

nue diminuuntur, quemadmodum paulò antè calor naturalis: quo fit, ut in moribundis iam utriuſq; qualitas remiſſa ſit. Calor ergo naturalis & febrilis non tantùm differunt ordine, ſed & ſubſtantiæ (ut ſic dicam) conditione. atq; omnino calor febrilis ſiccus, naturalis humidus, ac ſuauis. ac tantum de temperamentis ægrorum ac ſanorum.

*